

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Senem BURKAY

SUÇ TEORİLERİ VE SUÇ OLGUSU: ANTALYA ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2008

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Senem BİRKAY'ın bu çalışması, jüriimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN
 Üye (Danışman) : Prof. Dr. Selma ÇELİK
 Üye : Prof. Dr. Hasan Ali HAZAL

Tez Konusu : Suç Teorileri ve Suç Olgusu: Antalya Örneği

Özet : Yıllardaki imzalarımla göçen öğretim üyelerime ait olduğuna onaylıdır.

12/05/2008 : Tez Savunma Tarihi

25/06/2008 : Mezuniyet Tarihi

Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VIII
ÖZET	IX
SUMMARY	X
ÖNSÖZ	XI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
SUÇ OLGUSU.....	3
1.1. SUÇUN TANIMI VE KAPSAMI	3
1.2. SUÇUN ÜSURLARI.....	13
1.3. SUÇUN FONKSİYONLARI.....	13
1.4. SUÇUN SINIFLANDIRILMASI.....	15
1.5. SUÇ BİLİMİ-KRİMİNOLOJİ	15
1.5.1. <i>Kriminolojinin Tarihçesi</i>	17
1.5.2. <i>Kriminolojinin Bölümleri</i>	19
1.5.3. <i>Kriminolojinin Yararları</i>	21
İKİNCİ BÖLÜM.....	22
SUÇLU DAVRANIŞINI AÇIKLAYAN TEORİLER.....	22
2. SUÇLU DAVRANIŞINI AÇIKLAYAN TEORİLER.....	22
2.1. BİREYSEL TEORİLER	22
2.1.1. <i>Klasik Ekol</i>	23
2.1.2. <i>Neo-Klasik Ekol</i>	25
2.1.3. <i>Pozitif Ekol</i>	26
2.1.4. <i>Coğrafi Ekol</i>	31
2.2. PSİKOLOJİK TEORİLER.....	33
2.2.1. <i>Psikoanalitik Görüş</i>	35
2.3. BİYOLOJİK TEORİLER.....	38
2.3.1. <i>Bedensel Yapılardaki Farklılıkları Temel Alan Yaklaşımlar</i>	39
2.3.2. <i>Genetik Teoriler</i>	41
2.4. SOSYOLOJİK TEORİLER	43
2.4.1. <i>Sosyal Yapı Teorileri</i>	43
2.4.2. <i>Sosyal Süreç Teorileri</i>	59
2.4.3. <i>Çatışma Teorileri</i>	66
2.5. HİPOTEZLER VE YÖNTEM.....	69
III. BÖLÜM.....	70
ANTALYA’NIN YAPISAL VE SOSYAL ÖZELLİKLERİ.....	70
3.1. ANTALYA’NIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ	70
3.1.1. <i>Antalya’nın Coğrafi Özelliği</i>	70

3.1.2 Antalya'nın Tarihi Gelişimi	71
3.2. ANTALYA'NIN SOSYAL ÖZELLİKLERİ	72
3.2.1. Nüfus Büyüklüğü	72
3.2.2. Nüfusun Cinsiyet Dağılımı	76
3.2.3 Nüfus ve Yaş Yapısı	77
3.2.4 Nüfus ve Eğitim	78
3.2.5. Nüfus ve Ekonomik Durum	79
IV. BÖLÜM	82
TÜRKİYE GENELİNDE HÜKÜMLÜLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ VE...	82
SUÇ TÜRÜ DAĞILIMI	82
4.1. HÜKÜMLÜLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	82
4.1.1. Yaş ve Suç	82
4.1.2 Cinsiyet ve Suç	89
4.1.3. Medeni Durum ve Suç	94
4.1.4 Eğitim Durumu ve Suç	97
4.2. SUÇ TÜRÜ VE DAĞILIMI	102
4.2.1. Mala Karşı İşlenen Suçlar	111
4.2.2. Şahsa Karşı İşlenen Suçlar	119
4.2.3. Bilişim Suçları	121
V. BÖLÜM	124
ANTALYA ÖRNEĞİ VE SUÇ	124
5.1. KENTLEŞME, GÖÇ VE SUÇ	124
5.1.1. Kentleşme Olgusu	124
5.1.2. Göç Olgusu	126
5.1.3. Kentleşme ve Göçün Suça Olan Etkileri	129
5.2. ANTALYA VE SUÇ	137
5.2.1. Antalya ve Hükümlü Sayısı	140
5.2.3. Antalya ve Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı	143
5.2.4. Antalya ve Hükümlülerin Yaş Dağılımı	144
5.3. ANTALYA VE SUÇ TÜRÜ DAĞILIMI	145
5.4. ANTALYA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN UYGULANAN SUÇU ÖNLEME POLİTİKALARI	152
5.5. HİPOTEZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	155
SONUÇ VE ÖNERİLER	158
KAYNAKÇA	161
Ö Z G E Ç M İ Ş	172

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 2.1 Psikolojik ve Kişisel Modeller.	37
Şekil 2.2 Cohen'in Suçlu Gençler Arasındaki Reaksiyonun Oluşum Süreci	48
Şekil 2.3 Miller'in Alt Sınıf Odaksal Düşüncesi	49
Şekil 2.4 Burgess'in Kentsel Büyüme Modeli.....	53
Şekil 2.5 Shaw ve McKay'ın Sosyal Düzensizlik Teorisi	58
Şekil 2.6 Hirschi'nin Sosyal Kontrol Teorisi.....	62
Şekil 2.7 Etiketleme Teorisi.....	65
Grafik 3.1 Antalya İlinin 1927–2007 Yılları Arasında Nüfus Büyüklüğü.....	72
Grafik 3.2 Antalya İlinde Doğum Yerine Göre Nüfus Dağılımı, 1980–2000.....	75
Grafik 3.3 Antalya İlinin Nüfus Piramidi (2000).....	77
Grafik 3.4 2000 Yılı İstihdam Göstergeleri ve Antalya.....	80
Grafik 4.5 2002 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı.....	86
Grafik 4.6 2003 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı.....	86
Grafik 4.7 2004 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı.....	87
Grafik 4.8. 2005 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı.....	88
Grafik 4.9 2002 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı..	92
Grafik 4.10 2003 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı	92
Grafik 4.11 2004 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı	93
Grafik 4.12 2005 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı	93
Grafik 4.13 2002 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı...	95
Grafik 4.14 2003 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı...	96
Grafik 4.15 2004 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı...	96
Grafik 4.16 2005 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı...	97
Grafik 4.17 2002 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı...	100
Grafik 4.18 2003 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı...	100
Grafik 4.19 2004 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı..	101
Grafik 4.20 2005 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı..	102
Grafik 4.21 Mala Karşı İşlenen Suçların 1996–2005 Yılları Arasında Dağılımı.....	114
Grafik 4.22 2000–2005 Yılları Arasında Mala Karşı Suç ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Hükümlüler ile Türkiye'deki İşsizlik Oranı.....	117
Grafik 4.23 Şahsa Karşı İşlenen Suçların 1996–2005 Yılları Arasında Dağılımı.....	121
Grafik 5.24 Nüfus Artış Hızı En Fazla Olan İlk Üç İl (1990–2000).....	138
Grafik 5.25 En Fazla Göç Alan İller Sıralaması (2000).....	139
Grafik 5.26 Antalya İlinde Cezaevine Giren Hükümlü Sayısı (2002–2006).....	140
Grafik 5.27 Türkiye Geneline Cezaevine Giren Hükümlü Sayısı (2002–2006).....	141
Grafik 5.28 Antalya İlinde Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı (2002–2006).....	142
Grafik 5.29 Daimi İkametgâhları Antalya İli Olan, Cezaevine Giren Hükümlülerin.....	144
Eğitim Durumlarının Yüzde Olarak Dağılımı (2002).....	144
Grafik 5.30 Cezaevinin Bulunduğu İl Ve Yaş Grubuna Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Dağılımında Antalya Örneği.....	145
Grafik 5.31 Antalya İlinde 2006–2007 Yılında Mala Karşı Suçların Polis Bölgelerine Göre Dağılımı.....	149
Grafik 5.32 Mala Karşı Suçların Sanayi Polis Bölgesindeki Dağılımı, 2006.....	150
Grafik 5.33. Mala Karşı Suçların Şarmpol Polis Bölgesindeki Dağılımı, 2006.....	151
Tablo 1.1 Toplumsal Kurallar ve Yaptırım Türleri	8

Tablo 2.2 Suçu Açıklamaya Yönelik Geliştirilen Teorilerin Sınıflandırılması	22
Tablo 2.3 Merton'un Bireysel Adaptasyon Modellerinin Tipolojisi	45
Tablo 3.4 Antalya Şehir ve Köy Nüfusu Yıllık Artış Oranı (1927–2007).....	73
Tablo 3.5 1995–2000 Yılları Arasında Net Göç Hızına Göre Sıralanan İlk On İl	75
Tablo 3.6 Antalya'da Okuryazarlık ve Eğitim Oranları (1975–2000).....	79
Tablo 4.7 2002–2004 Yılları Arasında Cezaevine Giren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı (Yüzde)	101
Tablo 4.8 2004–2006 Yılları Arasında İşlenen Mala Karşı Suç Türlerinin Dağılımı	113
Tablo 4.9 Türkiye'de İşgücü Durumu, 2006–2007	116
Tablo 4.10 Yıllar İtibariyle Yöntemlere Göre Yoksulluk Oranı.....	118
Tablo 4.11 2004–2006 Yılları Arasında Şahsa Karşı İşlenen Suçlar	120
Tablo 5.12 Köy ve Kent Nüfusunun Toplam Nüfus İçinde Oranı (1927–2007).....	128
Tablo 5.13. Antalya İlinde İşlenen Suçun Türü ve Yıllara Göre Dağılımı (2002–2006)	146
Tablo 5.14 İşlediği Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Göre Giren Hükümlülerin Yıllara Göre Dağılımı (2002–2006).....	147

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
Bkz.	Bakınız
CAP	Chicago Alan Projeleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
M.Ö.	Milattan Önce
s.	Sayfa
TCK	Türk Ceza Kanunu
TUIK	Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	Ve Diğerleri

ÖZET

Suç, insanlığın varlığından beri karşılaştığı sosyal bir olgudur. Birçok bilim dalına konu edinmiş olan suç günümüzde önemli bir sosyal problem haline gelmiştir. Bir sosyal problemin önlenmesi için problemi bilimsel gerçeklikler içinde tanımak ve çözümler getirmek gerekmektedir. Suç her toplumda varlığını sürdüren bir kavramdır. Suçun olmadığı bir toplum düşünülemez ve tamamen toplumdaki uzaklaştırılmaz ancak toplumsal düzene olan olumsuz etkilerini azaltmak söz konusudur.

Bu çalışmanın amacı, suç olgusunu ele alarak suç davranışı konusunda geliştirilmiş bilimsel teoriler ışığında Antalya'nın suç ve suçlu görünümünü ortaya koymaktır. Antalya son yıllarda Türkiye ortalamasının üzerinde göç almasıyla birlikte hızlı nüfus artışının yaşandığı bir kentimizdir. Hızlı kentleşme ve nüfus artışı toplumsal yapıda ve toplumsal ilişkilerde birtakım olumsuzluklara sebep olmaktadır. Suç oranlarında görülen artış bu olumsuzluklardan sadece biridir.

Antalya örneğinde suç olgusunu incelerken kentin yapısal ve sosyal özelliklerine yer verilerek kentin toplumsal yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca TÜİK'in Adalet İstatistikleri kullanılarak 2002–2005 yılları arasında Türkiye'nin suçlu ve suç türü bilgilerine yer verilerek ülke genelinde suç ve suçlu görünümü ele alınmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü verileri ve TÜİK'in Adalet İstatistikleri kullanılarak Antalya örneğinde suç oranları, suçluların demografik özellikleri, işlenen suç türleri konularında bilgilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada suç olgusu ve suç teorileri konusunda bilgilere ulaşmak için yazılı kaynaklara başvurulmuştur. Bunun yanında TÜİK ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu veriler suç ve suçluların genel özellikleri konusunda bilgi vermesi amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca yapılan literatür çalışmasında konu ile ilgili daha önceden yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Bu çalışma suç olgusunu ve suç davranışı konusunda geliştirilen teorilere yer vererek Antalya örneğinde suç ve suçlu görünümüne ışık tutmayı hedeflemektedir. Böylece kentin önemli bir sosyal problemi haline gelmiş olan suç kavramını ele alarak önleme ve mücadele yöntemleri geliştirme konusunda katkı sağlamak çalışmanın temel hedefleri arasındadır.

SUMMARY

Crime Theories and Crime Fact: In Antalya Case. Crime is a fact since the beginning of human existence. Crime which has been the subject of many sciences is an important social problem. To prevent a social problem one should see the problem in scientific truths and bring solutions. Crime is a concept which exists in every society. We cannot think of a society in which there is no crime; and crime cannot be taken out of the society completely but reduced the negative effects on the society.

The aim of this study is to clear the view of crime and criminals in Antalya under the light of scientific theories developed about criminal behaviour using the criminal facts. In recent years Antalya has been a city in which the population is continuously increasing together with the migrants it has attracted above the average of Turkey. Rapid urbanisation and increasing population cause some kind of negative events in the social structure and relationships.

In Antalya case, information about the social structure of the city has been conveyed through the structural and social qualities of the city while analysing the crime fact. Also using the TUIK's (Turkish Statistical Institution) Justice Statistics, the report deals with the view of crime and criminals in the country along with the information about the same kind of information related to the years between 2002-2005. The data of Security General Directorate and the Justice Statistics of TUIK provide the information of crime rates, demographic qualities of the criminals and crime types committed.

In this study there are written references cited to reach some information about crime fact and crime theories. Besides, the publications of Security General Directorate and the Justice Statistics of TUIK are used to give information about the general qualities of crime and the criminal. In addition to these, previous studies in the field are included in this study.

This study aims to shed light on the view of crime and the criminal in the case of Antalya using the theories developed about crime fact and criminal behaviour. Thus, that this concept of crime which has become an important social problem of the city could prevent and help bring solutions to combat with crime is among the fundamental goals of the study.

ÖNSÖZ

Günümüzde toplumsal yapıyı olumsuz yönleriyle etkileyen suç olgusu birçok ülkenin mücadele etmesi gereken temel sorunu haline gelmiştir. Suçun oluşumunda, bireysel özelliklerin yanında, toplumun sosyal ve yapısal özellikleri de etkili faktörlerdir. Bir toplumda suç ile mücadele etmek için o toplumun sosyal ve yapısal özelliklerini tanımak önemli bir adım olacaktır. Bu çalışmada, suç teorileri ve suç olgusu Antalya örneği ile ele alınmıştır. Çalışmamızın amacı, suç olgusu ve suç teorileri ile ilgili bilimsel gerçeklikler ışığında suçun Antalya’da görünümünü ortaya koymak ve suç ile mücadele konusunda katkıda bulunmaktır.

Bu çalışma birçok insanın değerli yardımları sayesinde ortaya çıkmıştır. İlk olarak; bu tezi hazırlamamda konu seçimimden başlamak üzere çalışmamın her aşamasında değerli katkılarını ve manevi desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ’ye teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca göstermiş oldukları ilgi sayesinde tezime önemli katkıları olan bölüm hocalarım; Doç.Dr. Nurşen ADAK, Doç.Dr. Esmâ DURUGÖNÜL, Yrd.Doç.Dr. Gönül DEMEZ ve Yrd.Doç.Dr. Gökhan V. KÖKTÜRK’e, bölümdeki değerli çalışma arkadaşlarıma ve bende emeği geçen tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca Antalya Önleyici Hizmetler Şube Müdürlüğü’nden Güven Timleri Büro Amiri Başkomser Furkan GEDİKTAŞ’a ve çalışma arkadaşlarına yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Her zaman olduğu gibi bu çalışmamda da beni maddi ve manevi destekleriyle hiçbir zaman yalnız bırakmayan sevgili aileme minnettarım.

GİRİŞ

Suç olgusu, insanlığın var oluşundan beri süregelen çok yönlü bir kavramdır. Suç kavramı toplumların yapısına göre farklılık göstermektedir. Farklı toplum yapılarında nitelik ve nicelik olarak farklılıklar gösteren suç olgusu üzerinde tarihten günümüze birçok filozof, psikolog, hukukçu, sosyolog ve kriminolog çalışmalar yapmıştır. Günümüzde de etkisini sıkça hissettiğimiz önemli bir sosyal problem olan suç, farklı bilimler tarafından ele alınmaktadır.

Bir sosyal problemi önlemek veya olumsuz etkilerini en aza indirmek için o problemin bilimsel taraflarının iyi bir biçimde bilinmesi ve mücadele edilmesi için bilimsel verilerden yola çıkılması gerekmektedir.

Antalya gerek sosyal gerek yapısal özellikleri bakımından, özellikle 1990–2000 yılları arasında, yoğun iç göç hareketlerine sahne olmuş bir kentimizdir. Antalya'ya yapılan bu yoğun göç hareketi kentte bir takım sosyal ve yapısal farklılıkları beraberinde getirmiştir. Bu farklılıkları aynı zamanda gözlemek mümkün olmuştur. Sağlıksız kentleşmenin getirdiği olumsuz koşullar kentte sosyal ilişkileri derinden sarsmıştır. Hızlı nüfus artışı ile birlikte sosyal kontrolün azaldığı görülmüştür. Suç oranlarındaki artış, göç alan, kentleşme hızı ve sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan birçok kent gibi Antalya'nın da mücadele etmesi gereken önemli bir sosyal problemi haline gelmiştir.

Beş bölümden oluşan bu çalışmamızda suç olgusu ve suç teorilerine yer vererek suç ve suçluların Antalya örneğinde görünümü üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızın birinci bölümünde, suç olgusunun farklı disiplinlerde yer alan tanımlarına, sınıflandırılmasına ve suç bilimi olarak geliştirilen Kriminoloji hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, suç davranışını açıklamaya yönelik geliştirilen bireysel, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik teoriler açıklanmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, ise Antalya ilini daha yakından tanımak ve tanıtmak amacıyla kentin yapısal ve sosyal özellikleri incelenmiştir. Böylece kentin coğrafi ve tarihi dokusu ile kent nüfusunun yoğunluğu, cinsiyet dağılımı, eğitim ve çalışma yaşamı konusunda bilgiler yer almıştır.

Dördüncü bölümde, örneklem olarak 2002–2005 yılları arasında cezaevine girmiş hakkında ceza hükmü verilmiş olan hükümlü bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumları gibi demografik özelliklerine ve işledikleri suç türünün dağılımına yer verilmiştir.

Türkiye genelindeki suçlu ve suç türü hakkında genel bilgiye sahip olmak ve Antalya örneği ile karşılaştırmalar yapmak amacıyla bu bölümde 2002–2005 yılları arasında cezaevine girmiş hükümlülere ait bilgiler kullanılmıştır. Örneklem ile ilgili veriler TÜİK'in yayınlamış olduğu Adalet İstatistiklerinden alınmıştır.

Çalışmamızın son bölümünde ise, suç olgusu Antalya örneğinde ele alınmıştır. Suçun, kentleşme ve göç ile olan ilişkisi açıklanarak bu konuda yapılmış çalışmalar yer almıştır. Ayrıca TÜİK ve Emniyet Genel Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak Antalya ilinin suçlu ve suç türü görünümüne yer verilmiştir. Kentin suç türü ve suçlu özellikleri ülke genelindeki verilerle karşılaştırılmıştır. Ülke genelinde TÜİK verilerine göre, suçlu bireylerin, genç ve orta yaşlı evli ve ilkokul mezunu erkek birey olarak ortaya çıkan suçlu görünümünün mala karşı suç türünü daha sık işlediği sonucuna varılmıştır. Antalya'da ise ülke geneline yakın bir görünüm karşımıza çıkmıştır. Orta yaşta, ilkokul mezunu erkek birey olarak belirlenen suçlu görünümü, suç türünde yine mala karşı suç türünün şahsa karşı işlenen suç türünden daha yoğun olduğu tespit edilmiştir. Son bölümde Antalya Emniyet Genel Müdürlüğü'nün özellikle 2005 yılından itibaren uygulamaya koyduğu suçu önleme politikalarına yer verilmiştir. Bu etkili çalışmaların kent genelinde suç oranlarını azaltıcı etkileri olduğu görülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

Suç Olgusu

1.1. Suçun Tanımı ve Kapsamı

Toplum hayatının süreklilik kazanabilmesi toplumda bireyler arası barış, huzur ve güven ortamının toplum düzeninin sağlanması ile mümkündür. Toplumsal düzen ise toplumu oluşturan bireylerin birbirleriyle ve doğrudan doğruya toplumla olan ilişkilerinde belirli davranış kurallarına uymalarıyla sağlanır. Eğer toplumda yaşayan bireyler diledikleri gibi hareket ederlerse başka bir deyişle sınırsız özgürlüğe sahip olduklarında toplum hayatında düzenden söz edilemez. Toplumda bireylerin sahip oldukları özgürlükleri gerektiği gibi kullanabilmeleri için toplumda düzeni sağlayacak kuralların varlığı zorunludur. İnsanların toplu yaşamaya başladıkları ilk çağlardan beri toplu yaşama ilişkin düzenleyici, yasaklayıcı ve izin verici kurallar mevcuttur (Atar, Ayan v.d., 2000, s.3-4).

Toplumda bireyler arası ilişkileri düzenleyen yazılı ve yazısız olmak üzere belirli kurallar vardır. Hukuk, ahlak ve din toplumsal hayatta bireyler arası ilişkileri düzenleyen üç temel davranış kuralıdır. Toplumsal kurallar olarak da adlandırabileceğimiz bu üç temel kural birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Toplumsal yaşamda görülen davranışları bu kurallardan birinin düzenleyebileceği gibi ikisi veya üçü de düzenleyebilir. Örneğin birçok toplumda adam öldürmeyi veya hırsızlık yapmayı ne hukuk ne ahlak ne de din kuralları olumlu karşılamaktadır (Kaplan, 2005, s.382–383).

Bireyin doğumundan itibaren ilk olarak ailede başlayan ve daha sonra okulda ve arkadaş çevresinde devam eden sosyalleşme süreci bireyin bütün yaşamı boyunca devam eder. Birey sosyalleşme süreci içerisinde topluma hazırlanır, toplumda üstleneceği statü ve rollerin gereğini ve toplum tarafından kabul görülen davranış kalıplarını öğrenir (İçli 2004, s.1). Toplumda insanların davranışlarını yönlendiren ve bu davranışları onaylayan davranış kalıplarını birey sosyalleşme süreci içerisinde öğrenir. Toplum tarafından onaylanan bu davranış kalıpları içerisinde hukuk bilinci ya da hukuk duygusu da yer almaktadır. Hukuk bilincinin koşullarına ilk önce bir kanunu tanımak, ikinci olarak, kanunu anlamak, üçüncü olarak otoriteyi onaylamak ve dördüncü olarak da kanuna uygun davranmak yer almaktadır (Demirbaş, 2005, s.178).

Hukuk sosyal etkileşimin her alanıyla ilgili olduğu için önemlidir. Yasalar, mülkiyet hakkını korumak, özel mülkiyet ve kamu mülkiyeti parametrelerini tanımlamak, çalışma hayatını düzenlemek, kârı arttırmak, yasal sözleşmeler bozulduğu zaman tazmin etmek için kullanılır. Yasalar aynı zamanda kişilerin başkaları tarafından uğradıkları zararı tazmin eder. Aile gibi bazı kurumların devamlılığını korumak için kullanılır, örneğin evliliklerin, boşanma ve ayrılıkların yasal düzenlemeleri yasalarda tanımlanmıştır. Yasalar aynı zamanda meşru politik sistemi korumak için düzenlenmiştir. Yasalar güç ilişkilerini organize ederler. Herhangi bir durumda kimin veya kimlerin idare edeceğini, kimlerin idare edileceğini düzenler, mevcut düzeni korurken, ihtiyaç duyulan değişmeye de imkân verirler. Sonuçta, yasalar özellikle ceza yasaları sadece özel ve kamu yararını korumakla kalmaz, aynı zamanda düzeni korurlar. (Reid, 1982, s. 20) (Aktaran İçli, 2004, s.14–15).

Hukukun temeli hak kavramına dayanmaktadır. Hukuk toplumun düzenini koruyan ve yaptırımlar tarafından desteklenen kurallar bütünüdür (Kızılçelik ve Erjem, 1996, s.256). Hukuk kuralları koyma; toplumun kendisini korumasının ve kollamasını bir başka yönü olarak da ele alınabilir. Hukuk toplumda din, ahlâk, örf ve adetten daha somut bir şekilde ifade edilmektedir. Çünkü dinde günah, örf ve adette ayıp gibi nitelendirilmeler yer alırken hukukta suç daha net bir biçimde ortaya çıkmıştır. Hukuk kuralları ile birlikte suç daha kesin çizgilerle tanımlanınca, suçun işleyiş ve yaygınlaşması ile ilgili olarak bazı sosyal yapılar ortaya çıkmıştır (Aycan, 1991, s.31).

Bireylerin toplum içerisinde ki davranışlarını düzenleyen hukuk kuralları toplumdan topluma değiştiği gibi aynı toplum içerisinde de zamanla değişebilmektedir. Bu durum hukukun statik bir yapıya sahip olmadığını göstermektedir. Hukuk kurallarının meydana gelmesinde o toplumdaki biyolojik, ekonomik, politik, sosyolojik, dini ve ahlaki faktörler önemli ölçüde rol oynamaktadır (Atar, Ayan vd., 2000, s.13-14).

İnsan ve toplum çoğu kez çatışmaya kadar varan özel ve ayrı biçimler ve görevler üstlenmektedirler. Hukuk bu tür çatışmaların destekçisi konumunda olamaz bunun tersine hukuk destekçilikten çok gerçek yararlar bütünleşmesinin nedeni ve temeli olmaktadır. Kantçı anlayışa göre hukuk “insana özgü davranış normu” olarak algılanmaktadır (Gramatica, 2005,s.48).

18. ve 19. yüzyıllarda çağdaş hukuk düşüncesini etkileyen doğal hukuk ve pozitif hukuk olmak üzere iki temel akım gelişmiştir (Kaplan, 2005, s.389). Grotius “Savaş ve Barış Hukuku Üzerine” adlı eserinde pozitif hukuk ve doğal hukuk olmak üzere hukuku ikiye ayırmaktadır. *Pozitif hukuk*; insanın kendi tarihi içinde şu ya da bu nedenle isteyerek koymuş ve kurmuş olduğu hukuktur. Pozitif hukuk ancak tarihi olarak konmuş olduğu yerin, zamanın ve durumun koşullarını bilmekle anlaşılır ve kavranır. *Doğal hukuk* ise pozitif hukuktan farklı

olarak insanın akıllı özünde yerleşik olan, dolayısıyla tarih içinde değişim göstermeyen her türlü pozitif hukuktan önce ve üstün olan bir hukuktur ve Grotius'a göre aklın bir buyruğu olduğu için ancak felsefe ile kavranabilir (Gökberk, 1999, s.187).

Doğal hukuk görüşünü benimseyen düşünürlere göre doğal hukuka insanın doğasında saklı olarak bulunduğu için ona akıl ile ulaşılır. Doğal hukuk kapsamında her zaman ve her yerde aynı biçimde egemen olması gereken değişmez ve akıl yoluyla araştırılıp bulunabilecek temel ilkeler yer almaktadır. Doğal hukuk gerçekleştirilmesi gereken bu ilkelerin bütünü oluşturur. Pozitif hukuk ise doğal hukuka göre metafizik temellerden daha uzaktır, var olan duruma daha yakın olan pozitif hukuka aynı zamanda olgusal hukuk, müspet hukuk, olan hukuk da denilmektedir (Kaplan, 2005, s.390).

Hukukun temel amaçları; toplumsal düzeni sağlamak, toplumsal ihtiyaçları karşılamak, toplumda eşitliği, hukuki güvenliği ve adaleti sağlamak olarak ele alınmaktadır. Hukukun amaçları şu şekilde sıralanmaktadır (Atar, Ayan vd., 2000, s.13-14).

- *Toplumsal düzeni sağlamak.* Toplum hayatı, huzur içinde devamı, güçlünün zayıfı ezmemesi, anarşinin egemen olmaması gibi bir düzenin var olmasını gerektirir. Toplumda bu düzeni sağlayan en önemli araç hukuktur. Hukuk kuralları kişisel ve toplumsal menfaat çatışmalarını gidererek bunları dengeli bir duruma getirerek toplumsal düzeni sağlamalıdır.
- *Toplumsal ihtiyaçları karşılamak.* Toplumsal düzeni sağlamak ve toplumun varlığını sürdürebilmek için hukuk toplumun ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Toplumun ihtiyaçları toplumdan topluma hatta zamanla aynı toplum içerisinde değişebilmektedir. Hukuk işlevselliğini yitirmemek için bu değişime ayak uydurmak durumundadır. Hukuk toplumda bireylerin biyolojik, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaktadır.
- *Toplumda eşitliği sağlamak.* Eşitlik hukuk düzenimizde var olan temel ilkelerimizden birisidir. Toplumda kişiler arasında doğuştan ve sonradan olmak üzere farklılıklar bulunmaktadır. Hukuk toplumda yaşayan bireylerde görülen bu farklılıkları görmezlikten gelerek eşitliği sağlamak durumundadır.
- *Toplumda güveni sağlamak.* Toplumdaki herkesin bağlı olacağı kuralları önceden bilmesi ve benimsemesi hukuki güvenlik sayesinde mümkündür. Hukukun eşit ve doğru bir şekilde uygulanması hukuki güvenliğin gereklilikleri arasındadır.
- *Adaleti Gerçekleştirmek.* Hukukun amacı sadece toplum düzenini sağlamak değildir bunun ile birlikte toplumda kişiler arası adaleti gerçekleştirmektir. Hukukun amacına ulaşabilmesi için bireylerin hukuk karşısında eşit olmaları ve hukukun kişilerin menfaatleri yanında toplumun menfaatlerini de düzenlemiş olması tek başına yeterli

değildir. Hukukun düzeni sosyal adalete dayalı ve toplum içinde kişilere güven sağlaması gerektiği göz önünde tutulması gerekir.

Hukukun işlevleri Hoebel tarafından şu şekilde sıralanmaktadır;

- İlişkileri tanımlamak,
- Otoriteyi dağıtmak ve kimin formal baskıyı ve yaptırımını kullanacağını belirlemek, aynı zamanda bu yaptırımların kimin yaptırımları olacağını belirlemek
- Anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak
- Koşullar gerektirdiğinde, ilişkileri yeniden tanımlayabilmek için yeterli esneklik ve uyumu korumak (Reid, 1982, s. 22), (Aktaran İçli, 2004, s.14–15).

Sosyolojik anlamda hukuk anlayışına göre hukukun kaynağı kanun koyucunun iradesini veya insan aklını kabul etmemektedir. Bu anlayış çerçevesinde hukukun kaynağı doğrudan doğruya toplumun içinde yaşayan ilişkilerde aranması gerekir. Devletten bağımsız olarak doğan ve yine devletten bağımsız olarak varlığını sürdüren bir hukukun varlığını düşünür. Toplum içindeki hukuk devletin koyduğu hukuktan daha geniştir. Çünkü devletten önce de toplumsal düzen varlığını sürdürmektedir. Bu anlayış kısaca hukukun asıl kaynağının toplumsal düzen olduğunu savunmaktadır. Hukukun akıl yoluyla düşünülüp yaratıldığı görüşünü ret eden sosyolojik yaklaşım, hukuku toplum hayatının kendiliğinden ortaya çıkardığı bir ürün olarak ele almaktadır. Keyman'a göre ise devletin yaptığı şey ortaya çıkan bu hukuku tespit etmekten başka bir şey değildir (Keyman, 1981, s. 120) (Aktaran; Kalabalık 2003, s. 33–34).

Örf ve âdetler; toplumun kendine has işleyişini düzene uygun biçimde sürdürebilmesi için bireylerin suçu tanıyabilecek bir bilinci oluşturması söz konusudur. Bu bilinç ahlâk oluşumunda etkilidir (Aycan, 1991, s.26). Örf ve âdetler toplumda ahlak anlayışı oluşturması ve toplumun ortak değerleri çerçevesinde gelişmesi bakımından pozitif hukuka kaynak teşkil etmektedir.

Örf ve âdet kuralları toplumsal iletişimin uygulanmakta olan biçimlerini gösterir. Örf ve âdet kurallarına uymak bu kuralların tarihsel süreç içerisinde toplumsal düzeni sağlıyor olmasının tecrübesinden yararlanmak anlamına gelmektedir. Bu kurallara ya alışkanlıkla bilinçsizce uyulur veya gereklilik inancı ile etkinliği bilinçli bir biçimde sürdürülür (Özcan, 2001, s.69).

Örf ve âdet kurallarının kaynağı da toplumun kendisidir ve tıpkı diğer kurallar gibi yaptırımları vardır. Dışlama, grubun dışına çıkarma, ayıplama olabileceği gibi yerine göre dövme, linç gibi sert manevi yaptırımlara sahiptir (Anayurt, 2001, s.31–32).

Emile Durkheim’in sosyolojisinde “ahlâk” terimi çok geniş kapsamlı ve gerçek bireylerin davranışlarında somutlaşan fiilen toplumda gerçekleşen türlü cinsten davranış örneklerinin ortak adı olarak ele alınmaktadır. Bireylerin ahlâk türünde kurallarla bir arada olmaları evrensel bir olaydır. Durkheim’in “Ahlâkın en küçük bir parçası bile olmadan yaşayan toplum yoktur, bu cemiyet için günlük ekmek gibidir.” Sözünün arkasında kuralsız (normsuz) toplum olamaz anlamı bulunmaktadır (Topçuoğlu, 1984, s. 60).

Ahlâk kuralları; bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerinde toplumsal yaşamın sürdürülmesinde diğer dışsal yaptırımların yanında insan vicdanına da başvuruda bulunan bir yaptırımla açıklanmaktadır. Ahlâk kurallarına uymak vicdanın da emri sayılır. *Teamül*; örf ve âdete benzer, daha dar bir toplumsal grupta veya kurumda gerçekleşir. Daha rasyonel bir biçimde ortaya konulmuştur. Bilinçli bir uyuşmayı yansıtır. *Din kuralları*; dinsel inançların toplumda önemli bir unsur olması ölçüsünde, ahlak kurallarının vicdani yaptırımının dinsel otoritelerin yaptırım uygulaması (örneğin, aforoz, toplumdaki dışlanma, kâfir ilan edilme ve dinsel hukuk yaptırımları) eklenmiş şekli olarak karşımıza çıkar (Özcan, 2001, s.69).

Din kuralları; toplumsal düzeni sağlayan din kuralları yüz yıllar boyu önemini korumuştur. Bu kurallar tanrı tarafından koyulmuş ve birey-tanrı, tanrı-birey arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Bu kuralları bireyler değiştiremezler, kurallar din kitaplarında yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı din kuralları donmuş kurallardır. Toplum dinamiğine göre değişim göstermemektedir. Tarihte din kurallarının hukuk kuralları ile bir arada işlediği dönemler görülmüştür. Ancak dinin hukuk üzerindeki bu etkisi lâik devlet anlayışının ortaya çıkması ile birlikte geçerliliğini yitirmiştir (Gözübüyük, 1993, s. 11–12).

Din kuralları ile hukuk kuralları arasında önemli farklar bulunmaktadır. Din kuralları insanların inançları ile ilgilidir, Tanrının buyruğu olduğu için bu kurallar değişim göstermez, din kurallarının yaptırımı manevi özelliğe sahiptir (Gözübüyük, 1993, s. 11–12).

Toplumsal düzen kurallarının ortak amacı, toplumda barış ve düzeni sağlamak olduğu halde her toplumsal düzen kuralının bu amacı gerçekleştirmekte ki rolü ve işlevi diğerinden farklılık göstermektedir. Ahlak, din ve hukuk kurallarının tümü yaptırımlı kurallardır. Ancak yaptırım türü bakımından aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin hukuk kurallarının türü maddidir. Hukuk kurallarını çiğneyen bir birey, yetkili devlet organınca bir şey vermeye, yapmaya veya tazminat ödemeye zorludur. Hukuk kurallarının yaptırımları önceden belirlenmiştir. Ahlak kurallarında ise yaptırım önce kişinin vicdanındadır. Bu anlamda da ahlak kurallarının yaptırımı maddi değil tinseldir. Din kurallarının da tıpkı diğer toplumsal

düzen kuralları gibi yaptırımları vardır. Dinsel yaptırımların ne olduğu din kitaplarında yazılıdır (Akı, 2001, s. 19–20).

Durkheim yaptırımlar arasında organize olanlarla, yani hangi organ ya da makam tarafından hangi yetkili bireyler tarafından, hangi belli kurallara göre ne şekilde ve ne oranda uygulanacakları açıkça belirlenmiş olan yaptırımlar ile bu nitelikleri taşımayan ancak varlığı ve geçerliliği kabul edilmiş toplum tarafından bilinen ve uygulanan öteki kuralları birbirinden ayırmaktadır (Topçuoğlu, 1984, s. 61).

Yaptırım, toplumsal bakımdan onaylanan uyumu sağlamak için kullanılan araçlar olarak tanımlanmaktadır. Yaptırımlar pozitif (beklentilere uyan bir davranışın ödüllendirilmesi) ve ya negatif (çeşitli sapkınlık biçimlerinin cezalandırılması), resmi (yasal sınırlamalar) ya da gayri resmi (küfür gibi) olarak sınıflandırılmaktadır (Marshall, 1999, s. 810).

Ahlak, din, örf ve âdetler ve hukuk gibi toplumsal kurallar yaptırımlarla desteklenir. Bütün yaptırımlar bir çıkarın ihlal edilmesine son verme veya ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırma amacına yöneliktir. Yaptırım ya örgütlenmiş ya da toplumda yayılmış bir biçimdedir. Toplumsal yaptırımları sınırlı miktarda kural ve kurumu dikkate alarak karşılaştırma yapan Özcan aşağıdaki tabloyu ortaya koymaktadır.

Tablo 1.1 Toplumsal Kurallar ve Yaptırım Türleri

Kural ve Kurum türü	Yaptırım	Yaptırımın şekli	İhlal edilen Çıkar	Rasyonellik
Hukuk	Örgütlü	Negatif	Tanımlı bireyüstü yapılan veya toplumun tümüne ait	+
Ahlak, örf ve adet, teamül	Örgütsüz ve yayılmış	Negatif ve Pozitif	Topluma ait ve/veya bireysel	-
Politika	Örgütlü ve Örgütsüz	Pozitif ve negatif	Politik gruba ait ve bireysel	+ -

Kaynak : (Özcan, 2001, s.70–71).

Tabloda yer alan (+) ve (-) işaretleri yaptırımların harekete geçirilmesi ve uygulanmasındaki rasyonelliğin gerçek olup olmadığını ifade etmektedir.

Aristoteles'in devlet, toplum felsefesi ahlâk anlayışına sıkı bir biçimde bağlıdır. Aristoteles tıpkı Platon gibi insanın her şeyden önce sosyal bir varlık olduğunu kabul etmektedir. Bundan

dolayı insan ahlâk olgunluğuna ancak toplumda erişebilir. Bu nedenle devletin asıl amacı yurttaşları ahlâk açısından biçimlendirmek ve olgunlaştırmaktır (Gökberk, 1999, s.80).

Aristoteles; sefaletin ihtilâle ve suça neden olduğunu belirtir. Suçluları toplum düşmanları olarak görür ve merhametsizce cezalandırılmaları gerektiğini savunur. Platon ise “Kanunlar” adlı eserinde suçun ruhun bir hastalığı olduğunu; ihtirasın, zevkin ve cahilliğin suçun kaynağını teşkil ettiğini belirtir. Platon cezanın suçluyu aydınlatarak tedavi edeceğini ileri sürmektedir (Bal, 2003, s.163).

Hukukun felsefi temellerini inceleyen hukuk felsefesi hukukun kavramlarını, bu kavramlara yüklenen anlamları, insanın doğasına uygun hukukun ne olduğu konusunu ele almaktadır. Hukuk felsefecileri ideal hukukun gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Hukuk felsefesinin temelinde felsefenin sorgulayıcı yaklaşımı görülmektedir (Bal, 2003, s.13).

Hukuk; sosyoloji açısından sosyal bir olgu olarak ele alınmaktadır. Nerede bir toplum varsa orada hukukun var olmaması düşünülemez. Tarihte hukuk düzenine sahip olmayan bir toplum görülmemiştir. Hukuk kuralları sayesinde bireyler davranışlarına belirli bir yön verirler. Hukuk sosyal olayları etkileyen önemli bir belirleyicidir. Toplumsal yaşamın doğal bir sonucu olan hukuk toplumsal yaşamı önemli ölçüde etkiler (Gürkan, 1999, s.17). Bu durumda toplumsal yaşamla iç içe olan hukuk ve sosyoloji arasında kaçınılmaz bir bağ söz konusudur.

Genç bir bilim dalı olan hukuk sosyolojisi İtalyan hukukçusu D.Anzilotti tarafından 1892 yılında yayınlanan “Filosofia del Diritto e la Sociologia”, adlı eserde “ sociologia Juridica” olarak adlandırılmıştır. Hukuk sosyolojisinin tanımını Gürkan şu şekilde yapmaktadır. “Hukuk sosyal bir olgudur, toplumsal yaşamın hem ürünü hem de düzenleyicisi olarak ele alınır, hukukun doğuş, gelişim ve değişimini etkileyen toplumsal etkenlerle karşılıklı ilişki ve etkileşimini sosyolojik yöntemlerle inceleyen bir bilim dalıdır” (Gürkan, 1999, s.45–46).

Hukuk ve sosyoloji etkileşimiyle birlikte hukuk sosyolojisi ortaya konmuştur. Sosyoloji bilimi olmadan hukuk düşünülemez. Hukuk bilindiği gibi toplumsal düzeni sağlamak ve dengede tutmak amacını güder, bu amacına ancak toplumun gereksinimlerini çok iyi tanımak suretiyle ulaşabilir. Ortaya konacak bir hukuk kuralının toplum için geçerli olup olmadığı fikrine ancak sosyoloji bilimi sayesinde ulaşılır.

Hukuk ile birlikte toplum hayatının düzenlenebilmesi ancak o toplumun iyi bir şekilde tanınmasıyla mümkündür. Bir toplumda var olan sosyal gerçeklik sosyolojik olarak ortaya konmadan meydana getirilecek hukuk kuralının toplum için bir işlevi söz konusu değildir. Bu durum tıp ve kimya bilmeden yapılacak bir ilacın hastalığı tedavi etmenin mümkün olmayışına benzetilebilir (Görgün, 1996, s. 62).

Hukuk sosyolojisinin temel araştırma konuları arasında şunlar yer almaktadır. Hukuk ve toplumsal denetim, bir üst yapı kurumu olarak hukuk ve diğer üst yapı kurumları arasındaki ilişki, hukukun şekillenmesinin incelenmesi, bir üst yapı kurumu olarak hukukun gelişiminin incelenmesi, hukuksal kurumların kültür ve bu kültürün içinde yer alan ideolojilerle ilişkisinin incelenmesi konularını kapsamaktadır (Özcan, 2001, s.17–18).

Hukukçular açısından suç, yasanın suç saydığı ve bir yaptırımı gerektiren eylemdir. Kriminologlar suçu çok sayıda faktörün etkisinde olmakla birlikte iradi insan eylemi olarak ifade etmektedir. Bu durumda suçlunun bireysel özellikleri de ön planda tutulur. Dönmezer suçun belirli koşullar içerisinde suçlu bireyin sübjektif ve kolektif kişiliğini yansıttığını belirtmektedir. Bu durumda suç aynı zamanda irade, duygu ve ihtiras eğilimlerinin bir görünümüdür. Dönmezer; suçu topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylemler olarak açıklar. Sosyologlar genel anlamda suçu toplumsal nedenlere bağlı olarak yerleşik normlardan sapma davranışı olarak ele alır (Bal, 2003, s. 180).

Sapma davranışı çoğunluğun onayladığının dışında kalan ayıplanan ya da cezalandırılan bir çeşit davranıştır. Sapma davranışı kültürün içeriği olan örf, adet, gelenek ve göreneklere aykırı bir davranış olabileceği gibi hukuksal normlara da aykırı bir konumda olabilir. Birincisinde ayıplama, kınama, sosyal ilişkileri azaltma gibi yaptırımlar söz konusu olurken ikincisinde ise özgürlüğünden mahrum etme, tazminat ödetme gibi hukuksal yaptırımlar söz konusu olabilir (Bal, 2003, s. 179).

Sapkınlık toplumda insanların çoğunluğu tarafından değerli kabul edilen normlara uygun olmayan davranış kalıbıdır. Bu davranış biçimi toplumsal niteliği bakımından sosyolojinin araştırma alanına girmektedir. Suç, sapma, suç sosyolojisi ve kriminoloji çalışan sosyologlar suçu evrensel doğal bir sosyal olgu olarak ele alırlar. Bütün toplumlar suç ve suçluyu üretir, suç doğaldır. Suç her toplum için doğal bir olgudur ancak suç ve suçlu her toplumun yapısına uygun olarak belirlenebilecek bir sınırın üstünde oluşursa patolojik bir durum doğar (Bal, 2003, s. 179).

Literatürde suçun çeşitli tanımları yer almaktadır ancak birçok kavram gibi suçun da genel geçer ve tek bir tanımı yapılamamaktadır.

Suç sosyal bir olgudur. Nerede en az iki insan varsa orada birine göre normal diğerine göre suç olan bir davranış ortaya çıkar, bu normaldir. Bunun yanında suç durağan bir olgu değildir. Bugün için suç olarak görülen bazı davranışlar –yeni fikirler, inançlar ya da anlayışlar- gelecekte doğal ve gerekli olarak algılanabilir. Toplumsal ilerlemeyi sağlayacak radikal değişimler, zaman içerisinde geçerlilik kazanabilir (Bal, 2003, s. 180).

Sosyoloji bilimi açısından suç olgusunu ele aldığımızda suçun sosyal boyutlarının vurgu kazandığını görmekteyiz. Suç genel anlamda toplum normlarından sapan bir davranış olarak değerlendirilmektedir. Bu tanımdan hareketle karşımıza iki önemli kavram çıkmaktadır. *Norm* ve *sapma*.

İnsan doğal olan bir gerçekliktir. Ancak toplum zorunlu da olsa insan tarafından yaratılan bir nesnedir. Toplum onu oluşturan insanlar tarafından ortaya atılan kurallarla bütünleşmiş ve eşanlam kazanmış bir nesnedir. Toplum insanlar tarafından ortaya konulmuş normlarla yönetilir. Bu normlar tarafından insanın yaşamı düzenlenir (Gramatica, 2005, s. 47). *Norm*; toplumu bir arada tutan kalıplaşmış, toplumda geçerlilik kazanmış, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen yazısız kurallar bütünüdür.

Normlar bir sosyal grubun veya bir toplumun kültürünün bir parçası olan üyelerin ideal davranış standartlarıdır. Anne babanın, çocuklarına karşı çocuklarında anne babalarına karşı davranması gereken tavırlar gibi. Toplumda farklı grupların kendilerine ait farklı normları olabilir. Gençler kendilerinden büyük olan insanlardan daha farklı normlara tutunabilirler ve kendilerine özgü, diğer gruplardan farklı olan normlara sahip olabilirler (Marsh, 1999, s. 657).

Normal tarzlarda davranış göstermeyen kişiler, yani beklenen geçerli davranış kalıplarına uymayanlar anormal veya sapkın olarak nitelendirilmektedirler. Her insan öznel düzeyde bir dizi davranış normu sergilemektedir. Eğer sergilenen öznel normlar toplum kültüründe ortaklaşa kabul edilen normlardan farklı ise bu kişi bir sapkın olarak nitelendirilmektedir (Fichter, 1990, s.173).

Sapma davranışı; zaman, toplum sosyal gruplar ve bireyler tarafından görecelidir. Hangi davranışın sapma olduğuna karar vermek birçok değişkenin göz önünde tutulmasıyla mümkündür. Her sapma suç olmayabilir. Ancak her suç olarak kabul gören davranış aynı zamanda sapma davranışdır (Bal, 2003, s. 179). Suç ve sapma sosyal duruma bağlı olarak değişim gösterebilen göreceli iki kavramdır. Bir ülkede suç olarak kabul edilen bir davranış başka bir ülkede kabul edilmeyebilir. Örneğin alkol kullanmak veya aynı zamanda çok eşlilik. Bir zaman diliminde suçlu davranış olan bir davranış, başka bir zaman diliminde suç olarak görülmebilir. Birçok ülkede artık eşcinsellik suç olarak görülmezken, hala İran'da ölüm ile cezalandırılmakta olan bir suçtur (Marsh, 1999, s. 657).

Suç dinamik bir olgudur. Toplumsal değişimler içerisinde değişim göstermektedir. Örneğin bilgisayar sisteminin yaygınlaşması ile birlikte bilgisayar ile birlikte suç işlemeyi gündeme getirmiştir ve böylece bilgisayar suçları adı altında yeni bir suç türü ile karşılaşmıştır. İlk önce ABD'de görülen bu suç türü 1970'lerden itibaren tüm dünyada yaygınlaşmıştır (Bal, 2003, s. 215).

Evrensel olarak kabul edilen bir suç örneğini bulmak suçun topluma ve zamana göre değişebilirliği özelliğinden dolayı zordur. İhanet ve sadakatsizlik özellikle savaş ve çatışma dönemlerinde önem kazanan suçların başında gelmektedir. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu yana toplumun duyarlı olduğu diğer suç türleri arasında kutsal kavram ve nesnelere karşı saygısızlık ve doğüstü tabular yer almaktadır. Cinayet bütün uygar toplumlar tarafından suç olarak görülmektedir. Ancak ilkel topluluklarda bir insanın öldürülmesi akraba gruplarının içinde görüşülmesi gereken özel bir sorun olarak ele alınabilir (Bozkurt, 2002, s. 185).

Suç, ceza yasalarında yazılı olan tarif edilen ve bu tarife uygun bir biçimde işlenmiş toplum düzenini bozucu hukuka aykırı eylem olarak tanımlanabilir. Ancak her hukuka aykırılık suç olarak ele alınamaz. Suç yasaların suç olarak saydığı, cezai yaptırımlarla bağladığı hukuka aykırı davranışlardır. Suç ve cezalar yasalar tarafından konulur ve kaldırılır. Bu yüzden bir eylem yasalar tarafından suç olarak tanımlanmamışsa hukuka aykırı bir hareket olsa dahi suç olarak kabul edilemez. Bu duruma “kanunsuz suç ve ceza olmaz” prensibi denmektedir. Suçlar cürüm ve kabahatler olarak ikiye ayrılır. Cürümler kabahatlere göre daha ağır yaptırımlara bağlanmıştır. Kabahatler ise hafif cezalara bağlanmış toplum düzenini ihlâl eden eylemlerdir (Anayurt, 2001, s.133–134).

Cürümler toplum düzenini ve birey çıkarlarını ağır bir biçimde sarsan ve tehlikeye sokan davranışlardır. Kabahatler ise toplum düzenini sarsma bakımından daha hafif olan davranışlardır (Aslan, 1991, s.157).

Türk ceza kanununun 11. maddesine göre suçlara ilişkin cezalar şunlardır (Odyakmaz, 1999, s.55).

- İdam
- Ağır hapis
- Hapis
- Sürgün (yürürlükten kaldırılmıştır)
- Ağır para cezası
- Kamu hizmetlerinde yasaklılık
- Kabahatlere ilişkin cezalar ise;
- Hafif para cezası
- Hafif hapis
- Belli bir meslek sanatı yapamamak

1.2. Suçun Unsurları

Bir davranışın suç sayılabilmesi için maddilik, manevilik ve kanunilik unsurlarına sahip olması gerekir.

Maddi unsur; suçun maddi unsurunu hareket oluşturmaktadır. Hareket unsuru bir yapma veya yapmama davranışıdır. Bir davranışı yapma ya da yapmama suçun maddi unsurunu oluşturabilir. Örneğin bir tren yolu bekçisinin geçitteki parmaklığı kapatmaması bir kazaya neden olabilir. Böylece bekçinin bir davranışı yapmaması onu suçlu kılar (Aslan 1991, s.157).

Manevi Unsur; bu unsur suçlunun kastı veya kusurudur. Suçlu, kanun tarafından suç olarak tanımlanmış bir davranışı bilerek ve isteyerek yaparsa bu davranışın kasıtlı olduğunu gösterir. Kusur ise yapılan davranışın meydana getireceği zararları öngörememe durumudur (Aslan 1991, s.157–158).

Kanunilik Unsuru; Bu durum “kanunsuz suç ve ceza olmaz” prensibine dayanmaktadır. Herhangi bir suç tanımına girmeyen bir davranış suç olarak kabul edilemez (Aslan 1991, s.158)

1.3. Suçun Fonksiyonları

Suç olgusunun toplumlar için olumlu ve olumsuz olmak üzere fonksiyonları vardır. Bunlar şu şekilde belirtilmektedir (Bal, 2003, s. 181).

Suçun olumlu fonksiyonları

1. Normların belirginleşmesi: Suç bir toplumda istenen davranışların sınırlarının belirlenmesine yardımcı olur. Bireylere, kuralların ihlal edilmesi kuralların gerekliliğini hatırlatır.

2. Dayanışmanın artması: Normları korumak için insanlar ve sosyal gruplar arasında dayanışma gerekli hale gelir.

3. Hoşnutsuzlukların başka alanlara aktarılması ya da tepkilerin hafifletilmesi: Suç gelişecek daha büyük suçların habercisidir. Aynı zamanda küçük ölçüde işlenen suçlar büyük suçların işlenmesini de engeller.

4. Toplumsal sorunların açığa çıkması: Suçlar toplumda yapısal sorunları ortaya çıkartır. Önlemlerin alınmasını gündeme getirir. Bazı suç türleri toplumsal değişim için gerekli hale gelebilir. Belli bir dönemde siyasal açıdan suç olarak kabul edilen bir davranış sonraki dönemlerde suç olmaktan çıkabilir.

Suçun olumsuz fonksiyonları

1. Norm ve değerlerin yıpranması: Suçluluğun toplumda yaygın olarak görülmesi var olan normların yıpranmasına yol açar. Bu durum ise beraberinde sosyal çözölmeyi getirebilir.
2. Kaynakların suç önlemeye ayrılması: Ekonomik ve sosyal kalkınma için gerekli olan kaynakların suçların önüne geçilmesi için kullanılması gelişmeyi yavaşlatır.
3. Güven ortamının azalması: Suçların artması bireyler arasında güvensizliğe sebep olmaktadır. Bu durum günlük hayatı olumsuz yönde etkiler.

Durkheim'a göre suç bütün toplum tiplerinde görölen bir olgudur. Suçluluğun görülmediği bir toplumun var olamayacağını belirtir. Suç biçim değiştirir, suç olarak nitelendirilen eylemler her yerde aynı değildir ancak her yerde ve her zaman cezai baskıyı üzerine çekecek şekilde davranan bireyler olmuştur. Suçluluğun toplumda var olmasını normal sayan Durkheim' a göre kendine özgü bir enerji ve netlik taşıyan kolektif bazı duyguları zedeleyen bir fiilden ibaret olan suç aşırı bir oranda göröldüğünde anormal bir hal alabilmektedir (Durkheim, 1994, s.112–119).

Durkheim'a göre suç normaldir çünkü suçtan arınmış bir toplum düşünölemez. Suç yararlıdır çünkü suç toplumsal evrim için önemli bir rol oynar. Suç zorunlu değişikliklere yol vermekle kalmayıp bazı durumlarda bu değişiklikleri doğrudan doğruya hazırlar örneğin Socrates Atina hukukuna göre bir mücrimdi ve mahkûm edilmesi adaletsiz bir durumu temsil etmiyordu. Bu duruma rağmen onun suçu yani düşüncesinin bağımsızlığı insanlığına ve yurduna yararlıydı. Durkheim' a göre suç zorunludur (Durkheim, 1994, s.112–119).

İlkel topluluklar, uygar toplumlardan suç konusunda bazı özellikler bakımından farklılık göstermektedir. İlkel topluluklarda toplumsal kurallara uymama durumu daha çok yanlış ya da haksız bir davranış olarak algılanmaktadır. Suçu işleyen bireyin niyeti ve içinde bulunduğu durum konusu dikkate alınmaktadır (Bozkurt, 2002, s. 185).

Trobriand Takımadalarında yaşayan Malanezya yerlileri üzerinde araştırma yapan çağımızın önemli antropologlarından Malinowski bu toplumda suçların cezalandırılmasında ölçü olan ilkelerin belirsiz olduğunu yapılan bir fiilin karşılığını verme, suçu cezalandırma yöntemlerinin önceden belirlenmiş yaptırımlarının olmadığını belirterek yaptırımların rastlantılara ve kişisel tutkulara göre uygulandıklarını gözlemlemiştir (Malinowski, 2003, s. 111).

Malinowski, Trobriand toplumunda suçun ancak belli belirsiz olarak tanımlanabildiğini, kimi zaman tutkuların taşkınlığa dönüşmesi, kimi zaman da belirli bir tabunun çiğnenmesi, bir kişiye veya bir kişinin mülküne zarar verme, gelenekler tarafından onaylanmayan toplumun

reisi veya toplumda ki önemli kişilerin ayrıcalıklarıyla çatışan, aşırı derecede hırs veya servet sahibi olma isteğine kendini kaptırmak suç kapsamına girmektedir. Bunun yanında Malinowski araştırmaları sırasında keskin yasakların bile esnek bir niteliğe sahip olduklarını gözlemlemiştir (Malinowski, 2003, s. 111–112).

1.4. Suçun Sınıflandırılması

Suçlar çeşitli şekilde sınıflandırılmaktadır bu sınıflandırmalar suçlunun suç işleme nedenlerine göre, toplumun suça karşı gösterdiği tepkinin niteliğine ve şiddetine göre yapılmaktadır (Dönmezer, 1994, s.53). Dönmezer'e göre suç sınıflandırması konusunda uluslararası bir düzeyde uzlaşma sağlandığı takdirde uluslararası karşılaştırmalar yapılabilir, suçun önlenmesi konusunda önemli yararlar sağlanabilir (Bal, 2003, s. 210).

Özkalp'in suç sınıflandırması şu şekilde yer almaktadır.

1. Şiddet ve adam öldürme ile ilgili suçlar
2. Mala karşı işlenen suçlar
3. Mağduru olmayan suçlar
4. Organize suçlar
5. Profesyonel kişilerle işlenen suçlar

Özkalp mağduru olmayan suçlar kapsamında; uyuşturucu kullanma, kumar oynama gibi başkalarına doğrudan zarar vermeyen suçları ele almaktadır. Bu tür suçlar ülkemizde kamu esenliğine karşı işlenen suçlar sınıfında yer almaktadır. Organize suçlar; terör örgütleri ve mafya gibi yasa dışı gruplar tarafından işlenen suçları kapsamaktadır. Profesyonel suçlar ise suç işlemeyi bir meslek edinmiş bireylerin işledikleri suçlar kapsamında yer almaktadır (Özkalp, 1993: 370) (Aktaran Bal, 2003, s. 210).

1.5. Suç Bilimi-Kriminoloji

Suç olgusu insanlık tarihi kadar eski, evrensel bir fenomendir. Sosyoloji, kriminoloji, sosyal antropoloji, hukuk, psikoloji ve biyoloji gibi birçok bilim dalının ilgi alanında yer alan multidisiplinler bir konudur. Bu bilim dalları arasında yer alan kriminoloji suç bilimi olarak da bilinmektedir.

Dönmezer kriminolojiyi suç sosyolojisine dayalı bir sentez bilimi olarak kabul eder ve kriminolojiyi şu şekilde tanımlar “ insanının sapıcı davranış ve eylemleri arasında suçu doğuran, yapan ve suçu kontrol etme amacını güden süreçleri açıklayan ve suçun tespit

faktörlerini belirlemek maksadıyla insana ve suç işleyen insana ilişkin bilgilerin bütününe sentezini meydana getiren bir bilgi dalıdır.” (Dönmezer ,1994, s. 14).

Kriminolojinin konusu suçun ve suçluluğun nedenlerinin incelenmesidir. Suç; insan davranışıdır, insan davranışı olmayan fiiller kriminolojinin ilgi alanının dışında kalmaktadır. Örneğin bir doğa olayı olan fırtına sonucunda bir ağacın devrilmesi bir insanın ölümüne neden olmuşsa bu olay kriminolojinin konusu kapsamında yer alamaz (Soyaslan ,1998, s.5).

Bir davranışın suç olup olmadığı o toplumun hukuk kuralları tarafından saptanır. Hukukun suç olarak tanımladığı davranışlar ve bu davranışların nedenleri kriminolojinin konusu içerisinde yer almaktadır (Soyaslan, 1998, s.5).

Kriminoloji suçlu davranışını aynı zamanda da toplumun bu davranışa olan tepkisini inceleyen disiplinlerarası bir bilimdir. Kriminoloji alanında çalışanlar özel olarak eğitilmiş sosyologlar, psikologlar, ekonomistler, siyaset bilimciler, tarihçiler, psikologlar ve doğa bilimcileridir (İçli, 1993, s.16).

Morrison; kriminolojiyi akademik bir disiplin olarak nitelendirmektedir. Kriminolojinin konusu suçtur ve insan doğası ve toplumsal yaşam onun evrenini oluşturmaktadır. Kriminoloji ona göre suçu güvenli bir şekilde açıklamanın, anlaşılabilir, önceden tahmin edilebilir ve kontrol altına alınabilir hale getirmenin bir parçasıdır (Morrison, 2004, s.69).

Multidisipliner çalışmalar yapan kriminoloji suç bilimi olarak bilinmektedir. Kriminoloji adli tıp, sosyoloji, psikoloji, psikiyatri, hukuk, tarih ve antropoloji gibi farklı disiplinlerden yararlanmaktadır. Bu disiplinler yanında biyoloji, coğrafya, ekonomi ve siyasi bilimler de eklenebilir. Kriminolojiyi belli bir konuya diğer disiplinlerin uygulanması olarak kabul eden görüş kriminolojiyi bir disiplin değil bir çalışma alanı olarak ele almaktadır. Ancak son yıllardaki çalışmalar kriminolojinin bir disiplin olarak ele alınması gerektiğini göstermiştir. Günümüzde kriminoloji bağımsız bir bilim dalı olarak görülmektedir (Polat, 2004, s.33).

Dönmezer, kriminolojinin konusu olan alanları şu şekilde belirlemektedir. Toplumsal normlardan sapma durumu olan suç davranışını, sapan süreçleri, sosyal bir geçek olan ceza adalet sisteminin işleyişini, suç ile suçlu ve sosyal çevre ilişkilerini, suçun nedenlerini ve etmenlerini, suça neden olan faktörleri, süreçleri tanımlamak ve elde edilen bu bilgilerle birlikte suçu ortadan kaldırmak veya mümkün olduğunca azaltmak için gerekli stratejileri ve yöntemleri saptamaktır (Dönmezer, 1994, s.13).

Haskell-Yablonosky ise kriminolojinin konularını aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır (Polat 2004, s.34).

- Suçun niteliği ve miktarı
- Suçun ve suçluluğun nedenleri

- Ceza hukukunun gelişmesi ve ceza adaletinin yerine getirilmesi
- Suçun özellikleri
- Suçlunun ıslahı
- Suçluluk biçimleri
- Suçun sosyal değişme etkileri

Dönmezer ve Haskell-Yablonosky kriminolojinin kapsadığı konulara değinmişlerdir. Yukarıda da görüldüğü gibi kriminolojinin suçun oluşumundan başlayarak, topluma olan etkileri ve suç oluşumunun önlenmesi gibi oldukça geniş bir alanı kaplayan konusu vardır.

1.5.1. Kriminolojinin Tarihçesi

Suç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Bilinen ilk adam öldürme suçu Adem ile Havva'nın ilk çocukları olan Habil'in kıskançlık nedeniyle kardeşi Kabil tarafından öldürülmesi suçudur. Kıskançlık nedeniyle meydana gelen bu suç ile birlikte başlayan suç zinciri halen devam etmektedir (Polat, 2004, s.31).

Suçlu açıklayan görüşler tarih boyunca çok farklı biçimlerde yapılmıştır bu farklılık ise Comte'un ortaya koyduğu insanlık tarihinin üç aşamasına şu şekilde bağlıdır (Soyaslan, 1998, s.14) ;

- *Teolojik çağda suç*; şeytani bir davranış olarak açıklanmıştır. Bu düşünce Ortaçağ'da egemen olmuştur.
- *Metafizik çağda suç*; akıl sahibi olan insanın elde edeceği menfaati ve maruz kalacağı cezayı göz önüne alarak yaptığı bir seçim olarak ele almıştır. Bu fikir halen geçerliliğini sürdürmektedir ve ceza hukukunun temelini oluşturmaktadır.
- *Pozitif çağda suç*; gözlem ve deney yönteminden yararlanarak şartların sonucu doğal bir durum olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntem XIX. yüzyıldan günümüze kadar geçerliliğini sürdürmektedir.

Toplumda yerleşik normlardan sapan davranışlar olarak bilinen suç, insanlığın başlangıcından beri toplumda ki varlığını sürdürmüştür. İnsanlar neden suç işler? Kimler suçludur? Suçun kapsamı nedir? Suç psikolojik mi, biyolojik mi yoksa sosyolojik nedenlerin sonucunda mı meydana gelir? Tarihte bu ve bunlar gibi sorular ışığında şekillenen kriminolojiye birçok bilim adamı, filozof ve sosyolog ilgi duymuştur.

Binlerce yıl öncesinde Socrates suçluluk ile ilgili gözlemlerde bulunmuştur. Bundan 2500 yıl öncesinde de Sophocles tarafından içgüdü, öğrenme ve bunların suç ile ilişkileri gözlemlenmiştir. Platon'un M.Ö. 4. yüzyılda yaptığı "Cumhuriyet" (The Republic) adlı çalışmasında beyaz yaka suçluluğunun ele alındığı görülmüştür (İçli, 2004, s.43). Tıbbın kurucusu olarak kabul edilen Hipokrat'ın da suç ile ilgili çeşitli görüşleri vardır. Hipokrat özellikle beden tipleri ve karakter arasındaki ilişkilere dikkat çekmiştir (Polat, 2004, s.33).

Suçla yönelik görüşlerin tarihinin eski olmasına rağmen suçu açıklamayı amaç edinmiş kriminolojinin tarihçesi oldukça yenidir.

Kriminoloji sözcüğü ilk olarak Topianard adında bir Fransız hekim tarafından aynı isimli bir kitapta kullanılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında yayınlanan bu kitap kriminoloji kavramının ilk defa kullanıldığı eser olarak bilinmektedir (Polat, 2004, s.33).

Kriminolojinin geliştiği ilk dönemlerde suçu tek bir faktörle açıklamaya çalışan görüşlerin varlığı görülmüştür.

Orta Çağ'da Tomas von Aquin, suçların birçoğunun kökenini insan ihtiraslarında görmüş ve sefaletin suça neden olabilecek bir etmen olduğunu belirtmiştir. Thomas Moore, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Bentham gibi yazarlar suçu sosyal bir olay sayan görüşler ortaya koymuşlardır. XIX. yüzyılın başlangıcında Lavater, Gall, Pinal, Esquirol gibi yazarlar suçlunun fizik ve psikolojik kişiliği ile ilgilenmeye başlamışlardır (Dönmezer, 1994, s.3).

1860 yılında Maudsley suç ve akıl hastalığı arasında ki ilişkiyi inceleyen bir eser yayınlamıştır. 1868 yılında Prosper Despine suçlu çocuklarla ilgili olan Psychologie Naturelle adlı eserini yayınlamıştır. Alfonso de Candolle ve Villerme 1830 ve 1831 yıllarında suç istatistiklerinde incelemeler yapmışlardır. Parent-Duchaftalet fuhuşu antropoloji, tıp ve sosyoloji açısından ele almışlardır. Quetelet ve Andre Guerry 1835 yılında Hollanda suçluluk istatistikleri konusunda incelemeler yapmışlardır. Suçun sosyolojik etmenler üzerindeki çalışmaları XIX. yüzyılda Tarde, Lacassagne ve Joly tarafından yapılmıştır (Dönmezer, 1994, s.3).

XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra Lombroso, Ferri ve Garofalo olmak üzere kriminoloji bilimi için önemli üç isimle karşılaşılır. Lombroso'nun 1864 yılında "Deha ve Delilik" adlı eseri, Ferri'nin "Suç Sosyolojisi" ve Garofalo'nun "Criminologia" (1885) eseri kriminolojinin gelişmesinde önemli katkıları olmuştur.

Yukarıdaki bilgilerde yer aldığı gibi XIX. yüzyılın boyunca kriminoloji adına görülen bu önemli gelişmeler sayesinde kriminoloji hızla gelişmiş ve bilim dünyasında kendine önemli bir yer edinmiştir.

Kriminologlar kriminolojinin XIX. yüzyılda köklenmeye başladığını kabul ederler. Suç ile ilgili ilk teoriler genelde tek bir nedenle örneğin atipik vücut yapısı, genetik anormallikler,

akıl hastalığı, fiziksel anormallikler ve yoksullukla açıklamaya çalışırken daha sonra geliştirilen teorilerde suçun çok nedenli bir sosyal olgu olarak açıklandığı görülmüştür (İçli, 1993, s.8)

1920 ve 1930'lu yıllarda “ Çağdaş Kriminoloji” ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde suçu açıklamaya yönelik iki temel görüş ortaya konulmuştur. İlk görüş Sigmund Freud'un teorilerinin etkisiyle suçu bireyin ruh yapısında var olan gerilim ve çatışmaların sembolik bir ifade tarzı olarak ele alırken ikinci görüş ise sosyologların etkisiyle birlikte suçu bireylerin içinde yaşadığı ortamla birlikte açıklama yoluna gitmiştir (Bal, 2003, s.165). 20. yüzyılın kriminolojisi daha çok sosyolojik olarak tanımlanmaktadır. Suçun sosyal boyutları daha çok önem kazanmıştır.

I. Dünya Savaşının sonucu yaşanan duraklamadan sonra 1934 yılında Benigno di Tullio tarafından “Milletlerarası Kriminoloji Derneği” kurulmuştur ve ilk Milletlerarası Kriminoloji Kongresi 1938 yılında Roma'da toplanmıştır. 1949 yılında Paris'te Milletlerarası Kriminoloji Derneği kurulmuş ve ilk olarak 1950 yılında Paris'te II. Milletlerarası Kriminoloji Kongresi toplanmıştır. 1955 Londra ve 1960 La Haye Kongrelerinde Milletlerarası Kriminoloji Komisyonunun kurulmuştur. Bundan sonra her beş yılda bir bu kongreler toplanmaya devam etmiştir. Avrupa Konseyi de 1960'dan bu yana her yıl Kriminolojik araştırma konferansları ve bilimsel toplantılar yapılmaktadır. Sunulan raporlarla birlikte, tartışma tutanakları yayınlamaktadır (Dönmezer, 1994, s.28).

1.5.2. Kriminolojinin Bölümleri

Constant'a göre kriminoloji teorik ve uygulayıcı kriminoloji olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Teorik kriminoloji;

- *Suç antropolojisi:* Suçluyu organik yapısı yönünden incelemektedir. Kalıtıma ilişkin olarak biyolojik, anatomik, fizyolojik, etmenleri ele almaktadır.
- *Suç psikolojisi:* Suçun oluşumunda rol oynayan ruhsal olayları ve mekanizmaları konu edinir. Yaş, cinsiyet, karakter ve bünye gibi faktörleri dikkate almaktadır.
- *Suç sosyolojisi:* Suçu sosyal bir olgu olarak ele almaktadır. Suça neden olan ve sosyal bir kimlik taşıyan etmenleri ele almaktadır.
- *Suç psikiyatrisi:* Akıl hastalıkları ile suç arasındaki ilişkileri ortaya koyarak anormal veya akıl hastası suçluları inceler.
- *Penoloji:* Ceza ve güvenlik tedbirlerinin kaynaklarını ve gelişimlerini açıklamaktadır. Suça ilişkin etkili tedbir yöntemlerini belirlemektedir.

Uygulayıcı Kriminoloji;

- *Suç siyaseti:* Suçların önüne geçilmesi konusunda devletin yerine getirmesi gereken etkinlikleri incelemektedir. Suç siyaseti ahlak ve dini bir araç olarak kabul eder.
- *Suç profilaksisi:* Toplumdaki suçluluğun sosyal ve ekonomik faktörlerini önlemek ya da azaltmak için kullandığı araçlar incelemektedir.
- *Kriminalastik:* Bilimsel polis; olarak da ifade edilen kriminalastik suçluları ortaya çıkarılması için başvurulan teknik araçları incelemektedir. Daktiloskopi, antropometri, balistik gibi alt dalları bulunmaktadır (Dönmezer, 1994, s.7–8).

Kriminoloji adli tıp ve bilimsel polisten yani kriminalastikten yararlanmaktadır. Gerek adli tıp gerekse kriminalastik suçun işlenme şekli ve suç vasıtalarını bulmaya yaramaktadır. Bunlara adli tıp, otopsi yoluyla ulaşılır. Kriminalastik ise suç işlerini araştırmaktadır ve suçta kullanılan silahları incelemektedir. Kriminalastik gerçeğin ve suçlunun bulunmasında ve cezalandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu yönüyle suçu önlemede ve caydırmada bir araçtır. Suçun işlenme şekli ve kullanılan araçlar suçlu hakkında önemli bilgilere götürmektedir. Bu anlamda kriminalatik kriminoloji yardımcı bir bilim dalıdır (Soyaslan, 1998, s.5).

İçli ise kriminolojinin alt alanlarını şu şekilde belirtmektedir (İçli, 2004, s. 22–24).

- *Suç istatistikleri:* Suçlu davranışının güvenilir ve geçerli ölçümünü yapmak için geliştirilmiştir.
- *Hukuk sosyolojisi:* Ceza yasasını biçimlendiren sosyal güçlerin ve toplumu biçimlendiren ceza yasasının rolüyle ilgilidir. Kriminologlar yasal düşüncenin yasal tarihini inceleyerek bazı özel yasaların nasıl geliştiğini belirlemeye çalışırlar.
- *Suç etiyojisi:* Suçlu davranışın gerçek nedenleri ile ilgilenmektedir. Kriminologlar insanların neden suç işledikleri üzerinde yoğunlaşmışlardır ve bu konuda birçok teoriyi ortaya koymuşlardır. Halen bu araştırmalar sürmektedir.
- *Suçlu davranış sistemleri:* Benzer suçların arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bu suçların sınıflandırılması ile ilgili çalışmaları içermektedir.
- *Penoloji:* Suçların kontrolü, suçun sonuçlarının belirlenmesi ve düzeltilmesi ile ilgilenir. Kriminolojinin amaçları arasında suçun kontrolü için teorik stratejiler üretmek ve bu stratejileri uygulamaktır.

- Viktimoloji: Suçun mağduru üzerinde odaklaşır. Mağdurun suç sürecindeki durumunu inceler.

1.5.3. Kriminolojinin Yararları

Suçluluğun nedenlerinin incelenmesi aynı zamanda suçluluğun önlenmesi için çare aramak anlamına da gelmektedir. Suçun sebebinin bilinmesi suçu önleyebilmenin çaresinin de aynı zamanda bilinmesini sağlayacaktır (Soyaslan,1998, s.30). Suçun nedenlerine ilişkin açıklamalar getiren kriminoloji bu anlamda yarar sağlayabilmektedir. Kriminoloji, toplumsal ve bireysel anlamda birçok yararı olan bir disiplindir.

Bireysel anlamda yararları; kriminolojinin ortaya koyduğu bilgiler sayesinde insanların neden suç işledikleri konusundaki teorilerle bireylerin bilgilendirilmesi, suçla karşılaştıkları zaman bireysel olarak nasıl korunmaları gerektiği konusunda bilgili olmaları, neyin suç kapsamında olduğu, neyin olmadığı konusunda insanlara ışık tutması gibi bireysel yararları söz konusudur.

Suçlu davranışı incelemek aynı zaman da insan davranışı konusunda bizi önemli bilgilere götürmektedir. İnsan davranışı normlara uyma ve normlardan sapıcı olmak üzere iki şekildedir. İnsanın normlardan neden ve nasıl saptığını bilmediğimiz sürece bireyin eylem, davranış ve tutumlarını anlamak ve açıklamak mümkün olmaz (Dönmezer, 1994, s.27).

Kriminolojinin toplumsal yararları; toplumun ortak bir problemi olarak görülen suç, toplumun genelinde suça karşı tepkilerin benzer bir hal aldığı, toplumun suç ile ilgili olmasının toplumsal bilinci kuvvetlendirmesi bakımından faydalı olduğunu görmekteyiz.

Suçun topluma olan maliyeti çok fazladır. Suçun tespiti, suçu önleme politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması, suçlu bireyleri yakalama ve onları cezalandırma amacıyla teşkilatlanmış olan birimlerin topluma getirdiği maddi anlamda çok büyük maliyet söz konusudur. Bu nedenle kriminoloji ön plana çıkmaktadır. Kriminolojinin çalışma alanları bu maliyeti azaltmak için çeşitli yöntemler geliştirmektedir. Örneğin suçun toplumsal nedenlerini inceleyen suç sosyolojisi, suçun neden olduğu kaynakları ortaya koyarak suçu önlemede önemli ipuçları sunmaktadır.

Suçun topluma olan maliyetinin yanında bireye olan maliyeti de vardır. Suça karşı bireyler korunmak adına bir takım tedbirler almaktadır. Kullanılan alarm sistemleri, suçluyu caydırıcı amaçla bireylerin üzerlerinde taşıdığı bir takım spreyleyler, güvenlikten sorumlu bireylerin çalıştırılması, gizli kamera sistemlerinin kullanılması bireylerin aldığı önlemler arasındadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Suçlu Davranışını Açıklayan Teoriler

2. Suçlu Davranışını Açıklayan Teoriler

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi suçlu davranışı açıklamaya yönelik geliştirilen teoriler bireysel, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere dört ana başlık altında toplanabilmektedir. Suç ile ilgili geliştirilen ilk teoriler genelde suçu tek bir nedenle açıklama yolunu gitmişlerdir, örneğin fiziksel ve genetik anormallikler, akıl hastalığı, anormal vücut yapısı gibi ancak ilk teorilerden sonra geliştirilen teoriler suçu birçok değişkeni göz önünde bulundurarak açıklamaktadır.

Tablo 2.2 Suçu Açıklamaya Yönelik Geliştirilen Teorilerin Sınıflandırılması

Bireysel Teoriler	Klasik Ekol Neo-Klasik Ekol Pozitif Ekol Coğrafi Ekol
Psikolojik Teoriler	Psikoanalitik Görüş
Biyolojik Teoriler	Beden Yapısındaki Farklılıkları Temel Alan Görüş Genetik Teoriler
Sosyolojik Teoriler	Sosyal Yapı Teorileri <ul style="list-style-type: none"> ▪ Fonksiyonalist Teoriler ▪ Alt Kültür Teorileri ▪ Sosyal Ekoloji Teorileri ▪ Gerilim Teorileri Sosyal Süreç Teorileri <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri ▪ Kontrol Teorileri ▪ Etiketleme Teorisi Çatışma Teorisi

2.1. Bireysel Teoriler

Bireysel teoriler; klasik ekol, neo-klasik ekol, pozitif ekol ve coğrafi ekol olmak üzere dört alt başlıkta ele alınmaktadır.

2.1.1. Klasik Ekol

Klasik ekol bir diğer değişle faydacı ekol ilk olarak 18. yüzyılın ortalarında suça ilk defa bilimsel bir yaklaşım sergilemiştir. Klasik ekol temel olarak bireylerin kendi faaliyetlerinin sonuçlarını tarttıktan sonra suç işledikleri varsayımına dayanmaktadır. Klasik ekolün isimleri en çok yer alan iki temsilcisi Cesare Beccaria ve Jeremy Bentham'dır (İçli, 1993, s.44).

Avrupa'da 18. yüzyılda genel olarak ceza hukuk gelişigüzel, yozlaşmış ve acımasız bir şekilde yönetiliyordu. Voltaire ceza hukukunun zayıf yönlerini göstererek reformun yollarını hazırlamıştır ve Baccaria ceza hukukunun neleri yanlış olduğu ve nelere çare olabildiği konusunda önemli görüşler ortaya koymuştur (Johnson, 1974, s.151–152).

Fransız İhtilaline kadar olan Avrupa'da gerçek bir ceza adaletinden varlığından söz edilememektedir. Bu dönemde krallığa, kiliseye karşı suçlar vardı. Bu suçlardan bazıları belirlenmiş durumdaydı bazıları ise belirlenmemiştir. 18. yüzyılda Avrupa'nın modernleşmesi, endüstrileşmesi ve kentleşmesine rağmen ortaçağda görülen ceza uygulamaları hâkimdi. (İçli, 1993, s.43). Bu duruma karşı tepkiler zamanla gelişti, ceza sistemi birçok düşünür tarafından eleştirildi. Ceza sistemine karşı daha rasyonel bakış açıları geliştirildi. Bu düşünürlerden biri de Beccaria'dır.

Sezar Beccaria (1738–1794) Milona'da dünyaya gelmiştir. Bir hukukçu olan Beccaria öğrenimini Pavia Üniversitesinde hukuk doktorası ile tamamlamıştır. 1764 tarihinde “Suçlar ve Cezalar Hakkında” adlı kitabını yayınlamıştır. Türkçe çevirisi de olan bu kitap suç ve ceza konusunda günümüzde yaygın olan görüşlerin adeta temelini atmıştır.

Baccaria'ya göre suçlarla ilgili cezalar yalnızca yasalar tarafından belirlenir. Bu otoritenin kaynağı ise toplumsal sözleşme ile birleşmiş toplumu temsil etmekte olan yasa koyucunun kendisidir. Bu mantık çerçevesinde hiçbir yargıç aynı toplumun bir başka üyesini adalet adına yasaca öngörülme-yen cezalara çarptıramaz. Bunun yanında hiçbir yargıç yasaların dışında öngörüsünün dışına çıkarak bir cezayı yükseltemez (Beccaria, 2004, s.31). Bu düşünce günümüz hukukunda da yer almaktadır. “Kanunsuz suç ve ceza olmaz” prensibi olarak bilinmektedir. Bir davranışın suç olarak tanımlanmasında bu prensip göz önünde bulundurulmaktadır. Eğer bir suç davranışı kanun veya kanunlar tarafından tanımlanmamışsa bu davranış suç olarak kabul edilemez.

Beccaria eserinde cezalar ve suçlar arasında adil bir oranın olması gerektiğini vurgulamıştır. Suça uygun olan bir cezanın verilmesi gerektiğini belirtmektedir eğer toplum düzenini aynı derecede bozmayan iki suça aynı ceza verilirse insanlar en ağır suçları

işlemekten kaçınmayacaklardır. Bunun yanında bir suç ile daha büyük bir çıkar birleşmişse insanlar suç işlemeye daha kolay bir şekilde karar vereceklerdir (Beccaria, 2004, s.48).

Beccaria eserinin “Cezaların Amacı” adlı alt başlığında cezaların gerçek amacının insanı üzüp bunaltmak, işlenmiş olan bir suçu örtmek anlamına gelmediğini aksine cezanın amacının suçlunun kendi yurttaşlarına karşı zarar vermelerini engellemekten ve başkalarının benzer eylemlerde bulunmalarını önlemekten başka bir amacı olmadığını belirtmektedir. Bu sebeple suçlar ve cezalar arasındaki oranlar ve uygulanma yöntemleri çok dikkatli seçilmelidir ki bunlar suçlu bireyin ruhları, zihinleri üzerinde kalıcı ama suçlunun bedeni üzerinde en az üzücü iz bırakacak şekilde olmaları gerektiğine değinmektedir (Beccaria, 2004, s.48).

Suç ve ceza arasındaki ilişki konusunda üzerinde durduğu iki önemli nokta bulunmaktadır. Bunlardan biri; verilen ceza ne kadar işlenen suça çabuk ve yakın olursa o kadar adil ve yararlıdır. Baccaria'nın bu konu üzerinde dikkat çektiği bir diğer nokta ise cezanın suçun doğasına mümkün olduğunca uygun düşmesidir. Suç ve ceza arasındaki bu denk düşme durumu suça özenme ile cezanın doğurduğu tepki arasında bulunması gereken bir çatışmayı yetkin bir biçimde ortaya koymaktadır (Beccaria, 2004, s.103).

Baccaria'nın “ Suçlar ve Cezalar Hakkında” adlı eseri 100 sayfalık yazıldığı dönemin ceza hukukuna sert eleştiriler içeren ceza hukuku tarihinin en önemli eseri olarak nitelendirilmektedir. Beccaria yaşadığı dönemde yerleşmiş insanlık dışı hukuk anlayışına tepki ile yaklaşmıştır. Özellikle engizisyon, işkence ve darağacına karşı eleştirilerini yöneltmiştir (Demirbaş, 2005, s. 56).

Baccaria suçların önlenmesi konusuna da değinmiştir. Ona göre suçları önlemek cezalandırmaktan daha iyidir. Suçun önlenmesi konusunda bir diğer önemli nokta ise yapılan yasaların açık, sade ve anlaşılabilir olması gerektiğidir. Ayrıca yasalar insanlara eşitlik getirmelidir. Yasalar insanlara korku vermelidir, insanlar ondan çekinmelidirler çünkü yasaların verdiği korku kurtarıcıdır insanları rahatlığa kavuşturur oysa insanın insana verdiği korku daima suçlar üretmekte olan bir kaynak özelliğindedir, insanları belalara sürüklemiştir. Suçu önlemenin yollarından birisi mahkemelerin yasaları çiğnedikleri zaman onları korumaları ve yasaları uygularken çok dikkat etmeleri ile ilgilidir. Bir diğer yol ise erdemli bir davranışı ödüllendirmekten geçmektedir. Son olarak ise Baccaria suçları önlemenin en güvenilir fakat en zor yolunu ise eğitimi mükemmelleştirmek olduğunu vurgulamaktadır (Mclaughlin, Muncine, Hughes, 2003, s.23–24).

Klasik ekolün önde gelen bir diğer temsilcisi ise Bentham'dır (1748–1832). Bentham Beccaria gibi hukuk öğrenimi görmüştür. Bentham kanunları toplumun mutluluğu için bir amaç olarak görmektedir. Ona göre insanlar akılcı varlıklardır, bilinçli olarak hazzı seçerler ve böylece cezadan kaçınırlar bu düşüncesinden ötürü Bentham “faydacı hazzcı” olarak

sınıflandırılmaktadır. Suçu her zaman soyut olarak görmüştür, suçluyu insan ve farklı kişiliklere sahip olarak görmeme hatasına düşmüştür. Bunun yanında Beccaria gibi ceza kanununda reformlar yapılması gerektiğini düşünmüştür (Reid, 1982, s.88, Siegel 1989,s.98) (Aktaran İçli, 2004, s.45).

Bentham cezayı zarar verici bir uygulama olarak görmektedir ancak cezanın varlığı kendisinden daha kötü olanı önlemek konusunda önemli olduğunu ve dört amacını şu şekilde sıralamaktadır. 1) Tüm suçları önlemek 2) Suçu önleyemediği zaman daha hafif suç işlemeye ikna etmek 3) Bir suçlunun gerektiğinden fazla güç kullanmamasını garanti altına almak 4) Suçu mümkün olduğunca en az maliyetle kontrol altında tutmak (Siegel, 1989,s.89) (Aktaran İçli, 2004, s.46).

Bentham ve Baccaria'nın ortaya koydukları görüşleri incelediğimizde suçun anlamı hakkında önemli açıklamalarda bulduklarını görmekteyiz. Günümüzde klasik ekol düşünürlerinin ortaya koydukları düşünceler hukuk açısından önem taşımaktadır.

2.1.2. Neo-Klasik Ekol

Kişiler arasındaki farklılıkları yok saymak ve haksızlıkların sebeplerine engel olamamanın varsayımı klasik ekolun pratik uygulamaları içerisindeydi. Klasik ekol yavaş yavaş sınırlı bir sorumluluk içerisinde sürdü. Neo klasikler, klasik ekol düşüncelerinden cezanın şiddeti konusunda belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Klasik sistemde cezaların tanımlanması ve değişmezliği konusunda değiştirmeler söz konusu olmuştur. Neo klasik ekol klasik ekolun ortaya koyduğu cezaları oldukça sert bulmuşlardır. Çocukların ve zihinsel rahatsızlıkları olan bireylerin işledikleri suçtan sorumlu tutulamayacaklarını düşünmektedirler. Çünkü zihinsel rahatsızlıkları olanların ve çocukların suç davranışını yanlış veya doğru olarak bir seçim yapamayacaklarını dolayısıyla da böyle bir davranış sergilediklerinde sorumlu tutulamayacaklarını belirtmektedirler (Johnson, 1974, s. 154).

Klasik ekol hukuk için; önemli bir reformun başlangıcı olarak görülmektedir. Neo klasikler 19. yüzyılda hâkim olmuştur. Klasik ekol düşünöleri tarafından ortaya konan cezanın suça uygun olması gerektiği prensibi Neo klasikler tarafından eleştiriye uğramıştır. Bu prensibin suçlunun neden böyle bir davranışta bulunduğu konusunu, suçlu davranış çevreleyen özel konuları veya suç işlemeye karşı baskı duygusunu göz ardı ettiğini savunmuşlardır (İçli, 2004, s.46).

Neo klasik ekol sosyoloji ve psikoloji bilimlerinin etkisi ile şekillenmiştir. Bu dönemde suç eyleminden daha çok suçluya karşı bir ilgi gösterilmiştir. Suçlunun sosyal ve psikolojik

durumları ön plana çıkartılmış ve bu duruma paralel olarak da cezanın da suça göre değil suçluya göre şekillenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur

2.1.3. Pozitif Ekol

19. yüzyılın sonlarında suç konusunda pozitif ekol etkili olmuştur. Burada Cesera Lombroso, Enrico Ferri ve Garofalo olmak üzere üç önemli düşünür ile karşılaşmaktayız.

Pozitif ekol bilim adamları; suç nedenlerini pozitivist bir yaklaşım kullanarak incelemeye başlamışlardır. Bu dönemde bilimsel metodu ve deneysel araştırmayı kullanan bilim adamları görülmüştür. Bu ekol klasik ve neo klasik ekolün aksine suçlu davranışın biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır (İçli, 2004, s.47).

Klasik ekol suçu hukuk deyimleri ile açıklayarak hukuksal bir varlık olarak görmektedir. Pozitif ekol ise suçun hukuksal tanımını reddederek, suçu psikolojik bir olgu olarak kabul etmektedir. Klasik ekol özgür iradeyi pozitif ekol ise suçu neden ve sonuç içerisinde esas olarak ele alır. Klasik ekol cezanın önleyici etkisi üzerinde yoğunlaşırken, pozitif ekol ise toplumu korumak amacıyla cezanın, suçluların bilimsel rolüne dikkat çekmektedir (Yücel, 2004, s. 37).

Pozitif ekol bilim adamlarından biri olan Lombroso (1835–1909) tıp eğitimi almıştır, askeri doktor olarak çalışmıştır. Lombroso suçlulara antropolojik çalışmalar içerisinde ilgi duymuştur (Johnson, 1974, s. 154).

Lombroso suçun antropolojik açıdan incelenmesinde en çok tanınan düşünürdür. Mahkûmların kişilikleri üzerine çalışmalar yapmıştır, birçok mahkûmu gözlem altında tutmuştur huy ve hareketlerini, düşüncelerini, yaşayışlarını ve geçmişlerini araştırmıştır. Ayrıca cezaevlerinde ölen mahkûmların cesetleri üzerinde otopsiler yapmıştır ve tüm bunların sonucunda bazı sonuçlara ulaşmıştır (Dönmezer, 1994, s.85).

Bazı insanlar suçlu olarak doğarlar, suç organizmanın bir ürünüdür. Tıpkı bazı hayvanların vahşi, yırtıcı, bazı bitkilerin de parazit olarak doğdukları gibi insanlar için de aynı şey geçerlidir. Lombroso'ya göre “doğuştan suçlular” olarak da adlandırılan suçlu bireyler, bedenlerinde bulunan bazı farklılıktan, etiketten veya anormallikler bakımından diğer bireylerden ayrıldıkları görülmektedir. Bedenlerinde ki bu farklılıklar onları iradeleri dışında suç işlemeye yönlendirir (Dönmezer,1994, s.85).

Lombroso suçun ilkel vahşiliklerin özelliklere dayandıklarına inanmaktaydı. Lombroso'nun morfolojisi düşük alın, geriye doğru çekilmiş çene, büyük kulaklar, fazla parmaklar, fazla kırışıklıklar, atipik boyutta veya şekilde görülen kafalar ve alışılmışın dışında gözler gibi atavistik fiziksel damgaları içermektedir (Johnson, 1974, s. 155).

Lombroso'ya göre hırsızlar genel olarak, çok hareketli yüz yapısına ve ellere sahiptirler, küçük gözleri huzursuz ve genelde şaşırıdır, kaşları birbiri ile birleşmiş burunları eğridir, bu şekilde sınıflandırmalar yapan Lombroso cinsel suçluları işleyenleri ise daima parlayan gözleri ile aynı şekilde ince bir yüz ve iri dudaklara sahip olduklarını belirtir. Tipik katillerin ise sabit, buz gibi, dik bakışları ara sıra kanlanan gözlere sahip olduklarını ve burunlarının bir kartal veya şahin burnu gibi büyük, kulaklarının uzun, dudaklarının ise ince ve köpek dişlerinin iri olduğunu açıklamıştır. Lombroso'nun bu iddiaları askeri doktorluğu döneminde ve cezaevlerinde yaptığı araştırmalar, kafatası ölçümleri ve deneyler sonucunda ortaya koymuştur (Demirbaş, 2005, s. 60).

Lombroso 1876 yılında yaptığı çalışmaları “Suçlu İnsan” adında bir kitap ile yayınlamıştır. Bu kitap ilk basıldığında 252 sayfa iken 1896 -1897 yılında ki basımında ise 1,903 sayfa olarak yayınlanmıştır. Lombroso'nun orijinal öğretisi evrimsel atıcılıktır fakat kitabına gelen eleştiriler 1911 yılındaki kitabının son basımında çevresel faktörleri de göze almasına neden olmuştur. Lombroso kitabının daha sonraki basımlarında da “suçlu doğmak” ve “akıl hastası suçları” ele almayı sürdürdü fakat “kriminaloid” diye bir kavram ekledi, kriminaloid; atipik vücut yapısına sahip olmadığı ve zihinsel bir rahatsızlığı bulunmadığı halde kesin olan şartlar altında saldırganca davranan ve suça teslim olan kimse olarak Lombroso tarafından tanımlanmıştır. Suçlu doğmanın bütün suçların üçte birini kapsadığına inanmaktaydı. Akıl hastası suçluların ise genellikle felçten acı çeken, demans, pellagra (vitaminsizlikten kaynaklanan bir hastalık), alkolizm, epilepsi, delilik ve histeri gibi hastalıkları olan suçluları içerdiğini belirtmiştir (Johnson, 1974, s. 155).

Lombroso'ya göre suç, ölüm, doğum gibi doğal bir olaydır. Bir davranış belirli bir ülkenin ve zamanın adet, gelenek ve düşünceleriyle uyumsuzluk gösterdiği durumda suç olarak nitelendirilir. Bu durumda suç genel nedensellik kanunu içinde doğal bir durumdur. Suçun önemli bir kısmı organizma şartlarının ürünü olarak görülmektedir (Dönmezer, 1994, s.4).

Lombroso suç nedenlerinin biyolojik, psikolojik ve psikiyatrik anormalliklerden farklı olarak iklim, hava durumu, mevsimler ve meteorolojik olaylardan ileri geldiğini savunarak, ekmek fiyatlarındaki değişikliğin bile suç oranlarını etkilediği konusunda araştırmalar yapmıştır. Ekmek fiyatları düşerken, mala karşı olan suç oranlarının azaldığını, aynı zamanda şahsa karşı işlenen suç oranlarının özellikle de zina suçunun artacağını ileri sürerek 1854–1859 yıllarını kapsayan bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada ayrıca buğday fiyatlarının düşmesi ile yangın çıkartma ve çocuk öldürme suçlarının arttığını, buğdayın ucuzlamasıyla birlikte alkol kullanım oranlarının arttığını ortaya koymuştur (Lombroso, 1935, s.21) (Aktaran Aycan, 1991, s.86).

Lombroso kriminolojiye gözlem ve deney metodunu getirmiştir. Suçlunun daha akılcı bir metot ile incelenmesine neden olmuştur. Ancak düşünceleri belirgin bir biçimde abartılara sahiptir. Lombroso'nun kendisi de kitabının daha sonraki baskılarında bunu kabul etmiştir. Lombroso'nun görüşleri genel çerçevede suçlu bir ırkın var olabileceği düşüncesini doğurmaktadır nitekim Nazi döneminde Lombroso'nun görüşlerinin yeniden keşfedildiği ve kendi çıkarları doğrultusunda ırk ayrımı hedefine yönelik bir bilimsel gerçeklik olarak kullanıldığı görülmüştür. Bunların yanında Lombroso'nun suçu rasyonel bir biçimde incelemesi kendisinden sonra gelen birçok kriminologun suçlara anatomik ve psikolojik açıdan bakmasına neden olmuştur. Bunun sonucu olarak suçlu yapı teorileri doğmuştur (Soyaslan, 1998, s.44).

Pozitif ekol düşünürleri içerisinde yer alan Enrico Ferri (1856–1929) Lombroso'nun öğrencisidir. Ferri, Lombroso'nun tezini “doğuştan suçluluk öğretisi” olarak slogan şeklinde tanımlayarak akılda kalmasını sağlamıştır. Ona göre suç biyolojik, fiziki ve sosyal kökenlerin aynı zamanda bir görünümüdür. Ferri'nin “Suç Sosyolojisi” adlı eserinde suç ile ilgili görüşlerini ortaya koymuştur (Dönmezer, 1994, s.5).

Ferri göre suçluluğun incelenmesinde pozitif metodun kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Pozitif metot gerçeğe götürecek tek yoldur. Suçlu genellikle anormaldir. Bireyi kendi iradesi dışında suç işlemeye yönelten biyolojik, fiziki ve sosyal etmenler söz konusudur. Bunların birbirine göre üstün olup olmaması çeşitli suçlu kategorilerini ayırmayı gerektiğini gösterir. Ferri, suçluluk istatistiklerinin cezanın suçları önlemek veya kişilerin suçlarını tekrar etmelerine engel olmak bakımından bir etki de bulunmadığını düşünmektedir. Bu durumda Ferri'ye göre toplum cezanın yerini tutabilen farklı savunma araçları, teknikleri geliştirmek zorundadır (Dönmezer, 1994, s.5). Enrico Ferri suç hukukunun suçluları bilimsel bir şekilde kontrol altına alabilmesi için insanların sınıflandırılması gerektiğini önermektedir (Neyhouse, 2002, s.121).

Ferri, üç büyük pozitivistten biridir. Suçu coğrafik, antropolojik, psikolojik ve ekonomik güçlerin üretimi olarak ele aldığı için diğer pozitivistler arasında daha modern olarak görülmektedir. “Sosyal savunmanın pozitivist sistemi” konusunda üç temel düşüncesi bulunmaktadır. İlk olarak; suçlular bireysel güçlerine ve sosyal yaşama tekrar adapte olma durumlarına bağlı olarak belirsiz periyotlarla hapsedmek. İkinci olarak; durum mağdur kimseler tarafından görülen zararların tazminatlarının ödenmesini sağlanması gerektiğidir. Sosyal savunma anlamında diğer bir seçim olan üçüncü anlam ise suçluların farklı sınıflar arasında ayrılması olarak görmektedir (Johnson, 1974, s. 155).

Ferri, 1901 yılında yayınlanan “Suç Davranışının Nedenleri” adlı makalesinde klasik ekolün genel olarak suça bakış açılarını şu şekilde sıralamaktadır. Klasik ekol; suçu adli bir

problem olarak ele almakta ve onun ismi, tanımı, adli analizi ile ilgilenecek suçun arkasında yatan nedenleri incelemekten uzaklaşmaktadırlar. Klasik ekole göre yargıç bir insanın neden, niçin ve hangi koşullarda suç işlediğini tespit etmektedir. Bu en büyük ve açık olan insani bir problemdir. Fakat Ferri'ye göre kriminolojinin klasik ekolünde çok veya az da olsa yüksek bir anlayış, yetenek, deneyselcilik ve bilimsel standartların varlığından söz edilemez. Bu ekol sadece, suç problemini doğal kaynağında bütünsel olarak, nedenlerini ve şartlarını belirleme girişiminde bulunmaktadır (Mclaughlin, Muncine, Hughes, 2003, s.53).

Ferri, klasik ekol düşünürlerini yöntem bakımından eleştirdiği görülmektedir. Ferri diğer pozitif ekol düşünürleri ile birlikte kriminolojiye metodun kullanılması gerektiğini getirerek kriminoloji için önemli gelişmelere öncü olmuş bir düşünürdür.

Ferri, klasik ekol düşünürlerinin hukuku teknik açıdan ele aldıklarını, suç davranışlarının nasıl üretilebildiğini sormadan ve niçin suçun yıldan yıla her ülkede kendini az veya çok olsa da tekrarladığını analiz etmediklerini düşünerek onları eleştirmektedir. Ferri suçu hukuki bir bakış açısından incelemeyen önce suçun bütün ülkelerdeki yıllık tekrarlamalarının nedenlerinin ele alınması gerektiğini belirtir. Bu nedenleri ise antropolojik, coğrafi ve sosyal olmak üzere üç başlık altında sınıflandırmaktadır. Ancak suçun nedenleri bu faktörlerden sadece biriyle açıklanamaz. Pozitif ekol suçu birçok yönden incelemektedir. Ferri bunları şu şekilde sıralamaktadır. Pozitif ekol suçlunun duygularını, ahlaki algılarını, suç davranışından önce, sonra ve suç davranışı süresince olan davranışlarını incelemektedir (Mclaughlin, Muncine, Hughes, 2003, s.55).

Ferri'ye göre bireyler suç işlemeyi seçmezler, yaşam koşullarının yaratmış oldukları bir takım faktörler ile suça itilirler. Toplum yasaları oluşturarak suçluya karşı bir koruma geliştirmektedir. Ferri suçlu doyum yasasını savunmaktadır buna göre belirli bireysel ve fiziksel koşullara sahip olan bir çevrede ancak belirli ve sabit sayıda suç işlendiği görülür. Ne daha az işlenir ne de daha çok. Suçun önlenmesi bu durumda ancak toplumda yapılacak olan değişimlere bağlı olarak önlenebilir, Ferri daha çok suçun önleyici yollarla kontrol altına alınabileceğini ileri sürmektedir. Önleyici mekanizmalara olan sıkı bağlılığın zamanla toplumda suçu azaltacak bir görünüme kavuşacağına değinmektedir. (Mclaughlin, Muncine, Hughes, 2003, s.56-57).

Lombroso suç ile ilgili olan açıklamalarına bakıldığında toplumdan çok toplum dışında yer alan faktörleri ele aldığını görmekteyiz. Bireyin biyolojik, psikiyatrik, anormalliklerinden daha çok iklim, hava koşulları, yaş, cinsiyet gibi değişkenler üzerinde durarak var olan düzen ile suç arasındaki bağlantıyı kullanmadığını görmekteyiz. Lombroso toplumun dışındaki faktörleri tartışırken var olan düzene yer vermemiştir. Ferri gibi suçun sosyal nedenlerini vurguladığı halde Lombroso suç-toplum arasındaki ilişkiye değinmemiştir. Bu durumda

Lombroso'nun düşünceleri suçun toplumsal yapıdan çok toplum dışındaki her şeyden kaynaklandığı konusunda yoğunlaşmıştır (Aycan, 1991, s.89).

Raffaele Garofalo (1852–1934) üç önemli pozitivist kriminolojinin düşünürlerinden biri olarak görülmektedir. Garofalo hukuk eğitimi almıştır aynı zamanda senatör ve üretken bir yazar olarak bilinmektedir. Pozitivist çizgide yer alarak bilimsel metodu vurgulamıştır. Garofalo'nun suçlu kavramında serbest ahlaki araçlar kabul edilmesi ile birlikte hukuki reformu daha çok vurgulaması, suçu sınıflandırma şekli ve suçun psikolojik bozuklukları üzerindeki düşünceleri bakımından diğer pozitif ekol düşünürlerinden ayrılmaktadır (Johnson, 1974, s. 156).

Garofalo'da Ferri gibi suçluluğu nedensel bir ilişkinin sonucu olarak görmektedir. Suçluluk hayatın değişmeyen sosyal şartları içinde hep aynı düzeyde ve devamlılıkta olduğunu, belli şartlarda belli suçlulukların doğacağını ve bu suçluluklara karşı toplumun savunma yöntemlerini geliştireceği düşüncesini taşımaktadır.

Garofalo suçluların dört çeşit tanımını yapmıştır. “Bölgesel” olarak adlandırdığı suçlu çeşidi buldukları bölgenin karakteristik suçlarını işleyen suçlular olarak açıklamaktadır. “Dürüstlüğü eksik suçlular” ise ikinci çeşide girmektedir bunlar hırsızlardır. Üçüncü olarak “şehvetli suçlular” namusa karşı suç işleyenler adına kullanılmaktadır. Son olarak da “şiddet suçluları” başlığı altında çevresel etkilere zarar verenleri sınıflandırmıştır. Bununla birlikte Garofalo az sayıda da olsa bazı suçluların, suç işleme nedenlerini ahlaki bozukluklardan kaynaklandığına inanmaktadır (Johnson, 1974, s. 157).

Garofalo 1850 yılında “Kriminoloji” başlığında yayınladığı kitabı ile ilk defa bu terimi bir kitap adı olarak kullanan İtalyan kriminolog olarak bilinmektedir. Raffaele Garaofalo kitabında daha çok suçun nedenleri ile ilgilenmiştir. Bununla birlikte teorisinin ilke ve yöntemlerini ortaya koymuştur. Yargıçların ve avukatların eğitimlerinin pozitivist bilim bakış açısı çerçevesinde ele almıştır, pozitif bilim ile birlikte suçun sebeplerini anlayarak, ceza ve suç davranışlarının içerdikleri ilkeleri belirleme yoluna gitmiştir. Garofalo'yu asıl ilgilendiren nokta suçun gerçek başlangıç nedenleridir. İkinci olarak suçlular ile ilgilenmektedir. Garofalo diğer pozitivistlerden daha çok yeni teknikleri ve metotları suçun nedenleri ile suçlular hakkında yeni bilgiler keşfetmek için uygulama konusunda ilgilenmiştir. Garofalo suça karşı geliştirdiği bakış açısıyla birlikte, kriminolojide pozitif ekole suçun nedenleri ve suçlunun araştırılması anlamında önemli bir miras bırakmıştır (Benamati, Schultze, vd.1998, s.2).

Pozitif ekolün kriminolojiye olan katkısını İçli şu şekilde özetlemektedir. Pozitivistler deneysel araştırmaya önem vermeleri bakımından klasik ekolden farklılık göstermişlerdir. Ceza onlar için suça değil suçluya uygun olmalıdır. Bu durum beraberinde ilk kez suçlu

kişinin bilimsel olarak incelenmesini sağlamıştır. Ayrıca suçun önlenmesi konusunda savunma tekniklerinin geliştirilmesini savunmuşlardır (İçli, 2004, s.52).

Klasik teorinin ortaya koyduğu görüşler soyut, suç hukukunun uygulamalarında karşılaşılan somut gerçekliklere uygulanması bakımından zor olarak görülmektedir. İnsanın abartılmış kışkırtıcı davranışlarının nedenlerine ve alışkanlıklarının etkilerine, duygularına ve sosyal faktörlere yeterince dikkate almaması bakımından klasik ekol eleştirisi almaktadır. Pozitivistler biyoloji, psikoloji, fiziksel antropoloji, tıp, psikoloji, psikiyatri ve sosyolojiyi gibi insan davranışlarını inceleyen görüşleri dikkate almışlardır. Pozitivistler ceza bilimi olan penolojiden çok kriminoloji üzerinde çalıştılar. Sonuç olarak suçu önleme ve toplumu koruma yöntemlerinin ölçülmesi konusunda önemli vurgularda bulunmuşlardır (Johnson, 1974, s. 159).

2.1.4 Coğrafi Ekol

Coğrafi durumun ve özellikle iklimin suçluluk üzerindeki etkileri kriminolojide istatistik araştırmaların kullanılmasına başlanması ile birlikte araştırmacıların dikkatini çeken konulardan olmuştur. İklim, ısı, rüzgâr gibi doğal olayların organizmaya olan etkileri üzerinde araştırmalar yapılmış ve bu faktörlerin suçluluğu açıklayan konular olarak ele alınması gereği konusu ileri sürülmüştür. Montesquieu, Adolph Quetelet, Guerry bu ekolün dikkat çeken isimleri arasında yer almaktadırlar (Dönmezer, 1994, s.158).

Kriminolojinin pozitif ekol düşünürlerinden olan Lombroso'da coğrafi bölgeler ile suç oranlarının arasında bir ilişkinin varlığından söz etmiştir. Lombroso'ya göre dağlık ülkelerde kişilere karşı suçların çok sayıda işlendiğini vurgulamıştır örnek olarak da Avrupa'nın güneyinde, kuzeyine oranla daha sık adam öldürme davranışlarının görüldüğünü göstermiştir. Ferri'ye göre ise adam öldürme daha çok güneyde yer alan ülkelerde, hırsızlık olaylarının da daha çok kuzey ülkelerde rastlandığını ortaya koymuştur (Dönmezer, 1994, s.162).

Montesquieu ekvatora yaklaştıkça suçluluğu, kutuplara yaklaştıkça alkollü içeceklerin kullanımında bir artış olduğunu ileri sürmüştür. Quetelet ise kişilere karşı işlenen suçların güneyde ve sıcak mevsimlerde artış gösterdiğini buna karşılık olarak kuzeyde ve soğuk mevsimlerde mülkiyete karşı işlenen suçların yüksek sayılar gösterdiğini açıklamıştır bunu ise kanun şekline dönüştürmüş "suçluluk hakkındaki ısı kanunu" olarak adlandırmıştır (Dönmezer, 1994, s.158).

Belçikalı bir matematikçi olan Quetelet (1796–1874) ile Fransız Hukukçusu Guerry (1802–1866) suç istatistiklerinin yoksulluk, yaş, cinsiyet, ırk ve iklim ve ilişkilerini incelemişlerdir ve toplumun suçlu davranışından sorumlu olduğunu bireysel anlamda bir sorumluluğun olmadığını ortaya koymuşlardır (İçli, 2004, s.53).

Quetelet 1842 yılında yayınlanan “Suça Eğilimin Gelişimi” adlı makalesinde en yüksek veya en düşük suçun meydana getiren eğilimleri ele almaktadır bu makalesinin konusu ise daha çok mevsimlerin, iklimin, cinsiyetin ve yaşın suç eğilimlerine olan etkisini belirlemektir. Quetelet benzer koşullara sahip yerlerde bulunan insanlardan her ikisinde de suç işleme eğilimini uyandıracak objelerin eşit uygunlukta bulunmasından söz edilebileceğini belirtmektedir. Bir insanın araç olmasının yeterli olmadığını belirten düşünür, bu nedenle suç eğilimlerinin Fransa ve İngiltere’de aynı olabileceğini bunu hesaplama yapmadan, iki ulusunda ahlaki değerlerinin aynı olmasından yola çıkarak böyle bir düşüncenin ortaya konulabileceğini göstermektedir. Ayrıca iki bireyin aynı suçu işlemeyerek benzer suç eğilimlerine sahip olabileceklerini vurgulamaktadır örneğin hırsızlık eğiliminde olanlar ve başka bir tarafta suikasta eğilimi olanlar gibi (McLaughlin, Muncine, Hughes, 2003, s.32).

19. yüzyılda Henry Mayhew adlı düşünürün suçun coğrafi ekol çalışmalarına olan katkıları göz ardı edilemez. Mayhew 1854 yılında Londra İşçileri ve Londra Fakirleri, 1862’de John Binny ile yazmış olduğu “Londra’nın Suçlu Cezaevleri ve Cezaevi Hayatından Sahne” adlı iki eseri bulunmaktadır. Mayhew 1862 yılında Binny ile yaptığı çalışmasında Londra’da birçok değişkenin suç ile ilgili olan dağılımını göstermiştir. Tablolar ve haritalar kullanarak bu dağılımları ele almışlardır. Mayhew ne bir masa başı düşünürü ne de yayınlanmış istatistikler üstünde sadece analizlerde bulunan bir yazardır. Londra ile ilgili yaptığı çalışmalarda verileri sokaklardan, meyhanelerde, istatistiklere geçmiş bireylere ulaşarak elde etmiştir. Bu yolla Mayhew ana hipotezi için bilgiler toplamıştır. Mayhew; suçun yoksulluk, kötü bir yerde barınma ve ekonomik güvensizlik gibi sosyal karakterlerin belirleyiciliği ile nesilden nesile aktarılan, anti sosyal davranışlar tarafından sürekli kılınan sosyal bir fenomen olarak görmektedir (Morris, 1998, s. 60–61) .

Coğrafi ekol; 19. yüzyıl boyunca Avrupa ülkelerinde farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Suçun bölgesel modellerinin haritaları çizilmekte, kırsal ve kentsel bölgelerdeki farklılıklar, suç ve diğer sosyo ekonomik koşullar arasındaki ilişkileri araştırmayı coğrafi ekol genel anlamda konu edinmiştir. 1892 yılında Albion Small tarafından kurulmuş olan Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü de 1920 yılında sosyal araştırmalarında coğrafi ekolün kapsamında incelemelerde bulunmuştur. Chicago okulunun temel prensibi şehirleri yaşayan bir organizma, birbirine bağlanmış parçalar olarak görmektir ve araştırmacılar birbirine benzeyen her parçanın yapısını anlamak durumundadır. Coğrafik araştırmalar, suçu önleme programlarının gelişimi içinde merkezin oynadığı rolleri de konu edinmektedir (McLaughlin, Eugene, 2001 s. 133).

Suç istatistiklerini belirleme girişimi ilk kez 19. yüzyılda başlamıştır. Chicago’dan yapılan bir çalışma bölge hipotezi adında bir görüşü ortaya koymuştur, buna göre suçluluk oranı

şehirden uzaklaştıkça azalmaktadır. Suçluların şehrin merkeze bitişik, kiraların düşük olduğu ve fiziksel durumların bozuk olduğu bölgelerde yoğun oldukları ve bu bölgelere özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu bölgeler genellikle Amerika'ya gelen göçmenlerin daha iyi koşullarda yaşayacak paraya sahip oluncaya kadar yaşadıkları yerler olarak bilinmektedir. Bu göçmenlerin farklı kültürlerden oluşturduğu ve çabuk değişen populasyon sosyal düzensizliğe neden olmaktadır (Polat, 2004, s.46).

Coğrafi ekol düşünürlerini sadece Quetelet, Guerry ile sınırlandıramayız. Bu düşünce sistemi üzerine Lombroso, Ferri, Rawson, Fletcher ve Mayhew gibi birçok düşünür çalışmalarında bulunmuşlardır. Chicago ekolünün düşünürleri de coğrafi ekol düşünürlerinin temel hipotezlerini kullanarak onların düşünce sistemlerini farklı biçimlerde sürdürmüşlerdir. Bu düşünürlerin aralarında farklılıklar olsa da genel anlamda çalışmalarında birkaç noktada benzerlikleri olduğu görülmüştür. Bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir;

- İlk olarak, suçun bireysel motivasyon davranış bileşenlerinin sosyal ve kolektif görünümü içinde ilgi duymaktadırlar.
- Aynı zaman ve mekânda nitel değerleri örneklemek için, suç ve suçluların verileri arasında ilişki kurarak ölçmektedirler.
- Yoksulluk, eğitim, nüfus yoğunluğu ve sistemlerin dış etkileri gibi sosyo-ekonomik faktörlerin rollerini suçlu davranışını belirlemek ve devam ettirmek için ele aldıkları görülmektedir (Morris, 1998, s. 42).

Ülkemizde de iklimin suç oranlarına olan etkisi ile ilgili olarak bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma Tarım Bakanlığı Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 1967 yılında “Meteoroloji faktörlerinin cinayet ve yaralama olaylarına etkileri” başlığı altında yayınlanmıştır. Bu araştırma cinayet ve yaralama olaylarının sıcaklık oranlarıyla doğrudan bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak sıcaklık faktörünün %75 diğer faktörlerin ise sadece %25 oranında adam öldürme suçlarında etkili olduğu ileri sürülmüştür. İstanbul ve Gaziantep illerinde yapılan incelemelerde suç oranlarının sıcaklık arttıkça, özellikle sıcak ve kavurucu yaz aylarında adam öldürme ve yaralama olaylarının artış gösterdiği kaydedilmiştir (Dönmezer, 1994, s.161)

2.2. Psikolojik Teoriler

19. ve 20. yüzyıl başlarında araştırmacıların insan vücudu ile insan zihninden daha çok ilgilendikleri görülmektedir. Bu dönemde suçun psikolojik açıklaması ile ilgili bazı katkılar getirilmiştir. Bu katkıların bir kısmı akıl hastalarının yasal sorumluluğu ile ilgilenen tıp

doktorları tarafından yapılmıştır, daha sonra ise psikologlar yaptıkları yeni testler ile bu alana yeni katkılarda bulunmuşlardır (İçli, 2004, s.55).

Psikologlar, psikiyatrisiler ve ruh sağlığı ile ilgili diğer meslek sahipleri kriminolojik teorinin formüle edilmesi konusunda önemli bir şekilde rol oynamışlardır. Psikologlar tüm insan davranışlarını bazı zihinsel süreçlerin bir fonksiyonu olarak gördükleri için birçok kriminal davranışın bazı kişilik bozukluklarıyla ilişkili olduğunu kabul etmektedirler. Psikologlara göre kriminologlar suçluluğu onu motive eden ve suç işlemesine yol açan psikolojik süreçleri belirlemeden açıklama şansına sahip değildirler (İçli, 2004, s.56).

Psikolojik açıdan suçlular, ilk kriminoloji çalışmalarında genellikle dört gruba ayrıldıkları görülmüştür. Bunlar melankolikler, sıcakkanlılar, soğukkanlılar ve öfkeli olarak sıralanmaktadır. Daha sonraki çalışmalarda ise bu sıralama farklılık göstermiştir. Örneğin sinirliler, duygusallar, sıcakkanlılar, soğukkanlılar, ilk defa suç işleyenler, pasif, heyecansız olarak tanımlanan amorphe ve duygusuzlar olarak Le Senne tarafından suçluların psikolojik yönleri göz önüne alınarak sınıflandırmıştır (Soyaslan, 1998, s.48).

Atkinson ve diğerleri, psikolojide beş perspektif olduğunu belirtmektedir. Biyolojik perspektif; davranışı vücutta meydana gelen elektrik ve kimyasal süreçlere bakarak davranışı açıklar. Psikanalitik yaklaşım; davranış anlamının anahtarı olarak bilinçaltını ele almaktadır. Davranışsal perspektif; davranışın öncesi ve sonrasını inceleyerek açıklamalarda bulunmaktadır. Bilişsel yaklaşım ise; algı, hafıza, karar verme ve problem çözme gibi mental işlevleri inceleyerek davranışı anlamayı amaçlar ve fenomenolojik perspektif; kişilerin öznel yaşantılarını tarif etmeye odaklanmıştır (Polat, 2004, s. 39).

Psikiyatrik hastalık ve suç davranışı arasındaki ilişki ile ilgili olarak bilinenlerin çok fazla farkında olunmadığını belirten Trasler, psikolojik analizlerin belirli suçların nedenlerinin kuramsal görünümünün açıklamalarından çok, yüksek anormalliklerin meydana getirdiği psikozlar arasında ve akıl hastaları arasında bulunan suçluların suçluluklarını ortaya çıkarmakta olduğunu vurgulamaktadır. Trasler'e göre psikiyatrik teoriler suç davranışı hakkında mutlak ve gerçeği kanıtlanabilir öngörülerini yoktur, psikiyatrik açıklamalar suçlu hastalıklarını, kriminal davranışın patolojik nedenlerini ortaya koymaktadır (Trasler, 1998, s.118–119).

Akademik psikolojinin ilk yıllarında suç ile fazla ilgili olmadığı görülmektedir. Ancak Cyril Burt'un 1925 yılında yayınladığı "Küçük Suçlu" adlı çalışması akademik psikolojinin suç ile ilgilenmesi bakımından önemli bir adım olarak sayılmaktadır. Bu çalışma, 400 okul çocuğunun özelliklerinin kapsamlı istatistiksel analizlerine dayanmaktadır. Bu çalışma sonucunda suç işlemenin uzun bir liste oluşturan olasılıklardan çeşitli faktörlerinin bir araya gelmesi ile meydana geldiği görüşüne ulaşılmıştır özellikle kötü bir disiplinin, aile içindeki

kötü ilişkilerin ve özel bazı tipteki karakterlerin suçun meydana gelmesinde etkili olabileceği düşüncesine varılmıştır (Polat, 2004, s. 38).

Psikologlar suç davranışını incelerken genel olarak insan davranışının bazı temel noktalarına odaklanmaktadır. Genel anlamda psikologlar suçun bireysel görünümüleri üzerinde aynı fikirde değillerdir. Bazı psikologların anti sosyal davranışa psikoanalitik perspektif yaklaşımını kullandıkları görülmektedir ve bu psikologların odak noktaları ilk çocukluk deneyimlerinin kişilik üzerinde bıraktığı etkidir. Davranışçılar ise sosyal öğrenme ve davranışın etiketlenmesinde suçlulukta önemli rol oynadığını savunurlar. Psikobiyologlar da biyolojik süreç ile suçluluk arasında bulunan ilişki ile ilgilenir (İçli, 2004, s.57).

Soyaslan; psikolojik araştırmaların suç ve suçlu üzerine belirli ortak noktalarda birleştiklerini ileri sürmektedir. Bunları ise şu şekilde sıralamaktadır. Suçlar, genellikle zayıf bir iradenin göstergesi, geleceğe dönük yetersizliklerin ve güçsüzlüklerin bir ifadesi olarak görülmektedir. Suç davranışında bulunan birey hemen tatmin olmak istemekte, sonrasını düşünmemekte ve kolaylıkla tahrik olabilmektedir. Birçok suçlu iç dürtüleri ile hareket etmektedir, suç çoğu zaman bir egoizm ve iç direnişsizliğin bir sonucu olarak meydana gelmektedir. Suçlu zayıf bir kişiliğe sahiptir çoğu zaman da başkalarının zayıflığından da istifade etmektedir. Suçlunun istifade ettiği bu zayıflık fiziki olabileceği gibi manevi de olabilmektedir. Örneğin topallık, ihtiyarlık, ekonomik güçsüzlük suçluları daha çok tahrik ettiği görülmektedir (Soyaslan, 1998, s.48).

2.2.1 Psikoanalitik Görüş

Bilinçaltına ve buna bağlı olarak meydana gelen insan tepkilerinin araştırılmasına dayalı olarak geliştirilmiş psikanaliz Charcot, Bernheim, Janet ile başlamaktadır ve Freud tarafından geliştirilmiştir. Freud'dan sonra ise Adler ve Jung'un psikanaliz ile ilgili çalışmaları olmuştur. Psikanalitik görüşe göre suçlu birey suça bir takım bilinçaltı kuvvetler, güdülenmeler tarafından itilmektedir (Dönmezer, 1994, s.144–145).

Freud tarafından geliştirilen psikoanalitik görüş bütün davranışları, kişisel unsurlarla bağdaşmayan zihinsel çatışmaların meydana geldiği gizli duyguları bilinçaltına dayandırmaktadır. Bilinçaltını etkileyen kavramları Freud şu şekilde açıklamaktadır. *İd* temel biyolojik dürtülerin doğuştan beri var olan kaynağıdır. *Ego*; davranışların, alışkanlıkların ve düşüncelerin maddi ve sosyal dünya ile olan ilişkilerinin temsil edilmesinin gelişiminde var olan kişisel bilinçliliklerdir. *İd* ve *ego*nun ilişkisi ile birlikte ortaya çıkan *süper ego* ise adetlerin kişisel sosyal deneyimler içerisinde şekillenmesini yansıması olarak tanımlanmaktadır (Johnson, 1974, s. 159).

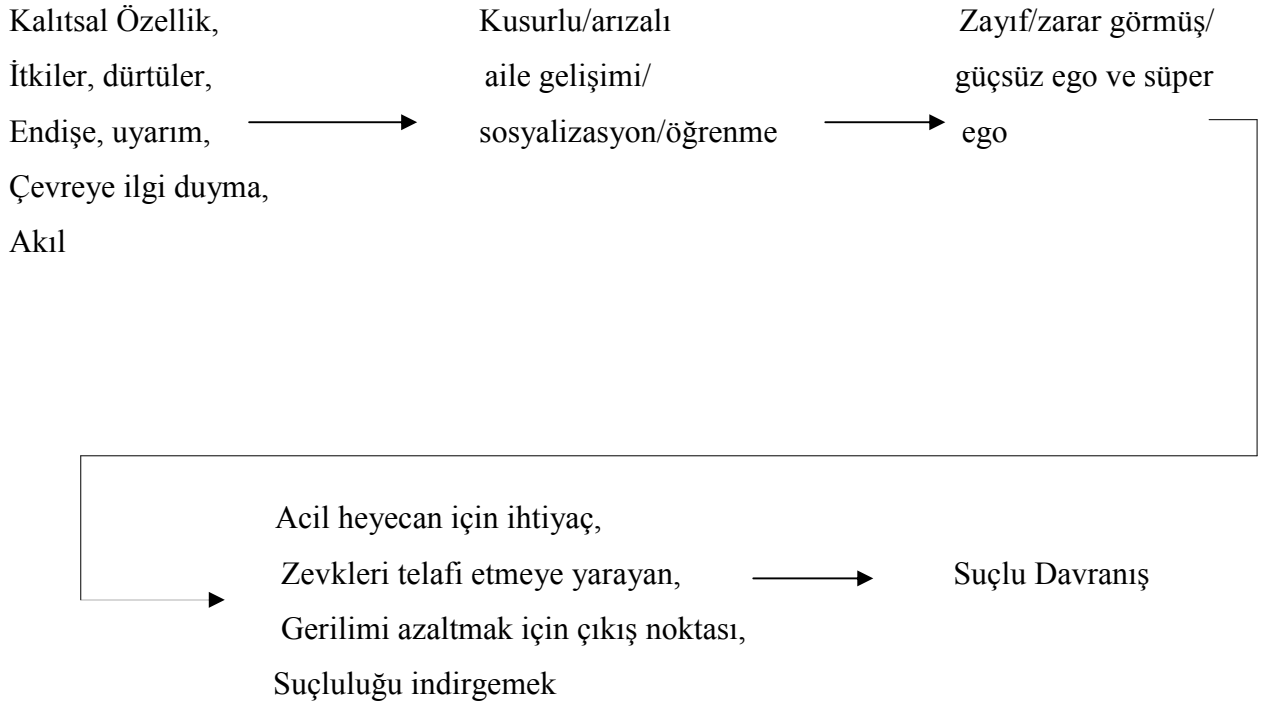
Freud'un teorisinde iki zihinsel durumun antisosyal davranışları ortaya koyduğu düşünülmektedir. Bunlar nevroz ve psikoz olarak ayrılmıştır. Nevroz aşırı endişenin sonucu olarak görülen düzensizlik olarak tanımlanmaktadır. Psikoz ise nevrozdan daha aşırı bir zihinsel bozukluk olarak görülür, günlük fonksiyonlar ile örtüşmeyen anormal davranışlar topluluğudur. İlkel id fonksiyonlarının kişiliğe olan etkileri sonucunda psikoz oluşmaktadır. Psikozlar arasında en çok şizofreni uçla ilişkili olarak görülmektedir (İçli, 2004, s.59).

Freud'a göre ego, id'in eğilimlerini kültür çevresine uygun olarak gerçekleştirmek için çaba harcamaktadır. Zamanla süper ego id ve egoya egemen olmak istemektedir. İçte atılan arzu ve dürtüler olumlu bir biçimde kendilerini ifade edemezlerse şekil değiştirerek ortaya çıkarlar. Meydana gelen çeşitli kompleksleri aşmak için bireyler suça yönelmektedirler. Bu durumda suç kompleksli bir kişinin bir çeşit savunması olarak açıklanmaktadır. Çeşitli psikoz tipleri şizofreni saldırganlığı, sara kundakçılığı, alkol psikozu saldırganlığı ve diğer suçların oluşumunda etkilidir. Nevroz türü hastalıklar ise sapmaların ve suçların temel kaynağı olarak ele alınmaktadır. Örneğin kleptomani (çalma tutkusu), ktinomi (öldürme tutkusu), pironami (yangın çıkartma tutkusu), poriomani (serserilik tutkusu) gibi (Dönmezer, 1994, s.145–152).

Psikanalitik görüş her ne kadar Freud'un görüşlerine dayansa da bu görüş üzerine fikir üretenlerin Freud ile tamamen fikir birliğinde olduğunu söyleyemeyiz. Ancak bu görüş çerçevesinde genel fikirlere belirlenebilir. Bu genel fikirlere göre; çocuklar dürtüleri ile doğmuşlardır, davranışları grup standartları ile paralel olarak düzenleyecek bir araca güce ihtiyaç vardır (süper ego gibi). Sosyalleşmenin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için ebeveyn-çocuk ilişkisinin tatmin edici şekilde olması gereklidir, aksi takdirde çocukta bilinç altı çatışmalar görülebilir ve bu çatışmalar ilerleyen dönemlerde çeşitli problemlerle ortaya çıkabilir. Bu problemlerden biri de suç olarak ortaya çıkabilir (Polat, 2004, s. 38).

Johnson'a göre psikanalistler denemelerini sunarken bir takım zorluklarla karşılaşır. Hastalarının içindeki zihinsel durumları doğrudan gözlemleyemezler. Çünkü psikanaliz güvenilir değerlendirmeyi, yeterince biriktirmek için çok zaman gerekmektedir. Ana metodolojik problem ise başarılı tedavinin, teorik kavramların sağladığı katkıdan ayrılmasıdır. Psikanalistin, kendi kişiliği kavramlarından daha çok olmak üzere etkide bulunabilir. Çünkü suçluluğun açıklanmasında belirli suçluların özellikleri kullanılmaktadır, bu psikanalizin dikkatini benzeri olmayan olaylardan, genellemelerin meydana çıkarılmasına doğru yöneltilmesini zorlaştırmaktadır (Johnson, 1974, s. 159).

Aşağıda yer alan Şekil 2.1' de görüldüğü üzere suçun psikoanalitik ve kişisel nedenlerinin sonucu gösterilmiştir.

Şekil 2.1 Psikolojik ve Kişisel Modeller.

Kaynak; Henry, Milovanovic, 1996, s. 131.

Freud'un psikoanalitik teorisine göre, biyolojik açıdan kalıtsal dürtüler ve içgüdüler anne-babanın sosyalizasyonunun modelleri tarafından engellendiğinde bunun sonucu olarak ego ve süper egonun gelişiminde aksaklıklar ortaya çıkabilir. Alternatif olarak ego ve süper ego gelişim sürecinde bazı durumlarda, zayıflatılmış ve hasara uğratılmış durumda olabilir. Bu daha sonra, kontrol davranışlarında yetersizlik, sosyal yaşamda yetersizlik, davranışların zararlı sonuçlarının farkına varılmaması ve farkında olmadan meydana çıkan davranışların telafi edilmemiş arzuları tatmin etmeyi veya ceza almayı üretmektedir. Bu düşünce suçlu insanlardan, suçsuz olanların özelliklerinin ayırt edilmesinde biyolojinin kişiselliğe getirdiği farklılıkları ortaya koymaktadır (Henry, Milovanovic, 1996, s. 131).

Psikoloji bilimi genel anlamda suçluyu koruyan bir yaklaşım ile suçu bireylerin doğuştan getirdikleri ve bireylere göre farklılık gösteren içgüdü, zekâ gibi bireysel özelliklerle açıklamaktadır. Bu anlayış çerçevesinde suçu ele alan psikolojik yaklaşımlar suçun kendisinden çok nedenleri üzerinde yoğunlaşmıştır, kişiliklerdeki bazı niteliklerin

özelliklerine göre suçu sınırlı bir biçimde ele almıştır. Bu durumda sadece psikoloji bilimi ile suç olgusunu kavramamız olanaklı gözükmemektedir (Aycan, 1991, s. 43).

2.3. Biyolojik Teoriler

Yüz yılı aşkın bir zamandır kriminologlar suç davranışının nedenleri konusunda pek çok araştırmalar yürütmüşlerdir. Nedenleri tespit etmek, suç problemine çare bulmak adına önemlidir. Kriminolojinin ilk çalışmalarında, kriminologlar birçok teori ileri sürmüşlerdir. Bu ilk teorilerden biri de biyolojik teorilerdir. Biyolojik teoriler genel olarak suçlunun suçlu olmayan insanlara göre daha aşağı bir konumda olduğunu, vücut tipleri ve fiziksel organları ile suçluları tanımladığı, anormal cinste kromozomlara ve psikosomatik koşulların suç davranışına teşvik ettiğini ileri sürmektedir (Hippchen, 1978, s. 9)

Biyolojik faktörleri konu alan biyolojik kriminoloji insanlardaki suça olan eğilimi psikolojik ve genetik kalıtlara bağlayarak bazı insanların suçlu olarak doğdukları görüşünü temel almaktadır. Çevresel koşulları ise biyolojik gücü etkilemekte olan bir potansiyel olarak görülmektedir (McLaughlin, Eugene, 2001 s. 19).

Biyolojik teoriler; genel anlamda suçluların biyolojik ve genetik bakımdan genel nüfusa oranla daha aşağı bir durumda olduklarını savunmaktadır. Biyolojik teoriler basit olduklarından dolayı birçok kişi tarafından ele alınmıştır. Suçlu bireylerin farklı bir “kumaştan” oldukları; genetik, fizyolojik ve yapısal anlamda farklı oldukları için suç davranışına eğilimli oldukları ileri sürülmüştür. İlk pozitivistlerden biri olan Lombroso suçlu bireyin biyolojik bakımdan anormal, doğuştan dejenere olduğunu ve ilkelliğe vahşi insana dönüş gösterdiğini ileri sürerek biyolojik teorilerin ilk savunucularından biri olmuştur (Nietzel,1979, s. 67) (Aktaran, Akıncı-Sokullu, 1999, s. 152).

Biyolojik açıklamalar suçun bireylerde görülen biyolojik yapı farklılıklardan kaynaklandığını kabul etmektedir. Fizyonomi biyolojik yaklaşımların ilk örneklerinden biridir. Fizyonomi; gözlem ve ölçüm yaparak özellikle yüzü kullanarak dış görünüme bağlı kalarak karakteri ortaya çıkarmakta kullanılmaktadır. Bu yöntemi birçok araştırmacı kullanmıştır. Bunlardan biri de İsviçreli teolog Johan Caspar Lavater’dır (1741–1801). Lavater erkeklerde sakalı, aldaticı gözleri, zayıf çene yapılarını inceleyerek uygun olmayan davranışların ipuçları oldukları sonucuna varmıştır. Benzer bir biçimde frenolojiyi (bireysel özellikleri kafatası şekline göre analiz etme) kullanan Franz Joseph Gall (1758–1828) da beyinler üzerinde araştırma yaparak beyinde görülen yumruların arkadaşlık, saygı, sertlik, onur, gibi farklı kuvvetleri temsil ettiğini aynı zamanda suç gibi alçak eğilimleri de gösterdiğini saptamıştır (Johnson, 1974, s. 160). Avusturyalı anatomi uzmanı Gall yaşamının

20 yılını akıl hastaları ve mahkûmları inceleyerek onların kafa şekillerini çizerek araştırmalar yapmıştır. Gall yaptığı araştırmalar sonucunda şu düşüncelere yer vermiştir. Beyin düşüncenin merkezidir, beyin farklı bölgeleri farklı davranışları yönlendirir, beynin görelisi olarak daha önemli kısımları daha büyüktür ve kafatası beyin korteksini kaplar ve orantısız öneme göre kafatasında eş zamanlı çıkıntılar meydana gelir (İçli, 2004, s. 61).

Suç olgusunu biyolojik faktör çerçevesinde ele alan düşünürleri; bedensel yapılarıdaki farklılıkları temel alan yaklaşımlar ve genetik yapılarıdaki farklılıkları temel alan yaklaşımlar olmak üzere iki farklı başlık altında toplamak mümkündür. Aşağıda ilk olarak bedensel yapıdaki farklılıkları temel alan yaklaşımlara yer verilecektir.

2.3.1. Bedensel Yapılardaki Farklılıkları Temel Alan Yaklaşımlar

Tarihte çeşitli fiziksel özelliklerin ve şekil bozuklukların insanın şeytani özelliklerini gösterdiği ileri sürülmüştür. Ortaçağda suç zanlıları arasında en çirkin olanın suçlu olma olasılığının daha yüksek olduğunu gösteren yasalar mevcuttu (İçli, 2004, s.60).

Lombroso, Garafalo ve Ferri gibi ilk pozitivistler suçluyu fiziksel özelliklerinin koşulları içerisinde tanımladılar. Kalıtımsal kökenli olan geniş elmacıkkemikleri, yassı burun ve kalın kaşlar gibi fiziksel anormallikleri suça eğilimli olmanın bir işareti olarak ele aldılar (McLaughlin, Eugene, 2001, s. 19).

Kriminolojinin babası olarak bilinen Cesare Lombroso suçluların fiziksel karakteristiklerini inceleyerek ciddi suçlar, devamlı olarak soygun veya hırsızlıkla ilgili olarak suç işleyen bireylerin suçlu doğduklarını, onları suç işlemeye iten nedenlerin biyolojik olduğu konusunu saptamıştır (İçli, 2004, s.62).

Lombroso askerlik yaptığı yıllarda yaptığı gözlemlerde kurallara uymayan ve daimi bir biçimde düzensizlik gösteren askerlerin a-tipik özellikler görmüştür. Bu duruma karşılık olarak kurallara uygun bir biçimde hareket eden askerlerin fiziksel görünümünde herhangi bir anormal görüntü ile karşılaşmamıştır. Lombroso anormalliklerin doğrudan doğruya suça neden olmadıklarını ancak yozlaşmanın, geriye dönüşün bir belirtisi olarak görmektedir. Lombroso bu ilk gözlemlerinden hareketle şu yargılara varmıştır.

- Suçlu ilkele dönük yani atavist bir varlıktır. Hayvanda ve insanda var olan ilkel içgüdülere sahiptir.
- İlkelliğe dönüş ile açıklanamayan suçluluk ise hastalıklarla özellikle de epilepsi ile açıklanabilir.

Bu durumda suçlu aşağı kalitede bir yaratık olarak nitelendirilebilir bu aşağı kalitede olmanın belirtileri ise zihinsel ve bedensel anormalliklerdir (Yavuzer, 1998, s. 90).

Kriminolojinin tarihi incelendiğinde birçok araştırmacının suç davranışında bulunan bireylerin genel geçer fiziksel özelliklere sahip olabilecekleri düşüncesini benimseyerek bu düşüncüyü kanıtlayabilecek araştırmalar yaptıkları ve bu araştırmalar sonucunda da belirli yargılara vardıkları görülmektedir. Antropolog Ernest Hooton bu araştırmacılardan biridir.

Hooton “Suç ve İnsan” (Crime and the Man) adlı eserinde farklı tip suçlar, suçlu ve suçsuzlar arasında ırk farklılıkları ve anatomik farklılıklar bulmaya çalışmıştır. 17.076 kişi üzerine yaptığı araştırma ve ölçümlerde ince dudak, dar ve eğimli alın, zayıf ve ince yanaklar, ince boyun, düşük omuzlar ve kepçe kulak özelliklere sahip olanların suça eğilimli olduklarını tespit etmiştir. Bunların yanında farklı suçları işleyen suçluların farklı özelliklere sahip olduklarını ileri sürmüştür. Hooton’a göre; uzun boylu erkekler katil ve haydut olma eğilimi gösterirler. Uzun boylu ve kalın erkekler ise adam öldürme, dolandırıcılık ve sahtecilik gibi suçlar işlerler. Kısa boylu erkekler ise daha çok hırsızlık yaparlar, kalın erkekler de fiziksel olarak zarar veren ve cinsel suçlar gösterme eğilimindedirler. Bunun yanında dövme yaptırma daha sık suçlularda görülmektedir. Hooton, hırsızların kısa kafası, sarı saçları ve çıkık alt çeneleri olduğunu, yağmacıların uzun dalgalı saçlara ve uzun kafalara, kısa kulaklara geniş yüzlere sahip olduklarını belirtmektedir (Hooton,1931, s. 301–306) (Aktaran, Akıncı-Sokullu, 1999, s. 152).

Araştırmacı William H. Sheldon suçun biyolojik faktörlerle ilişkisini konu edinen araştırmasında beden yapısı ile bireyin davranışı arasındaki ilişkinin ele alındığı görülmektedir. Sheldon araştırmasında “davranış, yapının işlevidir” yargısından hareket ederek bireyin gelecekteki davranışlarının önceden tahmin edilebileceğini belirtir. İnsanları beden yapıları bakımından üç gruba ayıran Sheldon bu üç grubun farklı kişiliğe sahip olduklarını belirtmektedir.

- Endomorf: Bu grupta bulunan bireyler yuvarlak bedenli, kısa, küçük kemikli ve yumuşak tenli kişilerdir.
- Ektomorf: Hassas, nazik, ince uzun, düşük omuzlu, küçük yüzlü kimselerdir
- Mezomorf: Sheldon yaptığı çalışmada en çok bu grupta bulunan bireylerden suç işleyenlerin çıktığını saptamıştır. Bu grupta bulunan insanların ise kemikli, geniş göğüslü, adaleleri gelişmiş atletik özelliklere sahip oldukları Sheldon tarafından belirtilmiştir (Yavuzer, 1998, s. 90).

Fiziki özelliklerin suç davranışı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmalarda ortaya konan suçlu betimlemelerinin bütün suçluları temsil etmesi söz konusu değildir. Dönmezer'e göre araştırmaların bütünü bir fizik suçlu tipi varsayımını yok saymaktadır. Fizik beden yapısı suçun vazgeçilmez bir etmeni ve nedeni değildir. Örneğin mezofomik tiplere suç olmayan bireyler arasında da sıkça rastlanmaktadır, bununla birlikte birçok araştırmada mezomorfik özellikler taşıyan kişilerin dışa dönük, açık, baskıcı mizaca sahip olanlar arasında da yer aldıkları saptanmıştır (Dönmezer, 1994, s.96).

2.3.2. Genetik Teoriler

Suç davranışının soyaçekim ile yakın bir ilişkisi olduğu savunulmuştur. Bu konuda çalışmalar yapan Rosenthal soyaçekime bağlı olarak suçluları dört grupta toplamaktadır. Bedensel yapı bakımından suça yatkınlık gösterenler, beyin anormallikleri olanlar, akıl zayıflığı olanlar ve genetik anormallikleri bulunanlar olmak üzere sınıflandırmıştır. (Rosenthal, 1970, s. 134) (Aktaran; Sokulu Akıncı, 1999, s. 161) Bu başlıkta var sayılan genetik anormalliklerin suça olan etkisine yer veren araştırmacıların düşünceleri incelenecektir.

Bütün canlıların fizik, biyolojik ve psikolojik özellikleri kendilerinden sonraki bir diğer nesle aktarırlar, bu doğal bir olaydır. Bu durumda bireylerin atalarının özelliklerini taşıması, onlara sahip olması normaldir. Mendel kanunlarında yer aldığı üzere her insanda 46 kromozom vardır. Kromozomlarda bulunan genler yoluyla anne-babanın özellikleri çocuklara geçer, bazı hastalıkların irsi olabileceği gibi biyo-psikolojik veya genetik yapıya dayanan suç nedeninin de irsi özelliklerden kaynaklanabileceği ileri sürülmektedir (Soyaslan, 1998, s.48).

Genetik teoriler ile ilgili çalışmalar ele alındığında, bu perspektif ile suç olgusuna yaklaşan ilk araştırmacıların aileler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kriminoloji tarihinde bu araştırmalara verilebilecek iki önemli örnek bulunmaktadır. Bunlardan ilki Henry Goddard'ın 1916 yılında Kallikak ailesi üzerinde yaptığı çalışma bir diğer önemli örnek ise 1942 yılında Richard Dugdale'nin Jukes ailesi üzerinde yapmış olduğu çalışmadır.

Goddard'ın Kallikak ailesi üzerinde yaptığı çalışmada bir savaş askeri olan Martin Kallikak soyundan gelen 480 kişiyi araştırmasında incelemiş ve şu sonuçlara varmıştır. Kallikak ailesinin 143 kişisi geri zekâlıdır, 46'sı normal ve geri kalan kısmı bilinmemekte veya belirsizdir. Bu ailenin 36'sı evlilik dışı, 33'ü cinsel olarak ahlaksız, 24 kişisi alkolik, 3'ü sara hastası, 82'si bebeklik döneminde ölmüştür. 3'ü suçlu ve 8'i hasta olarak bilindiği için evlerinde muhafaza edilmişlerdir. Goddard; Kallikak ailesinin kalıtsal özelliklerinin temelinde

geri zekâlılık olduğunu tespit ettiğine inanmaktadır. (Goddard, 1912, s. 18–29) (Aktaran; Johnson 1974, s. 162).

Dugdale, hapisanelerde 1874 yılında yaptığı araştırmalar sırasında Jukes ailesinin altı üyesi ile karşılaştı. Dugdale, Jukes ailesinin yedi nesil öncesine giderek Max adlı kişinin bilgilerine ulaştı, Max içki düşkününü yaşamını avcılık ile kazanan bir bireydir. Geniş bir aileye sahip olan Max'ın çocuklarından bazıları da gayri meşru idi. Dugdale, bu aile üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda 709 kişiyi incelemiş ve 280'ninin fakir veya dilenci olduğunu, 140 kişinin suçlu ve saldırgan olduğu, 300 adet prematüre çocuğun varlığını, 7 kişinin adam öldürdüğünü, 50 kadının fahişe olduğunu, 440 zührevi hastalıklı, 30'unun gayri meşru çocuk olduğunu tespit etmiştir (Dugdale, 1910) (Dönmezer, 1994, s.105).

Genetik teoriler ile ilgili bazı araştırmaların ise ikizler üzerinde yapıldığı görülmektedir. Tek ve çift yumurta ikizlerini ele alan araştırmacılar uzun yıllar süren çalışmalarla ikizleri biyolojik ve sosyal koşullar içerisinde incelemişler ve bazı ikizlerden yola çıkarak suç davranışı konusunda bazı sonuçlara varmışlardır.

Sheley, *Kriminoloji* adlı eserinde genetik davranış araştırmalarında başlıca iki metodun olduğunu belirtmektedir. İlk metot evlat edilmiş bireyden ve erkeğin veya kızın evlat edilmesinden ve biyolojik ebeveynlerden elde edilen verileri incelemektedir. İkinci metot ise genel olarak davranışsal genetik araştırmaların farklı derecelerde genetik ilişkileri olan kardeşler, ikizler, öz kardeşler, öz olmayan kardeşler arasındaki korelasyonları karşılaştırmak üzere kullanılmaktadır (Sheley, 2000,s. 332).

İkizler üzerinde yapılan çalışmalar karakter ve davranış konularında kalıtım ve ortamın etkilerini belirlemenin klasik bir yoldur. Tek ve çift yumurta ikizleri olmak üzere iki tipe ayrılan ikizlerde tek yumurta ikiz tipi aynı yumurtada gelir ve aynı genetik yapıyı sergiler, çift yumurta ikiz tipi ise genetik yapılarının daha azını paylaşmaktadırlar. Suçluluk konusunda ise ikizlerin genetik göstergeleri birçok araştırmada kullanılmıştır, kullanılmaktadır. Günümüz araştırmacıları “suç geni” nin varlığını kabul etmemektedirler ancak suça eğilimi etkileyen genetik bir faktörün bulunduğu konusundaki bulguları göz önünde tutmaktadırlar. Bu konuda alternatif bazı yorumlar da söz konusudur örneğin tek yumurta ikizlerinin yetiştirilme koşullarının benzer olması sebebiyle sergiledikleri davranışlarının da benzer olabileceği yani davranışlar genetik değildir yetiştirilme tarzından ortaya benzer durumlar çıkmaktadır (Polat, 2004, s. 38)

2.4. Sosyolojik Teoriler

Suç olgusunu toplum merkezli inceleyen sosyoloji suç konusuna ışık tutan önemli teoriler ortaya koymuştur. Suç olgusu geçmişten günümüze bilim adamların, hukukçuların, psikologların, araştırmacıların, biyologların ve sosyologların ilgisini çekmiştir. Suç, suçun nedenleri, suçu önlemeyi sağlayacak politikalar konusunda teoriler ortaya konulmuş, araştırılmış ve tartışılmıştır. Ortaya konan teoriler arasında sosyolojinin temel varsayımlarından hareket edenler ise suçun sosyolojik teorileri olarak sınıflandırılmaktadır. Bu konu başlığı altında suçun sosyolojik teorilerinin açıklanması hedeflenmektedir.

Sosyolojik suç teorileri sosyal yapı, sosyal yapının değerleri, normları ve sosyal yapının kurumlarını suç nedenleri açısından odak olarak görmüştür. Genel anlamda suç, sosyolojik bakış açısına göre sosyal ortamın bir ürünüdür. Suçlu olmayan uyum biçimlerinden sadece özde ayrılmaktadır. Kısaca sosyolojik bakış açısında hasta olan toplumdur (İçli, 2004,s. 77).

2.4.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal yapı teorileri; sosyal yapı ve toplum düzeni ile suç olgusu arasındaki ilişki üzerine odaklanmaktadır. Bu sınıftaki teoriler suçun toplumsal yapının bir sonucu olarak görmekte toplumsal yapının değişmesiyle suçun da değiştiğini, suçun toplumsal sisteme ne şekilde bağlı olduğunu ve bu toplumsal yapının özelliklerinin neler olduğunu genel anlamda ortaya koyan teorilerdir.

Sosyal yapı teorileri çerçevesinde fonksiyonalist, gerilim, alt kültür ve sosyal ekoloji teorileri yer almaktadır. Fonksiyonalist teorinin en etkili ismi Durkheim'dır. Durkheim'ın temel sayıltısı toplumu bağımsız bir varlığa sahip olan kolektif bilinç olarak ele almasıdır.

Sosyal yapı teorileri içerisinde en çok bilinen Durkheim'ın teorisidir. Durkheim'ın suçun normal ve fonksiyonel olduğunu ortaya koyması ve bireylerin farklı bilinçte olduklarını belirtmesi sonucunda büyük katkıları olmuştur. Durkheim'a göre suç normaldir, fonksiyoneldir, suçun olmadığı bir toplum düşünülemez (İçli, 1993, s.16).

Durkheim'a göre suç evrensel bir olgudur ve toplum kültürünün bir parçasıdır. Suç, toplumdaki var olan normların bir parçasıdır ve aynı zamanda fonksiyoneldir, toplumların değişmesinde etkili olmaktadır. Bir toplumdaki suç oranlarının yükselmesi sosyal değişme ihtiyacının bir göstergesidir. Suçun fonksiyonelliği yanında, disfonksiyonel olma özelliği de vardır, sosyal kopmalar, maddi zararlar mala karşı verilen zararlar suçun disfonksiyonel olduğu durumların kanıtıdır (Vito R., R. Holmes, 1994, s. 161).

Sosyal yapı teorileri başlığı altında gerilim teorileri, alt kültürel teoriler ve sosyal ekoloji teorileri ele alınacaktır.

2.4.1.1. Gerilim Teorileri

Gerilim teorisi, belli temel değerler üzerinde toplumun homojenliğini kabul ederek nüfusun büyük çoğunluğunun, kitle iletişim araçları, aileler ve okullar ile sosyalleştiğini göz önünde bulundurarak, bazı insanların neden kurallardan saptıklarını açıklamayı amaçlar. Bu kuramın savunucuları kuralları ve yasaları çiğneyen kişilerin bunu yapma nedenini, kendi anormal ya da patolojik toplumsal koşullarına normal olarak karşılık vermesi olarak görmektedir. Kuralları ve yasaları çiğneyen bu insanlar daha geniş toplumun koşullarına uyum sağlayamamıştır. Gerilim teorisyenlerine göre suçun nedeni, toplumun sosyal organizasyonuna bağlıdır (Henry S., Milavanoviç, 1996, s. 139).

Kurum ve sosyal yapının bireyin davranışları üzerinde olan etkilerini çalışmalarında temel alan Merton “Toplumsal Yapı ve Anomi” (Social Structure and Anomie) (1938) adlı makalesinde “bazı toplumsal yapıların toplumda belirli kişilere kesin etkisi, onların uyumlu davranıştan çok uyumlu olmayan bir şekilde davranmalarına yol açtığı” nı göstermiştir (Poloma, 1993, s. 38).

Merton, Durkheim’in ortaya koyduğu anomi kavramını geliştirmiştir. Durkheim’in düzenleme eksikliği veya normsuzluk olarak tanımladığı anomi kavramını Merton kültürel amaçlar ile bunlara varmanın meşru yolları arasında var olan bir kopukluk olarak tanımlamıştır. Merton gerilim kuramını geliştirirken anomi kavramını bir değişken olarak kullanmıştır (Wallace, Wolf, 2004, s. 66).

Merton toplumun sahip olduğu kültürel hedeflerin kazanılması için kurumlaşmış araçları sağladığında anomiden söz edilemeyeceğini belirtir. Burada istenilen amaçları sağlamak için sahip olduğumuz yasal araçların kullanıldığı bir uyumluluk söz konusudur ancak kültürel hedefler ve kurumlaşmış araçlar çakışırsa anomi ya da uyumsuzluk ortaya çıkabilir. Merton’a göre suç diye adlandırılan birçok şey anomi örneğidir (Poloma, 1993, s. 38).

Merton’un ortaya koyduğu anomi teorisi, bireyin hangi nedenden dolayı sapmış olduğu ile ilgili olarak doğrudan ilgili değildir. Bunu açıklamak yerine toplumda var olan suç oranlarını açıklamaya yönelmiştir, bunu ise meşru amaçlara ulaşmada kullanılacak yolların eşit dağıtılmadığı düşüncesinden hareket ederek açıklamaya çalışmaktadır. Suçu bireylerin değil, içinde bulunulan sosyal koşulların yarattığını benimsemektedir (İçli, 1994, s.76).

Merton sosyal ve kültürel yapının iki unsurunu vurgulamıştır. Bu unsurlar analitik olarak ayrılmışlardır ancak pratik olarak birleşmektedirler. Merton ilk unsuru kültürel amaçlar olarak tanımlamıştır, ikinci unsur ise bu amaçları takip eden kabul edilebilir araçlar olarak önerilen yöntemlerle ilgilidir. Bunlar hukukla veya daha çok kültürün özellikleri ile güçlendirilmiş olabilir. Kabul edilebilir olan bu yöntemler kurumsal normlar tarafından yönetilir ve bunlar kurumsal araçların amaçlara doğru olan zorluklarda olduğu gibi dikkat çekmektedir Merton'a göre davranış grubunun her ne kadar kültürel amaçlar ve kurumsal normlar arasında karşılıklı etkileşimde olsa da, iki unsur kendi arasında bağımsız olarak farklılaşmaktadır. Ayrıca Merton malum amaçların vurgulanmasının yanında onlara ulaşmayı sağlayan kurumsal araçlara da dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Doherty, 2000, s. 77).

Merton'a göre toplumdaki bazı üyeler toplumun kabul edilen genel değerlerine ulaşmakta başarısız olmaları durumunda kabul edilebilir araçlara, kaynaklara ve fırsatlara ulaşmak için bu bireylerin farklı yöntemler bulmasına neden olur. Bireyin meşru amaçlara ulaşmada kullandığı yöntem toplum genelinde kabul edilebilir bir durumsa uyum ortaya çıkmaktadır. Merton bu bireysel uyum tiplerini birbirinden ayırmış ve şu şekilde şematize etmiştir.

Tablo 2.3 Merton'un Bireysel Adaptasyon Modellerinin Tipolojisi

Uyum Modelleri	Kültürel Amaçlar	Kurumlaşmış Yollar
Uyumluluk (Conformity)	+	+
Yenilikçilik (Innovation)	+	-
Şekilcilik (Ritualism)	-	+
Geri Çekilme (Retreatism)	-	-
İsyan (Rebellion)	+	+
	-	-

Kaynak: Merton K. Robert, 1938, s. 676

Merton'un yukarıda görülen bireysel uyum tipi ile ilgili şemasında (+) kabul, (-) ler reddetmeyi, (+/-) ise var olan değerlerin reddini ve ret edilen değerlerine yerine yeni değerleri koymayı ifade etmektedir.

Merton'un ortaya koymuş olduğu uyum tiplerinden dördü sapma davranışını belirtmektedir. *Uyumluluk* tipi bireylerin kültürel amaçlara ve kurumsal araçlara bağlı olma durumlarında ki gösterdikleri uyumluluk modelidir. Bu istikrarlı toplumlarda yaygın bir davranış biçimidir. *Yenilikçilik* uyum tipini benimseyenler toplumun var olan amaçlarını kabul ederler ancak onlara ulaşmak için sınırlı sayıdaki yollar yerine kendileri yeni yollar üretirler hırsızlık, yapmak gibi. *Şekilcilik* uyum biçiminde birey daha önceden inandığı amaçları ihmal edebilir ancak aynı zamanda kurumsal normlara olan uyumu sürdürür. *Geri çekilme* olarak adlandırılan uyum tipinde de bazı bireylerin kültürel amaçların ve kurumsal

araçların ikisini de ret ettiklerinde görülmektedir ancak bu bireylerin başka alternatifleri yerine koymaları söz konusu değildir. Merton, bu uyum tipine başboşları, alkolikleri ve uyuşturucu bağımlılarını örnek vermiştir. Bu tipi; Merton amaçların ve araçların kabul edildiğini ancak kurumsal işlemlerde başarısızlığa uğrayanların sergilediğini belirtmektedir. *İsyan* ise kültürel amaçların ve kurumsal araçların her ikisini de bireyin ret etmesiyle ve farklı bir sosyal düzen kurmaya çalışmasıyla görülen bir adaptasyon modelidir. Merton isyanı bireysel bir davranıştan çok kolektif bir davranış şekli olarak görmektedir (Merton, 1968, s. 198–208).

Gerilim teorisi öncelikle Robert Merton'un çalışmasıyla ortaya çıkmıştır. Onun teorik çalışması daha çok yasal ve yasal olmayan araçların gerilimleri arasındaki sapkın davranışla sonuçlanan topluma özgü normlar ve değerlerle ilgilidir. Bu düşüncelerin kriminoloji üzerinde önemli etkisi söz konusu olmuştur. Toplumun etkin bir biçimde çalışması amacıyla onun bileşenlerinin parçaları denge içinde olması ve fikir birliğinin, bu dengeye uygun olan ilgili anlaşmanın toplumda bulunması zorunludur. Bu denge ürünleri sosyal düzeni ortaya koymaktadır. Herhangi bir dengesizlik sonucu, sosyal düzensizlik meydana gelmektedir (Walklate, 1998, s. 22).

2.4.1.2. Alt Kültür Teorisi

Merton ve Durkheim'in ortaya koymuş olduğu anomi teorisi çocuk ve yetişkin suçluluğunun alt kültür teorilerine olan etkisine dikkat çeken İçli, alt kültürel suç teorilerinin toplumda belli grupların veya alt kültürlerin suçu onayladığını veya en azından suça sebep olan bazı değerlere sahip olduklarını belirtmektedir (İçli, 1994, s.77).

Alt kültür teorileri konusunda Albert Cohen'in, Cloward ve Ohlin'in çalışmaları dikkat çekmektedir.

Alt kültür teorilerinin temelde kriminolojide alt sınıfta bulunan erkekler arasında genç suçluluğun özellikle de buluş çağı çetelerine yönelik açıklamaları yapabilmek amacıyla ortaya konulduğu görülmektedir. Alt kültür teorisyenlerine göre, suçlu gençlik alt kültürü diğer alt kültürler gibi dominant kültürün üyelerinin karşılaşmadıkları problemlere bir tepki olarak doğmuştur (İçli, 1994, s.78).

Albert Cohen, alt kültürleri çalışan sınıfın ve orta sınıfın kültürleri arasındaki çatışmanın bir ürünü olarak görülebileceğini belirtmektedir. Alt kültür bloke edilen olanaklardan ve düşük öz saygı deneyimlerinden dolayı gelişen alternatif bir kültürel sistemdir. Klasik şartlarda başarılı ölçümler yapmak yerine bu gruplar kendi sınıflarının deneyimleriyle çok daha ilişkili olan alternatif amaçlara odaklanmaktadır. Merton ise bireysel hayal

kırıklıklarından bahsetmektedir. Cohen suç ve suçluluğu kolektif davranışın farklı amaçlarla, beklentilerle ve yaşanmış deneyimlerle iki farklı sınıfın gruplaşmaları koşulu içinde görmektedir (White and Haines, 1996, s.69).

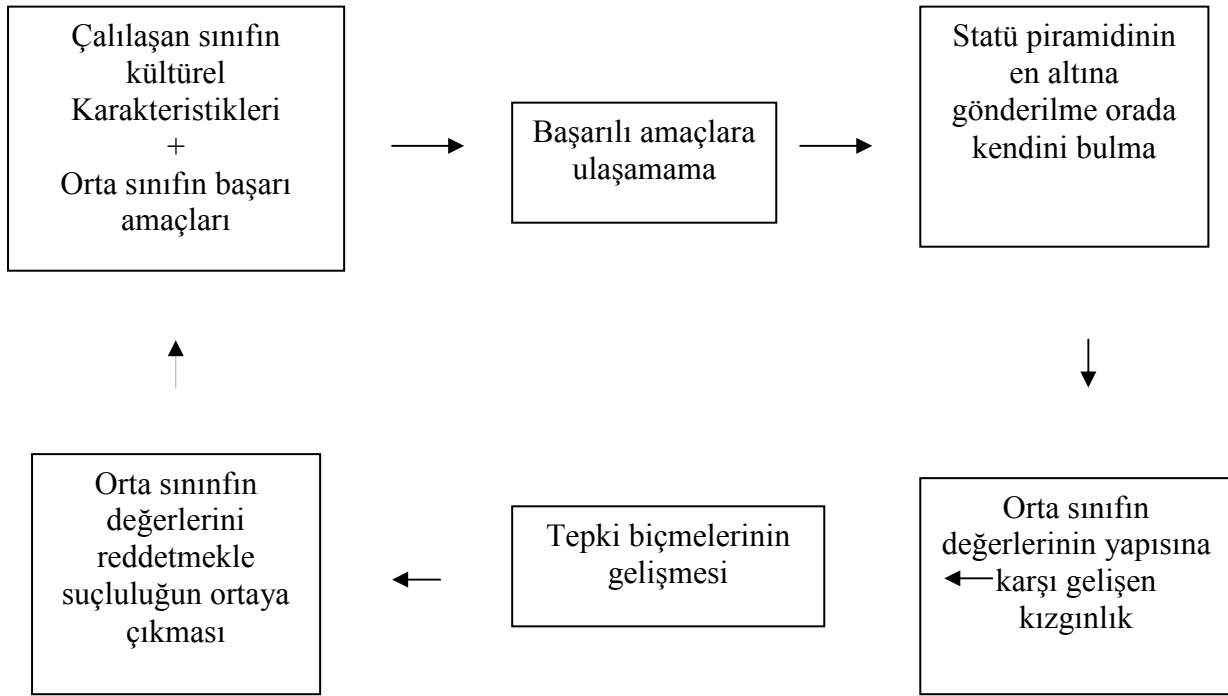
Cohen, 1955 yılında yazdığı *Suçlu Çocuklar* adlı eserinde suçlu davranışının tiplerini ortaya koymuştur. Bunları, faydasızlık (nonutilitarian), kötü niyetli (malicious), şüphencilik (negativistic) olmak üzere üçe ayırmıştır (Moyer, 2001, s. 67).

Cohen, Merton'un anomi teorisinin faydacı olmayan suçlu davranışları açıklayamayacağını belirtmektedir. Cohen'e göre çalışan sınıf gençleri gerginlik ile deneyimlidirler, fakat Merton tarafından yapılan açıklamalardan farklı bakışaçıları getirmektedir. Çalışan sınıf gençleri Cohen'e göre, var olan statünün engellemelerinden dolayı sıkıntı çekmektedirler. Bu gençler orta sınıf kurumlarıyla ilişkiye girmektedir okul gibi ve normlar onlarla birleşmektedir. Bu durumda statüler orta sınıf standartları tarafından ölçeklendirilmiş olmaktadır. Böylece çalışan sınıftaki bir erkek çocuk, statü hiyerarşisinin en alt seviyesinde kendisini bulacaktır. Bazı erkek çocukları problemlere kendilerini alıştırmada zorluk çekebilmektedirler. Birçokları bu problemle aynı zamanda yüz yüze gelmektedir. Kolektif çözümün bir biçimi meydana gelmektedir ve bu probleme erkek çocukları üç şekilde tepki gösterebilmektedir (Doherty, 2000, s. 86). Bunlar;

- *Yüksekokul çocuklarının yanıtları*; erkek çocukları orta sınıfın standartları amaç olarak sürdürebilirler.
- *Kararlı erkek çocuklarının yanıtı*; kendi kurumlarını geride bırakarak, okul gibi, kendilerini destekledikleri benzer gruplara çevirebilirler.
- *Suçluluk yanıtı*; bu yanıtı benimseyenler ilk olarak kendilerini orta sınıfın değerlerine bağlamış, fakat bu yolda hayal kırıklığına düşmelerinden, değerlerinin aşağılara düşmelerinden dolayı bu yanıtı verebilirler. Bu durum tepki gösterme biçimine neden olmaktadır. Suçlu alt kültürün gelişmesi Cohen'e göre çalışan sınıf erkek çocuklarının statü kazanması ile gerçekleşir. Onun değerleri ise faydasızlık, kötü niyetlilik ve şüphenciliktir (Doherty, 2000, s. 86).

Albert Cohen; Merton gibi yapısal kaynaklarda görülen gerginliğin alt sınıflarda suça adaptasyona yol açtığını vurgulamaktadır. Ancak Cohen suçlu alt kültürdekilerin özellikle alt sınıflar ergen erkekler arasında bulunduğunu belirtmektedir. Cohen suçlu alt kültürün alt sınıflardaki erkek çocuklarını suçlu davranışını meydana getiren bireyselliklerini etkilediğini ve önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Fakat Cohen bireysel davranışlardaki değişimi veya niçin suçlu alt kültür belli bir periyot içinde korunduğunu açıklamamaktadır. Bunun yerine, alt kültürlerin niçin var olduğunu açıklamaktadır (Akers, 2000, s: 145).

Cohen'in suçlu gençler arasındaki reaksiyonun oluşum süreci aşağıdaki şekilde görmek mümkündür.

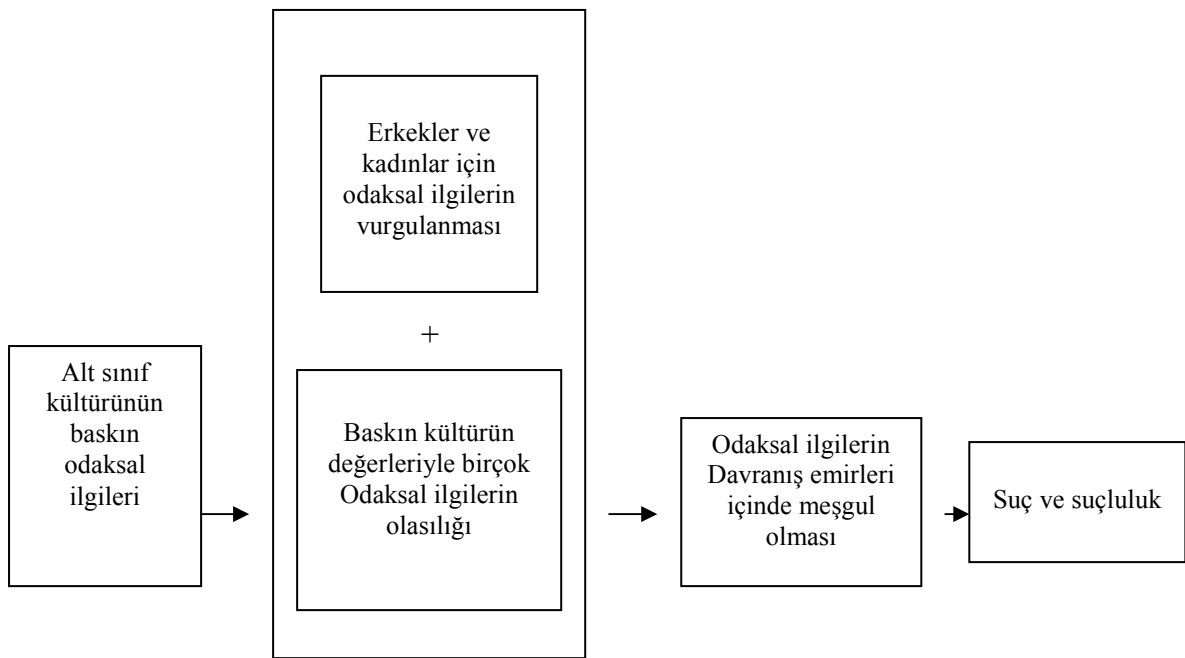
Şekil 2.2 Cohen'in Suçlu Gençler Arasındaki Reaksiyonun Oluşum Süreci

Kaynak; Winfree, Abadinsky, 2003 s.178,

Walter Miller'e (1958) göre ise, sokak köşelerinin alt sınıf toplumlarındaki ergenler klasik orta sınıf normlarını hor görmemektedir. Bunun yerine, suçlular sadece toplumlar tarafından kabul edilen davranış tanımlarını üstlenmektedirler. Suçlu alt kültürü, Miller'e göre orta sınıf kültürü ile ne gerilim sonucunda meydana gelmiş ne de orta sınıf normlarının kasten ihlaline yönelmiştir. Alt sınıf kültürü oldukça farklı olduğunu belirten Miller Alt Kültürün belli odaklılıklarını ortaya koymuştur. Bunlar, *sorun* (trouble) veya hukuku ihlal etme davranışı, *katılaşma* (toughness) veya fiziksel cesaret ve cesaretlenme, *akılsızlık* (smartness), *heyecan* (excitement) veya heyecana, riske ve tehlikeliye eğilim, *kader* (fate) şanslı ve şansız olmanın düşüncesi, *otonomi* (autonomy) veya dış kontrolden bağımsız olmayı istemek olmak üzere sınıflandırmıştır (Winfree ve Abadinsky, 2003, s. 176).

Miller, alt sınıflarda suçlu işbirliğindeki amacı ergenlerin amaçlarını elde etmekte, alt sınıfların ilgili odaklarının veya yaygın olarak ilgi duyulan, sürekli dikkat çeken ve duygusal gerekliliklerinin pozitif bir sonucu olarak görmektedir. Miller alt sınıfın bütün üyelerinin, hatta yetişkinlerinin bile hukuku düzenli olarak ihlal edeceğine inanmaktadır (Conklin, 1997, s. 214).

Miller; Cohen'in alt kültür suçluluğunun değerlerinin orta sınıf değerleri tarafından üretildiği iddiasını kabul etmemektedir. Bunun yerine alt sınıf kültürünün kendisi ile ilgili odaksal gelişmelere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Miller'in çalışmalarında birçok çete üyesi dominant bir anneye sahip tek bir ebeveyn geçmişine aittir. Şiddet ve sert davranışlar içindeki ilişki erkekliğin ispatı olarak görülebilmektedir. Zayıf olan sosyal koşulların da birleşmesiyle, bu kültür "çevre üretmesiyle" suçlu çetelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Doherty, 2000, s. 87). Miller'in alt sınıf düşünceleri aşağıdaki şekilde görülmektedir.

Şekil 2.3 Miller'in Alt Sınıf Odaksal Düşüncesi

Kaynak; Doherty, 2000, s. 87

Colombia Üniversitesinde genç suçluluğu konusunda çalışmalar yapan iki meslektaş olarak çalışan Richard Cloward ve Lloyd Ohlin 1960 yılında *Suçluluk ve Fırsat* (Delinquency and Opportunity) adlı kitabı yazmışlardır. Bu çalışmada her ikisinin yönettiği araştırma farklı bölümlerde yayınlanmıştır. Örneğin Cloward sosyal davranış ve kamu refahı alanında yazıları yayınlanmıştır, Ohlin'in ise gençlik düzenlemelerinde, ıslahı ve şartlı tahliye alanlarında yazıları yayınlanmıştır (Moyer, 2001, s. 71).

Ayırıcı fırsat teorisi; Cloward ve Ohlin tarafından ortaya konmuştur, bu teori aynı zamanda ayırıcı birleşimler ve sosyal organizasyon bozukluğu teorilerini de kapsamaktadır. Cohlin ve Ohlin'e göre sosyal yapıda yalnızca geleneksel fırsatlar değil yasal olmayan fırsatlarda eşit olarak dağıtılmamaktadır. Bu düşünce aynı zamanda ayırıcı fırsat teorisinin temelini

oluşturmaktadır. Cloward ve Ohlin yasal fırsatları engelleyen üç farklı kolektif cevap ortaya koymaktadır. Bunlar;

- Suç yoluyla parasal kazanç arayan çeteler,
- Suçlu çeteler, şiddet konusunda uzmanlaşmış çatışma çeteleri,
- Uyuşturucu ile ilişki içinde bulunan çeteler (İçli, 1994, s. 81).

Ohlin, India Üniversitesinde Sutherland ile birlikte çalışmıştır. Cloward ise Colombia Üniversitesinde Merton'un öğrencisi olmuştur. Cloward ve Ohlin'in geliştirdikleri ayırıcı fırsat teorisi Merton'un ortaya koyduğu gibi bütün insanlar ekonomik başarıyı hedefleme isteği içinde sosyalleşmektedir. Ancak Cloward ve Ohlin, Merton'un kurumsallaşmış ekonomik başarılarla sahip olma olanakları olmayan kimselerin kurallara aykırı araçlara yönelebilecek olmaları fikrini eleştirmektedirler. Bunun yerine toplumda yasalara aykırı olan araçlar kadar yasal olan araçların sosyal yapı değişkenleri içinde var olabileceğini tartışmaktadırlar. Ayrıca Sutherland de ayırıcı birleşimler süreci içinde öğrenileceğini ortaya koymuştur. Cloward ve Ohlin ise suçlu alt kültürlerinin farklı olanaklar çerçevesinde meydana çıktığını önermektedir (Moyer, 2001, s. 71).

Cloward ve Ohlin birçok alt sınıf insanının başarılı amaçlara ulaşmada alternatif yollar bulmakta zorlanabildiklerini, suçlu alt kültürlerin bu probleme kendilerini alıştırmak için çeşitli uyarlamalar ortaya koyduklarını belirtmektedirler. Suçlu ve çatışmacı alt kültürleri başarılı olmak için yasadışı yolları ortaya koyarlar. İlk olarak kanuna aykırılık sonra da şiddet kullanırlar. Cloward ve Ohlin suçun bireysel bir çaba olmadığını, fakat kolektif uyumun bir parçası olduğunu belirtmektedirler (Winfree ve Abadinsky, 2003, s. 167).

Suçlu çetelerin illegal davranış çeşitlerini taşıdığını ve bu çetelerin gelişiminde az veya çok uzmanlaşmış suçlu alt kültürlere, çevrelerinde bulunan yasal olmayan olanaklara dayandığını belirten Cloward ve Ohlin, uzmanlaşmış suçlu alt kültür unsurlarını açıklamışlardır. Bu unsurları Akers şu şekilde ele almıştır (Akers, 2000, s. 147).

Birinci unsur; hırsızlık, alı koyma ve hile yapma gibi suç üreten en çok genç çeteler tarafından organize edilen suç alt kültür tipi, "suçlu" olarak karakterize edilmektedir. Bu gibi çeteler alt sınıf etniği civarında genç suçlu kalıplarında ve değerlerinde organize edilmiştir. Organize edilmiş ve bunda başarılı olan bu suçlular bu çevrede barınarak suçlu rol modellerini ve olanaklarını yasal olan yollara karşın alternatif olarak geliştirmektedirler.

İkinci unsur; Cloward ve Ohlin kavgacı çetelerde "çatışma" olarak ifade etmektedirler. Bu gruptakiler şiddet ve dövüşebilme durumunda olsalar da bunlar sosyal karışıklık içinde olan alt sınıflarda kendilerini reddeden yasal olanakları çok az yasal olmayan özellik taşıyan olanaklarla birlikte yerine koymakta bulunmaktadır. Gençler yetişkin dünyasından yabancılaşmıştır ve birçok yetişkinin "zayıf" olma durumu ile karşılaştıklarını

gözlemlemektedirler. Bu durumda ekonomik başarıya ulaşmada legal yolların zor olduğunu gören gençler korkusuzluk ve şiddetle illegal yollara yönelmektedirler.

Üçüncü suçlu alt kültür tipindeki unsur ise, “geri çekilme” ‘dir. Cloward ve Ohlin’e göre öncelikle uyuşturucu ve alkol tüketimine odaklanmaktadır. Geri çekilme özelliğini taşıyan çete üyeleri, yasal olan veya yasal olmayan araçlardan ve amaçlardan vazgeçmişlerdir. Cloward ve Ohlin’in çift başarısızlık olarak tanımladıkları bu birleşimler de okulda veya mesleklerinde başarı gösteremeyen, ne dolandırıcılık yapabileceklerini ne de savaşı olabileceklerini, farklı bir dünyaya kaçarak yaşadıklarını belirtmektedirler. Çete birleşimlerinde de uyuşturucu alışkanlıklarının kendilerini bir arada kullandıklarını ortaya koymaktadırlar.

2.4.1.3. Sosyal Ekoloji Teorileri

Sosyal ekoloji teorileri başlığı altında Chicago okulu hakkında bilgi verilerek suç olgusu üzerine geliştirdikleri düşünceler üzerinde durulacaktır.

2.4.1.3.1. Chicago Okulu ve Suç Teorileri

Chicago üniversitesi Chicago şehrinde kurulmuş bir üniversitedir. Teknolojik gelirler Birleşik Devletlerden, özellikle tarımsal alanda gelişim gösteren, ticaretin ve endüstrinin merkezi olma özelliği taşıyan Midwest’den transfer edilmekteydi. J. John Palen’e göre Chicago 1833 yılında 4,100 konut barındırmaktaydı. Şehir hızla genişleyerek 1890 yılında 1 milyon nüfusa ulaşmıştır. 1900 yıllarında ise bu sayının 2 milyona çıktığı saptanmıştır. Chicago gibi hızla gelişen diğer şehirlerde görüldüğü gibi bir çöküş Chicago’da da görülmüştür. Bu gibi şehirlerin yeni yaşamlar için beklentiler, çalışmak için bireylere imkânlar sunan ve endüstrinin merkezi özelliğini taşıyan bir şehir görünümünde olsalar da, bu gibi şehirlerde yaşam biraz zor olmaktadır (Moyer, 2001, s. 71).

Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü 1892 yılında Albion Smail önderliğinde kurulmuş, Chicago Üniversitesi Rektörü Harperin öncülüğünde Chicago Üniversitesi dönemin en etkili üniversitelerinden biri haline gelmiştir. 1940’lı yıllara kadar Amerika’da sosyoloji tarihini, büyük ölçüde Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün çalışmaları şekillendirmiştir. Bölümün tarihçesine baktığımızda bölümün üç kuşaktan meydana geldiğini söyleyebiliriz. İlk kuşak Albion Smail, George Vincent, W.I Thomas, Charles Henderson, Graham Taylor, Charles Zeublin, Ira Howerth, Jerome Hall Raymond, ve Clarence Rainwater gibi isimlerden oluşur. Bu kuşak içinde kalıcı olan önemli iki isim vardır. W.Thomas ve Small. İkinci kuşak, Robert Park, Ernest Burgess, Ellsworth Faris, Scott Bedford’tan oluşur. Bu dönemde bölümde öğrenci olan kişilerde önemli isimlerdir. Bunlar; Robert McKenzie,

Nels Anderson, Floyd House, Ernest Mowrer, Ernest Krueger, Walter Reckless, Frederic Thrasher, Ernest Shideler, Robert Redfield, Willard Waller. Üçüncü kuşak, Herbert Blumer, Everett C. Hughes, Louis Wirth, W.Ogburn gibi dikkat çeken sosyolog grubundan oluşur (Balamir, 1999, s.9).

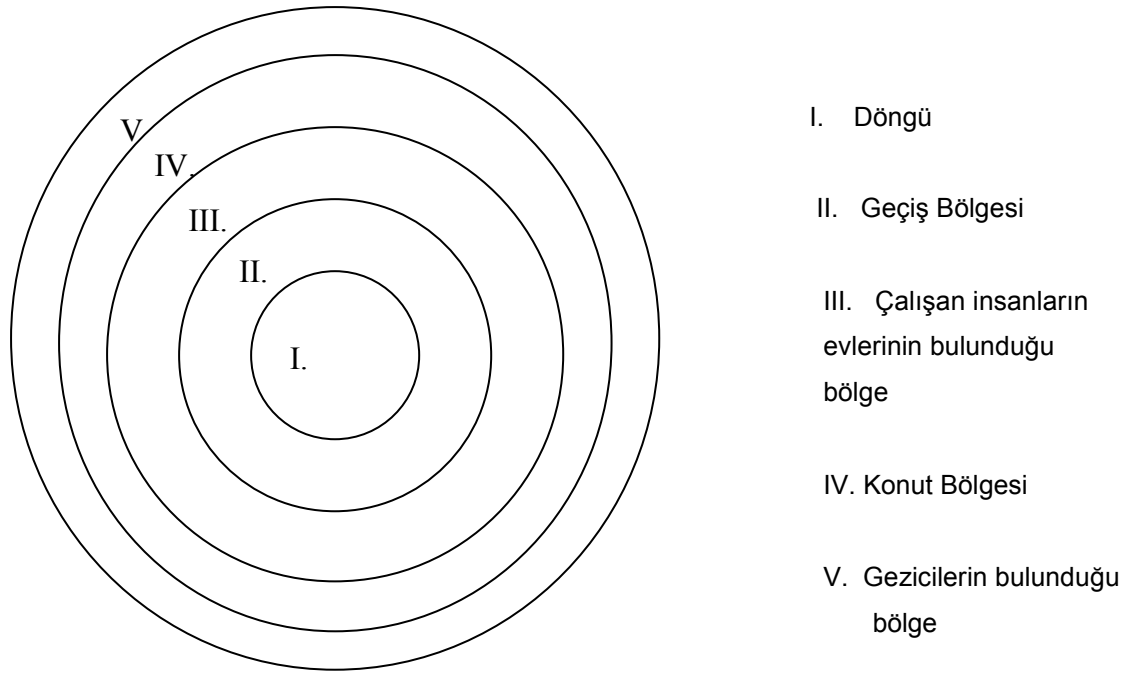
1930 yıllarda, sıklıkla Chicago okulunun insan ekolojisi ile olarak başvurduğu kent sosyolojisi suçu açıklamada yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bu okul Robert Park'ın görüşleriyle gelişmiştir. Robert Park insan topluluklarının, bitki ve hayvan topluluklarıyla paralellikleri olduğunu ileri sürmektedir. Park, temel kavramlarını, biyolojiden uyarlayarak geliştirmiştir. Park; bir kentin birçok doğal çevrenin özellikleriyle kendi etnik bileşenini, sosyo ekonomik düzenini ve fiziksel çevresini karıştırmasıyla meydana geldiğini belirtmektedir (Doherty, 2000, s. 77).

Chicago Okulu teorisyenleri suç çalışmalarını yürütürken ekolojik yaklaşımlarının formülasyonuna dayanarak yaptıkları kent çalışmaları ile paralellik olduğu görülmektedir. Chicago kenti çok fazla göç alan aynı zamanda suçluluk oranlarının yüksek olduğu bir görünüm çizmekteydi, Chicago okulunun da bu problemleri çözme çabasında buldukları bilinmektedir. Böylece Chicago Okulu suç çalışmalarına yönelmiştir. Bu okul ekolojik yaklaşımı benimseyerek suçu şehrin doğal yapısının bir özelliği olarak ele almıştır. Bölgelerin etnik heterojenliği, nüfusun değişkenlik göstermesi ve yerleşim bölgelerindeki hareketlilik gibi faktörlerle suçluluk hakkında açıklamalarda bulunmuşlardır (Balamir, 1999, s.55).

Chicago Okulu sosyologları suç çalışmalarını yürütürken genellikle ekolojik yöntemler ve sosyolojik araştırma tekniklerini birlikte kullanarak Chicago şehrinin sosyal problemlerini çözmeye çalışmışlardır. Kentin fiziksel yapısını, çetelerin şehirdeki dağılımını ekolojik haritalar ile saptayan sosyologlar katılımlı gözlem, görüşme tekniklerini de kullanarak suçluluğu etkileyen sosyal ve ekonomik faktörleri ve bu faktörlerin sosyal düzeni nasıl etkilediği konusuna açıklama getirmişlerdir.

Çok kültürlülüğü ve ırksal çeşitliliği bakımından sosyal bir laboratuvar kenti olan Chicago'yu Park ve onun Chicago Üniversitesi'ndeki meslektaşları Chicago'yu çok farklı özelliklerde olan insanların yaşadığı "doğal alan" olarak görmekteydiler. Örneğin; Park'ın bir meslektaşı olan Robert Burgess, Chicago'yu beş farklı *ortak merkezli bölgeye* ayırmıştır, bu ayrımı bölgelerin kullanımına, nüfus tipine ve diğer fiziksel, ekonomik ve sosyal özelliklerine göre yapmıştır. Burgess birinci bölgeyi; endüstriyel ve iş tabanlı çevre olarak, ikinci bölgeyi; geçiş bölgesi olarak açıklamaktadır. Burgess bu bölgeyi ara bölge olarak tanımlamaktadır. Bu bölge kente göç eden insanların ilk olarak yaşadıkları yüksek derecede sosyal bozulmanın yaşandığı alanlardır. Üçüncü bölgeyi ise şehrin çalışan sınıfına ait evlerin olduğu, yaşama maliyetinin yüksek olduğu ve evlerin diğer iki bölgeye göre daha iyi durumda

olduğu alan olarak tarif etmektedir. Dördüncü bölge ise üçüncü bölgeye göre gelirlerin daha çok olduğu ve çekirdek ailelerin yaşadığı bölgeler olarak tarif eden Burgess son olarak beşinci bölgeyi; diğer bölgelerden birinde işi bulunan ve her gün işine gelip giden insanların yaşadığı, ekonomik refahın ve istikrarın var olduğu bölge olarak tanımlamaktadır (Winfree ve Abadinsky, 2003, s. 178).

Şekil 2.4 Burgess'in Kentsel Büyüme Modeli

Kaynak: Burgess Ernest W, 1967, s. 51

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi; Burgess, Chicago kentini ortak merkezli daire şeklinde hareket eden radyal büyümeler eğilimi içinde göstermektedir. Burgess; “bölgeler” olarak tanımlayarak o bölgeleri taslak olarak göstermiştir. I. bölge ağır endüstrinin ve ticaretin yer aldığı iş merkezi durumundadır. Geçiş bölgesi olarak görülen II. bölge, endüstri ve ticari kullanım tarafından istila edilmiştir. Bu bölgede konaklamanın bozulmasına izin verildiği ve şehrin en yoksul kesiminin burada yer aldığı görülmektedir (Doherty, 2000, s. 69).

Burgess; geçiş bölgesi olarak tanımladığı bölgeyi etiketlenmiş bölge olarak tanımlanmaktadır çünkü bu bölge sürekli şehre göç eden bireylerin ilk olarak akınına uğradığı bölge özelliğini taşımaktaydı. Bireyler ilk olarak bu bölgeyi iş yerlerine yakın ucuz evleri rahatça bulabilmelerinden dolayı seçmekteydiler, ekonomik anlamda kendilerini geliştirdikten sonra bu bölgenin dışına taşınmaktaydı böylece yeni gelecek göçmenler buralara yerleşmekteydi. Nüfus hareketi kalıplarının ve bu bölgede bulunan koşulların, zayıflamış aile, sosyal çevre

koşullarının ve farklı kolektif bağların, sosyal düzensizlik olarak adlandırarak genel bir olgu ürettiğini ortaya koyan Burgess, bu bölgede var olan birçok problemin sosyal düzensizliğin bir sonucu olarak görmektedir. Burgess, bu durumun aynı zamanda yüksek oranda hastalığı, zihinsel rahatsızlıkları ve suçu kapsadığını ileri sürmektedir (Maxfield, 1995, s. 26).

Burgess, geçiş bölgelerindeki suçun yoğunlaşmasının çeşitli açıklamalarını ortaya koymuştur. Örneğin, Avrupa'dan Chicago şehrine 20. yüzyılda göç eden göçmenler geçiş bölgelerinde yoğunlaşmalarıyla birlikte kendi kültürel farklılıklarını getirmeleriyle suç ve diğer sosyal düzensizliklerin meydana gelebildiğini, diğer bir anlatımla geçiş bölgelerindeki suç, bu bölgelerde yaşayan insanların geldikleri bölgelerden bireysel kültür geçmişlerine yoğunlaşmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır (Maxfield, 1995, s. 26).

Chicago Okulu'nun şehir çalışmaları şehirle ilgili araştırmalar üzerinde çok yakın döneme kadar etkili olduğu görülmektedir. Burgess'in ortaya koymuş olduğu şehir teorisinde kullandığı Chicago şehrinin incelenmesi ile gerçekleştirilen şehir tipi, şehirleşme analizlerinde sıkça kullanılan ve çokça benimsenen tipolojilerden birisi olma özelliğini taşımaktadır (Sezal, 1992, s.43).

Chicago Okulu'nun önde gelen isimlerinden Burgess ve Park ortaya koydukları çalışmalarla diğer Chicago Okulu sosyologlarını etkilemişlerdir. Park insan ekolojisi çalışmalarıyla ekoloji kuramının temellendirilmesinde etkili olarak Burgess'in Park'ın görüşlerini daha sistematik hale getirerek "çemberler kuramı" geliştirmiştir. Park ve Burgess'in çalışmaları kendilerinden sonra gelen Chicago Okulu sosyologların çalışmalarını da etkilemiştir. Trasher, Shaw, McKay ve Landesco sembolik etkileşim kuramı, insan ekolojik kuramı ve sosyal organizasyon görüşünü ele alarak suç ve suçlu davranışını açıklamışlardır (Balamir, 1999, s.65).

1930'lu yıllarda yaşanan ekonomik bunalım ve sosyal problemlerin etkisinin görülmesi, suçun sosyoekonomik faktörlerle ilişkilendirilmesine yardımcı olmuştur. Amerika'nın önemli şehirlerinde var olan suçun sadece ekonomik koşullarla açıklanmadığı bunun yanında da sosyal düzensizlik ile bağlantı kurulduğu görülmektedir. Bundan dolayı Chicago Okulu birçok yıl kriminolojik görüşte sosyal düzensizlik üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Chicago Okulu belirli bir biçimde büyük şehirlerde arada kalmış, yüksek derecede sosyokültürel heterojenliğin yansıdığı bölgeleri göz önünde bulundurarak sosyal düzenin ve normların bozulmuş olduğuna bu durumun da bu bölgeleri suçlu davranışının daha çok olağan bir durum olarak görüldüğüne genel anlamda inanmaktadır. Chicago Okulu, hızlı sosyal değişimi bitki ekolojisi ile temellendirerek "sosyal çevreler" içinde şehrin temel sosyal kontrollerinin sosyal mirasını boş verdiğini varsaymaktaydı (Huff, 1996, s.12).

Shaw ve McKay Chicago Okulunda suç çalışmalarını yürüten iki önemli sosyologdur. Chicago'da hukuk ihlali davranışının coğrafik dağılımını sosyal ekolojiyi kullanarak çalışmalarını yürütmüşlerdir. Sosyal düzensizliği, coğrafi alanda yüksek suç ve suçluluğa izin veren zayıf sosyal kontrollerle eşdeğerde görmüşlerdir. Clifford ve Shaw Henry, McKay insan doğasında suç ve suçluluğun varlığını reddederek problemin coğrafi alanda yer aldığını vurgulamaktadırlar. Öncelikle, yüksek suç oranının var olmasının coğrafi bölgede yaşayanlarla ilgisinin olmadığını, suç oranının bölgelerde var olan kalıntılar olduğunu ileri sürmektedirler. Bu durum Clifford ve Shaw Henry, McKay' e göre, yerleşimlerin ard arda yaşamış olan nesillerin sapma geçmişleri olarak görmektedirler. Clifford ve Shaw Henry, McKay araştırmalarında yüksek oranda suç işleyen grupları değil, bunun yerine yüksek oranda suç olan coğrafi bölgeler bulmuşlardır (Winfrey ve Abadinsky, 2003, s. 156).

Shaw ve McKay 1931 yılında yayınladıkları Amerikan şehirlerinden elde ettikleri bulgulardan yola çıkarak "National Commission on Law Observance and Enforcement" adlı çalışmalarında, genç suçluluğun yerleşim yerlerindeki dağılımlarını haritalarda göstermişlerdir. Bu haritaları aynı zamanda demir yollarının, endüstriyel alanların ve yerleşim yerlerinin dağılımı göstermek için geliştirmişlerdir. Bu duruma ek olarak Shaw ve McKay oran haritaları oluşturmuşlardır. Bu haritaları; suçluluk, okuldan kaçanların, küçük çocukların, delilik ve verem hastalığı oranlarını göstermek için kullanmışlardır. Son olarak Shaw ve McKay, Park ve Burgess'in eş merkezli bölgeler çalışmalarından yola çıkarak Chicago şehrinin her bir bölgesinde yer alan suçluluk oranlarını incelemişlerdir.

Shaw ve McKay ekolojik modeli geliştirerek Chicago ve Amerika'nın diğer şehirlerinde bulunan genç suçluluğun geniş değişimi içinde ekolojik modeli temel alarak çalışmışlardır. Clifford ve Shaw Henry, McKay; Chicago şehrini 140 alan içine bölmüşlerdir ve kaydedilmiş suçların bölgelerini haritalandırmışlardır. Bunun yanında, Chicago'yu eş merkezli bölgelere ve genç nüfusun bu alanlarda ve bölgelerde oturma yüzdelerini hesaplamışlardır (Doherty, 2000, s. 69).

Shaw ve McKay bulgularına göre sosyal problemler, şehrin merkezine yakın yerlerde yoğunlaşmaktadır. En yüksek oranların bulunduğu suç bölgeleri şehrin merkezine yakın yerlerde bulunduğunu ve sapma oranlarının radyal biçimde olduğunu ortaya koymaktadırlar. En yüksek suç oranlarının binaların çürük olduğu, ekonomik statünün düşük olduğu, yakın tarihte gelmiş ailelerin önemli bir derecede yoğunlaştığı alanlarda meydana geldiğini saptamışlardır. Benzer sonuçları Amerika'nın diğer şehirleri içinde bulmuşlardır, Chicago için sonradan yapılan araştırmalarda suç alanlarının gösterilmesi sürmüştür (Doherty, 2000, s. 70).

Shaw ve McKay'ın suç üzerine olan çalışmalarında Burgess'in geliştirmiş olduğu modeli kullanarak Chicago şehrinde bulunan suç olgusunu ele almışlardır. Şehrin nüfus hareketlerini,

nüfus yapısını, ekonomik özelliklerini ve zenci-beyaz dağılımını suç bağlamında ele almışlardır.

Shaw ve McKay, sosyal düzensizlik teorisini kullanarak, suçun ve sapmanın kontrol edilmesi, önlenmesi konuları üzerinde durmuşlardır. 1930'lu yıllarda Chicago Alan Projeleri (CAP) olarak bilinen Chicago şehrinin birçok alt sınıfı, yüksek suç oranlarının olduğu civarlarda ilk büyük ölçekli şehir suçluluğu önleme programını geliştirmişlerdir. Bu projede esas amaç, informal olan yerel sosyal organizasyonu ve daimi hukuka bağlı olan yerleşik sosyal kontrolü harekete geçirmektir. Bu durumda, Shaw ve McKay göre Chicago şehrinde yüksek suç oranlarının yaşandığı alanlarda sosyal düzensizliklerinin etkilerine, suçlu değerlerine ve normlarına, sosyal organizasyon karşılık verecektir (Akers, 2000, s. 155).

Shaw ve McKay Chicago Alan Projeleri ile Chicago kentinde ikamet edenlere bir şekilde yeteneklere sahip olduklarını ve etkili bir şekilde refah kurumların, ajansların ve programların yönetimine ve planlamasına katılabileceklerini göstermenin önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Shaw ve McKay; CAP ile suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerdeki sakinlerin planlanarak, gelişerek ve uygulamalı yaz kampları, toplum merkezleri ve sağlık önlemleri ile bu bölgelerde yaşayan insanların genç ve yetişkin suçlulukların önlenmesinde katkıda bulunulacağını ileri sürmüşlerdir (Moyer, 2001, s.115).

Shaw ve McKay toplum kaynaklarının koordine edilmesi ve kullanılması ortaya koydukları CAP projesinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Oysa şehrin suç bölgelerinde oturanlar toplum organizasyonlarından, kaynaklarından izole edilmişlerdir. Shaw ve McKay bölgede oturanların; kiliselerle, okullarla, eğlence merkezleri, işçi birlikleri, endüstrilerle, topluluklarla, kulüplerle ve diğer sosyal gruplarla gelişim hareket programlarıyla bu kesimin gelişimi için oluşturulabilecek ilişkileri göz önünde bulundurmaktadır. Bu süreçte üzerinde bölgelerde var olan davranışlarda büyük değişimler söz konusu haline gelmektedir. Yaz kampları, izcilik, el becerileri, gezileri çevrede bulunan evlerin fiziksel koşullarının geliştirilmesi ve bunun gibi organizasyonların yer almasını örnek gösterilmektedirler. CAP kapsamında bu tip aktivitelerin yer edinmesi, yerel kominiteler tarafından kontrol edilmesi önemli bir unsur olarak görülmekteydi (Moyer, 2001, s. 67).

Shaw ve McKay, 35 yıllık süreyi içeren 55.998 gençlik mahkemesi kaydından oluşan verileri ele alarak 55.998 tane dosyayı mahkeme öncesi, mahkeme süreci ve mahkeme sonrasında olmak üzere üç aşamada inceleyerek şu sonuçlara ulaşmışlardır.

- Suç oranları şehirde farklı olarak dağılmıştır, suç oranlarının yüksek olduğu alanlarda zihinsel düzensizlik, çocuk ölümü gibi sosyal problemlerin oranının da yüksek olduğu görülmektedir.

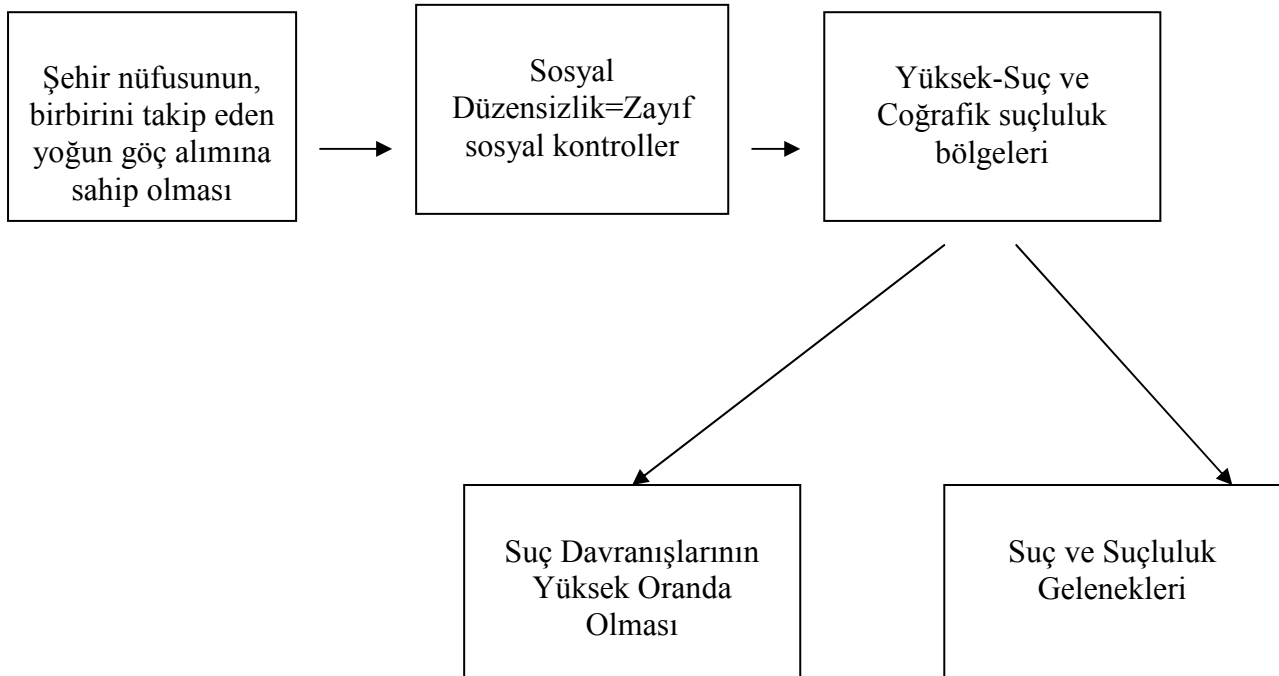
- Suç oranları genellikle merkezi iş bölgesine yakın bölgelerde meydana gelmiştir ve merkezden uzaklaştıkça da suç oranlarının azaldığı görülmektedir.
- Bazı bölgelerde nüfusun etnik yapısına bağlı olmadan yüksek suç oranının varlığı görülmektedir.
- Suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde çok sayıda beyaz olmayanların yaşadığı, göçmen sayısının yüksek, gelir düzeyi ve ev sahipliği oranının düşük olduğu görülmektedir.
- Suç oranının yüksek olarak görüldüğü bölgelerde geleneksel olmayan normların genelde kabul edildiği görülmektedir. Bu normlar bölge sakinlerinin büyük bir çoğunluğu tarafından geleneksel normlarla tamamlanmışlardır (Adler ve diğerleri 1991, s.120).

Shaw ve McKay 1900–1933 yılları arasında Chicago'nun bazı bölgelerinde etnik görünümünün değişmesine rağmen yüksek suç oranlarının ısrarla süreklilik gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu bulgulara göre etnik temel faktör değildir ancak grubun ekonomik statü ve kültürel değerler çerçevesindeki pozisyonudur (İçli, 1994, s.88).

Shaw ve McKay daha sonra Chicago kentinin suç bağlamında araştırılması için kullandıkları metodu Amerika'nın diğer şehirlerinde de uygulamış ve yakın sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmalar ile birlikte suç bölgelerini kontrol altına alarak önlenmesi konusunda çeşitli projelerde yer almışlardır. Modern kriminoloji, 1920'lerde insanların ve yerleşim yerlerin özelliklerine bakan ve bunları suç olgusu ile ilişkilendiren sosyal organizasyonsuzluk kuramcılarında, özellikle de Shaw ve McKay'dan etkilenmişlerdir. Bunun yanında her iki araştırmacı suçun sadece nedenleri ile değil aynı zamanda suçu önleme konusunda araştırmalara katkıda bulunmuşlardır (Balamir, 1999, s.70).

Shaw ve McKay kültürel iletişim teorileri konusunda genel olarak üç bulgunun olduğunu belirtmişlerdir. İlk olarak; Shaw ve McKay sosyal düzensizliği bölgelerin tavırları ve değerleri ile özellikle suçu düzenleyen suç ve suçluluğun iletkenliğinin artması olarak tanımlamaktadırlar. İkinci olarak; bir nesil kendi tutumlarını, değerlerini ve suç tekniklerini diğer bir nesle bırakmakta olduklarını gözlemlemişlerdir. Son olarak Shaw ve McKay Chicago kentinin karışık kültür özelliklerine sahip olması nedeniyle çatışmanın kaçınılmaz olduğunu öne sürmektedirler (Winfrey ve Abadinsky, 2003, s. 158).

Aşağıdaki şekilde Shaw ve McKay'in görüşleri çerçevesinde sosyal düzensizlik şematize edilmiştir.

Şekil 2.5 Shaw ve McKay'ın Sosyal Düzensizlik Teorisi

Kaynak: Winfree ve Abadinsky, 2003, s. 158

Frederick M. Trasher (1892–1962); Chicago Okulunda yaptığı *Çete* (The Gang) adlı çalışmasıyla Chicago kentinde çeteleri inceleyerek önemli katkılarda bulunmuştur. Trasher genç insanlarda var olan, yeni deneyimler yaşama, güvende olma arzusu, tanınma ve diğer insanlarla iletişim kurma isteklerinin gerçekleşmediği zaman genç insanlarda suça yönelme davranışının görüldüğü konusuna değinmiştir.

Chicago şehrinde Trasher 1313 civarında çete grubunun varlık gösterdiğini tespit etmiştir. Trasher tepsi ettiği çeteler konusunda incelemeler yapmıştır. Bu incelemelerini çete üyelerinin yaş dağılımı, şehir içerisindeki yerleşim dağılımlarını, çeteleşme süreçlerini, şehirde kaç çeşit çetenin barındığını, çete üyelerinin toplumsal konumlarını, ırksal yapısını, çete üyelerindeki cinsiyet dağılımı, üyelerin toplumsal yapıyla olan ilişkisi ve çetelerin yol açtığı toplumsal

problemleri ele alan geniş bir araştırma gerçekleştirmiştir. Trasher ulaştığı sonuçlarla Chicago Okulu'nun suç çalışmalarına önemli katkıları olmuştur (Moyer, 2001, s.87–89).

Trasher Chicago kentinde çeteler üzerine yaptığı çalışmalarda genel anlamda çetelerin demiryollarında ve yaşam koşulları yüksek olan çevrelerde, iş merkezlerinin bulunduğu bölgelerde yaşadıklarını belirterek çeteleri dört gruba ayırmıştır (Moyer, 2001, s.88).

- *Dağınık çeteler*; bu çete tipi merkeze yakın yerlerde ortaya çıkmamışlardır. Bu çetelerin aralarındaki dayanışma sürekli değildir. Çete üyeleri arasında iletişim kuvvetli değildir.
- *Katılaşmış çeteler*; bu çete tipi uzun gelişimin ve güçlü çatışmanın sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yüksek derecede bağlılık, iç gücü ve az derecede çete içi sürtüşme bu çete tipine bütünleştirici etki vermektedir.
- *Resmileşmiş çeteler*; bu çete tipinin baskın modeli Chicago şehrinde bulunan atletik kulüp olduğunu belirten Trasher başka biçimleri de alabileceğini belirtmektedir dans, sosyal kulüpler gibi.
- *Suçlu çeteler*; Eğer çete resmiyet kazanamazsa veya birleşemezse toplum yapısı içinde eski bir üyesi gibi büyüdüktan sonra sık sık sürekli olarak suça yönelir ve tamamen suçlu haline gelir.

Trasher yaptığı incelemelerle, çetenin kendi bölgesinde veya bir başka bölgede kendisine düşman olan güçlerle karşılaşması sonucu olarak dayanışma içine girerek bir çatışma grubu oluştuğunu belirtmektedir. Trasher'in bulgularına göre çete eş zamanlı olarak ortaya çıkan, çelişki yoluyla birleşerek meydana gelen bir gruptur. Yüz yüze birliktelik, biri birim olarak hareket etme, çatışma ve planlama gibi özellikleri taşımaktadır. Ortak davranışın sonucunda gelenek, dayanışma, moral, grup bilinci gelişerek çete bütünleşmektedir (Balamir, 1999, s.65).

Chicago sosyologları ekolojik kuram ve sosyal organizasyon kavramına dayanarak suç ve suçlu davranışı konusunda çalışmalar göstermişlerdir. Chicago Okulu'nun büyük bir önem kazanmasında etkili olan bu çalışmalar yerleşim yerinin suçluluk davranışına olan etkisini ortaya koymasından önem kazanmaktadır.

2. 4. 2. Sosyal Süreç Teorileri

Sosyal süreç teorileri başlığı altında sosyal öğrenme ve davranış teorileri, kontrol teorisi ve etiketleme teorisine yer verilecektir.

2.4.2.1. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri

Sosyal öğrenme teorisi, tüm davranışlar gibi suçunda aynı şekilde öğrenildiğini ileri sürmektedir. Bireyler suç işlemeyi diğer bireylerden öğrenir, bu teoriye göre; suç davranışı bazı bireyler tarafından değil sosyal çevre tarafından yaratılmaktadır. 1930'lu yıllarda ortaya konulan bu teoride Edwin Sutherland, Robert Burgess, Ronald Akers ve Daniel Glaser öncü olarak kabul edilmektedir.

Sosyal öğrenme teorisi aynı zamanda davranış teorisinin önemli bir dalıdır. Davranış teorisi; insan davranışına etki tepki bakış açısı olarak da görülmektedir. Davranış teorisi; bireysel ilgiler sonucu ortaya konan çevresel faktörlerin sonucunda çıkan davranışla ilgilidir. Bireysel bir davranış ödüllendirildiği zaman bu davranış sıklıkla tekrarlanır hale gelir, bir davranışın ardından ceza geldiği zaman ise bu davranış azalır (Schmallegger, 2006, s. 196).

Sosyal öğrenme teorisinin temelleri Gabriel Tarde'nin (1843–1904) taklit teorisine dayanmaktadır. Tarde; Lombroso'nun ileri sürmüş olduğu suçun biyolojik anormallikler nedeniyle ortaya çıktığı görüşünü reddetmektedir. Tarde suçlu bireylerin doğuştan normal insanlar olduklarını suçu yaşamın bir yolu olarak sonradan öğrendiklerini belirtmiştir. Tarde'nin teorisi "taklidin yasaları" olarak adlandırılmaktadır. Tarde'ye göre bireyler tıpkı bir elbise modelinin kopya edilmesi gibi davranışları taklit etmektedirler. Tarde taklidin yasalarını üç şekilde açıklamaktadır.

- Bireyin diğer bireyleri taklit etmesi, onlarla nasıl yakın ilişkilerde buldukları oranına bağlıdır. Bu taklitlerin sonucunda örneğin suç davranışının taklit edilen bir modadan bir kostüme dönüşebileceğini belirtmektedir.
- Taklit etmenin ikinci yasası ise, alt seviyede olan bireylerin üst düzeyde olanları taklit etmeleridir.
- Taklidin üçüncü yasası ise, yeni biçimler eskilerin yerini değiştirmektedir. Örneğin; bıçaklı katillerin sayısı tabanca katillerin sayısı artarken azalmıştır. (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.158)

Tarde'nin teorisi dönemin diğer kriminoloji teorilerine göre, suç davranışının sonradan öğrenilen bir davranış olduğu görüşüyle farklılık getirmiştir. Tarde'nin ortaya koyduğu bu teorinin temel fikirleri ile eş anlamlar taşıyan diğer bir teori ise Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisi olmuştur. Sutherland'e göre suç davranışı çocukluk yaşlarından itibaren gelişmeye başlayarak devam eder. Sutherland'in ayırıcı birleşimler teorisi dokuz madde halinde özetlenebilir.

1. Suçlu davranış öğrenilir.
2. Suçlu davranış iletişim sürecinde diğer insanlarla etkileşim sonucunda öğrenilir.

3. Öğrenilen suçlu davranışı birincil ilişkileri olan gruplar arasında meydana gelmektedir.
4. Suçlu davranış öğrenildiğinde iki önemli unsuru kapsamaktadır;
  - a) Bazen çok karmaşık bazen çok basittir olan suç işleme tekniği,
  - b) Bu öğrenme aynı zamanda tutumları, güdülerin ve itilimlerin belirli bir yönünü de kapsamaktadır.
5. Bazı toplumlarda kurallara herkes aynı biçimde uyum sağlamaz. Bazı toplumlarda bireyler legal olan davranışları sergilemez ve kurallara karşı gelir.
6. Yasaların ihlal edilmesini olumlu kabul eden tanımlar yasaların ihlal edilmesini olumlu görmeyen tanımlarda fazla olduğu zaman kişi suç işler.
7. Ayırıcı Birleşimler, kişinin suçlu kalıplarla temas ettiği ve suça karşı olanlardan izole olduğu için suçlu olduğu düşüncesini temel almaktadır.
8. Suçlu davranışını öğrenme herhangi bir şeyi öğrenme sürecinin aynıdır. Suçlu davranış öğrenme suçlu davranış ile sınırlı değildir.
9. Suçlu davranış genel ihtiyaç ve değerler tarafından açıklanamaz çünkü suçlu olmayan davranışlar da aynı genel ihtiyaç ve değerlerin ifadesidir (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.159).

2.4.2.2. Kontrol Teoriler

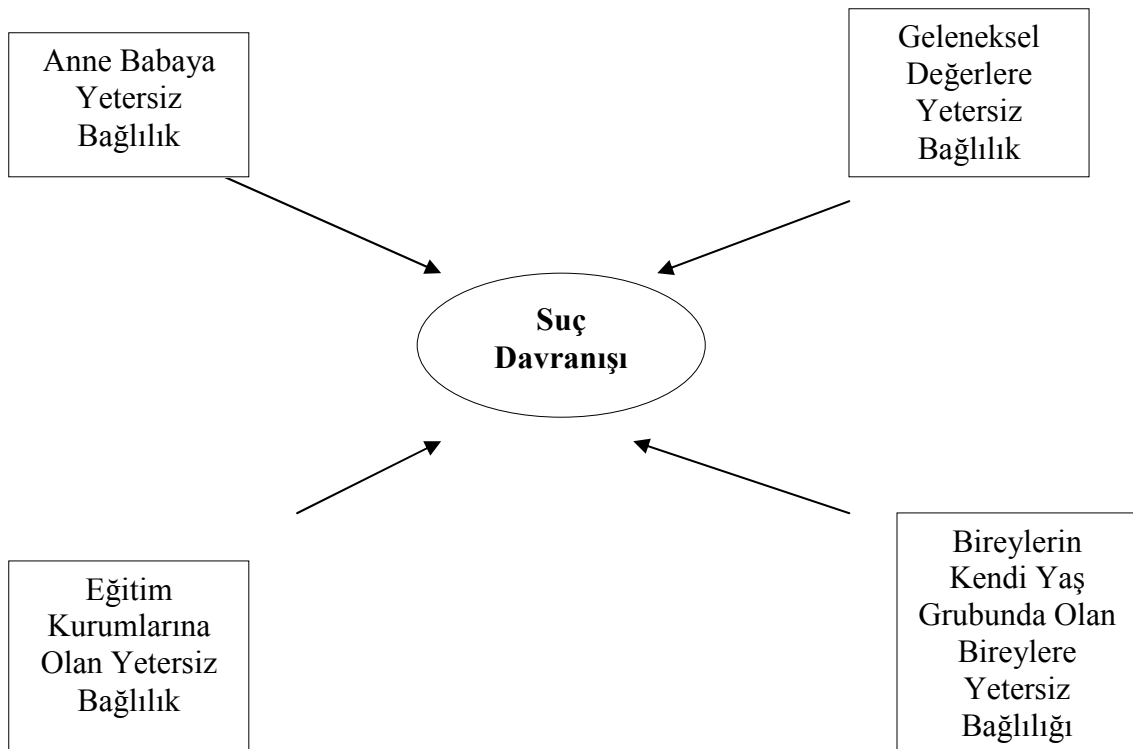
Kontrol teorileri; insan davranışlarının denetimi ve bu denetim ile ilgili kurumsal süreçler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kontrol kuramı; insan davranışını şekillendiren, düzenleyen faktörleri ele almaktadır. Bununla birlikte bireylerin davranışlarında etkili olan aile yapısı, çevresel faktörler, inançlar gibi sosyal değişkenler ışığında suç olgusunu değerlendirmektedir.

Kontrol teorilerinin önde gelen kuramcılarında biri Nye'dir, Nye'nin 1957 yılında yaptığı çalışma ile bu teori ile ilgili yapılan ilk çalışma olarak dikkat çekmektedir. Nye sosyal kontrolün sosyalizasyon sürecinden kaynaklandığını belirterek bireyin kendi doğru yanlış bilincini geliştirdiğini bununla içselleştirilmiş kontrol olduğunu vurgulamıştır. Nye bireylerin dolaylı olarak sevgi ve şefkat beslediği kişiler olan anne babaları tarafından da kontrol edildiklerini, kurallara uymadığı zaman da onlar tarafından cezalandırılan doğrudan kontrolden bahsetmektedir (İçli, 2004,s.124).

Travis Hirschi'nin 1969 yılında ortaya koymuş olduğu Sosyal Bağlantı (Social Bonding Theory) teorisi bireylerin neden suç ile ilgili olduklarına odaklanmaktadır. Travis Hirschi'ye göre tüm insanlar potansiyel olarak yasa ihlalcileridir. Bundan hareketle Hirschi neden bazı insanları suç davranışı konusunda başarısız oldukları konusunun açıklanması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu durumun yanıtı ise bireyin sosyal ilişkilerinde aranmaktadır. Böylece bireyin okul, iş çevresi gibi sosyal çevreleri ile sosyal kurumlarla, ebeveynleriyle,

arkadaşlarıyla kurduğu ilişkiler önemli yer tutmaktadır. Hirschi'ye göre bu bağlar güçlü olduğu zaman bireyler suç davranışında bulunduğu zaman bunun toplumdaki konumlarına zarar vereceğini düşünerek reddeder, bu bağlar kuvvetli değil ise bireyler suç davranışını sergilemede daha rahat olurlar (Eitzen, 1985, s. 50).

Hirschi'nin sosyal bağ teorisi, suçun ve suçluluğun motivasyonel nedenlerini anlatmaz. Bu teori suç ve olağan dışı davranışların kişisel içeriklerini ele almaktadır. Sosyal bağ teorisi erken, orta ve son ergenlik çağı olarak çalışmakta, çünkü her dönem farklılıklar içermektedir. Bu teori en çok ABD'de incelenmiştir. Travis Hirschi'nin teorisi, genç suçluluğun ve güdül olmayanın sosyal psikoloji teorisidir. Bir başka deyişle çocuk suçluluğunun diğer teorilerinin tersine, bu teorisinin ana konusu genci, çocuk suçluluğu işlemesinden, suç ve olağan dışı davranışlardan korumanın faktörleri üzerindedir. Hirschi'nin iddiası "suç davranışları topluma karşı bireysel bağların zayıfladığı ve koptuğu zaman sonuçlanacaktır". Hirschi'nin teorisindeki temel görüşü sosyal bağdır. Bu görüş dört ana bileşen içermektedir: Aileye, arkadaşlara ve öğretmenlere bağlılık, geleneksel aktivitelere bağlılık, davranışın geleneksel biçimine bağlılık ve ahlaki değerlerin önemine olan inanç. Hirschi'nin bakış açısına göre eğer bir gencin bağlılıkları, ilgileri, inanışları düşükse gencin çocuk suçlusu olma ihtimali yükselecektir. Başka bir deyişle, sosyal bağdaki kişisel ilişkiler düşükse suç davranışlarında artış olacaktır (Özbay, 2004, s. 55-56).

Şekil 2.6 Hirschi'nin Sosyal Kontrol Teorisi

Kaynak : Conklin J., 1992, s. 249

2.4.2.3. Etiketleme Teorisi

Etiketleme teorisi; Chicago okulunun ikinci kuşak sosyologları tarafından 1920 ve 1930 yıllarında karakterize edilen sembolik etkileşimciliğin etkisiyle ortaya konmuştur. Herbert Mead'in çalışmalarıyla ortaya konan sembolik etkileşimcilik; sosyal hayatın ve mekanizmaların temellerini anlama süreciyle ilgilidir. Teorik bir bakış açısı olarak sembolik etkileşimcilik; insanoğlunun yaratıcı kapasitesi ve insanların birbiriyle paylaşabildiği kavramları merkeze alan bir bakış açısıdır. Bu genel önermeler; insanlar arasında yer alan etkileşimin nasıl anlaşıldığı, nasıl değiştirildiği, saf hale getirildiği ve geliştirildiği gibi durumlarla doğrudan ilgilidir. Bu bakış açısı; bir davranışın nasıl sapma olarak anlaşıldığı konusunda çatışma teorileri ile birlikte ortak ilgileri paylaşmaktadır (Walklate, 2003, s. 23).

Sembolik etkileşimde; bireylerin kendi kendilerine verdikleri anlam çok önemli bir yere sahiptir. Birey kendini yakışıklı, korkak, nazik, vefalı, zeki olarak tanımlayabilir böylece birey kendi kendine verdiği anlam doğrultusunda davranışlarını sürdürebilir. Sembolik etkileşim her bireyin kendi imajını; diğer bireylerle olan sosyal etkileşimi sonucunda oluşturduğunu belirtmektedir.

1938 yılında Frank Tannenbaum etiketleme teorisini, kentsel alanlarda bireylerin gençlik ve yetişkinlik dönemleri arasındaki çatışmalar sırasında doğan suç davranışını açıklamak için kullanmıştır. Bu açıklamalarda kısaca şunlar belirtmektedir. Gençlik çağına yaklaşan çocuklar kendilerini tıpkı daha önce olduğu gibi sokakta oyun gruplarının bir parçası olarak görmektedir. Bu sembolik etkileşim düşüncesinden gelen "durumun tanımı" olarak gösterilmektedir. Fakat bu çocuklar gençlik çağına geldiklerinde oyun grupları, heyecan verici, maceracı, tehlikeli ve korkutucu davranışlar içinde bulunmaya doğru, hızlı bir biçimde eğilimde bulunabilmektedirler. Bu durum ise yetişkinlerin bu gençlere düşmanlıklarını doğurabilmektedir. Yetişkinler ilk olarak bu durumu "iyi çocuklar, kötü şeyler" yapıyor şeklinde tanımlayabilmektedirler. Böylece Tannenbaum'a göre ergenlik çağına olan ve yetişkin bireyler arasında çatışma ortaya çıkmaktadır. Yetişkinler ergenlik çağına olanları kötü olarak tanımlıyor, ergenlik çağına olan bireyler de bu tanımlamadan hareketle kötü kimliğini alıyor ve bu kimliğe göre davranışlar içerisinde bulunuyor. Tannenbaum bu düşünceden hareketle bireyler tanımlandıkları gibidir sonucuna varmaktadır (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s. 210–211).

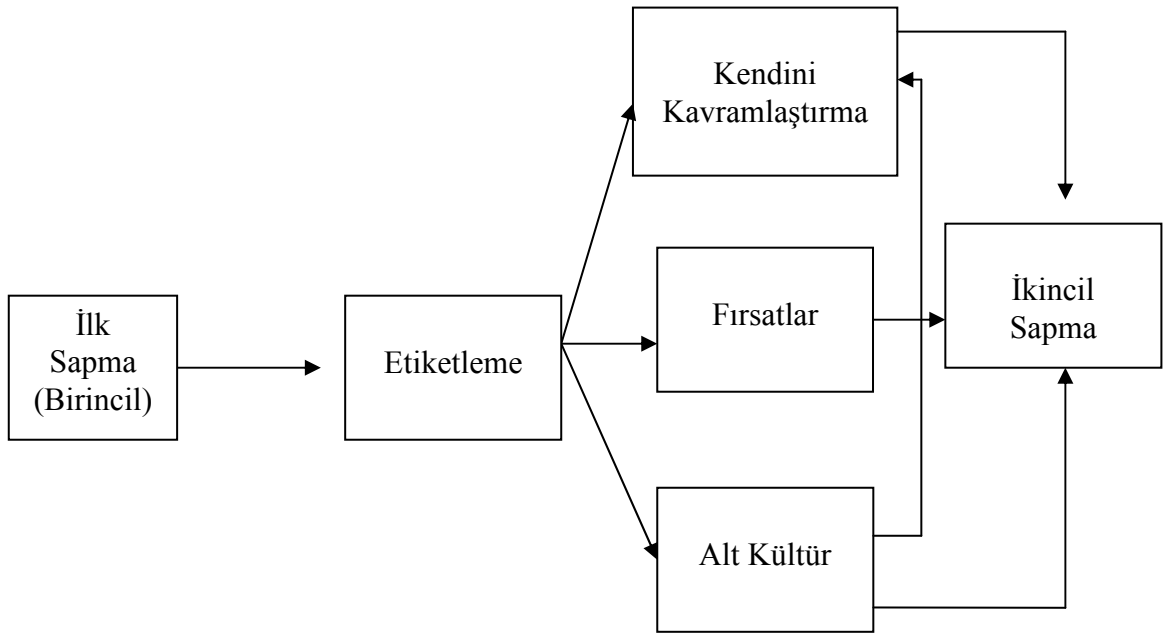
Etiketleme teorisi genel anlamda; suç davranışını bireyin sosyal etkileşimi sonucunda ortaya koyduğunu, bireylerin sosyal etkileşiminde “suçlu” olarak adlandırılmaları sonucunda “suçlu” olduklarını ileri süren bir teoridir. Etiketleme teorisinin suç işleyen bireyler yerine bireyi “suçlu” yapan kural koyuculara dikkat etmektedir.

Edwin M Lemert; Sosyal Patoloji (Social Pathology (1951)) ve Sosyal Problemler ve Sosyal Kontrol (Social Problems and Social Control (1967)) adlı kitaplarında birincil ve ikincil sapmalarda, sapma sürecini geliştirirken sosyal psikoloji kavramını kullanmıştır.

Edwin M Lemert; birincil ve ikincil sapma kavramlarına yer vermiştir. Birincil sapma; norm ihlali veya bir suçun başlangıcında yapılan davranışlardır. Birey üzerinde çok az etki yapmaktadır ve akılda kalmamaktadır. İkincil sapma bireyin gösterdiği sapma davranışı sonucunda kişiliğini yeniden organize ettiği durumda ortaya çıkmaktadır. Örneğin; uyuşturucu madde deneyen bireyin bağımlı hale gelmesi gibi (İçli, 2004, s. 127).

Lemert’e göre birincil sapma; normu ihlal etme hareketidir, sosyal, kültürel ve psikolojik durumlara neden olabilir ancak birincil sapma davranışı içinde bulunan bireylerin psikolojik karakterlerinde ve bir parçası oldukları toplumdaki davranışlarında bir değişiklik yaratmamaktadır. İkincil sapmada ise; toplumun ilk sapmayla ilişkisi olan bireylere olan tepkileri, yaptırımları, sonucunda meydana gelmektedir. Birincil sapma davranışı sonucunda tutuklanan bireyler “hasta” , “sakat”, “suçlu”, “akıl hastası” ve bunlar gibi sapkın etiketlere maruz kalmaktadırlar. Bu gibi etiketler bireyin sosyal çevresinde, iş olanaklarında ve kendi görünümünde etkileri söz konusudur (Beirne, Messerschmidt, 2006, s.380–381).

İkincil sapma kavramı etiketleme teorisi açısından önem taşımaktadır. Bu görüşe göre; toplumun birey üzerindeki etkisi sonucu birey toplum tarafından etiketlenebilmektedir. Lemert, birincil sapmada bireyselliğin, bireyin kendi imajı kadar önemli bir yere sahip olmadığını, karakterize etmediğini belirtmektedir. Bireylerin diğerlerinin eleştirisine açık ve duyarlı olma durumları farklılık göstermektedir. Lemert’e göre bireyin kendi imajı (self image) yeteri kadar kuvvetli değilse, etiketlenmiş birey diğerleri tarafından verilen imajı daha kolay kabul etme ve kendi imajını kolaylıkla değiştirebilir. İkincil sapmada etiketlenen bireyler bu etiketi gerçek kimlikleri olarak kabul etmektedirler. (Williams, McShane, 2003, s. 147).

Şekil 2.7 Etiketleme Teorisi

Kaynak; İçli; 2004 s:130

Yukarıdaki şemada görüldüğü gibi; ilk sapma bazı durumlarda ikincil sapmayı ortaya koyabilmektedir. Bu durum bireyin kendini kavramlaştırmasında etkili olur ve bireyi bir alt kültüre yönlendirebilmektedir. Alt kültürde ise ayırıcı birleşimlerle birlikte diğer sapmış bireylerle kişi kendini kavramlaştırma sürecine girebilir. Bu süreç sonrasında kişi ikincil sapmaya geçiş yapabilir (İçli; 2004 s:130).

Etiketleme kuramında bir diğer önemli isim Howard Becker'dir. Becker; sapkın davranışları yaratanların, sapkın davranış ile ilgili kuralları ortaya koyan sosyal grupların kendisi olduğunu belirtmektedir. Sosyal grupların belirli bir kısmı birtakım kuralları ortaya koyarak belirli kişilere bu kuralları uygulayarak onları grubun toplumun dışına damgalayarak itmektedirler. Bu durumda Becker'e göre sapma davranışı; bireyin sergilediği bir davranışın özelliği olmamakla birlikte bu diğer bireyler tarafından sapma davranışını yapan bireye uygulanan kuralların ve yaptırımların sonucudur. Sonuç olarak suçlu birey diğer bireyler tarafından etiketlenen, sapkın davranış ise bireylerin etiketledikleri davranışlardır (Dönmezer, 1994, s. 353).

Becker' e göre sapkınlık davranışın temelinde var olan bir nitelik değildir ancak davranışı sergileyen birey ile bu davranışa tepki gösteren kişiler arasındaki etkileşimdir. Becker bireyin sapkın olarak etiketlenme sürecini üç aşamada ortaya koymaktadır. İlk aşamada başlarda informal şekilde gelişen kamusal etiketlenmenin sonrası ivme kazanarak etiketlenen bireyin sapkın birey olarak tanımlanmasına sebep olma aşamadır. Örnek olarak; mahkemede hüküm giyerek cezaevine gönderilen suçlu. İkinci aşamada ise bireyin sahip olduğu bu resmi etiketler bireye uygulandıktan sonra egemen etiketler olarak bireyin daha önceden sahip olduğu statüleri, rolleri ortadan kaldırarak birey üzerinde etkileri görülür. Üçüncü aşamada; bu egemen olan etiket birey üzerinde hâkim olur ve bireyin hayatını bu etiketler üzerinden sürdürmesine yol açar. Birçok birey kendisine verilen sapkın etiketler doğrultusunda yaşayarak sapkın bir yaşam biçimini seçer ve sapkın bir kariyeri sürdürür. Becker ortaya koyduğu bu üç aşamalı etiketleme sürecinde sapkın olarak etiketlenen bireyin sonunda sapkına dönüşebileceğini ortaya koyarak bu etiketleme döngüsünün kendini doğrulayan kehanete dönüştüğünü göstermektedir (Slattery, çev. Tatlıcan, Demiriz, 2007, s. 216–217).

Becker' e göre etiketleme birey üzerinde kaçınılmaz bir süreç değildir. Örneğin eski bir hükümlü iş bulabilir veya bir uyuşturucu bağımlısı alışkanlığından kurtulabilir fakat Becker'e göre sapkın davranış sonucunda birey akıl hastanesi veya hapisanede bulunuyorsa, bireyin kamunun baskılarına karşı güçlü bir karaktere sahip olması gerekmektedir (Slattery, çev. Tatlıcan, Demiriz, 2007, s.217).

Etiketleme kuramı sapkınlığın kaynaklarını göz ardı ettiği konusunda olumsuz eleştiriler almaktadır. Yapılan eleştiriler bireylerin toplumsal normları, yasaları neden çiğnediklerini açıklama getiremediği konusunda yoğunlaşmıştır. Etiketleme kuramı sapkınlık ve suç olgularında daha çok etiketleyiciler üzerinde durmaktadır.

2.4.3. Çatışma Teorileri

Çatışmacı teorisyenler arasında; toplumda rekabet eden sınıfların bulunduğu ve bu sınıfların toplumda meydana gelen eşitsizlikler nedeniyle çatışma ortamı yarattıkları suçun da bu çatışma ortamında doğduğu düşüncesi genel olarak paylaşılmaktadır.

Durkheim'in "kollektif bilinç" anlayışında toplumda suç hukukunu, toplumsal bilinç ve diğer fonksiyonalistler de ahlakın toplumsal birliğe yansması çerçevesinde çatışmanın dışında olarak açıklamaktadırlar. Çatışmacı kriminologlar; suçun yasal tanımlarında siyasal olarak karşı gelme ve suçlu durumunda olan bireylerin meydan okumalarını toplumsal birliğin bir yansması olarak görmemektedirler. Suçun toplumdaki çatışmadan kaynaklandığını ileri sürmektedirler. Buna ek olarak sosyal düzenin, toplumda birliğin korunmasından çok farklı

gruplar arasında uzlaşmanın değişmez süreci yoluyla korunacağını vurgulamaktadırlar (Croall, 1998, s.67). Çatışmacı bakış açısı çatışmayı sosyal hayatın hiçbir zaman ortadan kaldırılamayacak bir yönü olarak ele almaktadır (Schmallegger, 2006, s. 289).

Karl Marx; çatışmayı her kapitalist toplumda ortaya çıkan iki ayrı sosyal sınıf olan burjuva yani sahip olanlar ile proletarya yani işçi sınıfı kapsamında açıklamaktadır. Marx suç ve suçlular hakkında çok fazla açıklama getirmediği halde birçok kriminolog onun ortaya koyduğu genel toplum modelini suç açıklamalarında kullanmıştır. Marx çatışmayı toplumda kaynakların azlığından ve bu kaynakların özellikle gücün dağılımdaki tarihsel eşitsizliklerden dolayı meydana geldiğini ileri sürmektedir. Bu eşitsizlikler güçlü olanla yani burjuva sınıfı ve güçlü olmayana yani işçi, proletarya sınıfı arasında çatışma yaratacağına belirtmiştir (Williams, McShane, 2003, s. 173).

Marx'ın iki önemli görüşü kendinden sonra gelen Marxist teorisyenlerin suç davranışını açıklamalarında önemli bir yer edinmiştir. İlki; Marx'a göre bireylerin yaşamlarında ve işlerinde üretken olmaları insan doğasının esasıdır. Fakat sanayileşmiş kapitalist toplumlar çok sayıda işsiz ve yeterince çalıştırılmayan insanları verimsiz ve demoralize bir hale getirmektedir. Böylece bu insanlar suçun ve ahlaksızlığın tüm tiplerinin öznesi durumuna gelmektedirler. İkinci görüşü olarak; Marx her bireyin özgür ve eşit olarak toplumun genel yararı için sosyal anlaşmanın içinde yer aldığı ve hukukun genel istekleri konusunda fikir birliğini temsil ettiği görüşüne karşı çıkararak kaynakların eşitsiz dağılımının toplumda gücün de eşitsiz dağılımını ürettiğini vurgulamaktadır. Bu durumda zenginliklere sahip olmayanlar, güce de sahip olmamaktalar ancak bunun aksine zenginliğe sahip olanlar onu kendi ilgilerine göre kontrol etmektedir. Marx suçu genel düzene karşı kasıtlı olan bir şiddet olarak görmemekte suçu yalnız bırakılmış bireylerin egemen olan şartlara karşı mücadeleleri olarak görmektedir (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.252).

Marxist kriminolog olan Bonger 1916 yılında yayınladığı *Suçluluk ve Ekonomik Şartlar* (Criminality and Economic Conditions) adlı eserinde kapsamlı bir suç teorisini oluşturmuştur. Bonger'e göre kapitalist ekonomik sistem bireyleri açgözlü ve bencil olmaya itmektedir. Suç alt sınıflarda yoğunlaşmaktadır çünkü adalet sistemi fakir olan bireyleri suçlu hale getirirken zengin olan bireylerin kendi bencil isteklerine ulaşabilmeleri için yasal olanakları onlara sunmaktadır. Bonger, sosyalist toplumların suçu toplumun bütününe yaydığı zenginlikle ortadan kaldırabileceğini ileri sürmektedir (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.253).

Marxist anlayışta görüldüğü gibi suç olgusunu açıklamada ekonomik anlatımlar çerçevesinde şekillenmektedir. Özellikle sanayileşme sonrası toplumda meydana gelen sınıflar ve bu sınıflar arasındaki ekonomik farklılıkların doğurduğu sonuçlar suç olgusunu açıklamada yer edinmiştir.

Thorsten Sellin (1938) *Kültür Çatışması ve Suç* adlı eserinde, çatışma kavramını suçu anlamada kullanmaktadır. Sellin kentleşme, sanayileşme gibi medeniyetin gelişiminde sosyal ve kültürel çatışmaların geniş bir biçimde potansiyellerinin artacağını belirtmektedir. Sellin'e göre suç, modern toplumda çatışma tarafından ortaya çıkarılan normların ve sosyal organizasyonsuzlukların sonuçlarından biridir. Sellin kültür çatışmasının bir bireyin kültürel rolleri arasında çelişkide kaldığı zaman ortaya çıkacağını belirtmektedir. Kültürel çatışmanın iki biçimde suçla sonuçlanacağını belirten Sellin bunları birincil kültür çatışması ve ikincil kültür çatışması olarak açıklamaktadır. *Birincil kültür çatışması*; farklı kültürlerin normları aralarında çatıştığı zaman ortaya çıkmaktadır. Bu durum bir kültürün üyeleri farklı bir kültüre sahip olan bölgelere göç ettiğinde ortaya çıkabilmektedir. *İkincil kültür çatışması* ise; üst kültürde farklılaşma ve eşitsizlik süreçlerinde ortaya çıkmaktadır. Sellin kültürel çatışmayı suçun önemli bir nedeni olarak göstermiştir (Beirne, Messerschmidt, 2006, s.388).

George Vold, *Kuramsal Kriminoloji* adlı kitabında suçu gruplar arasındaki politik çatışmanın ürünü olduğunu ve bu grupların çatışmayı; gücün, kontrolün ve zenginliğin sürdürülebilmesi için doğal bir durum olarak gördüklerini belirtmiştir. Vold'e göre; çatışma "etkileşimin evrensel bir biçimidir" ve gruplar doğal olarak çatışmaktadır çünkü grupların ilgi ve amaçları örtüşebilmektedir. Vold'e göre güçlü olan gruplar kuralları koymaktadır ve bu kurallar güçlü olan grupların ilgilerini korumaktadır. Herhangi bir toplumda bu şekilde karakterize edilmiş kuralların var olduğu politik durumda suç genel olarak politik durum çerçevesinde açıklanmaktadır (Schmalleger, 2006, s. 292).

Vold'ün gücün suç olgusu üzerinde önemi konusundaki görüşleri Richard Quinney'in çatışma teorisine önemli katkıları olmuştur. Quinney; teorik bakış açısını suçun sosyal gerçekliğinin farklı durumlar üzerinde geliştirmiştir (Beirne, Messerschmidt, 2006, s.388). Quinney suç hukukunun bireylerin ve grupların kendi çıkarları doğrultusunda politik çerçevede ortaya çıktığını belirtmektedir. Vold çatışma teorisinde organize olmuş çıkar gruplarına odaklanırken Quinney, toplumun parçaları üzerinde yoğunlaşmıştır. Quinney "toplumun parçaları" olarak aynı değerleri, normları ve ideolojik yönelimleri paylaşan bireyler anlamında kullanmaktadır (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.232).

Austin Turk; *Suçluluk ve Yasal Düzen* (1969) (Criminality and Legal Order) adlı eserinde Turk, sosyal düzeni çatışmanın başlıca modeli olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir. Suçun davranışsal ve psikolojik bakış açılarına dayanan açıklamalarından çok "sosyal düzen" merkezli bir açıklama sunmaktadır. Turk, birçok diğer çatışmacı kriminologlar gibi hukuku sosyal gruplar arasında diğerleri üzerinde kontrolü sürdürebilmek için bir güç aracı olduğunu savunmaktadır. Turk'e göre suç gruplar arasında mücadelenin doğal dengesidir (Schmalleger, 2006, s. 294).

Çatışma teorileri genel olarak toplumun birbirleriyle çatışan birim ve ögelerden oluştuğunu değişimin de aralarında çatışan bu ögelerin itici gücüyle ortaya çıktığını savunmaktadırlar. Toplumsal bütünlük; uyumlu ve bütünleşmiş bir varlık olmayan toplumun ögeleri arasındaki çatışmanın meydana getirdiği birbirine zıt güçlerin dengelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Çatışma teorileri çatışmanın nedenleri bakımından bireysel nedenli çatışma ve toplumsal nedenli çatışma olmak üzere iki farklı görüşe ayrılmaktadır. İlk görüşe göre, çatışma bireyin içgüdüsel bir özelliğidir, kaçınılmaz ve evrenseldir. İkinci görüşe göre, çatışmanın nedeni toplum içinde farklı grupların çıkarlarının çatışması sonucu ortaya çıkmaktadır ve kaçınılmazdır (Kongar, 1995, s. 185–86).

2.5. Hipotezler ve Yöntem

Çalışmamızın başında, Antalya ilinin suç ve suçlu görünümü konusunda, oluşturduğumuz hipotezler aşağıda yer almaktadır;

1. Antalya ilinin suç oranı nüfus artış hızına göre artma eğilimi gösterebilir.
2. Antalya ilinde göç suç artışında etkili bir faktör olabilir.
3. Antalya ilinde, hüküm giyme oranı genç yaşlarda düşük olma eğilimi gösterebilir.
4. Antalya ilinde, erkeklerin suç işleme oranı kadınların suç işleme oranına göre yüksek olması söz konusu olabilir.
5. Antalya ilinde, suç işleme oranı eğitim seviyesi düşük olan bireylerde yüksek olabilir.
6. Antalya ilinde mala karşı işlenen suçların sayısı, şahsa karşı işlenen suçların sayısından yüksek olabilir.

Çalışmamızda yukarıda sıralamış olduğumuz hipotezleri sınarken TÜİK ve Emniyet Genel Müdürlüğünden 2002-2006 yıllarına ait edinilen Adalet İstatistikleri ve suç ile ilgili istatistiki verilerden yararlanılacaktır. Çalışmamızın dördüncü bölümünde Türkiye'nin suç ve suçlu görünümü ele alınacaktır. Ülkemizde ve Antalya'da suç ve suçlu görünümünü ait bilgilere ulaşmak için hakkında ceza hükmü kesinleşmiş hükümlü bireylerin istatistikî verileri kullanılacaktır. Birinci ve ikinci bölümlerde suç olgusu ve suç teorileri kapsamında literatür taraması yapılmıştır. Antalya'nın toplumsal yapısına ait bilgiler konusunda istatistiki verilere ve gözlem tekniğine başvurulacaktır. Edilen verilerin sosyolojik bakış açısıyla yorumlanması sonucu hipotezler değerlendirilecektir.

III. BÖLÜM

Antalya'nın Yapısal ve Sosyal Özellikleri

3.1. Antalya'nın Yapısal Özellikleri

Bu bölümde kentin coğrafi konumu ve tarihi gelişimi hakkında bilgi verilecektir.

3.1.1. Antalya'nın Coğrafi Özelliği

Antalya ülkemizin güneybatısında yer almaktadır. Yüz ölçümü 20. 723 km² 'dir. Türkiye yüz ölçümünün %2,6'sını oluşturmaktadır. Türkiye alanının %2,6'sını kapsamaktadır. Bu alanın %20,16'lık bölümü olan 4.150.160 dekarını tarım Alanları, %4,98 ile 1.024.650 dekarını çayır-mera. %55,12 ile 11.350.600 dekarını orman ve fundalıklar. %0,025 ile 52.080 dekarını su yüzeyi ile %19,49'luk oran ile 4.013.520 dekarını da tarım dışı alanlar ve yerleşim alanları oluşturmaktadır. (http://www.antalya.gov.tr/index.php?Sayfa=genel_bilgi, 10.12.07). Kentin kara sınırları Toros dağları ile çevrilidir. Güneyinde Akdeniz, batısında Muğla, doğusunda Mersin, Konya ve karaman, kuzeyinde ise Isparta ve Burdur illeri ile komşudur.

Kent arazisinin ortalama olarak %77,8'i dağlık, %10,2'si ova, %12'si ise engebeli bir yapıya sahiptir. Kenti çevreleyen Toroslar'ın birçok tepesi 2500–3000 metreyi aşmaktadır. Batı bölgesindeki Teke yöresinde geniş platolar ve havzalar bulunmaktadır. Çoğunlukla kireçtaşlarından oluşmuş bu dağlar ve platolar alanında, kireçtaşlarının erimesi sonucunda oluşmuş mağaralar, düdenler, su çıkaranlar, dolinler, uvalalar ve daha geniş çukurluklar olan polyeler gibi büyüklü ve küçüklü olan karst şekilleri yaygın bir biçimde yer almaktadır. Topografik yönden görülen bu değişkenlik gerek iklim, gerek tarımsal, gerekse demografi ve yerleşme bakımından farklı alanlar yaratmaktadır. Farklı özellikler taşıyan bu alanları sahil ve yayla olarak tanımlanabilir. Bu durumda; merkez başta olmak üzere sahil kesiminde bulunan ilçeler; Gazipaşa, Alanya, Manavgat, Serik, Kemer, Kumluca, Finike, Kale ve Kaş 'tır. Bu ilçelerin denizden yüksekliği 5–44 m arasındadır. Yayla kesiminde bulunan ilçeler ise; Gündoğmuş, Akseki, İbradı, Korkuteli ve Elmalı'dır. Bu ilçelerin denizden yüksekliği ise 900–1000 m arasındadır. (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Antalya> , 10.12.07)

3.1.2 Antalya'nın Tarihi Gelişimi

Antalya kenti; eski Küçük Asya'daki Antik Bölgelerden Pamfilya'nın tamamını; Psidya, Kilikya ve Likya'nın bir bölümünü kısmen içine almaktadır. Birbirine komşu olan bu Antik Çağdaki Bölgeler, aynı tarihi olaylara sahne olmuşlardır ve Küçük Asya Tarihinde çok az rol oynamalarına karşın geride büyük kültür izleri bırakmışlardır (Çimrin, 1999, s.37).

Antalya sahip olduğu önemli coğrafyası tarihten günümüze birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bölgede var olmuş tüm uygarlıklar somut ve soyut olmak üzere geride bıraktıkları değerler ile bölgenin önemli kültür mirasları olmuştur.

Antalya bölgesinde tarihten günümüze varlığını sürdüren uygarlıkları şu şekilde özetlemek mümkündür.

Antalya yöresinde Prehistorik çağlar ve Dor istilasının ardından birçok bağımsız kent devleti ortaya çıkmıştır. Pamfilya'da İ.Ö.VII. yüzyılda başlayan Lidya egemenliği, İ.Ö.546 'da yerini Pers egemenliğine bırakmıştır. Makedonya Kralı Büyük İskender ile birlikte Antalya bölgesinde Helenistik dönem başlamıştır. Daha sonra Romalıların katıldığı bir güç gelişmesi ortaya çıkmıştır. Bu karmaşa sırasında kültürel yapıda bir çözülme ve dağılma meydana gelmiştir, sanatta gerileme dönemi yaşanmıştır. Bunun yanında Antalya en parlak dönemlerini, İ. S. II. Ve III. yüzyıllarında yaşamıştır. Hıristiyanlığın yaygınlaşması V. Yüzyılda başlamıştır. Hıristiyanlığın yaygınlaşmaya başlamasıyla köklü değişimler yaşamın her alanında hissedilmiştir. VII. Yüzyılda Müslümanlık Arap akınları ile yaygınlaşmaya başlamış, bunun sonucunda Müslüman-Arap kültürü etkisi söz konusu olmuştur. Bu etki Türklerin Anadolu'ya gelmeleriyle birlikte gelişmiştir. Antalya, 1207–1308 yılları arasında Selçuklu egemenliği boyunca Selçuklu uygarlığının geliştiği bir bölge konumundaydı. Selçuklu Devletinin dağılmasından sonra bölgede Hamidoğulları Beyliği egemen olmuştur. Teke Aşiretine bağlı Türkmenlerden oluşan Hamidoğulları yüzlerce yıl bu bölgede varlıklarını sürdürmüşlerdir (Antalya İli V. 5 Yıllık Kalkınma Programı,1986, s.105).

Osmanlı yönetiminde önemli bir kent olan Antalya'nın sahip olduğu ekonomik gücü toplumsal yaşamın canlanmasını da beraberinde getirmiştir. O dönemde kent merkezinde bulunan Hıristiyan azınlık kültürel yapının belirleyicisi durumundayken kırsal alanlarda yaşayan Yörükler ve köylüler kente göre daha durağan bir yaşantı sürerken aynı zamanda gelenekselliklerini korumuşlardır. Cumhuriyet döneminde ise büyük gelişimlerin yaşandığı Antalya'da özellikle turizm hareketleri toplumsal yaşamı önemli ölçüde etkilemiştir (Antalya İli V. 5 Yıllık Kalkınma Programı,1986, s.105).

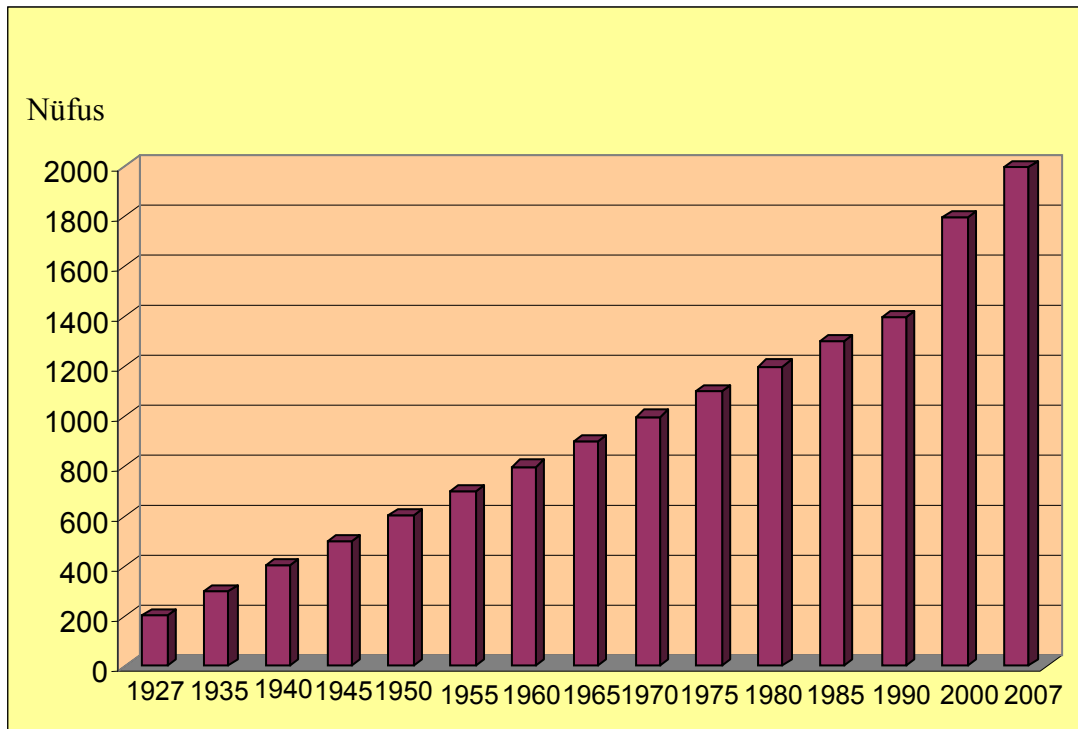
3.2. Antalya'nın Sosyal Özellikleri

Bu bölümde Antalya nüfusunun sosyal özellikleri konusunda, nüfus istatistikleri temel alınarak bilgi verilecektir. Nüfus büyüklüğü, nüfusun cinsiyet dağılımı, kent nüfusunun eğitimi ve çalışma yaşamı konuları üzerinde durulacaktır. Bu bilgilerle kentin mevcut demografik özelliklerinin ortaya konması hedeflenmektedir.

3.2.1. Nüfus Büyüklüğü

Ülkemizde yapılan nüfus sayımlarında görüldüğü üzere Antalya nüfusu hızla artmaktadır. Antalya; Türkiye genelinde nüfus artış hızı dikkat çeken illerimiz arasındadır. Özellikle 1950–1980 yılları arasında Antalya nüfusunda görülen bu büyüme ülke genelini aşan bir boyut kazanmıştır. 1927–1950 yılları arasında Antalya'da yaşanan il nüfusundaki artış Türkiye ortalamasına eşittir. 1950'li yıllardan itibaren ülke genelinde yaşanan nüfus artışı Antalya ilinde de etkisini göstermiştir. 1980'li yıllarda ülke nüfusu 1950'li yıllara oranla 2,2 katına ulaşırken, Antalya'da 2,5 katına yaklaşmıştır. (Antalya İli V. 5 Yıllık Kalkınma Programı,1986, 33).

Grafik 3.1 Antalya İlinin 1927–2007 Yılları Arasında Nüfus Büyüklüğü

Kaynak: TÜİK 2000 Genel Nüfus Sayımı, 2000; 2007 yılı Antalya nüfus bilgileri için www.tuik.gov.tr sitesine başvurulmuştur.

Ülkemizde nüfus sayımları Cumhuriyetin ilanından sonra, ilki 1927 yılında yapılmış bu sayımı 1935 yılında yapılan nüfus sayımı takip etmiştir. 1935 yılından itibaren nüfus sayımları beş yılda bir yapılmaya başlamıştır. 1990 yılından itibaren ise 10 yılda bir yapılması öngörülmüştür. Ancak 2006 yılında çıkarılan bir kanunla TÜİK tarafından ülkemizde tüm adres bilgilerinin kayıt altına alınması ile Ulusal Adres Veri Tabanı oluşturulmuştur, 2007 yılından itibaren bu veritabanına dayanarak Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) ile nüfus sayımı gerçekleştirilmektedir. 2007 yılından itibaren bu yeni sistemle her yıl olmak üzere nüfus sayımı yapılması söz konusudur.

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi Antalya ilinin nüfusu hızla artmaktadır. 1927 yılında sadece 206.270 olarak belirlenen nüfus 2007 yılında 1.789.295'e ulaşmıştır. Kilometrekareye düşen insan sayısı 1927 yılında yaklaşık 11 iken, 2000 yılında 83 iken; 2007 yılında bu sayı 86 kişiye ulaşmıştır.

1927–2000 yılları arasında ülke nüfusu yaklaşık olarak beş kat artış göstermiştir. Antalya nüfusunun aynı tarihler arasında yaklaşık olarak 8,3 kat artış göstererek Türkiye ortalamasının üstünde bir artış söz konusu olmuştur. Antalya'da en düşük nüfus artış oranı 1935–1940 yıllarında %11 olarak görülmüştür. 1985–1990 yılları arasında ise en yüksek nüfus artış hızı yaşanarak bu oran %47,9 olarak saptanmıştır. 1927 yılında Antalya ili ülke nüfusu içinde %1,5'lik bir paya sahipken, bu rakam 2000 yılında %2,5'e yükselmiştir (2000 Genel Nüfus Sayımı İl Antalya, 2002, s.25–26).

Aşağıdaki tabloda Antalya ilinin şehir ve köy nüfusunun 1927–2000 yıllar arasında yıllık artış oranı görülmektedir.

Tablo 3.4 Antalya Şehir ve Köy Nüfusu Yıllık Artış Oranı (1927–2007)

Sayım Yılı	Toplam	Şehir Nüfusu	Bucak ve Köy Nüfusu	Yıllık Artış Oranı (Binde)		
				Genel	Şehir	Köy
1927	206.270	35.533	170.737	-	-	-
1935	242.609	43.857	198.752	20.28	26.31	18.99
1940	256.366	49.903	206.463	11.03	25.83	7.61
1945	278.178	48.714	229.464	16.33	-4.82	21.12
1950	311.442	53.972	257.470	22.59	20.50	23.03
1955	357.568	67.480	290.088	27.62	44.67	23.86
1960	416.130	95.424	320.706	30.33	69.30	20.07
1965	486.910	129.657	357.253	31.42	61.31	21.58

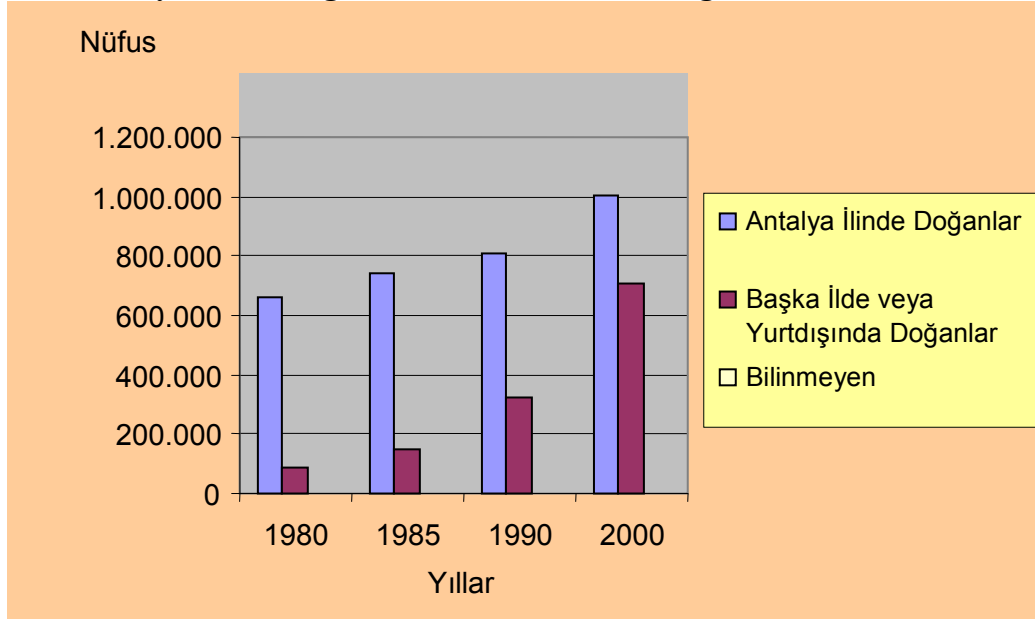
1970	577.334	176.008	401.326	34.07	61.13	23.27
1975	669.357	223.0837	446.268	29.58	47.41	21.23
1980	748.706	280.837	467.869	22.41	46.04	9.45
1985	891.149	397.712	493.437	34.83	69.59	10.64
1990	1.132.211	602.194	530.017	47.88	82.97	14.30
2000	1.719.751	936.330	783.421	41.79	44.13	39.07
2007	1 789 295	1.127.634	661.661	-	-	-

Kaynak; Antalya Şehir ve Köy Nüfusu Yıllık Artış Oranı, Yıllık Artış Oranı (TUİK, 1985, 1990 Genel Nüfus Sayımı ve T.C. Antalya Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü'nden aktaran Güçlü 2002, s. 42; 2000; 2007 yılı Antalya nüfus bilgileri için www.tuik.gov.tr sitesine başvurulmuştur.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere ilde 1990 yılına kadar bucak ve köy nüfusu, şehir nüfusuna oranla fazladır. Ancak 1990 yılından itibaren bu durum değişmiş, şehir nüfusu köy ve bucak nüfusuna göre fazla olmuştur.

1990 yılında il nüfusunun binde 83 gibi önemli bir artış gösterdiği tablodan da görülmektedir. Özellikle 1980–1990 döneminde Antalya ilinde kentsel nüfusun gösterdiği bu artışı Güçlü; turizmin bölge ekonomisine bir canlılık kazandırmasıyla kente olan göçlerin hızlanmasını sağladığını belirtmiştir. (Güçlü, 2002, s. 43)

Antalya ilinde nüfus artışında kente olan göç önemli bir etkendir. Kentte bulunan nüfusun doğum yeri göz önüne alınarak göç konusunda değerlendirme yapılabilmektedir. Göç alan kentlerde doğduğu ilde yaşayan bireylerin sayısı azalmakta, göç almayan illerde ise bu sayıda önemli bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu bilgiden yola çıkarak Antalya kent nüfusunun doğum yeri konusunda bilgi vermesi amacıyla Antalya ilinde doğanların il nüfusu içindeki oranını gösteren grafik aşağıda yer almaktadır.

Grafik 3.2 Antalya İlinde Doğum Yerine Göre Nüfus Dağılımı, 1980–2000

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı İl Antalya, 2002, s.46

2000 yılı nüfus sayımı bilgilerine göre; Antalya nüfusunun %58,6'sı Antalya doğumluyken, geri kalan yüzde (%41,4) ise Antalya dışı doğumludur. Antalya'da yaşayan Antalya dışı doğumlularda en yüksek pay Konya doğumlulardır (%2,4). Burdur, Ankara, İstanbul doğumluların oranları ise önemli bir paya sahiptir (2000 Genel Nüfus Sayımı İl Antalya, 2002, s.28).

Tablo 3.5 1995–2000 Yılları Arasında Net Göç Hızına Göre Sıralanan İlk On İl

İller	1995–2000	
	Net Göç	Net Göç Hızı (binde)
Tekirdağ	51 335	96,8
Muğla	42 921	70,2
Antalya	90 457	64,3
Bilecik	10 105	57,9
İstanbul	407 448	46,1
Bursa	85 325	45,1
İzmir	120 375	39,9
Isparta	13 869	30,7
Çanakkale	11 491	27,4
Ankara	90 884	25,6

Kaynak; http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=38&ust_id=11, 20.12.07

Antalya ili; 19. yüzyılın ilk yıllarından itibaren mübadele ile iç göç alırken, özellikle 1970 li yıllardan sonra turizm, kentsel çekicilik ve iklim özelliklerinden dolayı yoğun bir şekilde iç göç almayı sürdürmüş bir kentimizdir (Güçlü, 2002, s. 45).

Ülke geneline bakıldığında da Antalya ilinin, göç alan kentler sıralamasında ilk ona girdiği görülmektedir.

Yukarıdaki tabloda illerin 1995–2000 yılları arasında net göç hızına göre ilk on kent sıralanmıştır, dikkat edildiği gibi Antalya üçüncü sırada yer almaktadır. 1995–2000 yılları arasında Antalya’ya 90 457 kişi göç etmiştir. Antalya ilinin net göç hızı İstanbul, Ankara ve İzmir gibi önemli illerimizin net göç hızından fazladır.

2000 yılı nüfus sayımı bilgilerine göre 1990 yılından 2000 yılına kadar geçen süre içerisinde 81 ilden 66’sının nüfusu artmış 15’inin ise nüfusu azalmıştır. Nüfusu azalan iller sırasıyla Artvin, Çorum, Edirne, Kars, Kastamonu, Kırşehir, Sinop, Sivas, Tunceli, Zonguldak, Bayburt, Bartın, Ardahan, Karabük ve Kilis’tir. 81 il içinde nüfus artış hızı en yüksek olan iller sırasıyla Antalya, Şanlıurfa ve İstanbul’dur. 1990–2000 döneminde Antalya’nın yıllık nüfus artış hızı binde 41,8, Şanlıurfa’nın yıllık nüfus artış hızı binde 36,6, İstanbul’un ise binde 33,1’dir. Bu dönemde yıllık nüfus artış hızı en düşük olan iller ise sırasıyla Tunceli, Ardahan ve Sinop’tur (http://www.tuik.gov.tr/nufus_sayimi/2000Nufus, 20.12.07)

Antalya ilinde özellikle 1985 yılından sonra yaşanan hızlı nüfus artışında göç önemli bir unsurdur. Kentin sosyo ekonomik yapısı, göç almasında etkili olmaktadır.

3.2.2. Nüfusun Cinsiyet Dağılımı

Antalya nüfusunun cinsiyet yapısı incelendiğinde kentin göç ve kentleşme olgularıyla olan ilişkilerinin etkileri görülmektedir. 1950’li yıllarda kentin göç verme özelliğinin sonucu olarak kentte ülke genelinin aksine kadın nüfusundaki fazlalık dikkat çekicidir. Bu durum kentte dışa göçün aile düzeyinde olmadığını daha çok aile reisinin göçü biçiminde gerçekleştirdiğini göstermektedir. Ancak bu durum 1975 li yıllardan itibaren kentin göç verme özelliğinin göç alma olarak farklılık göstermesiyle benzer bir biçimde erkek nüfusunda artış olduğu gözlemlenmiştir (Antalya İli V. 5 Yıllık Kalkınma Programı,1986, 36).

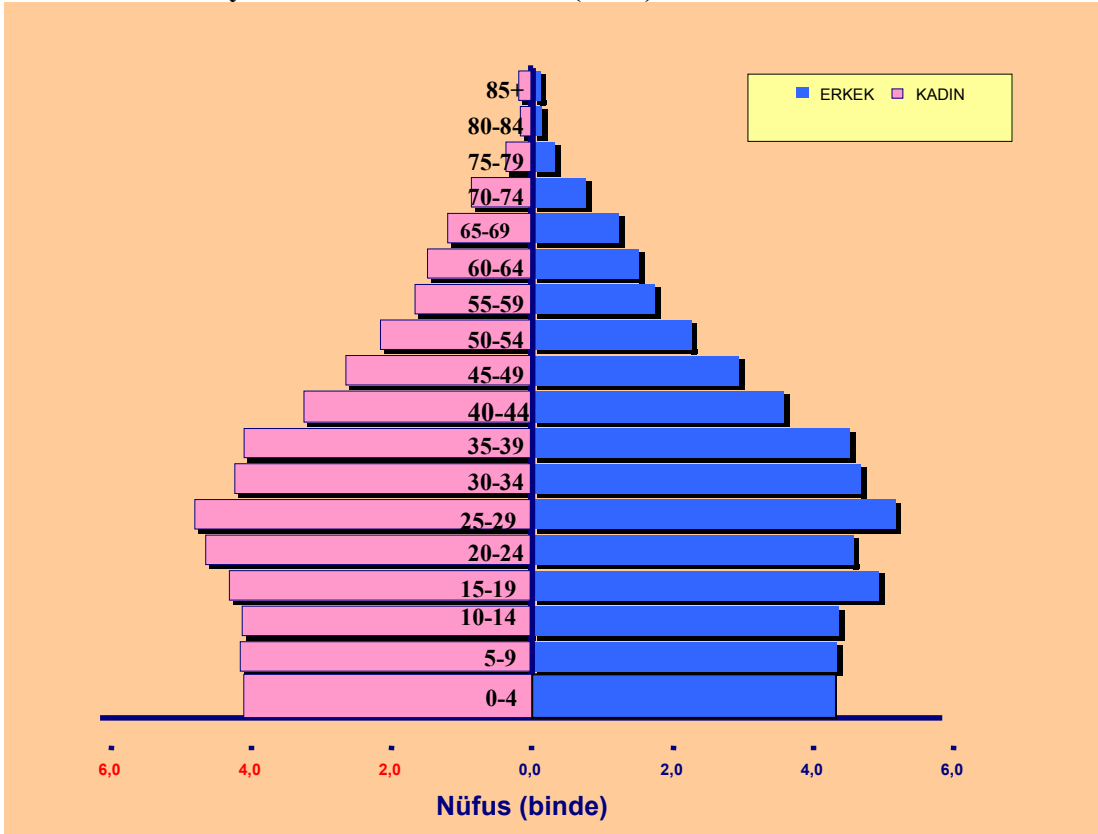
Antalya nüfusunun cinsiyet dağılımına bakıldığında erkek nüfus yüzdesinin kadın nüfus yüzdesine oranla daha yüksek olduğu ve erkek nüfusunun kadın nüfusuna oranla daha hızlı bir şekilde arttığı nüfus istatistiklerinden görülmektedir. Antalya ilinde her 100 kadın için bulunan erkek sayısı 106’dır (2000 Genel Nüfus Sayımı İl Antalya, s.28).

3.2.3 Nüfus ve Yaş Yapısı

Antalya nüfusunun yaş yapısı kentin göç verme, göç alma, doğurganlık oranlarına göre farklılıklar göstermiştir.

Kentte göç verme oranının yüksek olduğu 1950–1960 yılları arasında 15–64 yaş grubunun kentin nüfusu içerisinde payının düşük olduğu görülmüştür. Bu durum çalışma çağında bulunan bu yaş grubunun Antalya'dan başka bir ile söz konusu tarihlerde göç etmiş olduklarını göstermektedir. Aynı dönemde 0–14 yaş grubunda görülen nüfusun büyüklüğü ise kentten göç eden bireylerin aile göçü şeklinde göç etmedikleri, göçün aile reisi veya karı-koca şeklinde gerçekleştiği konusunda fikir vermektedir. 1960–1975 yılları arasında ise durum tam tersine dönmüştür Antalya'nın göç veren kent özelliğinin göç alan kent özelliğini kazanmasıyla çalışma çağında bulunan yaş grubunun ilgisini çekmeye başlamıştır böylece kentte 15–64 yaş grubunun göç yoluyla büyümeye başlaması bu yıllarda görülmektedir. Bu yaş grubunun kentte büyümesi 0–14 yaş grubunun kentte payının azalması olarak etkilemiş bu etki göç hareketinin aile değil aile reisi göçü şeklinde gerçekleştiğini göstermektedir. Antalya daha çok yakın mesafeli göçlere sahne olmuştur. Bu göç çeşidi daha çok mevsimlik göç olarak nitelendirilmektedir (Antalya İli V. 5 Yıllık Kalkınma Programı,1986, 35).

Grafik 3.3 Antalya İlinin Nüfus Piramidi (2000)

Kaynak; http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=39&ust_id=11 (Yaş grubu ve cinsiyete bağlı nüfus, 10.01.08).

Antalya ilinin 2000 yılı nüfus piramidine bakıldığında 15 yaşından küçük olan yaş gruplarında nüfus büyüklüğünün hemen hemen aynı olduğu dikkat çekmektedir. Yukarıdaki piramide bakıldığında gelişmiş ülkelerin nüfus piramidiyle benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu özelliklerden biri; doğurganlık hızının azaldığını gösteren 0–4, 5–9, 10–14, yaş aralığındaki nüfus büyüklüğünün benzer olduğudur. Yukarıda da görüldüğü gibi, piramidin tabanı geniş değildir. Bu durum doğum oranlarının düşük, bebek ve çocuk ölüm oranlarının yüksek olmadığını gösterir. Antalya nüfusunun önemli bir bölümünü orta yaş nüfusun oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanında yaşlı nüfus hakkında bilgi veren piramidin üst kısımlarından kentte ortalama yaşam süresinin uzun olduğu görülmektedir.

3.2.4 Nüfus ve Eğitim

Antalya ili 1960 yıllarına kadar okur-yazarlık oranı Türkiye ortalamasının gerisinde bulunmaktaydı. Kentin; okuryazarlık oranı 1945 yılında %27,2, 1965 yılında %50, 1960–1970 yılları arasında ise %57'ye yükselmiştir. 1927 yılındaki nüfus sayımında kentte sadece %10,7'si okuma yazma bilmekteydi, 1975 yılında ise her 100 kadından 55'i her 100 erkekten 79 okuryazar durumdaydı. 1980 yılında ki 748.706 kişi olan kent nüfusunun okuma yazma oranı %72'ye yükselmiştir (Antalya İli V. 5 Yıllık Kalkınma Programı,1986, 90). Antalya ilinde okuma yazma bilen nüfus oranı tıpkı ülke genelinde olduğu gibi yıldan yıla artış göstermektedir.

2000 yılında ülkemizde okuma yazma oranı, kadın ve erkeklerde %81 iken kadınlarda bu oran % 67 'dir. Bu oranların 1990 yılında erkeklerde %81, kadınlarda ise %59 olduğu bilinmektedir. Antalya'da okuma yazma bilme oranı 2000 yılında erkeklerde %96,3 kadınlarda ise bu oran %87,6'dır. Kentte ilkokul mezunlarının oranı erkeklerde %49,5, kadınlarda %46,6, ilköğretim mezunlarının oranı ise erkeklerde %45,9 kadınlarda %33,8'dir. Erkeklerin %42,6'sı, kadınların %29,7'si ilkokuldan sonra eğitimlerine devam etmiştir. Erkeklerin %18,7'si kadınların %14,5'i lise mezunudur. Yüksek öğrenim mezunlarının oranı erkeklerde %13,7, kadınlarda %9,1'dir (2000 Genel Nüfus Sayımı İl Antalya, s.31–32).

Antalya ilinin 1975–2000 yılları arasında okuryazarlık ve eğitim oranları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.6 Antalya’da Okuryazarlık ve Eğitim Oranları (1975–2000)

	Okuma yazma Bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir Okul bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul veya ortaokul dengi meslek okulları	Lise veya lise dengi meslek okulları	Yüksek Öğretim
Yıllar	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1975	26.54	63.08	10.54	4.05	54.19	29.62
1980	23.19	62.01	9.45	5.02	53.07	27.38
1985	14.47	42.67	6.91	7.28	60.05	41.13
1990	10.31	34.53	4.22	4.65	59.09	46.49
2000	3.94	17.67	3.93	6.03	49.52	46.59

Kaynak: 2000 Genel Nüfus Sayımı İl Antalya, s.49. Tabloda 25 ve daha yukarıdaki nüfusun bilgileri kentin nüfusuna yüzde oranla verilmiştir.

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi 1975–2000 yılları arasında 25 ve daha yukarı yaşta bulunan nüfusun içerisinde ortaokul ve dengi, lise ve dengi ile yüksek öğretim mezunlarının oranlarında her iki cinsiyet üzerinde de sürekli artış yaşanmıştır.

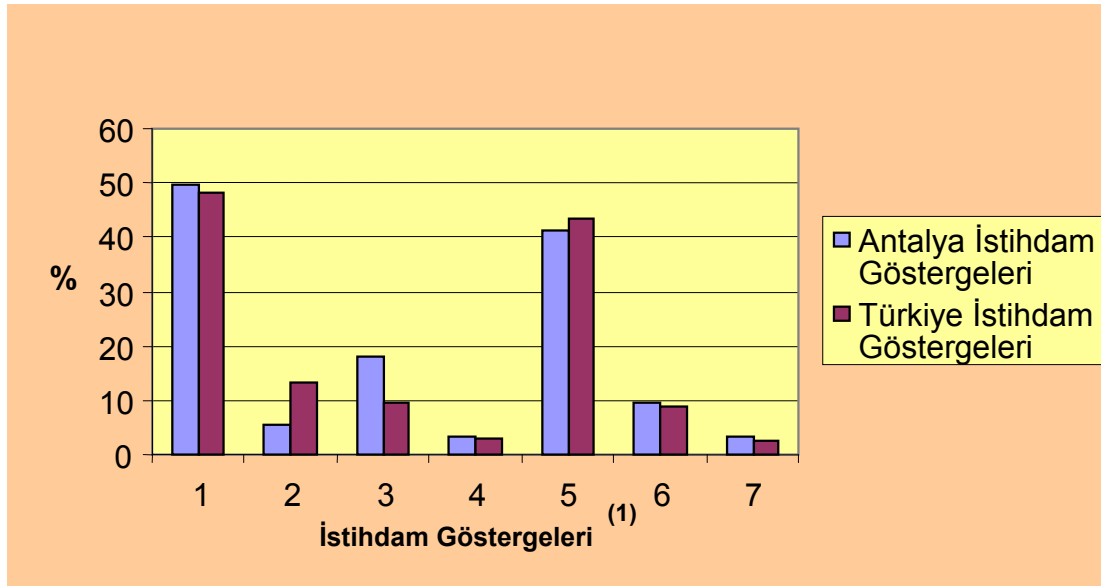
Antalya ili eğitim kurumları bakımından ele alındığında oldukça yüksek seviyelerde olduğunu belirten Güçlü, Antalya’da görülen hızlı nüfus artışının ve kentleşmenin giderek eğitim kurumlarını da etkileyeceğini belirtmektedir (Güçlü, 2002, s. 49).

3.2.5. Nüfus ve Ekonomik Durum

Antalya ekonomisi üç “T” ye dayanmaktadır. Bunlar; tarım, ticaret ve turizm olarak sıralanır. Antalya’da tarım, ticaret ve turizmin hâkim olduğu ve son yıllarda ile gerçekleşen iç göçün bir yansıması olarak inşaat sektörü de gelişerek bir ekonomik yapılanma göstermektedir. Tarım, turizm ve ticaret sektörünün kent ekonomisi içindeki payı Türkiye ortalamasının üstünde olmasının yanında sanayinin payı Türkiye ortalamasından düşük olduğu görülmektedir. Özellikle tarım sektöründe son yirmi yıl içinde kentin hızlı gelişmesiyle tarım sektörü yapısında önemli değişimler görülmüştür. Tarımsal ürün talebindeki artış tarımsal üretim süreçlerini doğrudan etkilemiştir. Kentte tarım ve turizm merkezli olmak üzere yaşanan ekonomik canlılık kıyı kesimde yaşandığı için iç bölgelerde ekonomik canlanma getirmemiştir. Bu durum bölge içerisinde gelişmişlik farkları doğurmuştur. Böylece ülke genelinde görülen gelir dağılımındaki dengesizlik bölgede kendini göstermektedir (Adak, 2002, s. 212–213).

Antalya'nın 2000 yılındaki istihdam göstergelerini Türkiye geneliyle karşılaştırdığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır.

Grafik 3.4 2000 Yılı İstihdam Göstergeleri ve Antalya

İstihdam Göstergeleri (1)	
1	Tarım işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı
2	Sanayi işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı
3	Ticaret işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı
4	Mali kurumlar işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı
5	Ücretli çalışanların toplam istihdama oranı
6	Ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranı
7	İşverenlerin toplam istihdama oranı

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/ipg/akdeniz/antalyaPER.pdf>, Antalya İli Gelişmişlik Performansı'ndan alına verilerden oluşturulmuştur. 20.01.2008)

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi Antalya ilinin tarım ve ticaret alanında çalışanların Türkiye genelindeki toplam istihdama olan oranları yüksektir. DPT'nin Antalya İlinin Gelişmişlik Performansı çalışmasında 2000 yılı verilerine göre Antalya ilinin 81 il içerisinde; tarım işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı 64., sanayi işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı 50., ticaret işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı 2., mali kurumlar işkolunda çalışanların toplam istihdama oranı 5., ücretli çalışanların toplam istihdama oranı 20., ücretli çalışanların toplam istihdama oranı 20. , ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranı 11. ve işverenlerin toplam istihdama oranı 6. sırada bulunmaktadır. Bu sıralamadan da anlaşıldığı üzere Antalya ilinin istihdam olanakları Türkiye sıralamasında üst seviyelerde görülmektedir. Özellikle ücretli çalışan kadınların Türkiye'deki sıralamasında 11. sırada olması dikkat çekmektedir.

Antalya sahip olduğu doğal güzellikleri ve tarihi sayesinde her yıl milyonlarca turiste ev sahipliği yapmaktadır.  nemli bir sektör haline gelen turizm Antalya ekonomisinin temel yapı taşlarından biridir. Antalya İl Turizm Müdürlüğü turizm istatistiklerine göre 2006 yılında toplam 6.011.183 yabancı turist Antalya'ya giriş yapmıştır. Bu rakam 2007 yılında ise 7.291.356 olarak tespit edilmiştir. Turizm, kentin kıyı kesimlerinde özellikle yaz aylarında ekonomisinde canlılık getirmektedir.

Antalya'da son on beş yıl içerisinde tarım ve turizm sektörlerinin gelişiminden beklenen kalkınma görülememiştir. Bunun yanında turizmden alınan gelirlerin önemli bir kısmı bölge dışına aktarılmaktadır. Genel ekonomik durumuna baktığımızda tıpkı ülkemizde görülen bölgeler arası gelir dağılımındaki dengesizlik Antalya yöresinde de görülmektedir. Turizm ve tarımın kıyı bölgelerine getirdiği ekonomik hareketlilik iç kısımlara yansımamaktadır. Kıyı bandından 25 km içerde gelişmemiş kapalı bir yapıya sahip ekonomik durum h kimdir. Bu bölgelerde sanayinin gelişmemesi, suların azalması nedeniyle tarımın verimli olmaması ayrıca ticaret yollarının üzerinde bulunmamasından dolayı Elmalı-Korkuteli-Gündoğmuş gibi kıyı bölgesinde bulunmayan bölgelerde gelişmemiş bir ekonomik durum gözlenmektedir. Bu durum i  kesimlerden kıyı bölgelere gücü arttırmaktadır (www.antalyakentkonseyi.org.tr, 20.03.08).

IV. BÖLÜM

Türkiye Genelinde Hükümlülerin Demografik Özellikleri Ve Suç Türü Dağılımı

4.1. Hükümlülerin Demografik Özellikleri

Çalışmamızın bu bölümünde, 2002–2005 yılları arasında ülkemizde cezaevlerine girmiş hükümlüler örneklem olarak alınacaktır. Bu örneklemin yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumu ele alınarak demografik özellikleri konusunda bu başlık altında genel bilgi verilecektir. Bu bilgiler ışığında 2002–2005 yılları arasında ülkemizde cezaevine girmiş hükümlülerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumları ve işledikleri suç türleri ele alınarak suç işlemiş bireylerin sosyo-kültürel özelliklerine yer verilecektir.

4.1.1. Yaş ve Suç

Yaş, suç olgusu açısından önemli değişkenlerden biridir. Kriminoloji çalışmalarında yaşın sıkça yer aldığını görmekteyiz. ABD’de Federal büronun 1996 yılında yayınladığı araştırmalarına göre birçok suç göreceli olarak genç insanlar tarafından işlenmektedir. 1995 yılında ABD’nin ortalama yaşı 34 iken, FBI’ın verileri suçlu nüfusun %30,2’sinin 18 yaş altında ve %54,7’sinde 25 yaş altında olduğu saptanmıştır. Mala karşı işlenen suçlarda şüpheli olarak yakalanan bireylerin şiddet içeren suçlarda yakalanan bireylere oranla daha genç oldukları görülmüştür.

Braithwaite, “Suçun 15–25 yaşları arasındaki erkeklerde aşırı derecede yapılanmaktadır.” Görüşünü ortaya koymaktadır. Bu görüş Goudfredson ve Hirschi tarafından detaylandırılmıştır. Goudfredson ve Hirschi, bu yaş suçları kalıbının evrensel olduğunu, her ülke için geçerli olduğu konusunda verilerin görüldüğünü ve suçluluğun çeşitli türlerinde de olmak üzere tutarlı olarak ortada olduğunu belirtmektedirler. Diğer bir deyişle, yüksek oranlara sahip olan, genel anlamda suç, zimmete geçirme, saldırgan davranış ve diğer hukuk ihlalleri gibi davranışların gençlerde ve genç yetişkinlerde daha sık rastlanıldığını savunmaktadırlar (Gibbons, 1994, s. 101).

Braithwaite'in gözlemlerine göre, suçun ne 15–25 yaş arası erkeklerde arasında daha sık görüldüğü konusu, ne de Goudfredson ve Hirschi'nin birçok farklı suç çeşitlerinin oranlarının göreceli olarak genç yaş ölçeğinde bulunan bireylerde daha sık görüldüğü düşünceleri tartışılmazdır. Bunun yanında birçok kriminolog bu ilişki için görüşler ortaya koymuşlardır, suçun erkek bireylerin genç yetişkinlikleri boyunca fiziksel ve sosyal olarak olgunlaşmaları sırasında suça paralel olmaya başladıkları fikrini ileri sürmektedirler. Aynı zamanda birçok genç ve genç yetişkinler sağlıklı olmayan şekillerde yetişkinliğin sosyal sistemine ve sosyal rollerine uyum sağlayamamaktadırlar. Bu insanlar bekârdırlar, okulun dışındadırlar, genellikle işsizdirler veya yeterli derecede çalışmamaktadırlar ve diğer taraftan sosyal düzenden biraz ayrılmışlardır (Gibbons, 1994, s. 101).

Goudfredson ve Hirschi'ye göre yaş sosyal ve kültürel koşullara göre değişmez, yaş Goudfredson ve Hirschi'nin anlatımına göre kişilik ve özellik arasındaki farklılıklar suçları belirlemektedir. Bazı sosyal koşullar, yaşın etkileriyle kısıtlanabilir. İnsanların başlıca gruplar içine çekilmeleri yaşın ilerlemesiyle ilgilidir, göreceli olarak az bulunan suçlu olayları bu bağlamda ortaya çıkar ve bunu sürdürür. Başlıca grup içeriklerinde, yaşın suçlu birey üzerindeki etkileri kendilerinde daha açık bir şekilde görülmektedir. Böylece, Goudfredson ve Hirschi'e göre sosyal koşulların genel olarak yaş üzerinde güçlü etkilerinin olmadığını belirtmektedirler. Bunun yanında, özel durumlarda yaşın etkileri bazı boyutların belirsizliğinde, sosyal süreçlerde karşılaştırılmasına neden olabilmektedir (Goudfredson ve Hirschi, 1996, s. 123).

Goudfredson ve Hirschi'ye göre suç oranlarına bakıldığında orta ve genç yaşta en üst seviyede görülmektedir. Bu yaşlarda görülen suç oranları daha sonra yaşam boyu azalmaktadır. Goudfredson ve Hirschi'ye göre suç yaşın ilerlemesi ile birlikte azalır, bunun nedeni ise insanların yaşla birlikte fiziki güçlerinde görülen azalma nedeniyle kişilerin suç davranışını daha az gerçekleştirebilmesinde yatmaktadır (Adler vd., 1991, s. 42).

Coleman ve Moynihan' a göre genç suçlular, suçlarını gruplarda gerçekleştirme eğilimindedirler. Bunun tersine genç olmayan suçlular daha çok yalnız suç işlerler. Coleman ve Moynihan; araştırmalarda grup suçlularının, yalnız suçludan daha istekli olduklarının tespit edildiğini vurgulamışlardır. Gençlerin özel alanlarda daha az kontrol edilmesi ile gençlerin suçları kamusal alanda daha fazla olduğu, belirlenme şanslarının arttığı görüşü ortaya konulmaktadır. Bu konuda bazı kanıtların ayırt edici raporlama çalışmaları, mağaza hırsızlığı suçuna uğramış kurbanlar tarafından belirlenmektedir. Coleman ve Moynihan bu özel suçlar nadiren suçlunun kimliğinin belirsiz bir durumda rapor edildiğini ileri sürmektedirler. Tüm bunlar bazı derecelerde varsayılan suç ve gençlik arasındaki etkileşimin var olduğu eğilimini

gösteren resmi istatistiklerin bu konu üzerinde ortaya koyduğu belirlemelerdir (Coleman, Moynihan, 1996, s. 93).

Hirschi'nin soysal bağ teorisi dört önemli bileşene sahiptir. Bunlar aileye, arkadaşlara ve öğretmenlere bağlılık, geleneksel davranışlarla ilişkide olma, geleneksel tiplerdeki davranışların yükümlülüğünü taşıma ve ahlaksal değerlerin önemine inanma olarak sıralanabilir. Hirschi'nin bakış açısına göre eğer bir genç düşük seviyede bağlılığı, ilgisi, yükümlülüğü ve inancı varsa bu genç, genç suçluluğu işleme eğilimi göstermesi daha kuvvetlidir. Farklı bir şekilde belirtilirse sosyal bağın bireysel dereceleri düşük olduğunda, suçlu davranışını gösterebilme durumu daha kuvvetlidir (Özbay, 2004, s.4).

Gençliğin, anne babalarına bağlı olması anne babaya ait denetleme ve disiplinle yakın ilişkide olduğunu belirten Akers, gençlerin ebeveynleri ile iyi iletişimlerinin ve ilişkilerinin olması gençlerin kimliklerini etkileyen önemli bir unsurdur. Okuldaki akademik başarı yükümlülüğü, ilgiyi, inançları ve bağlılığında bir göstergesi olarak alınabilmektedir. Geleneksel çizgilere olan yükümlülük gençlerin geleneksel amaçlar doğrultusunda davranışlar içinde bulunmalarını sağlayacaktır. Gençliğin yetişkin davranışlarına, sigara içme, alkol alma veya araba sahibi olma gibi erken dönemde görülen bağlılıkları eğitimsel amaçlarının başarısızlıklarını göstermektedir. Eğitime karşı olan yükümlülük, gençlerde eğitime karşı istek ve başarıya yönelimi sağlamaktadır. Yükümlülük aynı zamanda mesleki isteği ve beklentileri beraberinde getirmektedir. İnanç, hukuk ve kriminal adaletin görece değerlerine kaynak olmasıyla ölçeklendirilir (Akers, 2000, s. 108).

Yaş ve suç arasındaki ilişki genel olarak sosyal yapının düzeniyle ilgili olduğunu belirten Broidy, sosyal yapının düzenlemelerinin yaş kategorilerine ve davranış normlarını şekillendirdiğine ve bu kategorilerle birleştiğini ortaya koymaktadır. Ancak ciddi suçları işleme gençlik döneminde artarken, suçluluk belli bir biçimde yaş kategorileri boyunca farklılık göstermektedir. Broidy'e göre; genç çocukların sıklıkla başkalarını dövmesi veya vurması tasdik edilmesiyle çocuklar yalancı olabilir veya sapkın olabilir (Broidy, 2000, s. 14).

İngiltere ve Galler'de "Suç İstatistikleri" adlı araştırmada 1993 yılındaki belirlemelere göre 1150 suçlu hükümlünün oranı her 100,000 nüfus içinde gösterilebilmektedir. En çok görülen suçlu yaş, erkekler için 18'dir (her 100,000 de 8702), kadınlarda ise 15 'dir (her 100,000 de 1995), bu yaşlardan sonra oranlar durmadan düşmektedir. Bu durumu Coleman ve Moynihan, suçun kuvvetli bir biçimde genç insanların oyunu olarak nitelendirmektedirler (Coleman, Moynihan, 1996, s. 92).

Yaş ve suç ilişkisi üzerine yükselen bir ilginin olduğunu ve tam olarak kriminolojide dikkat çeken bir unsur olduğunu belirten Warr suçlu davranışının bireyin hayatta izlediği yolla ilintili olduğunu göstermektedir. Geleneksel kaygıların gerisinde olan kişisel

farklılıklarla suçluluk, hayatta izlenen yol üzerindeki bakış açıların farklılık göstermesiyle değişimlere uğramaktadır. Bu değişimlerde, bireysel özgeçmişlere, bireyin çocukluk döneminden gelişim çağı boyunca birey olarak gelişimine, yetişkinliklerine ve yaşlılıklarına göre farklılıklarından söz edilmektedir (Warr, 2000, s.4).

Birçok teori suçluluğun niçin gençlik yaşında yükselmeye başladığı konusunda öneriler sunmaktadır. Örneğin, suçluluk erkeklerde gençlik yılları ve erken yetişkinlik dönemi boyunca yükselmeye başlayan testosteron hormonlarının seviyesi ile ilgili olduğunu ve bu hormonların bireye fiziksel yeteneklerde değişikliklere veya suç davranışına neden olabilmektedir. Hawkins'e göre en çok popüler olan açıklama sosyal etkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Doğumdan itibaren anne babaların etkileri altına giren çocuklar genellikle suçluluk davranışından uzak kalmaktadırlar. Ancak gençlik dönemi boyunca anne babalarının kontrolü etkisinden sıyrılan gençler yaşlılarının etkisinde kalarak suçluluğa yaklaşmaları söz konusu olabilmektedir (Hawkins, 1996,s.74).

Shavit ve Rattner'in 2144 erkek üzerinde yapılan araştırmalardan çıkardıkları sonuca göre;

- Etnik, din ve sosyo-ekonomik statü açısından suçlu davranışta yaş dağılımı ve sosyal gruplar arasında farklılık göstermemektedir.
- Yaşın suç işleme üzerindeki etkisi öğrenim durumu, iş durumu, medeni hal ya da askerlik durumu gibi değişkenlerle açıklanamamaktadır.
- Buna karşılık, suçlu davranış ile öğrenim durumu medeni hal ve iş durumu arasında karşılıklı sebep sonuç ilişkisi mevcuttur (İçli, 1994, s. 224).

Yaşlılar arasındaki suç oranlarına bakıldığında görece olarak genç bireylerden suç işleme oranları düşüktür. Yaşlı bireylerin suç davranışını gösterme durumlarında iki model bulunmaktadır.

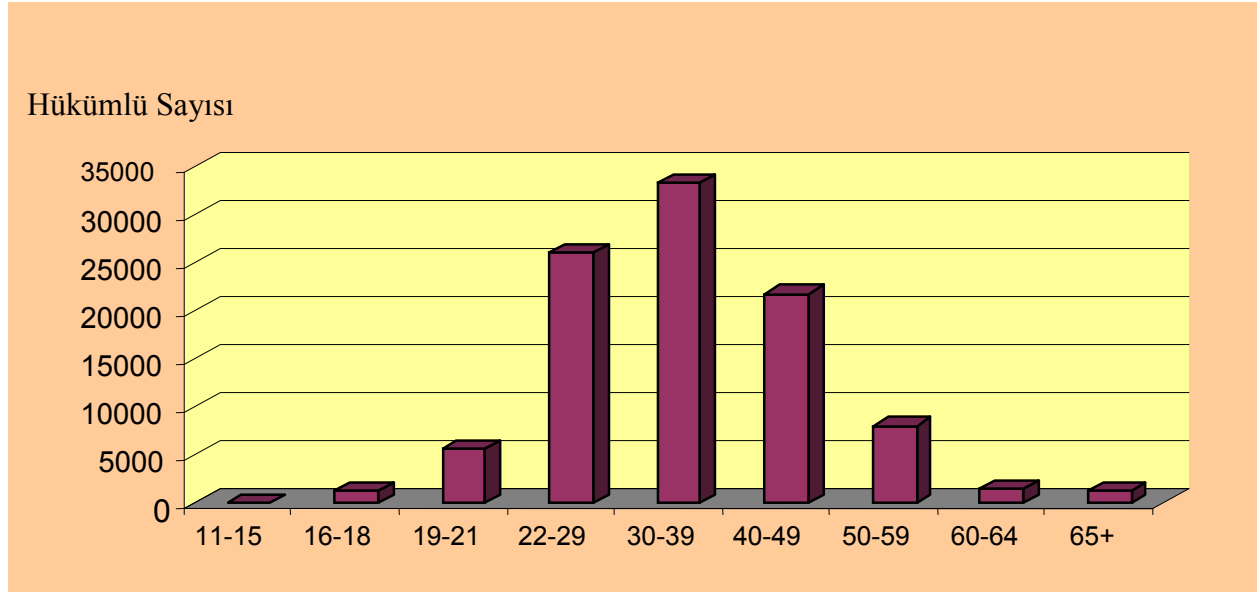
- Yaşamlarının ileri dönemlerinde ilk suç davranışını gösterenler.
- Erken yaşlarda suç eylemini göstermeye başlayıp, bu davranışı 40 ve 50'li yaşların sonuna kadar sürdüren bireyler.

Adam öldürme, hırsızlık ve alkolle ilgili olan suçlar önemli bir derecede daha önce yasalara uyan yaşlılar tarafından işlenmektedir. Bu tür suçlara yaşlı bireylerin katılımları; durumsal gerilimler ve alternatif yükümlülüklerin eksikliği temel rol oynamaktadır. İş kaybı, diğer sosyal bağların zedelenmesi bireyi ileri yaşlarda suça sürükleyebilmektedir (İçli, 1994, s. 224).

ABD'de 1979 yılı suç verilerine göre 25 yaşın altındaki bireylerin hüküm giyme oranları şiddet suçları için %57,4, mala yönelik suçlar içinde ise tüm hüküm giyenlerin oranı %71,7'dir (İçli, 1993, s. 19).

Türkiye’de TÜİK verilerine göre 2002 yılında cezaevinden çıkan hükümlülerin suç işledikleri andaki yaş gruplarına bakıldığında; "11–15" yaş arası 312 kişi, "16–18" yaş arası 2.388 kişi, "19–21" yaş arası 8.231 kişi, "22–29" yaş arası 25.528 kişi, "30–39" yaş arası 31.281 kişi, "40–49" yaş arası 19.748 kişi "50–59" yaş arası 6.685 kişi, "60–64" yaş arası 1.205 kişi 65 yaş ve daha yukarı yaşta 1.045 kişi olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda 2002 yılına ait cezaevine giren hükümlülerin yaş dağılımı gösterilmektedir.

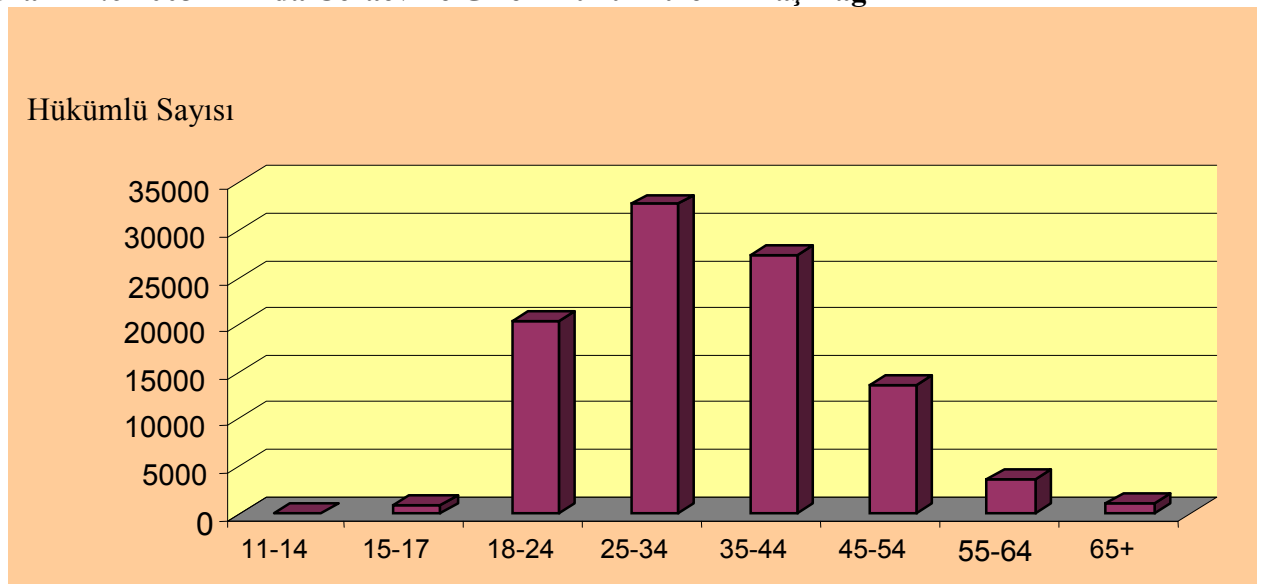
Grafik 4.5 2002 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı

Kaynak: Adalet İstatistikleri, TÜİK 2002.

TÜİK ‘in 2003 yılı Adalet İstatistiklerine bakıldığında ise yaş grubuna göre cezaevine giren hükümlüler konusunda şu grafik yer almaktadır.

Grafik 4.6 2003 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı

Kaynak: Adalet İstatistikleri, TÜİK 2003.

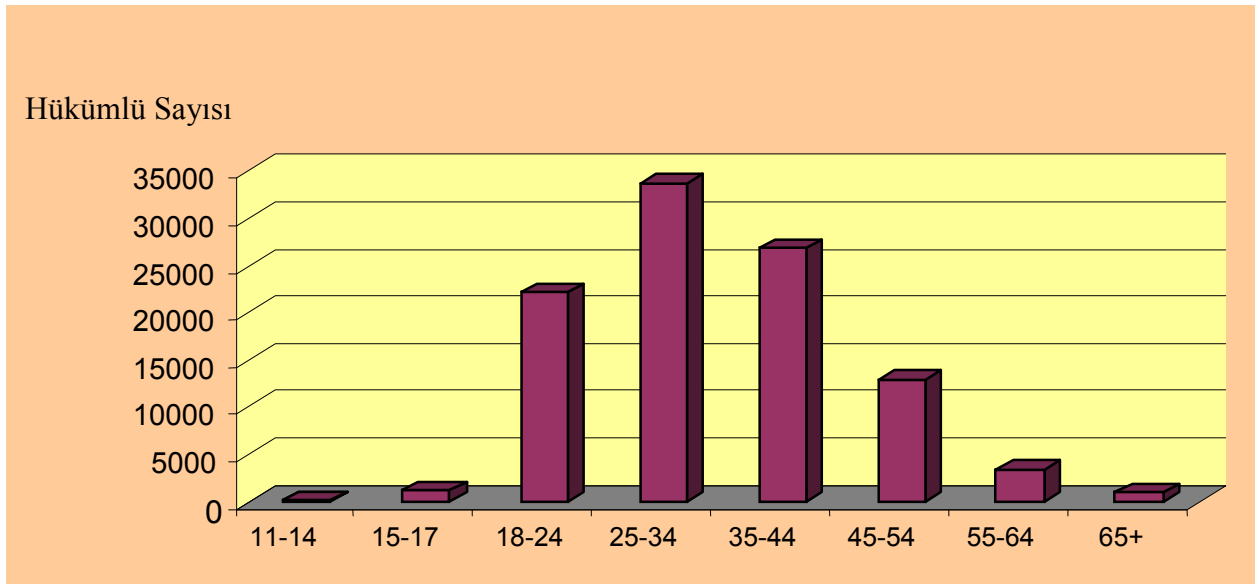

Cezaevine giren 11–17 yaş grubu çocuk hükümlülerin, toplam cezaevine giren hükümlüler içindeki oranı %1,0, 18 yaş ve üzeri cezaevine giren yetişkin hükümlülerin oranı ise %99,0'dır.

Grafik 5 ve 6'da görüldüğü üzere suç işleme yaşı 2003 yılında 2002 verilerine göre düşmüştür. 2002 yılında 22–29 yaş grubunda görülen suçlu sayısı 30.000 iken 2003 yılında bu yaş aralığında bulunan ve suç işlemiş birey sayısı 30.000'i geçmektedir. Ayrıca, 2002 yılında 19–21 yaş grubunda bulunan suçlu bireylerin sayısı 6.000 civarında iken 18–24 yaş aralığındaki suçlu bireylerin sayısının 2003 yılında çarpıcı bir şekilde yükseldiği görülmektedir.

TUİK'in 2004 yılı Adalet İstatistiklerine bakıldığında ise yaş grubuna göre cezaevine giren hükümlüler konusunda şu grafik karşımıza çıkmaktadır.

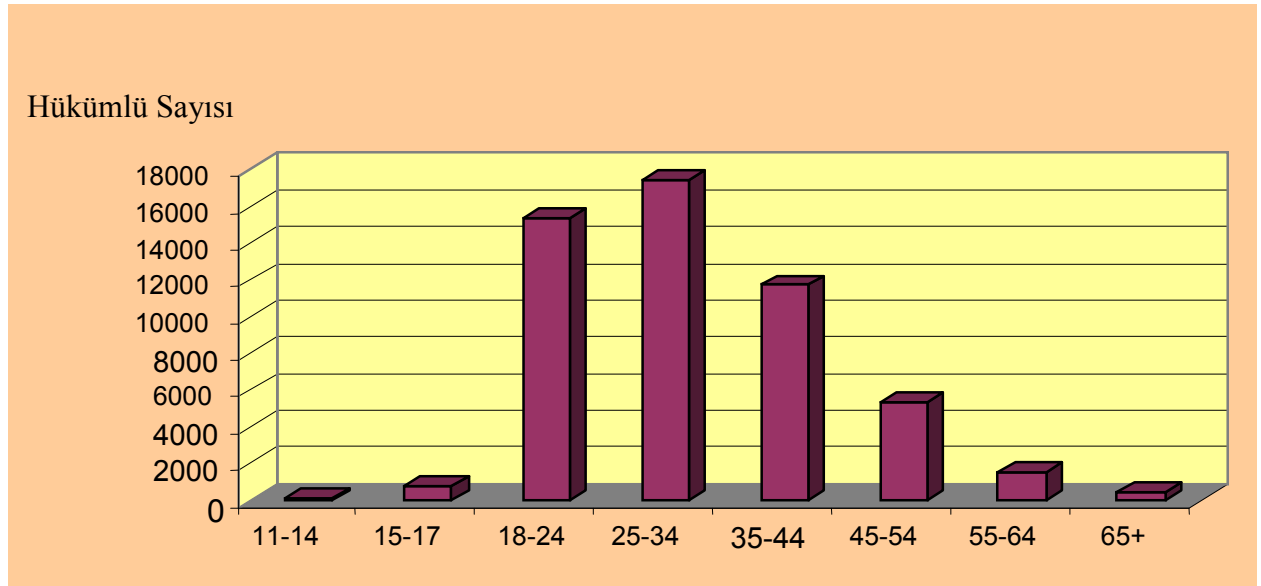
Grafik 4.7 2004 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı

Kaynak: Adalet İstatistikleri, TUİK 2004

Cezaevine giren 11–17 yaş grubu çocuk hükümlülerin, toplam cezaevine giren hükümlüler içindeki oranı %1,3, 18 yaş ve üzeri cezaevine giren yetişkin hükümlülerin oranı ise %98,7'dir.

TUİK'in 2005 yılı Adalet İstatistiklerine bakıldığında ise yaş grubuna göre cezaevine giren hükümlüler konusunda aşağıdaki grafik bilgi vermektedir.

Grafik 4.8. 2005 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Yaş Dağılımı

Kaynak: Adalet İstatistikleri, TÜİK 2005

Ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin 11–17 yaş grubu çocuk hükümlülerin %1,7 oranına sahiptir. 18 yaş ve üzeri ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin oranı ise %98,3'dür.

Türkiye genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahiptir. Nüfus artış hızı yıllar itibariyle azalmakla birlikte, gelişmiş ülkelere kıyasla hala yüksek olup binde 15,1'dir. Son verilere göre, kaba doğum hızı binde 23,4, kaba ölüm hızı binde 6,7'dir. Türkiye nüfusu; 2007 yılında yapılan ADNKS'e göre 70,586,256 kişi olarak tespit edilmiştir. Ülkemizde 15–64 yaş grubunda bulunan çalışma çağındaki nüfus toplam nüfusun %66,5'ini oluşturmaktadır. Ülkemizdeki nüfusun yaş aralığına baktığımızda ise %24,4'nün 0–14 yaş aralığında olup %7,1'nin ise 65 ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3894>, 01.02.08).

2002–2005 yılları arasında cezaevine girmiş hükümlülerin yaş dağılımına baktığımızda genel olarak genç ve orta yaşta bulunan bireylerin yoğunlaştığını görmekteyiz. Ülkemizin genç nüfusa sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Genç nüfusa sahip olan ülke nüfusunun genç ve orta yaşta bulunan suçlu nüfusuna da sahip olması kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında yaş ve suç arasındaki ilişkiyi suçun genç birey davranışı olarak ortaya koyan araştırmacıların görüşünü örneklemimiz Grafik 4.5–4.6–4.7 ve 4.8 'de görüldüğü gibi doğrulamaktadır.

4.1.2 Cinsiyet ve Suç

Cinsiyet ve suç ilişkisine baktığımızda genel olarak kadınların suç eyleminde bulunması erkekler oranla daha düşük olduğu kriminoloji literatüründe kabul edilen bir görüştür. Bu görüşten hareketle kadının toplumda sosyo ekonomik rolleri, kadının doğası, sosyalizasyon süreci, kadının fiziksel ve psikolojik özellikleri çerçevesinde kadınlarda görülen suç işleme oranlarının düşük olduğu konusunda açıklamalar getirilmiştir.

Suç genel olarak bir erkek davranışdır. Bu nedenle kriminoloji erkeklerin işlediği suçlara kadınların işledikleri suç oranlarından daha fazla ilgilenmiştir. Tipik suçlu cinsiyeti genç erkek olarak genel kabul görmektedir. Bu nedenle suçu açıklamaya yönelik birçok teori “genç erkek” üzerinde açıklamalarını yürütmektedir (İçli, 2004, s.1).

Kadın suçlular; Lombroso tarafından 1895 yılında yayınlanan “Kadın Suçlu” kitabında incelendiği görülmektedir. Lombroso’ya göre kadınların suçlu olarak doğmalarında bazı fiziksel anormallikler mevcuttur (Adler ve diğerleri, 1991, s. 144).

Mannheim kadın suçlular konusunda fiziksel, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere incelemelerde bulunmuştur. Mannheim’a göre kadınların erkeklere göre fiziksel açıdan daha güçsüz olmaları, onların erkeklere oranla daha az suç oranlarına sahip olmalarını açıklamaktadır. Ayrıca Mannheim kızlarda erken ve fazla gelişmenin suç işlemelerinde bir faktör olabileceğini belirtmektedir. Kadınların erkeklere göre yasalara daha fazla uyum gösterdiklerini, değişen sosyal koşullara kendilerini adapte ettiklerini belirterek bu davranış tiplerinin kadınları suç davranışından uzaklaştırdığını ileri sürmektedir (Mannheim, 1965, s. 699).

Kadın suçluluğu, 1970’li yılların ortalarında toplumsal anlamda bir içerik kazanmıştır. Bu yıllarda ABD’de görülen kadın hareketleri, kadınların suç işleme oranlarında görülen artış kadın suçluluğunun sosyal ve ekonomik perspektifte incelenmesine neden olmuştur. Kadının sosyal hayatında gelişen eğitim ve çalışma olanaklarına daha çok sahip olması, çalışma koşullarının farklılaşması gibi değişimler kadın suçluluk oranlarının, suç türlerinin değişeceği düşüncesi yaygın bir biçimde kabul edilmeye başlanmıştır (İçli, 1994, s.26).

Dönmezer, kadın suçlularının işledikleri tipik suçları çocuk öldürme, zehirleyerek adam öldürme ve hakaret olarak sıralamıştır. Ayrıca kadının sosyal hayatındaki değişme ile birlikte kadın suçluluğunun özelliklerinin de değişebileceğini belirterek, suç oranlarında kadınların aleyhine artışların olacağını vurgulamıştır. Dönmezer, aile içinde anne-babanın kontrolünün azalması, otoritesinin zayıflaması ve geleneklerin etkilerinde yaşanan azalmanın da etkisiyle kadınların suçluluk oranlarının artmasında önemli faktörler olarak görmektedir (Dönmezer, 1994, s. 127).

Suçu bireysel olarak meslek haline getiren bireyler üzerinde yapılan çalışmalar kriminolojide önemle üzerinde durulan bir alan halini almaktadır. Bu araştırmalar kadın ve erkek suçlularının, şiddet suç türü kapsamında cinsiyet değişimlerinin suçluluk üzerinde etkilerini ortaya koymuştur. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır.

- Suçlu popülasyonu içerisinde şiddet suçları her ne kadar diğer suç türlerinin içerisinde daha az oranda bulunsa da şiddet suçları kadınlar tarafından erkek suçlulara oranla daha az işlendiği görülmektedir.
- Şiddet suçlarını işleyen kadınlar erkeklerden daha önce başlamakta ve daha erken suçluluğun tepe noktasına ulaşmaktadır.
- Kadınlar, şiddet suçlarını tekrar etmede erkeklerden daha uzaktır,
- Kadınlar, başka suçları işlemekten vazgeçmek konusunda erkeklere oranla daha yakındır (Steffensmeier, Allan, 1996, s.464).

Kadın suçluluğu oranlarının 1970’li yıllardan sonra arttığı istatistiklerden görülmektedir, bu artışın nedenlerini göstermek aynı zamanda sıkça görülen bir eğilim haline gelmiştir. Adler’de “yeni kadınlar suçlu” iddiasıyla bu eğilimde yer almıştır. Bu iddia Adler’e göre kadının cinsel rolüne olan farklılaşması ve erkeğe ait davranışları gösterme eğiliminde olarak hukuka aykırı hareket etmesi ile şekillenmektedir.

Adler’in kadın suçluluğu konusunda görüşleri şu şekilde sıralanmaktadır.

- Kadın suçluluğu; şiddet suçlarından çok mala karşı olan suçları içermektedir.
- Kadın suçluluğu kadınların sosyal hayatındaki (iş hayatında daha çok yer alması, sosyal rollerinin değişmesi gibi) değişimlerle artmakta olduğu görülmektedir (Gibbons, 1994, s. 104).

Freda Adler; FBI ‘ın 1960 ve 1972 yılların arasındaki suç raporlarını kullanarak kadın suç oranlarının erkek suç oranlarına göre daha fazla bir artış gösterdiğini özellikle hırsızlık, soygun, zimmete geçirme ve ev soygunları suç oranlarında artış olduğunu belirtmektedir. Adler; cinsiyet rollerindeki ve sosyal statülerdeki değişimin devam etmesi sonucunda suçluluk oranlarında etkili olacağını belirtmektedir (Austin, 1996, s.125).

Cinsiyet rolleri insanların davranışlarını organize eden, hareketleri; sosyal beklentiler, sosyal eylemler ve davranışlar yolunda anlamada kullanılan bir mekanizmadır. Sosyal hayatta, kimin hangi durum anında ne yapması gerektiğini roller ortaya koyar. Cinsiyet ilişkileri kadın ve erkek rollerinin tanımlanmasını içermektedir. Bu roller, kadın ve erkek için davranışla ilgili ayarlamalara ve ortak beklentilere uygun bir çerçeve oluşturmaktadır.

Cinsiyet rolü teorisi erkek ve kadın rolleri arasındaki farklılıkları biyolojik açıklamalarla ortaya koyan bir teoridir (Walklate, 1998, s. 80).

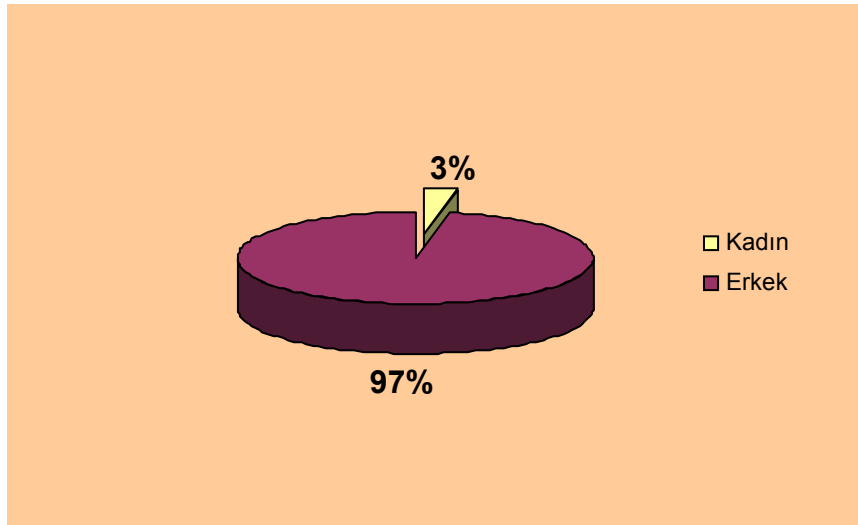
Sutherland ve Parsons; cinsiyet rolü teorisi konusunda çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışmaların kriminolojide suçun cinsiyet rolleri konusunda etkileri görülmüştür. Sutherland; suçlu davranışının öğrenilebilir bir davranış olduğunu ortaya koyarak, insanların suçlu davranışını “fazla tanımlara” maruz kaldığı zaman geleneksel davranışların sapma olarak onayladığı davranışlarda bulduklarını belirtmektedir. Bu bakış açısına göre, suçlu davranışının kaynağı doğuştan olmak yerine diğer davranışlar gibi öğrenilmektedir. Sutherland’e göre erkekler kadınlara göre daha çok suçlu olma eğilimi göstermektedirler. Bunun iki nedeni vardır, ilk olarak, genellikle erkekler kadınlara göre sosyalizasyon sürecinde daha az kontrol altına alınabilmektedirler. İkinci olarak da; erkekler sosyalizasyon süreci içerisinde sert, saldırgan, hareketli, risk arayıcı gibi davranışların olması gerektiği sanıldığını ve bu davranışların suç içeriğinin ön koşulların birçoğunu sosyalizasyon sürecinde taşıdıklarını belirtmektedir. Bu iki eğilimle, erkeklerin kadınlara göre suçlu olma olasılığını daha çok arttırdığı ileri sürülmektedir (Walklate, 1998, s. 81).

İşlevsellik teorisi üzerinde çalışan Talcott Parsons; cinsiyet rollerinin sosyal öğrenmeyle olan ilişkisinde aileyi merkez olarak almaktadır. Parsons’a göre çocuklar ailede sosyal rollerini öğrenmektedir, bu roller toplumda bir nesilden diğer bir nesile aktarılmaktadır. Bu rollerin aktarılmasında genel olarak toplum özellikle de aile önemli bir etkide bulunmaktadır. Cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde kadınların ve erkeklerin farklı problemleri söz konusudur.

Parsons’a göre kızlar feminen ilgilerde kendilerine uygun modelleri bulmakta zorluklara maruz kalmaktadırlar, erkekler ise kolay ve düzenli ulaşılabilir erkek modellere sahip değillerdir. Erkekler feminen görünen bütün rolleri genelde reddederler. Şefkat, centilmenlik ve duygusal ifade gibi feminen görünen davranışları sosyalizasyon sürecinde kabul etmezler. Güçlü, sert ve kaba olmak onlara daha yakın gelmektedir. Bu davranışlar erkekleri daha çok erkek karakterine yaklaştırdığını ve kendilerini erkek olarak hissettiklerini düşündürmektedir. Parsons’a göre bu davranışlar erkekleri kızlardan daha çok anti sosyal davranış kalıplarına sürüklemektedir. Bu anti sosyal davranış daha sonra daha büyük sapmalara erkekleri sürüklemektedir (Walklate, 1998, s. 81-82).

Türkiye genelinde suçlu bireylerin cinsiyet dağılımına baktığımızda 2002 yılı içerisinde toplam 98.955 hüküm giymiş suçlulardan 96.007’sinin erkek, 2.948’inin kadın olduğu TÜİK’in 2002 verilerinde yer almaktadır.

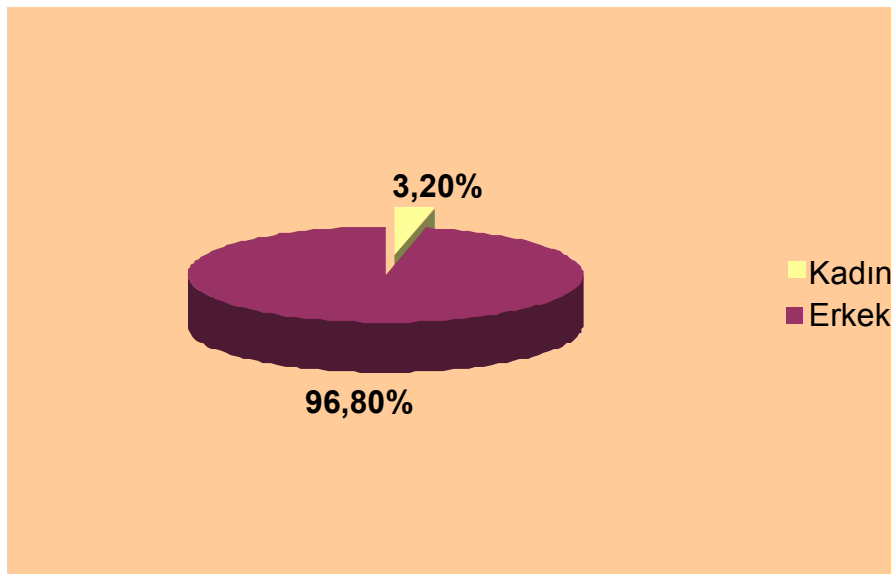
Grafik 4.9 2002 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2002

2003 yılı TÜİK istatistiklerine bakıldığında cezaevlerine giren hükümlülerin toplam sayısı 99.876 olup 96.633'ü erkek, 3.243'ü kadın hükümlü olarak verilere geçmiştir.

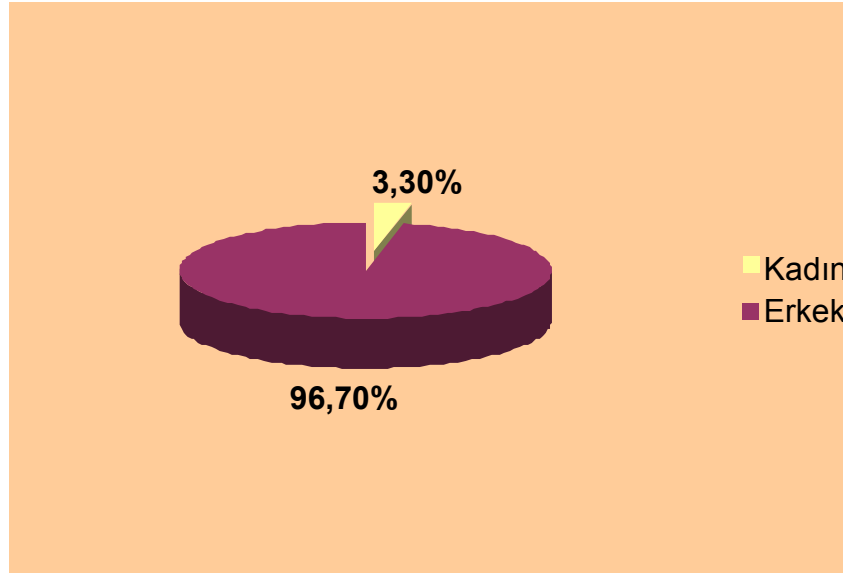
Grafik 4.10 2003 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2003.

2004 yılı TÜİK istatistiklerine bakıldığında ise cezaevlerine giren hükümlülerin toplam sayısı 101.308 olup 97.939'u erkek, 3.369'u kadın hükümlü olduğu görülmektedir.

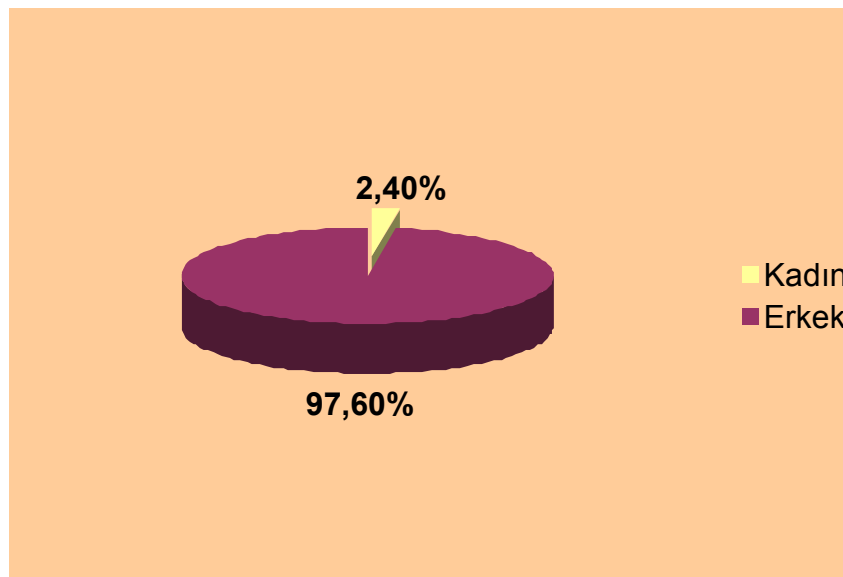
Grafik 4.11 2004 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2004.

2005 yılı TÜİK istatistiklerine bakıldığında ise cezaevlerine giren hükümlülerin toplam sayısı 52 716 kişi girmiştir. 51 463 erkek olup; 1 253'i kadın hükümlü olduğu görülmektedir.

Grafik 4.12 2005 Yılında Cinsiyete Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2005.

Çalışmamızın bu bölümünde örneklem olarak ele aldığımız 2002–2005 yılları arasında cezaevine girmiş bireylerin cinsiyet dağılımlarına baktığımızda, erkek suçlu sayısının kadın suçlu sayısına göre daha çok olduğunu görmekteyiz. Grafik 4.9–4.10–4.11–4.12 ‘de bu dağılımlara yer verilmiştir. Burada genel anlamda suç davranışının erkek davranışı olduğu görülmektedir.

4.1.3. Medeni Durum ve Suç

Medeni durumun suçluluk konusundaki etkisi araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Genel olarak evli bireylerde suç oranı en az, daha sonra dular ve son olarak da bekârlar gelmektedir, boşanmış bireyler de ise suç oranı en yüksek seviyede yer almaktadır. Bununla birlikte bireylerin yaş gruplarına, cinsiyetine ve ait oldukları sosyal sınıflara bağlı olarak suç oranının değişmekte olduğu belirtilmektedir. Bazı Alman araştırmalarında, genç evli erkeklerin bekâr erkeklere göre daha çok suç işledikleri ortaya konmuştur. Dönmezer; evlilik yaşamının sosyal eğilimleri güçlendirmek üzere suçluluğu önleyici etkisi olduğu konusuna değinmektedir (Dönmezer, 1994, s. 264).

Hirshi’nin kontrol teorisine döndüğümüzde bireyin topluma olan bağlılığının suçluluk ile doğru orantılı olduğu düşüncesi karşımıza çıkmaktadır. Hirshi’nin teorisinde karşımıza çıkan bağlılık, taahhüt, katılım, inanç gibi dört önemli öge ile birey arasındaki ilişki sonucunda bireyin suça olan yönelimi ortaya konmaktadır. Bu durumda Hirshi’ye göre bireyin aile ve sosyal yapıya olan bağlılığı söz konusu olduğunda birey yasa ve normlara uygun davranışlar sergilemektedir.

1930’lu yıllarda Sheldon ve Eleanor Glueck tarafından 500 suçlu birey ve 500 suçsuz birey üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Bu iki grup; yaş, genel zekâ, etnik karakterleri gibi faktörler üzerinde karşılaştırılmıştır. Yapılan bu çalışma daha çok genç suçluluğu ile ilgilidir. Glueck’lerin yaptığı bu çalışma, bu gençler üzerinde dikkate değer veriler toplamıştır. John Laub ve Robert Sampson yıllar sonra Glueck’lerin verileri üzerinde yıllar süren çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda üç bileşen dikkat çekmektedir; ilk olarak genç suçluluğunun anlatılması, gençlerin yetişkin olmaları sürecinde davranışlarının araştırılması ve son olarak yetişkinlerin suçlu davranışları. Bu üç bileşeni konu edinen Laub ve Sampson, Glueck’lerin verilerini kullanmışlardır. Sampson ve Laub’ın ortaya koydukları teoride suçluluk üzerinde ki en güçlü etki aile, okul ve bu gibi yapısal faktörlere etki eden eş faktörü olarak gösterilmiştir.

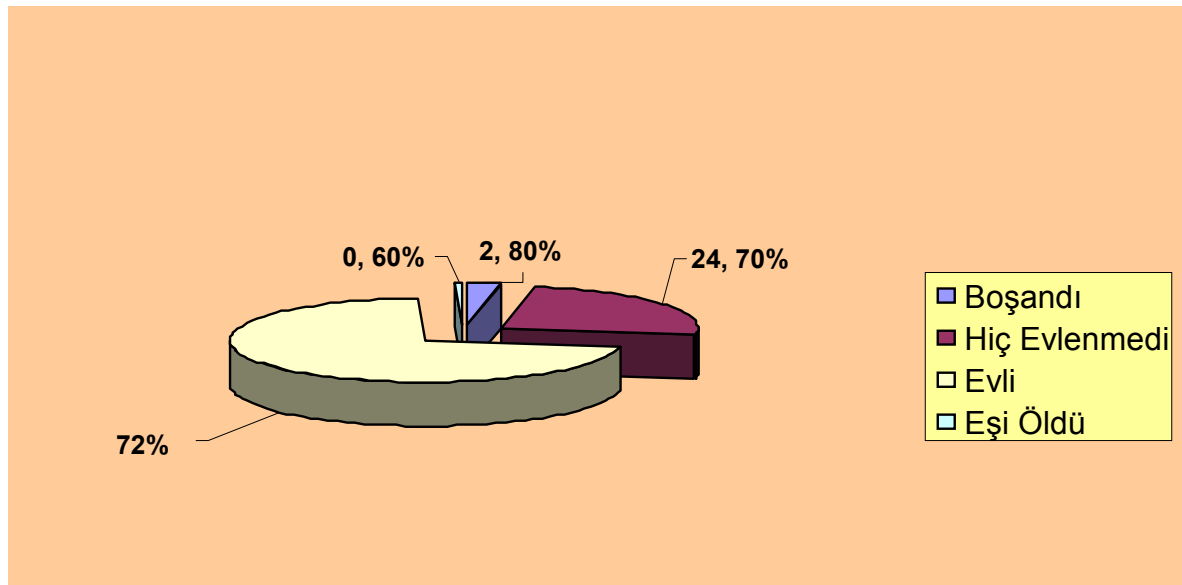
Sampson ve Laub, incelemelerinde evliliğin sapkınlık ve suç konusunda azaltıcı etkileri olduğunu tespit etmişlerdir. Bu etkiler; bireyin iyi bir evliliğe sahip olması sonucunda bu evliliğin gayri resmi olarak sosyal kontrol şeklinde işlev görmesi şeklinde açıklanmaktadır.

Bu durumda suçtan bireyi uzaklaştırmaktadır. Farklı verileri kullanan Mark Warr'da evliliğin benzer etkilerini görmüştür. Ayrıca evlilik sonuçlarının arkadaşlarla harcanan özellikle suçlu arkadaşlarla harcanan zamanla birlikte evliliğin birey üzerindeki olumlu etkisinin dramatik bir şekilde düşüşünü görmüştür (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.297–298).

Evlilik ve suç arasındaki ilişki ele alınacak olursa evliliğin yalnız başına bireyi suç davranışından uzak tutucu işlevi olduğu söylenemez ancak bireyin sosyal hayata bağlılığını kuvvetlendirici bir etkisi olduğu ve bu etki sonucunda yasal olmayan davranışlardan kaçınmasını gerektirecek bir faktör olarak görülebilir. Bu konudaki istatistiklere yer vermek gerekirse, ilk olarak 2002 yılında Türkiye’de cezaevine giren hükümlülerin medeni durumları şu şekildedir. %72,0'sini evlilerin, %24,7'sini hiç evlenmemiş olanların, %2,8'ini boşananların, %0,6's n ise esi ölenlerin oluşturduğu görülmektedir.

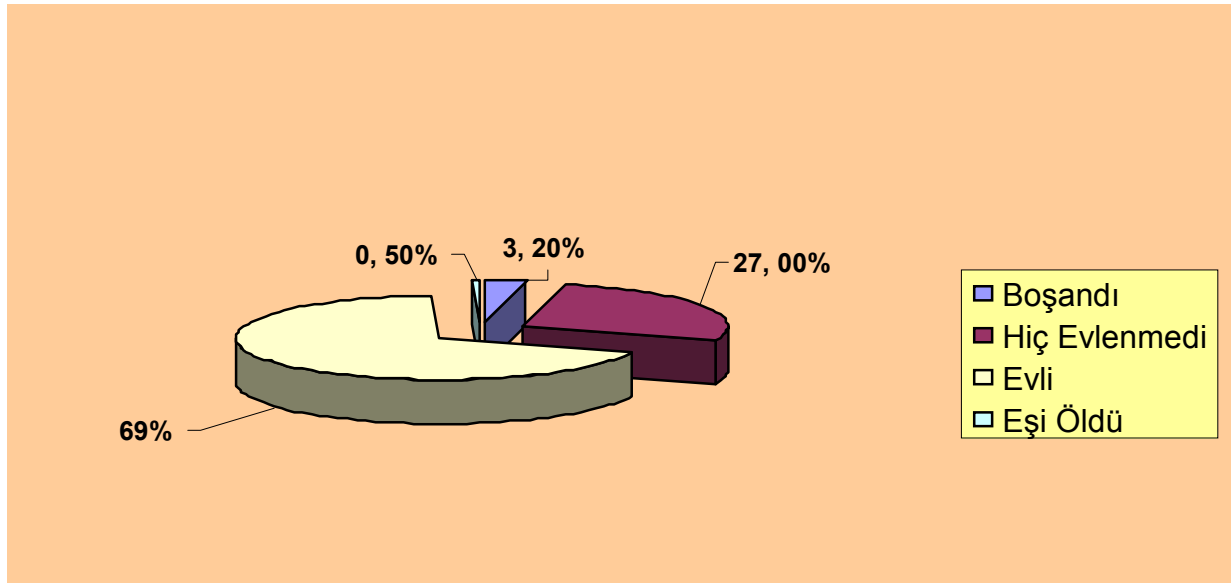
Grafik 4.13 2002 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2002.

Türkiye’de cezaevine giren hükümlülerin 2003 yılı istatistiklerine göre; Cezaevine giren hükümlülerin medeni durumuna bakıldığında; %69,3’ünü evlilerin, %27,0’ını hiç evlenmemiş olanların, %3,2’sini boşananların, %0,5’ini ise eşi ölenlerin oluşturduğu görülmektedir.

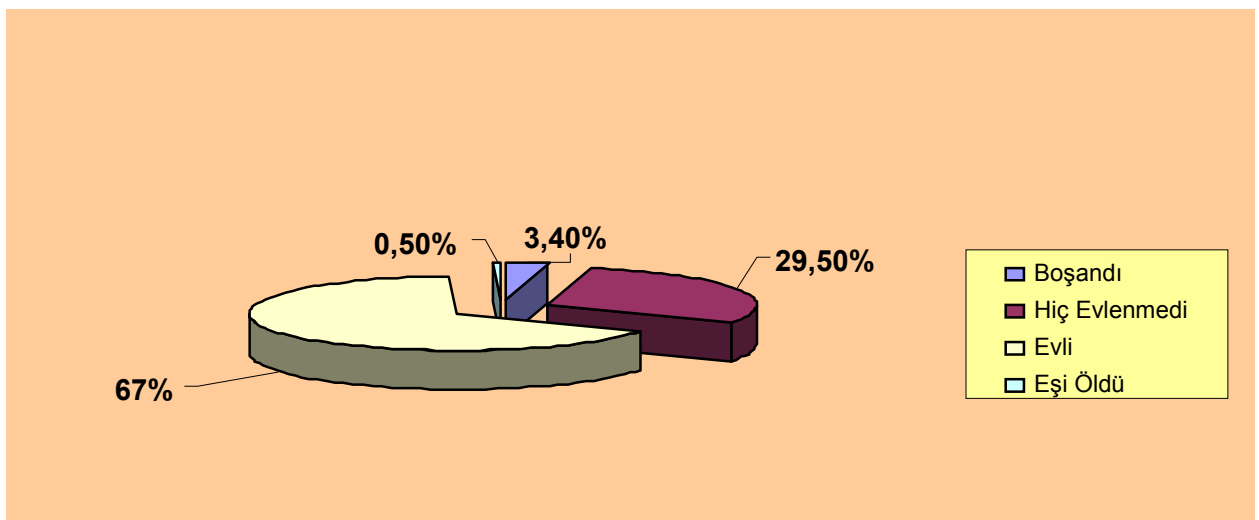
Grafik 4.14 2003 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2003

Türkiye’de cezaevine giren hükümlülerin 2004 yılı istatistiklerine göre ise; Cezaevine giren hükümlülerin medeni durumuna bakıldığında; %66,6’sını evlilerin, %29,5’ini hiç evlenmemiş olanların, %3,4’ünü boşananların, %0,5’ini ise eşi ölenlerin oluşturduğu görülmektedir.

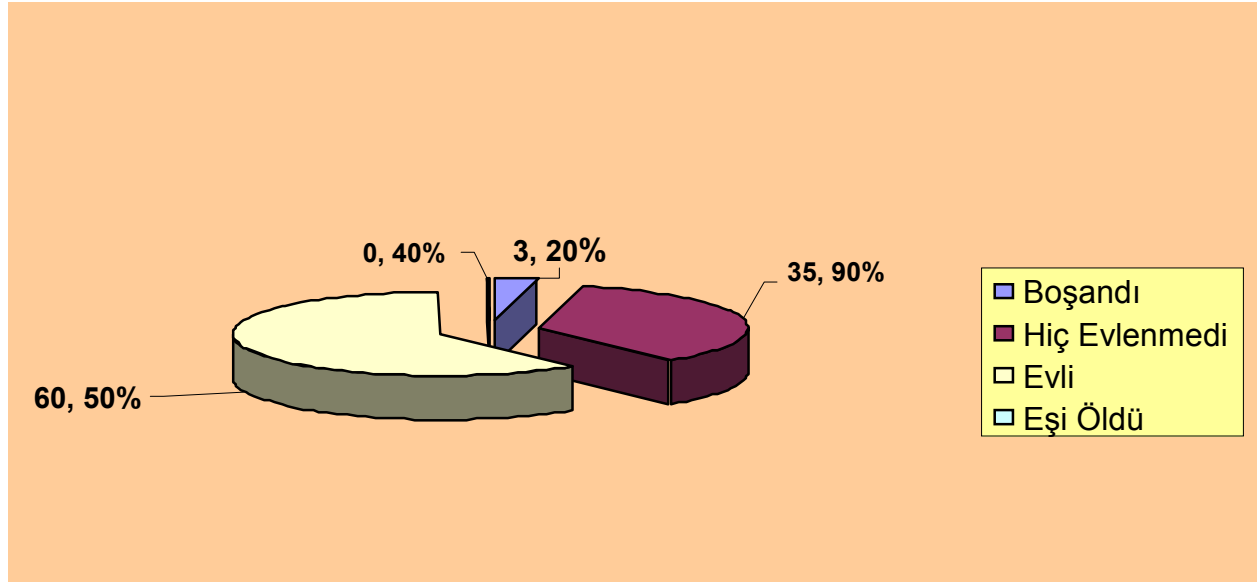
Grafik 4.15 2004 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2004

Cezaevine 2005 yılında giren hükümlülerin medeni durumuna baktığımızda ise şu oranlar karşımıza çıkmaktadır. %60,5'i evli, %35,9'u hiç evlenmemiş, %3,2'si boşananlardan, %0,4'ü ise eşi ölenlerden oluşmaktadır.

Grafik 4.16 2005 Yılında Cezaevine Giren Hükümlülerin Medeni Durumlarının Dağılımı

Kaynak; Adalet İstatistikleri, TÜİK 2005.

2002–2005 yılları arasında cezaevine girmiş hükümlülerin medeni durumlarının dağılımına baktığımızda büyük çoğunluğunun evli olduğunu ve ikinci sırada hiç evlenmemiş bireylerin yoğun bir biçimde bulunduğunu görmekteyiz.

4.1.4 Eğitim Durumu ve Suç

Eğitim, genel anlamda bireyin toplum içerisinde ki davranış ve tutumunu olumlu yönde geliştiren, toplumun normlarına, değerlerine bireyin uyumunu sağlamakta etkili olan önemli bir süreçtir. Eğitim bu durumda bir sosyalleşme aracı olarak da kabul edilir. Sosyalleşme bireyin doğumu ile başlar ve hayat boyu devam eder. Sosyalleşmede bir araç olan eğitim de ömür boyu devam eder, bir sınırı yoktur. Eğitim olgusu öğrenim süreci ile yakından ilişkilidir. Öğrenme bireyde davranış değişikliği olarak görülürken eğitim ise tüm bu öğrenmeleri kapsayan, sürekli olan öğrenme davranışı olarak görülebilir. Bireyin eğitim ve öğrenim sürecinde etkili olan okul; bireyin öğrenim/eğitim durumunu belirlemede önemli bir araçtır. Bu yüzden suç araştırmalarında bireyin eğitim/öğrenim durumu ile suç arasındaki ilişkisi ele

alınırken okur-yazar olup olmadığı, kaç yıl öğrenim gördüğü gibi kriterler değerlendirilmektedir.

Eğitim durumu ve suç arasındaki ilişki birçok araştırmaya konu olmuştur. Yapılan araştırmalar göre eğitim seviyesi, okuma-yazma becerisi düştükçe suç işleme oranı da artmaktadır. İstanbul Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü tarafından 6386 adam öldürme faili üzerinde yapılan araştırmada 4938 kişinin hiçbir eğitim görmemiş olması, yüksek eğitim yapmış kişi sayısının 4, liseyi bitirmiş kişi sayısının 17 ve ilkokulu bitirenlerin sayısının 590 olarak tespit edilmesi dikkat çekicidir. Aynı zamanda yapılan araştırmalarda anne ve babanın eğitim durumu araştırmalara konu olmuştur, anne-babası okuma-yazma bilmeyen veya az eğitim görmüş ailelerin çocuklarının eğitilmiş ailelerinin çocuklarına oranla daha çok suç işledikleri tespit edilmiştir (Dönmezer, 1994, s. 225).

İçli'nin 2934 hükümlü üzerine yaptığı araştırmada; hükümlülerin %58'i ilkokul mezunu, %14'ü ortaokul mezunu, %1,6 sı yüksek okul veya üniversite mezunu, %9.2 'si okuryazar değil ve %8.1 'i okur-yazar ancak ilk okul mezunu değil. Bu araştırma sonuçlarında hükümlülerin kendi öğrenim durumları ile ailelerinin öğrenim durumları birbirine benzerlik göstermektedir. Annelerin %62'si okuryazar değil, %12'si okuryazar ilkokul mezunu değil. %20'si ilkokul mezunu, lise ve üniversite mezunu olan annelerin oranı ise %0,9'dur. Babaların ise % 43'ü okuryazar değil, %17,3'ü ilkokul mezunu değil, %30,2 si ilkokul mezunudur. (İçli, 1993, s. 49–50). Görüldüğü gibi ailelerin öğrenim durumu, hükümlülerin öğrenim durumu konusunda fikir verebilmektedir.

Yavuzer; İzmir, Ankara ve Elazığ'da çocuk ceza ve ıslah evlerinde 214 erkek mahkûm üzerinde yaptığı araştırmada, deneklerin büyük bir bölümünde okul başarısızlığı görülmüştür. Ayrıca sınıfta kalmış ve okulda ceza almış mahkûmların daha çok mala karşı suç işlemiş gruplarda yoğunlaştığı sonucu ortaya çıkmıştır. Cinsel suçlu grubundaki mahkûmların ise daha çok okulu ve öğretmeni sevmeme davranışını gösteren denekler olduğu tespit edilmiştir.

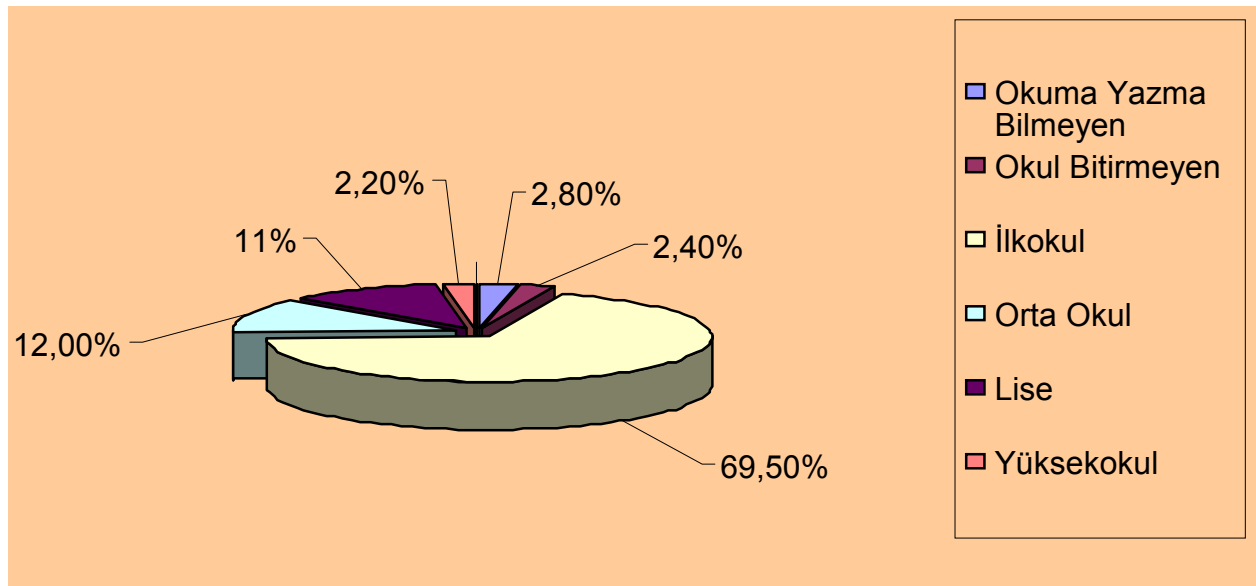
Eğitim-öğrenim düzeyi ve suç arasındaki yakın ilişkiyi inceleyen Kızmaz; ilk olarak eğitim ve öğrenim olgusunun bireyde bilinç oluşumunu gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Kızmaz; suçun aslında bir sorunun çözümüne ilişkin olarak ortaya çıkan bir davranış olduğunu açıklayarak, eğitim ve öğrenimin bu sorunu çözmeye daha insancıl, rasyonel ve hukuki bakış açılarının bireye kazandırdığını, bireyin günlük hayatta karşısına çıkabilecek sorunları çözmeye suçtan uzak tutan bilincin gelişmesinde önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Eğitim-öğrenim düzeyi ve suç arasındaki ikinci hususu ise eğitim-öğrenim düzeyinin artması ile birlikte bireylerin daha çok iş bulabilme imkânlarının arttığını bu durumunda özellikle mala karşı olan suçlarda görece azalmanın söz konusu olduğunu gören Kızmaz bu durumda eğitim ve öğrenim durumu yüksek olan bireylerin suç işleme şeklinde

bir yargıya ulaşamayacağını bunun yanlış olduğunu en basitinden yüksek öğrenimli bireylere özgü bir suç tipi olan beyaz yaka suçlarını örnek göstermektedir. Kızmaz; yüksek eğitim-öğrenime sahip olmanın suçu tamamen önleyici bir faktör olarak ele alınamayacağını ancak öğrenimin yüksek olmasının iş bulabilme ile yakından ilişkili olduğu ve bu durumun bireyi suçtan uzaklaştırdığı gerçeği üzerinde durmaktadır. Kızmaz, eğitim-öğrenim ve suç arasındaki üçüncü unsuru ise okul olarak açıklamaktadır. Genel olarak araştırmalar ele alındığında bireyin okul yaşantısındaki başarısı, okula karşı tutumları, eğitim sistemi, okul yönetiminin tutumu, okuldaki başarı düzeyi ve not durumları, okul ortamı, öğrenciler arasındaki ilişkiler, okuldan kaçma veya okuldan atılma gibi faktörlerin bireyin öğrenim durumunda etkili olduğuna ve belirleyici faktörler olarak ele alınması gerekliliğine değinmektedir (Kızmaz, 2004, 292–295).

Okul bireyin sosyalleşme sürecinde önemli bir kurumdur. Okulun toplumda birçok önemli işlevi vardır. Bunlardan en önemlileri bireyin öğrenim hayatını resmi bir kurumda sürdürebilmesi böylece toplumun değer ve normlarını öğrenmesi, içselleştirmesi, toplumda var olan hukuk kurallarını tanıyabilmesi ve bu kurallara uygun bir tutum sergilemesinin gerekliliğini bireye kazandırılmasında okulun rolü toplumda önemli bir yerdedir. Ayrıca okula giden bireylerin -okulun da niteliğine ve disiplinine bağlı olarak- suça teşvik eden durumlardan ve olaylardan bireyleri uzak tutma, bireylerin resmi bir kurum tarafından izlenmesi, kontrol altında tutulması gibi işlevleri de söz konusudur.

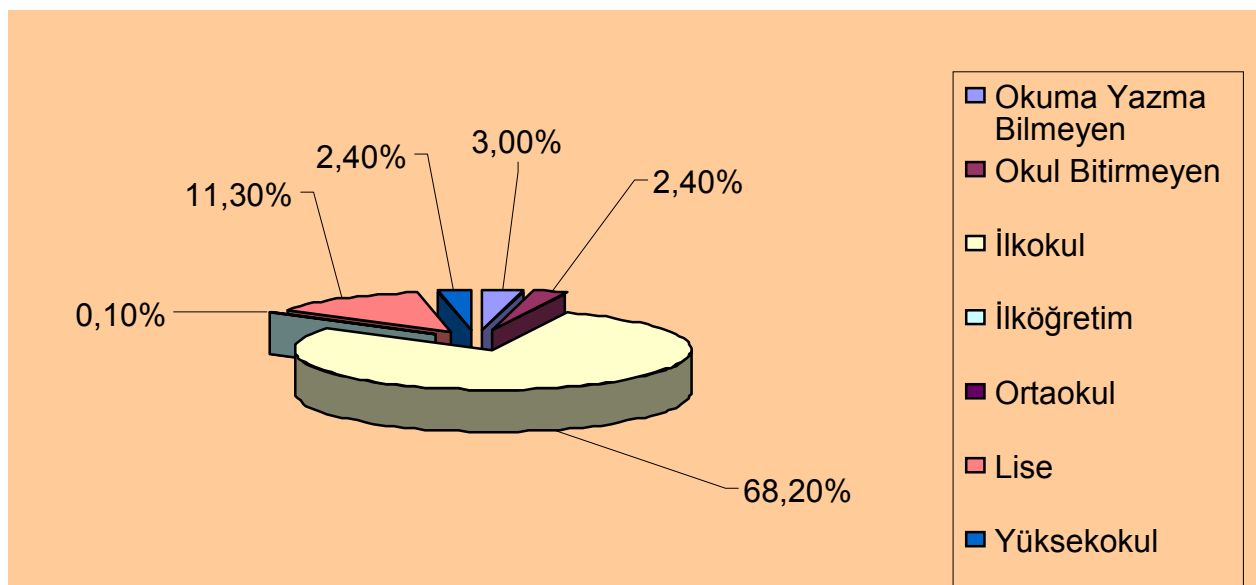
Kızmaz'ın 2000 yılında Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nin bazı illerinin cezaevlerinde 960 hükümlü üzerinde yaptığı araştırmada“öğrenim düzeyi ve suç” konusunda önemli sonuçlar el etmiştir. Bu araştırmaya göre suçluların %78'i lise düzeyinden düşük öğrenim düzeyine sahip olan bireylerdir. Üniversite mezunlarının oldukça düşük suç oranına sahip olduğu, hükümlülerin %23'ünün okul yıllarında okuldan atılma, disiplin cezası gibi bazı problemler yaşadıklarını okuldan atılanların veya terk edenlerin oranının ise %14 olduğu bu durumda okuldan ayrılma-atılma ve suçluluk arasında önemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Kızmaz, 2004, 318–314).

Türkiye'deki 2002 yılındaki istatistiklere baktığımızda 2002 yılında cezaevine giren hükümlülerin içinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %2,8, bunun yanında okula yazma bilen hükümlülerin oranı ise %97,2 olarak görülmektedir. Okuma yazma bilenler arasında ilkökul mezunu olanların oranı %69,5 fakülte ve yüksek okul mezunu olanların oranı ise %2,2'dir.

Grafik 4.17 2002 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı

Kaynak: Adalet İstatistikleri, TÜİK 2002

Türkiye'deki 2003 yılındaki istatistiklere baktığımızda 2003 yılında cezaevine giren hükümlülerin içinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3,0, okuma yazma bilenlerin oranı ise 2003 yılında %97 olarak karşımıza çıkmaktadır. Okuma yazma bilenler arasında ilköğretim mezunu olanların oranı %70,3, fakülte ve yüksekokul mezunu olanların oranı ise; %2,4 olarak görülmüştür.

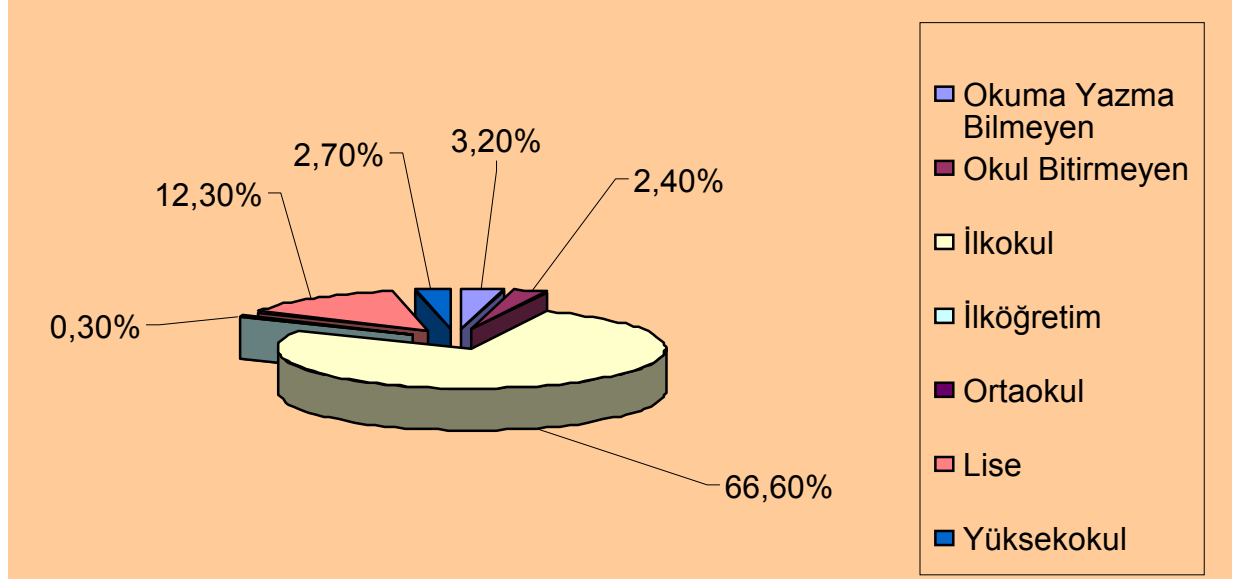
Grafik 4.18 2003 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı

Kaynak: Adalet İstatistikleri, TÜİK 2003

Türkiye'deki 2004 yılındaki istatistiklere baktığımızda 2004 yılında cezaevine giren hükümlüler içinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3,2, okuma yazma bilenlerin oranı ise

%96,8'dir. Okuma yazma bilenler arasında ise ilkokul mezunu olanların oranı %68,9, fakülte ve yüksek okul mezunu olanların oranı %2,7 'dir.

Grafik 4.19 2004 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı

Kaynak: Adalet İstatistikleri, TUIK 2004

2002–2004 yılları arasında hükümlülerin eğitim durumunu gösteren tablolara baktığımızda hemen hemen yıllar arasında yüzdelerin birbirine yakın olduğunu, eğitim durumunun yüzdelerinde büyük farklar görmemekteyiz. Bunu daha iyi görebilmek için aşağıdaki tablodan izleyebiliriz;

Tablo 4.7 2002–2004 Yılları Arasında Cezaevine Giren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı (Yüzde)

Öğrenim Durumu	2002	2003	2004
Okuryazar değil	2,8	3	3,2
Okul Bitirmeyen	2,4	2,4	2,4
İlkokul mezunu	69,5	68,2	66,6
Ortaokul ve Dengi Okul Mezunu	12	12,6	12,5
Lise ve Dengi Okul Mezunu	11	11,3	12,3
Yüksek Okul Mezunu	2,2	2,4	2,7

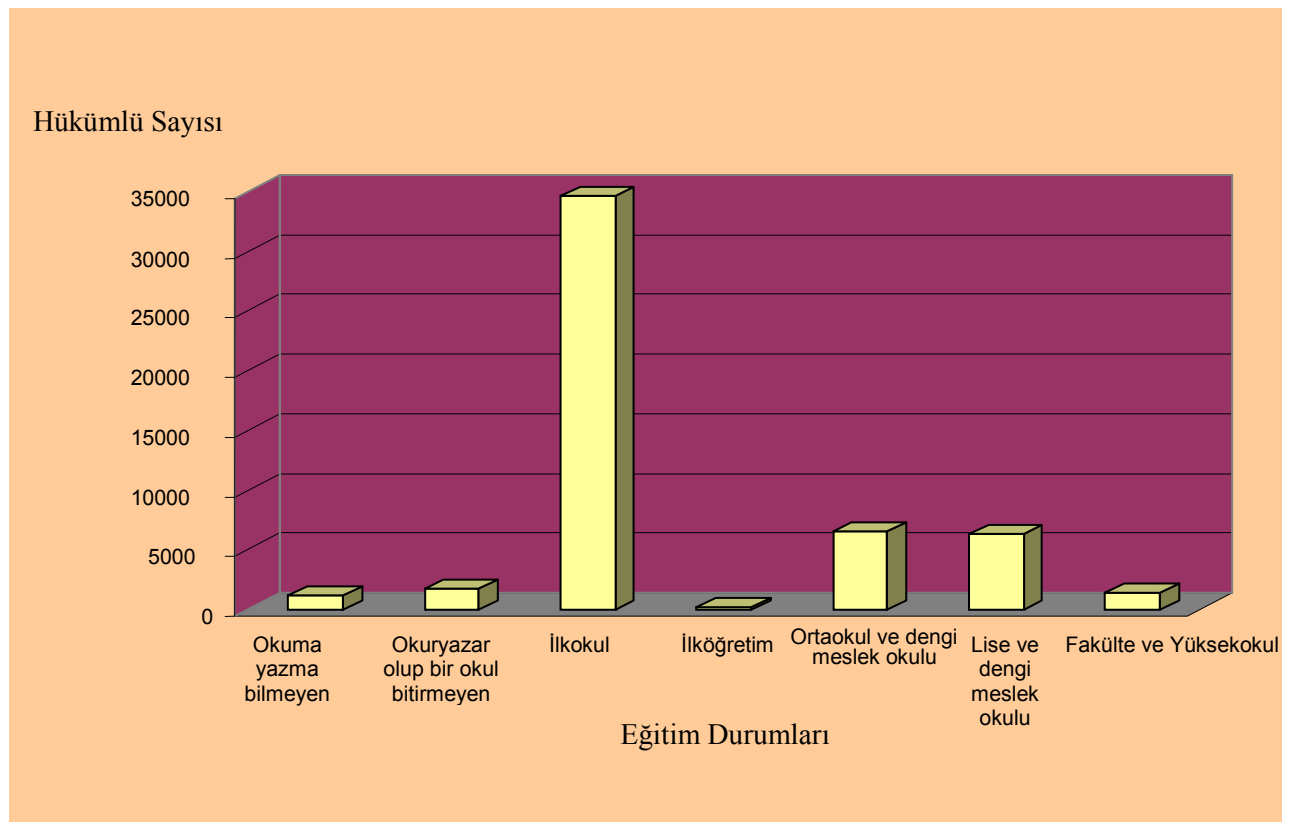
Kaynak: Adalet İstatistikleri, TUIK (2002–2004)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi cezaevine giren bireylerin eğitim durumu incelendiğinde, hükümlülerin büyük bir yüzdesi ilkokul mezunudur. Öğrenim durumunun

artmasıyla birlikte hükümlülerin oranında da azalma görülmektedir. Genel olarak bakıldığında üç yıl içerisinde suçluların eğitim durumları birbirine yakın oranlarda görülmektedir. İlkokul mezunu bireylerin suç oranlarının yüksek olması dikkat çekmektedir.

Ele aldığımız örnekleminizin, 2005 yılındaki eğitim durumlarının dağılımına baktığımızda aşağıdaki grafik yer almaktadır. Ceza infaz kurumlarına 2005 yılında giren hükümlülerin %3,7'si okuma yazma bilmemektedirler, okuma yazma bilenlerin oranı ise 2005 yılı verilerine göre %96,3'dür.

Grafik 4.20 2005 Yılında Cezaevine Diren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı

Kaynak: Türkiye Adalet İstatistikleri, TUIK 2005

Hükümlülerin eğitim durumlarını ele aldığımızda görüldüğü gibi eğitim seviyesi düşük bireylerin cezaevlerinde daha sık yer alması söz konusudur. Hükümlülerin eğitim durumlarının dağılımını gösteren grafiklerde görüldüğü gibi (Grafik 4.17–4.18–4.19 ve 4.20) eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin cezaevlerine girme oranı düşüktür.

4.2. Suç Türü ve Dağılımı

Ceza kanunu ele aldığımızda suçları çeşitli kısımlara ayırdığını görmekteyiz. Ceza hukukunda da suçların farklı yönlerde sınıflandırıldığı da görülmektedir. Suç tasnifleri hukuk

tekniki adına faydalar sağlamaktadır. Dönmezer'e göre söz konusu tasnifler yapılırken ölçü olarak suçu işleyenin kişiliği ya da suçluyu söz konusu suçları işlemeye yönelten sebep ve etmenler ele alınmış değildir. Bu durumda suç olayının sağlıklı bir şekilde ele alınabilmesi için suçların kendi maksadı ile ayrıca ele alınarak tasnifleri yapılması gerekmektedir. (Dönmezer, 1994, s.53)

26.9.2004 tarih, 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunun' da suç tasnifi aşağıdaki gibi açıklanmaktadır. (26.9.2004, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu)

1. Uluslararası Suçlar

1.1. Soykırım ve insanlığa Karsı Suçlar

1.1.1. Soykırım

1.1.2. İnsanlığa karsı suçlar

1.1.3. Örgüt

1.1.4. Göçmen kaçakçılığı

1.1.5. İnsan ticareti

2. Kişilere Karsı Suçlar

2.1. Hayata Karsı Suçlar

2.1.1. Kasten adam öldürmek

2.1.2. İntihar

2.1.3. Taksirle öldürme

2.2. Vücut Dokunulmazlığına Karsı Suçlar

2.2.1. Kasten yaralama

2.2.2. Taksirle yaralama

2.2.3. İnsan üzerinde deney

2.2.4. Organ veya doku ticareti

2.3. İşkence ve Eziyet

2.4. Koruma, Gözetim, Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün ihlâli

2.4.1. Terk**2.4.2. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi****2.5. Çocuk düşürtme, düşürme veya kısırlaştırma****2.6. Cinsel Dokunulmazlığa Karsı Suçlar****2.6.1. Cinsel saldırı****2.6.2. Çocukların cinsel istismarı****2.6.3. Reşit olmayanla cinsel ilişki****2.6.4. Cinsel taciz****2.7. Hürriyete Karsı Suçlar****2.7.1. Tehdit****2.7.2. Şantaj****2.7.3. Cebir****2.7.4. Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma****2.7.5. Eğitim ve öğretimin engellenmesi****2.7.6. Kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek**

Kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi

2.7.7. Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi**2.7.8. İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını**

Engelleme

2.7.9. Konut dokunulmazlığının ihlali**2.7.10. İş ve çalışma hürriyetinin ihlali****2.7.11. Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi****2.7.12. Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi****2.7.13. Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma****2.7.14. Haberleşmenin engellenmesi****2.8. Şerefe Karsı Suçlar****2.8.1. Hakaret****2.8.2. Kişinin hatırasına hakaret**

2.9. Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar

- 2.9.1. Haberleşmenin gizliliğini ihlal
- 2.9.2. Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda Alınması
- 2.9.3. Özel hayatın gizliliğini ihlal
- 2.9.4. Kişisel verilerin kaydedilmesi

2.10. Malvarlığına Karşı Suçlar

- 2.10.1. Hırsızlık
- 2.10.2. Yağma
- 2.10.3. Mala zarar verme
- 2.10.4. İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme
- 2.10.5. Hakkı olmayan yere tecavüz
- 2.10.6. Güveni kötüye kullanma
- 2.10.7. Bedelsiz senedi kullanma
- 2.10.8. Dolandırıcılık
- 2.10.9. Hileli iflâs
- 2.10.10. Taksirli iflas
- 2.10.11. Karşılıksız yararlanma
- 2.10.12. Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi
- 2.10.13. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi

3. Topluma Karşı Suçlar

- 3.1. Genel Tehlike Yaratan Suçlar
  - 3.1.1. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması
  - 3.1.2. Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması
  - 3.1.3. Radyasyon yayma
  - 3.1.4. Atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme
  - 3.1.5. Tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el Değiştirmesi
  - 3.1.6. Akıl hastası üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünün İhlali

- 3.1.7. İnşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama
- 3.1.8. Hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması
- 3.1.9. İşaret ve engel koymama
- 3.1.10. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma
- 3.2. Çevreye Karsı Suçlar
  - 3.2.1. Çevrenin kasten kirletilmesi
  - 3.2.2. Çevrenin taksirle kirletilmesi
  - 3.2.3. Gürültüye neden olma
  - 3.2.4. İmar kirliliğine neden olma
- 3.3. Kamunun Sağlığına Karsı Suçlar
  - 3.3.1. Zehirli madde katma
  - 3.3.2. Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti
  - 3.3.3. Kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç yapma veya satma
  - 3.3.4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti
  - 3.3.5. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını Kolaylaştırma
  - 3.3.6. Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın Almak, kabul etmek veya bulundurmak
  - 3.3.7. Zehirli madde imal ve ticareti
  - 3.3.8. Sağlık için tehlikeli madde temini
  - 3.3.9. Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma
  - 3.3.10. Usulsüz ölü gömülmesi
- 3.4. Kamu Güvenine Karsı Suçlar
  - 3.4.1. Parada sahtecilik
  - 3.4.2. Kıymetli damgada sahtecilik
  - 3.4.3. Mühürde sahtecilik
  - 3.4.5. Resmi belgede sahtecilik
  - 3.4.6. Özel belgede sahtecilik
  - 3.4.7. Açığa imzanın kötüye kullanılması
- 3.5. Kamu Barısına Karsı Suçlar
  - 3.5.1. Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit
  - 3.5.2. Suç işlemeye tahrik
  - 3.5.3. Suçu ve suçluyu övme
  - 3.5.4. Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama

- 3.5.5. Kanunlara uymamaya tahrik
- 3.5.6. Görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma
- 3.5.7. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma
- 3.5.8. Şapka ve Türk harfleri
- 3.6. Ulaşım Araçlarına veya Sabit Platformlara Karsı Suçlar
  - 3.6.1. Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması
  - 3.6.2. Kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki Sabit platformların işgali
- 3.7. Genel Ahlak Karsı Suçlar
  - 3.7.1. Hayâsızca hareketler
  - 3.7.2. Müstehcenlik
  - 3.7.3. Fuhuş
  - 3.7.4. Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama
  - 3.7.5. Dilencilik
- 3.8. Aile Düzenine Karsı Suçlar
  - 3.8.1. Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören
  - 3.8.2. Çocuğun soy bağıını değiştirme
  - 3.8.3. Kötü muamele
  - 3.8.4. Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali
- 3.9. Ekonomi, Sanayi ve Ticarete ilişkin Suçlar
  - 3.9.1. İhaleye fesat karıştırma
  - 3.9.2. Edimin ifasına fesat karıştırma
  - 3.9.3. Fiyatları etkileme
  - 3.9.4. Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma
  - 3.9.5. Ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki Bilgi veya belgelerin açıklanması
  - 3.9.6. Mal veya hizmet satımından kaçınma
  - 3.9.7. Tefecilik
- 3.10. Bilişim Alanında Suçlar
  - 3.10.1. Bilişim sistemine girme
  - 3.10.2. Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya Değiştirme
  - 3.10.3. Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması

4. Millete ve Devlete Karsı Suçlar ve Son Hükümler

4.1. Kamu idaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karsı Suçlar

4.1.1. Zimmet

4.1.2. İrtikâp

4.1.3. Denetim görevinin ihmali

4.1.4. Rüşvet

4.1.5. Yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama

4.1.6. Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması

4.1.7. Görevi kötüye kullanma

4.1.8. Göreve ilişkin sırrın açıklanması

4.1.9. Kamu görevlisinin ticareti

4.1.10. Kamu görevinin terki veya yapılmaması

4.1.11. Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf

4.1.12. Kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi

4.1.13. Kanuna aykırı eğitim kurumu

4.1.14. Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma

4.1.15. Görevi yaptırmamak için direnme

4.1.16. Kamu görevine ait araç ve gereçleri suçta kullanma

4.2. Adliyeye Karsı Suçlar

4.2.1. İftira

4.2.2. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması

4.2.3. Suç üstlenme

4.2.4. Suç uydurma

4.2.5. Yalan tanıklık

4.2.6. Yalan yere yemin

4.2.7. Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık

4.2.8. Yargı görevi yapanı etkileme

4.2.9. Suçu bildirmeme

4.2.10. Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme

4.2.11. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama

4.2.12. Suçluyu kayırma

4.2.13. Tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme

4.2.14. Gizliliğin ihlali

4.2.15. Ses veya görüntülerin kayda alınması

- 4.2.16. Genital muayene
- 4.2.17. Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs
- 4.2.18. Muhafaza görevini kötüye kullanma
- 4.2.19. Resmen teslim olunan mala el konulması ve bozulması
- 4.2.20. Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme
- 4.2.21. Hükümlü veya tutuklunun kaçması
- 4.2.22. Kaçmaya imkân sağlama
- 4.2.23. Muhafızın görevini kötüye kullanması
- 4.2.24. Hükümlü veya tutukluların ayaklanması
- 4.2.25. İnfaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak
- 4.2.26. Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme
- 4.3. Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar
  - 4.3.1. Cumhurbaşkanı hakaret
  - 4.3.2. Devletin egemenlik alametlerini aşağılama
  - 4.3.3. Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını Aşağılama
  - 4.3.4. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak
  - 4.3.5. Düşmanla işbirliği yapmak
  - 4.3.6. Devlete karşı savaşa tahrik
  - 4.3.7. Temel milli yararları karşı hareket
  - 4.3.8. Yabancı devlet aleyhine asker toplama
  - 4.3.9. Askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına Anlaşma
  - 4.3.10. Düşman devlete maddi ve mali yardım
- 4.4. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar
  - 4.4.1. Anayasayı ihlal
  - 4.4.2. Cumhurbaşkanı suikast ve fiilî saldırı
  - 4.4.3. Yasama organına karşı suç
  - 4.4.4. Hükümete karşı suç
  - 4.4.5. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine karşı silâhlı isyan
  - 4.4.6. Silâhlı örgüt
  - 4.4.7. Silâh sağlama
  - 4.4.8. Suç için anlaşma
- 4.5. Milli Savunmaya Karşı Suçlar

- 4.5.1. Askerî komutanlıkların gaspı
- 4.5.2. Halkı askerlikten soğutma
- 4.5.3. Askerleri itaatsizliğe teşvik
- 4.5.4. Yabancı hizmetine asker yazma, yazılma
- 4.5.5. Savaş zamanında emirlere uymama
- 4.5.6. Savaş zamanında yükümlülükleri yerine getirmeme
- 4.5.7. Savaşta yalan haber yayma
- 4.5.8. Seferberlikle ilgili görevin ihmali
- 4.5.9. Düşmandan unvan ve benzeri payeler kabulü
- 4.6. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk
- 4.6.1. Devletin güvenliğine ilişkin belgeler
- 4.6.2. Devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme
- 4.6.3. Siyasal veya askerî casusluk
- 4.6.4. Devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri
Açıklama
- 4.6.5. Gizli kalması gereken bilgileri açıklama
- 4.6.6. Uluslararası casusluk
- 4.6.7. Askerî yasak bölgelere girme
- 4.6.8. Devlet sırlarından yararlanma, Devlet hizmetlerinde
Sadakatsizlik
- 4.6.9. Yasaklanan bilgilerin casusluk maksadıyla temini
- 4.6.10. Yasaklanan bilgileri açıklama
- 4.6.11. Yasaklanan bilgileri siyasal veya askerî casusluk
Maksadıyla açıklama
- 4.6.12. Taksir sonucu casusluk fiillerinin islenmesi
- 4.6.13. Devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma
- 4.7. Yabancı Devletlerle Olan ilişkilere Karşı Suçlar
- 4.7.1. Yabancı devlet başkanına karşı suç
- 4.7.2. Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret
- 4.7.3. Yabancı devlet temsilcilerine karşı suç

Dönmezer, suçların kendi maksadı bakımından ayrıca teorik tasniflerde tutulması gerektiğini ve bu tasnifte suçların işleniş süreci, işleniş şekilleri, nedensellik mekanizması ve güdülenmenin ölçü olarak alınması gerektiğini ifade etmektedir. Böylece suç tasnifleri ve grupları konusunda uluslar arası bir uzlaşma doğar. Bu durumda farklı zamanlar ve ülkeler

arasında güvenilir bir karşılaştırma yapılabilmektedir. Dönmezer'e göre böyle bir tasnifin yapılabilmesi için bir tasnif formülü verilemez. Bu tasnifler, çeşitli suçlar üzerinde yapılacak araştırmalar sonucunda bunların hangisinin sosyolojik bir bütün teşkil ettiği veya kriminolojik yönden ayrı bir birim oluşturduğu anlaşılacak tasnif yapılır. Başka bir deyişle tasnif bilimsel araştırmaların devamı sonucu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Dönmezer, 1994, s.53).

Türkiye'de Emniyet Müdürlüğü, Jandarmanın tarafından suç ile ilgili tutulan kayıtlar, İçişleri Bakanlığına ve Türkiye İstatistik Kurumuna her yıl yayınlanmak üzere bilgiler iletilmektedir. Bu bilgiler genel başlıklar halinde bir araya getirilmektedir. Emniyet Müdürlüğü suç araştırmalarında suçu dört ana başlık şeklinde ayırmıştır Bunlar; kamusal düzen, kaçakçılık, güvenlik ve terörizm olmak üzere tespit edilen suçların hangi şekillerde kayıt edildiği duruma göre tanımlanmıştır. Ancak TCK'nın 01.06.2005 tarihli düzenlemesinde suçlar; uluslar arası suçlar, şahsa karşı, topluma karşı, devlete ve çevreye karşı olmak üzere sınıflandırılacağı Emniyet Müdürlüğü'nün de 2007 yılından itibaren suç sınıflamalarında bu kategoriyi kullanması yönünde düzenleme geleceği açıklanmaktadır (Bahar ve Fert, 2008, s.92).

Bu bölümde yukarıda Türk Ceza Kanunu'nda yer alan suç türlerinden; mala karşı işlenen ve şahsa karşı işlenen suçlar ve son yıllarda dikkat çeken bilişim suçları üzerinde durulacaktır.

4.2.1. Mala Karşı İşlenen Suçlar

Mala karşı işlenen suçlar, bireyin başkasına ait olan malına karşı yaptığı zarar, sahibinin izni dışında kullanması, el koyması, sahiplenmesi olarak tanımlayabiliriz. Mala karşı işlenen suçlar yukarıda yer alan Türk Ceza Kanununun suç tasnifi sıralamasında **2.10** sırada yer almaktadır. Hırsızlık, gasp, dolandırıcılık, mala zarar verme bunlar arasındadır.

4.2.1.1.Hırsızlık

Hırsızlık suçu mala karşı işlenen suçlar arasında önemli bir yer almaktadır. Ekonomik amaçla işlenen suçlar arasındadır. Hırsızlık, kanunsuz yollarla ev, işyeri ve benzeri yapılara girmektir. Hırsızlar profesyoneller ve amatörler olarak sınıflanmaktadır. Amatörler ihtiyaçları olduğu zaman hırsızlık yapmayı tercih ederler, muhtemelen kapı veya camı kullanırlar, amatörler kaliteden çok miktarı düşünerek küçük planlar yaparlar. Genel olarak genç bireylerdir. Profesyonel hırsızlar da ise; beceri ve plan önemlidir (Beirne, Messerschmidt, 2006, s.103–104).

Birçok araştırmacının hırsızlarla yaptığı görüşmelerde “hırsızlar hırsızlıklarda” başlıklı bir sonuç ortaya çıkmıştır. (Cromwell, Olson, ve Avary 1991; Wright ve Decker,1994) başlıca sonuçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır. (Beirne, Messerschmidt, 2006, s.104–105).

- Hırsız hırsızlık için ilk motive eden durum paraya olan ihtiyaçtır.
- Hırsızlar alışma yaşamında, az eğitim aldıkları, herhangi bir becerilerinin olmadığı, ağır yasadışı uyururucu ve alkol kullanıcıları oldukları için bulunmazlar.
- Hırsızlar gelirlerini yeme içme, barınma ve giyinme masraflarını karşılamaktadırlar. Alkol ve uyururucu kullananları ise kazançlarından bu alışkanlıklarına pay ayırmaktadır.
- Hırsızlık, bir hırsız için başarılı bir şekilde tehlikeli bir davranışı tamamlayarak “biri olmak” anlamına gelmektedir.
- Birçok hırsız potansiyel tyoları hırsızlık yapmadan önce takip etmektedir.
- Hırsızlar evleri hırsızlık yapmak için “dış etken” lerinin etkisiyle tercih etmektedirler, örneğin evin büyüklüğü, ev sahibinin arabasının tipi, hırsıza evin içerisindeki eşyaların değeri konusunda yardımcı olmaktadır.
- Hırsızlar hedef olarak seçilmiş eve girmeden önce üç soruyu sorarlar eğer bu sorulara cevap “ evet” ise hırsızlığı gerçekleştirirler, bu sorular; (1) Eve hırsız görünmeden ve ihbar edilmeden girebilir mi? (2) Ev yakın bir zamanda meşgul edildi mi? (3) Eve kolay bir şekilde girilebilir mi?
- Birçok hırsız gündüz saatlerini kurbanların içte olduğu zamanları tercih etmektedir.
- Bir köpek, alarm sistemi ve komşuların bulunması gibi durumlar hırsızlar için en etkili caydırıcı etmenlerdir.

Bahar ve Fert, “ The Debate over Recent Recorded Crime in Turkey” adlı makalelerinde Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma kayıtlarından aldıkları verilerle 2004–2006 tarihleri arasında mala karşı suç türlerinin dağılımlarını gösteren aşağıdaki tabloyu oluşturmuşlardır.

Tablo 4.8 2004–2006 Yılları Arasında İşlenen Mala Karşı Suç Türlerinin Dağılımı

		2004	2005	2006
Hırsızlık	Eve	33,937	53,932	85,964
	İşyerine	29,919	43,733	55,967
	Kamusal alana	2,744	3,579	4,307
	Bankaya	117	158	202
	Arabadan hırsızlık	25,190	39,705	68,855
	Araba hırsızlığı	24,659	32,051	31,522
	Saldırarak	5,101	7,168	12,154
	Cep hırsızlığı	11,689	18,556	27,612
	Hayvan Hırsızlığı	695	886	1,200
	Diğerler Hırsızlıklar	22,447	35,060	64,166
Cebri Hırsızlık / Dolandırıcılık	İnsana	4,259	6,248	7,770
	Eve	254	160	192
	İşyerine	264	290	428
	Bankaya	6	6	8
	Adam Kaçırarak	65	86	95
	Birisine zorla çek veya yasal belge imzalatarak	154	188	316
Kundaklama	Kasıtlı	1,174	1,524	2,210
	Kaza Eseri	2,701	3,253	6,038
Diğer Suçlar	Dolandırıcılık	5,141	7,528	12,651
	Yasal Dolandırıcılık	3,604	5,162	8,529
	Alı Koyma/Çalınan menkulleri satma	372	510	1,055
	Kriminal zarar	7,046	14,156	38,267
	Siber Suç	317	214	299
	Binaya zorla Girmek	1,836	2,093	3,156
	Devlet yönetmeliğini ihlal etmek	4,439	2,804	3,487
Yukarıda Listelenmemiş olanlar		7,207	10,715	27,384
Toplam		195,337	289,765	463,834

Kaynak: Bahar ve Fert, 2008, s.100

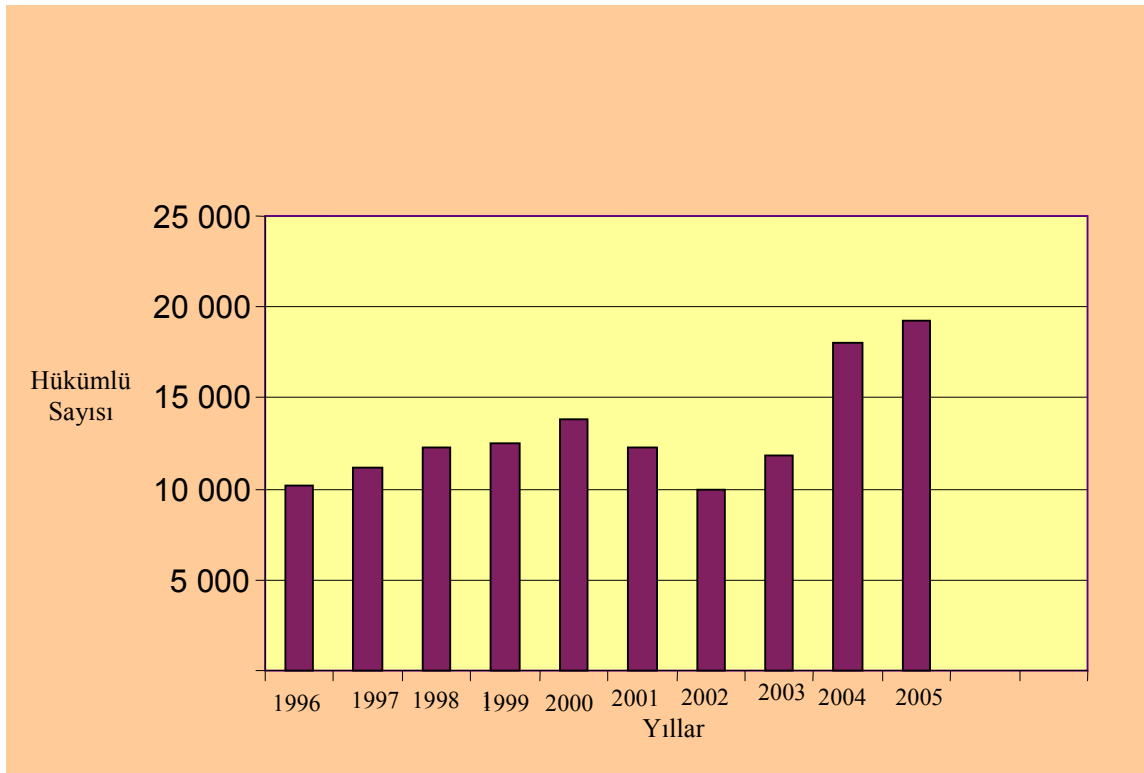
Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi hırsızlık suç türünde üç yıl içerisinde önemli artışlar yaşanmıştır özellikle eve yapılan hırsızlıklarda artışları çok yüksek orandadır. Genel olarak

mala karşı işlenen suç türlerindeki artış gelir dağılımındaki eşitsizlik, işsizlik, yoksulluk ve göç gibi sosyo ekonomik faktörlerle ilişkilidir.

Kapkaç; mala karşı işlenen bir suç türüdür ve son yıllarda bu suç türünde önemli bir artış gözlenmektedir. Türk Ceza Kanununda m.142/2,b’de “*Elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle ya da özel beceriyle*” şeklinde hırsızlığın kapkaççılık biçiminde işlenmesi olarak açıklanmıştır. (Demirbaş, 2005, s.242).

Emniyet Müdürlüğünün, 2004 yılında yaptığı araştırmaya göre kapkaççıların saldırılarını genellikle 15:00 ile 21:00 arasında ve %67,8’inin cadde ve sokaklarda işlediklerini ve yaya olarak kaçtıklarını, suçların %53,4’ü yaya olarak işlenmekte, %25,4’ü otomobille, %17,4’ü motosikletle, %1,4 silah ve bıçakla tehdit edilerek işlendiği araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Kapkaç suçunu işleyenlerin %38,5’u omuzdan, %26,6’sı elden, %6,6’sı araçtan çantaları alıp kaçmışlardır. Emniyet genel müdürlüğünün yaptığı çalışmada kapkaç suçunu genelde sokak çocuklarının yaptığını, kayıtlara göre 2004 yılının ilk on yılında 3.948 kapkaç olayı tespit edilmiştir. 1.275’inin faili yakalanmış, 318’inin faili tespit edilmiş, 2.355 olay faili meçhul kalmıştır (Demirbaş, 2005, s.242–243).

Grafik 4.21 Mala Karşı İşlenen Suçların 1996–2005 Yılları Arasında Dağılımı

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=1&ust_id=12, 18. Şubat.08

TUİK verilerinden yararlanarak oluşturulan yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi mala karşı suç türünden dolayı hüküm giyen birey sayısı özellikle 2004 ve 2005 yılları arasında artış göstermiştir. Özellikle 2003 ve 2004 yılları arasında önemli bir ölçüde artış kaydedilmiştir.

Mala karşı işlenen suç türlerinin temel nedeni olumsuz ekonomik koşullardır. Olumsuz ekonomik koşulların oluşumunda etkili olan işsizlik ve yoksulluk aşağıdaki başlık altında ele alınacaktır.

4.2.1.2 Mala Karşı İşlenen Suçlarda Etkili Olan iki Önemli Faktör; İşsizlik ve Yoksulluk

İşsizlik ve suç arasındaki ilişkiye baktığımızda, işsizlik durumunun kişi üzerinde bazı ruhsal bunalımlara neden olabileceği ve bireyin ekonomik ihtiyaçlarını giderebilmek için suça yönelim ihtimalinin yüksek olmasında işsizlik bir faktördür. Yapılan araştırmalarda işsizlik sonucunda özellikle bireylerde mala karşı suç işleme sıklığı tespit edilmiştir. İşsizlik bireyde ruhsal bunalımla birlikte ekonomik yönden yaşanan güçsüzlükle bireyi yoksulluğa götürmektedir (Demirbaş, 2005, s.184).

Suç ve işsizlik konusunda M. Harvey Brenner 1976 yılında yaptığı araştırmada 1970’li yıllarda işsizlik oranının yüzde birlik artışına karşılık olarak adam öldürme ve hırsızlık suçlarında yüzde dördlük bir artış olduğunu ortaya koymuştur. Cook ve Zarkin tarafından 1933 ve 1980 yılları arasında iş ve suç konusunda yapılan benzer bir araştırmada da işsizlik oranlarında görülen yüzde birlik artışın, yüzde 2,3 oranında hırsızlığın ve yüzde 1,6 oranında soygunun artışı ile sonuçlandığı tespit edilmiştir. Birçok araştırmada suç ve işsizlik konusunda pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Sonuç olarak toplumda işsiz bireylerin artması beraberinde suç oranlarının yükselmesini getirmektedir (Beirne, Messerschmidt, 2006, 66). Yapılan bu araştırmada, suç ve işsizlik oranlarının birbirini etkileyen iki önemli sosyal problem olduğu görülmektedir.

Ülkemizde de önemli bir sosyal problem olan işsizlik kavramı nüfus artış hızının yüksek olması bununla birlikte yetersiz istihdam kaynaklarından dolayı işsizlik önemli bir sosyal problem haline gelmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2007 Kasım Dönemi Hane halkı İşgücü Araştırma sonuçlarına göre 2007 yılı Kasım döneminde istihdam edilenlerin sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre 368 bin kişi azalarak, 20 milyon 867 bin kişiye düşmüştür. Bu dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı 349 bin kişi azalırken, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 19 bin kişi azalmıştır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 85 bin kişi artarak 2 milyon 350 bin kişiye yükselmiştir. İşsizlik oranı ise 0,5 puanlık artışla % 10,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 0,3 puanlık artışla % 12, kırsal yerlerde ise 0,6 puanlık artışla % 7,1 olmuştur. Aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde görülmektedir.

Tablo 4.9 Türkiye’de İşgücü Durumu, 2006–2007

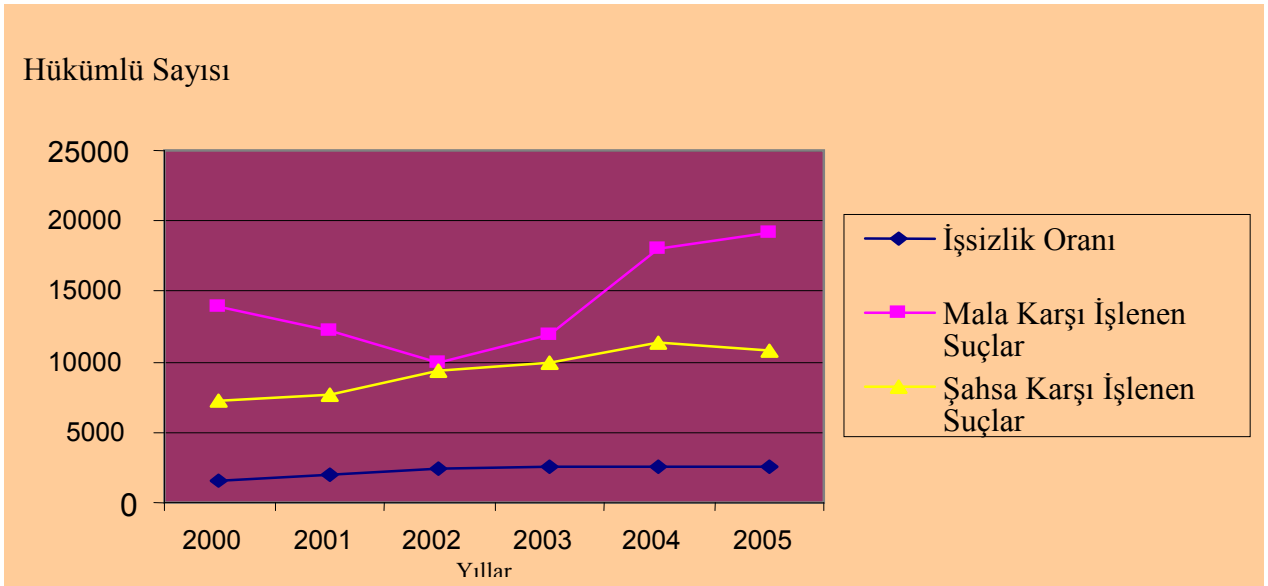
	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Kurumsal olmayan sivil nüfus (000)	68 426	69 185	42 926	43 819	25 502	25 365
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	48 771	49 511	31 073	31 800	17 699	17 711
İşgücü (000)	23 500	23 217	14 186	14 252	9 315	8 965
İstihdam (000)	21 235	20 867	12 526	12 538	8 709	8 329
İşsiz (000)	2 265	2 350	1 660	1 714	605	636
İşgücüne katılma oranı (%)	48.2	46.9	45.7	44.8	52.6	50.6
İstihdam oranı (%)	43.5	42.1	40.3	39.4	49.2	47.0
İşsizlik oranı (%)	9.6	10.1	11.7	12.0	6.5	7.1
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	12.2	12.6	12.0	12.3	12.9	13.6
Genç nüfusta işsizlik oranı ⁽¹⁾ (%)	19.0	20.0	21.6	21.6	14.8	17.0
Eksik istihdam oranı (%)	3.0	2.8	2.7	2.3	3.6	3.6
Genç nüfusta eksik istihdam oranı ⁽¹⁾ (%)	3.4	2.6	2.4	2.3	5.0	3.1
İşgücüne dâhil olmayanlar (000)	25 271	26 294	16 887	17 548	8 384	8 746
(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus						

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1937>, (Kasım 2007), 10.01.08

İşsizliğin ve işsizlik sürecinin uzun olması birey üzerinde olumsuzluklara neden olabilir. Bireyi depresif bir duruma sürükleyebilir. Birey, kendi işsizliğinin sebebini toplum olarak görebilir. İşsiz birey yaşadığı gelir kaybını özellikle mala karşı suç türlerine yönelerek telafi etmek isteyebilir. Tüm bu faktörler, işsiz bireyin kişisel yapısına ve çevresel etkilere bağlı olarak bireyin suça yönelimine neden olabilir.

İşsizlik bireyin ekonomik koşullarını etkileyen önemli bir değişkendir. Mala karşı suç türlerinin temel nedeni olarak ekonomik koşulların yetersiz olma durumu olarak ele aldığımızda işsizlik ve mala karşı suç işleyen hükümlülerin oranlarını karşılaştırmak yerinde olacaktır. Aşağıdaki grafikte üç ayrı değişken görülmektedir. İşsizlik oranı, mala karşı suç türlerini işleyen birey sayısı ve şahsa karşı suç türlerini işleyen birey sayısı yer almaktadır.

Grafik 4.22 2000–2005 Yılları Arasında Mala Karşı Suç ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Hükümlüler ile Türkiye’deki İşsizlik Oranı

Kaynak: TÜİK Adalet İstatistikleri; www.tuik.gov.tr, 20.02.08, TÜİK Hane halkı İşgücü İstatistikleri ; www.tuik.gov.tr , 20.02.08)

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi 2000–2005 yılları arasında Mala karşı suç işleyen hükümlü sayısında 2002 yılından itibaren artış yaşanmıştır. Mala karşı suç işleyen hükümlü sayısı 2005 yılında 20.000’lere ulaşmaktadır, aynı tarihlerde işsizlik oranlarına bakıldığında da artış gözlenmektedir. Buradan hareketle işsizlik oranının yüksek olduğu 2002 yılından itibaren aynı zamanda mala karşı suç türlerini işleyen hükümlü sayısının yüksek olması bu iki değişken arasında pozitif bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

İşsizlik ve suç arasında bulunan ilişkinin bir benzeri yoksulluk ve suç arasında da bulunmaktadır. Suç ve ekonomi arasındaki ilişki kriminolojinin sıkça ele aldığı konular arasındadır. Bu konuyla ilgili ilk çalışmalardan biri olarak kabul edilen Fransız kriminolog Guerry’ye aittir. Guerry’nin 1827 yılında Fransa’da yayınlanan suç istatistiklerinden yola çıkarak suçun sosyal faktörlerle olan ilişkisini göstermiştir. Şahsa karşı işlenen ve mala karşı işlenen suçlar olarak suçu iki şekilde sınıflandıran Guerry, yoksulluk ve suç ilişkisi ile ilgili analizinde önemli değişkenin suç işleme fırsatı olduğunu belirtmiştir (İçli, 2004, s.54). Guerry 1800’lü yıllarda Fransa’da refah olan bölgelerde şiddet suçlarından çok mala karşı suçların işlendiğini görmüştür. Bunun sebebi Guerry’nin “suç işleme fırsatı” olarak ortaya koyduğu görüşü ile açıklamaktadır. Refah seviyesi yüksek olan bölgelerde çalınabilecek değerli objeler daha sık bulunmaktadır (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.85).

Yoksulluk ve suç arasındaki ilişkiyle ilgili ilk çalışmalardan biride Adolphe Quetelet adlı Belçikalı araştırmacıya aittir. Quetelet 1828 yılında yayınlanan Fransa'ya ait istatistikleri değerlendirerek bu istatistiklerde önemli sonuçlar elde etmiştir. İstatistiklerin analizini yapan Quetelet; bazı insanların suç işlemeye diğer insanlara göre daha yatkın olduklarını saptamıştır, özellikle genç, erkek, fakir, işsiz ve eğitimsiz olan bireylerin. Genç erkeklerin çok olduğu yerlerde suç oranlarının yüksek olduğunu, fakat yoksulluğun ve işsizliğin çok olduğu yerlerde daha az suç oranına sahip olduğunu tespit etmiştir. Refaha ve işe sahip olan insanların bulunduğu yerlerde ise yoksul ve işsiz bireylerin suç işlediklerini böylece yoksulluğun ve işsizliğin olduğu yerlerde suç oranlarının yüksek olduğu fakat fakir ve işsiz bireylerin bulunduğu yerlerde de suç işleme oranlarının yüksek olduğunun yaptığı analizde ortaya koymuştur (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.24).

Günümüzde zengin ve fakir bireyler arasındaki farktan dolayı ortaya çıkan ekonomik eşitsizlikler fakir bireyler üzerinde sosyal baskıya neden olabilmektedir. Yoksul bireyler etrafında refah seviyesi yüksek olan bireyleri görerek, onların içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullar yoksul bireyi şiddete ve suça yöneltebilen faktörler arasındadır. Ülkemizde TÜİK'in yaptığı yoksulluk analizi yoksulluk oranını şu şekilde göstermektedir.

Tablo 4.10 Yıllar İtibariyle Yöntemlere Göre Yoksulluk Oranı

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)			
	2002	2003	2004	2005
Gıda Yoksulluğu (açlık)	1,35	1,29	1,29	0,87
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26,96	28,12	25,60	20,50
Kişi başı günlük 1 \$ ¹	0,20	0,01	0,02	0,01
Kişi başı günlük 2.15\$'in altı ¹	3,04	2,39	2,49	1,55
Kişi başı günlük 4.3'in altı ¹	30,30	23,75	20,89	16,36
Harcama esaslı göreceli yoksulluk ²	14,74	15,51	14,18	16,16

Kaynak; <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do> , 20.02.08

TÜİK 2006 yılında Türkiye'de bireylerin yaklaşık % 0.74'ü yani 539 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 17.81'i yani 12 930 bin kişinin ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamakta olduğunu açıklamıştır. Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücüne göre 1 Doların altında kalan bireyin bulunmadığını 2006

¹ 1 \$'ın satın alma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 618 281 TL; 2003 yılı için 732 480 TL; 2004 yılı için 780 121 TL ve 2005 yılı için 0.830400 YTL kullanılmıştır.

² Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50 ' si alınmıştır.

yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırınının 205 YTL, aylık yoksulluk sınırınının ise 549 YTL olduğunu açıklamıştır. 2005 yılında % 0.87 olarak tahmin edilen açlık sınırının altında yaşayan fert oranı 2006 yılında % 0.74'e, yoksul fert oranı da % 20,5'den % 17.81'e düşmüştür. Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda yoksulluk oranı % 31.98 iken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı % 9.31 olarak belirtilmiştir. (<http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do> 20.02.08).

4.2.2. Şahsa Karşı İşlenen Suçlar

Şahsa karşı işlenen suç türleri bireyin haklarına karşı işlenen suç türleridir. Türk Ceza Kanununun suç tasnifi sıralamasında 2. sıralamada yer almaktadır. Adam öldürme, kasten yaralama, cinsel saldırı, hakaret ve intihar gibi suçlar bu suç türü arasındadır.

Adam öldürme; kasıtlı olarak bir insanın hayatına son vermedir. Adam öldürme bilinen en eski suç türleri arasındadır. Hemen hemen her toplumda görülen bir suçtur.

İçli, adam öldürme suçunu genel anlamda bireyin bilerek ve isteyerek veya planlamadan kaza sonucu bir başka bireyin yaşamına son vermesi olarak tanımlamaktadır. Sapmış bir davranış olan bu suç türünün bir toplumda yaygın olarak görülmesinin ve var olan kültürün bir unsuru olarak yer alması sonucunda önemli toplumsal problemleri beraberinde getireceğini belirtmektedir (İçli, 2004, s.148).

İntihar; Bireyin kendi kendisini öldürmesi olarak tanımlanan bu suç türü toplumsal ve kriminolojik olarak ele alınmaktadır. Farklı ülkelerde “suç” un tanımı değişmektedir tıpkı intiharın ülkemizde 2006 yılından önce suç olarak görülmemesi gibi, 2006 yılından önce intihar, “herhangi birini intihar etmeye ikna etme ve yardımcı olmak” olarak ele alınan bir suç olarak tanımlanmaktaydı (Bahar ve Fert, 2008, s.94).

Aşağıdaki tabloda Bahar ve Fert'in “ The Debate over Recent Recorded Crime in Turkey” adlı makalelerinde Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma kayıtlarından aldıkları verilerle 2004–2006 tarihleri arasında şahsa karşı suç türlerinin dağılımlarını gösterilmektedir.

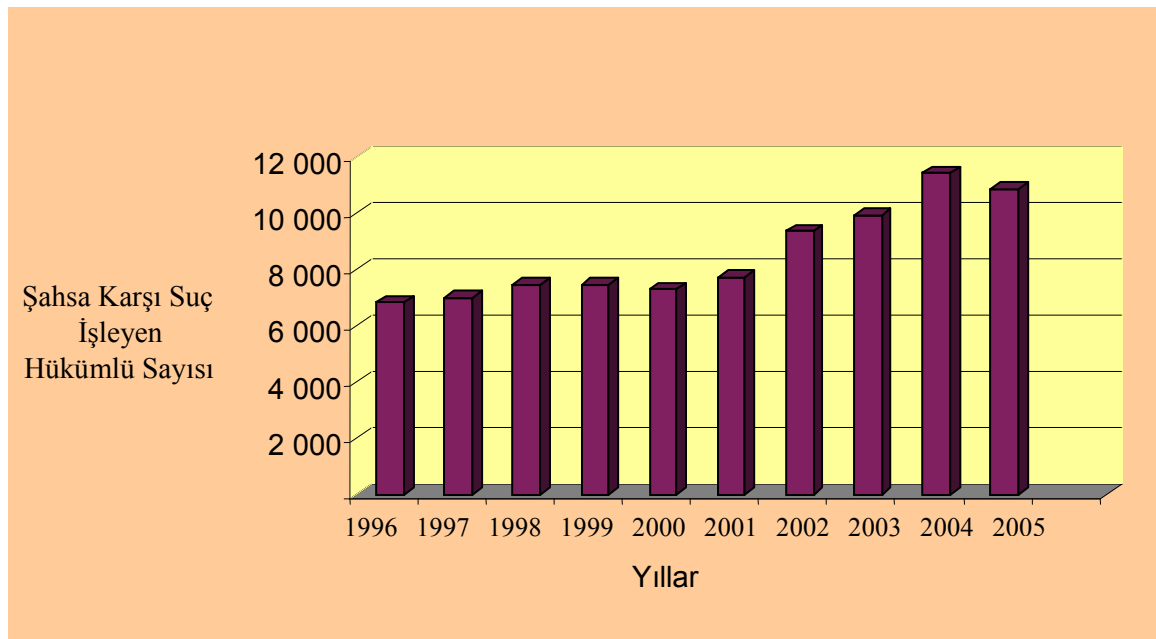
Tablo 4.11 2004–2006 Yılları Arasında Şahsa Karşı İşlenen Suçlar

		2004	2005	2006
Kanunsuz Öldürme	Önceden tasarlanmış Cinayet	1,828	2,094	2,066
	Kaza Eseri Öldürme	854	808	826
	Adam Öldürmeye Teşebbüs	390	489	563
Saldırmak	Kasti Adam Dövmek/Yaralamak	62,420	77,623	111,565
	Kaza ile Yaralamak	4,219	5,220	7,130
Kişisel Özgürlüğe, aileye ve Namusa Karşı İşlenen Suçlar	Kız Kaçırarak	4,471	5,220	7,130
	Çocuk Kaçırarak	293	429	546
	Rehin Almak	33	33	58
	Tehdit Etmek	5,587	10,809	28,088
	Aile içinde Kötü Davranmak	7,079	9,901	17,064
	Hakarete bulunma & Küfretmek	2,339	4,600	11,509
	Müstehcen Davranışlar	1,757	1,802	3,144
	Irza geçmek	1,152	1,206	1,300
	Irza Geçmeye Çalışmak	709	805	1,026
	Fahişelik	2,032	1,594	1,932
	Yasadışı Kumar Oynama	3,485	1,825	2,329
Devletin Birimlerine Karşı İşlenen Suçlar	Polise Karşı Hakaret/Saldırı	6,169	7,037	9,631
	Herhangi bir Devlet Memuruna Karşı Hakaret/Saldırı	1,354	1,616	1,841
	Rüşvet	168	144	173
	Zimmete Para Geçirme	19	33	40
	Sahtekârlık	23	20	20
	Dolandırıcılık	14	6	1
Diğer Suçlar	İnsan Pazarlama	200	130	104
	Ateşli Silahlar	8,068	10,667	19,137
	Kamusal Alanda silah kullanma	5,259	5,470	6,533
	İntihar	1,674	1,619	1,647
	İntihar'a Kalkışma	9,280	12,094	18,527
Yukarıda Listelenmemiş olanlar		27,070	34,436	63,131
Toplam		158,241	197,996	321,676

Kaynak: Bahar ve Fert, 2008, s.98

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi özellikle “kasti adam dövme/yaralamak” suçu yıldan yıla artış göstermiştir. Aşağıdaki grafikte ise Adalet İstatistiklerinin 1996–2005 yılları arasında şahsa karşı suç işlemiş hükümlülerin yıldan yıla sayıları verilmiştir. Görüldüğü gibi özellikle 2001 yılından itibaren önemli ölçüde artış yaşanmıştır. 2004 yılında ise en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Grafik 4.23 Şahsa Karşı İşlenen Suçların 1996–2005 Yılları Arasında Dağılımı

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=1&ust_id=12. , 18 Şub. 08

Grafik 4.21 ve **Grafik 4.23**'ü karşılaştırdığımızda ülkemizde 1996–2005 yılları arasında mala karşı suç türünü işlemiş hükümlülerin daha fazla olduğunu görmekteyiz. Örneğin 2005 yılında şahsa karşı suç türü nedeniyle hüküm giymiş bireylerin sayısı 10.000 civarındayken aynı yılda mala karşı suç türü işlemekten dolayı hüküm giymiş bireylerin sayısı 18.000 civarındadır. İstatistiklerden anlaşılacağı üzere ülkemizde mala karşı suç türleri daha yaygın bir şekilde işlenmektedir.

4.2.3. Bilişim Suçları

Günümüzde bilgisayar ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan hızlı gelişmelerin hayatımızın birçok alanında önemli etkileri olduğunu görmekteyiz. Eğitim, ticaret, alışveriş, eğlence, resmi işlemler, haberleşme, gibi birçok alanda kullandığımız bilgisayar ve iletişim teknolojileri hayatımızı büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Ancak birçok olumlu etkileri

olmasının yansira olumsuz etkileri de söz konusudur. 2004 yılı TCK'nın 3.10. maddesinde topluma karşı işlenen suçlar arasında "bilişim alanında suçlar" olarak tasnifi yapılmış olan suç türleri arasında bilgisayar ve iletişim teknolojileri kullanılarak işlenen suçları görmekteyiz. Son yıllarda yaygınlaştığı görülen bu suç türü hakkında genel bilgi vermek için bu başlıkta bilişim suçları üzerinde durulacaktır.

Bilişim kavramı; bilginin ve iletişim yapısı ve özellikleri, bilginin aktarılması, organize edilmesi, saklanması, tekrar elde edilmesi, değerlendirilmesi ve dağıtımı için gerekli kuram ve yöntemlerdir. Bilgiyi kaynağından alıp kullanıcıya aktaran ve genel sistem bilimi, sibernetik, otomasyon ile bireyin çevresindeki yerinde ve zamanında kullanılan teknolojileri temel olarak alan bilgi sistemleri, şebekeleri, işlevleri, süreçleri ve etkinlikleri olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 1992,s.3).

Bilişim alanında yaşanan gelişmeler toplumu ve bireyi birçok şekilde etkilemektedir. Her teknoloji gelişiminde olduğu gibi bilişim alanında da yaşanan gelişmeler olumlu yönleri olduğu kadar olumsuz taraflarının da yaşandığı görülmektedir.

Bilişim alanı ile ilgili suçlar altmışlı yıllara kadar bilinmeyen bir suç türüydü. Bilgisayarın bu kadar hızlı bir biçimde yaygınlaşacağı tahmin edilmiyordu o yıllarda yaklaşık on kadar bilgisayarın otomatik bilgi işlem ile ilgili olan sorunları çözümede yeterli olacağına inanılıyordu. Ancak bilgisayarın yaygınlaşma hızı tahminlerin çok üzerinde seyretti. Bu gelişmeyle birlikte diğer olumsuzlukların yanında bilişim alanında suçlar da ortaya çıktı. Bilinen ilk bilişim suçu 18 Ekim 1966 tarihli Minneapolis Tribune'de yayınlanan "Bilgisayar uzmanı banka hesabında tahribat yapmakla suçlanıyor" başlıklı makale ile ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu ilk bilinen bilişim suçuyla birlikte bu suç türü yaygınlaşmaya başladı böylece birçok bilgisayar ve sistem programcılarının, sistem analistleri, operatörleri, teknisyenleri, bilgisayar üreticilerinin ve kullanıcılarının, hukukçuların ve suç araştırmacılarının dikkatini çeken önemli bir alan olmuştur (Aydın, 1992,s.13).

Aydın bilişim suçlarını; izinsiz olarak bilgisayara dayalı kişisel dosyanın açılması veya tutulması, bilgi hırsızlığına karşı koruma ile ilgili kanunların ihlal edilmesi, kişisel bilgilerin verilmesi, bilgi tecavüzü olarak tanımlamaktadır (Aydın,1992,s.27). Tanımdan da anlaşılacağı gibi bilişim suçları sadece bilgisayar ile gerçekleştirilen suçları kapsamamaktadır. Aynı zamanda bilgi ve iletişim teknolojileri alanlarında yaşanan suç unsurlarını da kapsamaktadır. Örneğin korsan cd satışı bilişim suçları arasındadır.

Hayatımızda önemli bir yere sahip olan bilgi ve iletişim teknolojilerinde aynı zamanda birçok güvenlik sorunu yer almaktadır. Bilişim alanında yaşanan bu güvenlik sorunları günümüzde suç konusuna farklı boyutlar kazandırmıştır. Bilişim alanında işlenen suç türlerine baktığımızda dinamik bir yapıya sahip olduklarını görmekteyiz. Durmadan değişen teknoloji

bilişim suçlarının da tanımlanması, yorumlanması ve cezalandırılması konusunda da durmadan farklılıkları gerektirmektedir. Bilişim suçlarını diğer suç tipleriyle kıyasladığımızda zaman ve mekân kavramlarına bağlı olmadan gerçekleştiğini görmekteyiz. Suçu işleyen bireyin diğer suç türlerinin aksine suç yerinden çok uzak yerlerden suç işlemesi mümkündür. Bilişim suçlarında suçluların belirlenmesi de oldukça zor olabilmektedir.

Bilişim suçlarının ortaya koyduğu sonuçlar diğer suçlara göre oldukça büyük ve tahrip edici olabilmektedir. Örneğin; sanal ortam ile komputere edilmiş tıbbi cihazlara internet aracılığıyla müdahale ederek tedaviye ilişkin verilerin değiştirildiğinde cinayet bile işlenebilmektedir. Bu ortamda gerçekleştirilen porno yayınlar bireysel ve toplumsal ahlaki etkileyerek kısa bir geçmişi olan sanal dostluk ve ilişkilerle evlilikleri bozarak aile kurumuna zarar verebilmektedir. Devletin resmi güvenlik birimlerinin dışında birçok kurum ve kuruluş da bireyler hakkında çok önemli bilgileri toplayarak özel hayatı ihlal etme olanağı sağlayabilmektedir (Cerrah, 2001, s. 2–3) (Aktaran: Kurt, 2005, s.59).

Amerika ve Almanya’da yapılan araştırmalar sonucunda bilişim suçlarını işleyen failerin 24 ile 33 yaş aralığında buldukları, eğitilmiş, terbiyeli beyaz ırka mensup, sağlıklı, büyük bir kısmının erkeklerden oluşan başarılı, teknik bilgi düzeyi yüksek, çalışma hayatında ilerleme beklentisi içinde bulunan bireyler olarak tespit edilmiştir. Gereken ilgi ve alakayı işverenleri tarafından görmediklerine inanan bu bireyler kendilerine yapılan haksızlıkları veriler üzerinde oynayarak veya elektronik hilelerle elde ettikleri menfaatleri sonucunda dengelediklerini ve gerçekleştirdikleri eylemleri kamu kuruluşu, banka gibi tüzel kişiliğe sahip olan topluluklara yaptıkları için işledikleri eylemlerin somut mağdurlarının olmamasından dolayı hiç kimseye zarar vermedikleri inancı ile psikolojik olarak suçluluk duygusuna kapılmamakta oldukları saptanmıştır (Yazıcıoğlu, R. Yılmaz, 1997, s.106).

Bilişim suçları işleyen “sisteme müdahale eden” veya “hacker” (kırıcı) olarak adlandırılan failer bilgisayar kullanmaya olan merakları nedeniyle bu konuda geniş bilgiye sahiptirler. Genel olarak 16–34 yaşlarında amatör ruha sahip bireylerdir. Uzmanlar tarafından hazırlanmış koruma sistemlerini aşarak bir sisteme girer ve onu yok edebilirler (Yazıcıoğlu, R. Yılmaz, 1997, s.114). Teknoloji ve onun topluma sunduğu hizmetlerden kaçınmak günümüz dünyasında hemen hemen imkânsızdır. Bireyler bu teknolojik hizmetlerden yararlanabilmek için sistemlere önem taşıyan kişisel bilgileri vermek durumunda kalmaktadır. Ancak bilişim sistemlerinde yer alan güvenlik sorunlarından dolayı sisteme dışardan müdahale veya hacker olarak adlandırılan failer bu bilgileri alarak kötü amaçlarda kullanıp bilişim sistemlerine, bireylere ve topluma büyük ölçüde zarar vererek gerek maddi gerekse ahlaki kayıplara sebep olabilmektedirler.

V. BÖLÜM

Antalya Örneği ve Suç

5.1. Kentleşme, Göç ve Suç

Bu başlık altında kentleşme ve göç gibi sosyal hareketlerin suç üzerine olan etkileri üzerinde durulacaktır. İlk olarak kentleşme olgusu ele alınarak kentleşme konusunda bilgi verilecektir. Daha sonra göç ve göçün getirdiği sosyal değişimler ele alınarak kentleşme ve göçün suça olan etkileri örneklerle tartışılacaktır.

5.1.1. Kentleşme Olgusu

Kentleşmeyi dar anlamıyla kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlayan Keleş, kentsel nüfusun doğum sayılarının ölümlere oranla artması, köy ve kasabalardan gelen göçler sonucunda artış gösterdiğini belirtmektedir. Gelişmekte olan ülkeleri bakıldığında ise doğurganlık oranının azalması sonucunda kentleşmenin daha çok kentlere köy ve kasabalardan olan nüfus hareketleri sonucunda gerçekleştiğine değinmektedir. Kentleşmenin dar anlamıyla demografik nitelik taşıdığını belirten Keleş kentleşmenin sadece nüfus hareketi olarak görülmemesi gerektiğini kentleşmenin aynı zamanda toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimlerden doğduğunu vurgulamaktadır (Keleş, 2002,s. 21–22). Bu durumda kentleşmenin tanımını Keleş şu şekilde yapmaktadır:

“Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir. ”

Kartal; kentleşmenin iki ucu olan bir çözülme, yoğunlaşma ve akım olarak nitelendirmektedir. Bu uçlardan birisi kır, ötekisi ise kenttir. Çözülme kırdan gerçekleşmektedir yoğunlaşma ise kentte, “çözülme” ve “yoğunlaşma” özelliklerine uygun ve bunlara bağlı bir biçimde gerçekleşen akım ise kır ile kent arasında olmaktadır. Bu üç olgu Kartal’a göre bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Bu parçalar birbirlerinden ayrı

düşünülemez bu parçaların zaman içerisinde işleyişi bir ülkede kentleşme sürecinin işleyiş biçimini oluşturmaktadır (Kartal, 1992, s. 33).

Gelişmiş sanayi toplumlarında kırsal ve kentsel bölgeler arasında önemli yaşam farklılıkları bulunmamaktadır. Buna karşın sanayileşme gelişimini tamamlayamamış toplumlarda kırsal ve kentsel bölgeler arasında önemli farklılıklar görülmektedir (Tatlıdil, 1993, s. 62). Kentleşme olgusunun sanayileşme ile yakından ilişkisi olduğu görülmektedir.

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin kentleşme özelliklerini Keleş şu şekilde sıralamaktadır (Keleş, 1984, s.11);

- Kentleşmenin demografik bir süreç olarak sanayileşmiş ülkelere oranla hızla artması veya hiç azalmaması,
- Büyük ve çok büyük kentlerin orta büyüklükteki ve küçük kentlere oranla daha hızlı büyümesi,
- Kentleşme hareketlerinin bazı coğrafi bölgelerde kentlere yönelmiş olmasından dolayı bazı bölgelerin kentleşme oranının düşük seviyede kalması
- Kentleşen nüfusun kent ve kamu hizmetlerinin karşılanmasında yetersizlik baş göstermesidir.

İsbir; kentleşmenin gelişimini sanayileşme öncesi ve sanayileşme sonrası olmak üzere iki bölümde incelemektedir. Sanayileşme öncesi kentleşmenin büyük oranda tarımın ilerlemesi ve elde edilen ürünlerde artış olmasının etkisiyle şekillendiğini bunun yanında farklı kültürel değerlerin kentlerde etkili olduğunu belirtmektedir. Sanayileşme sonrası kentleşmede ise, sanayileşmenin başlamasıyla kentleşme farklı unsurların etkisinde kalmıştır. Kentleşme ve sanayileşme birbirini etkileyen iki önemli unsur olarak görülmektedir. Nüfusun artmasıyla birlikte işçilerin yaptığı işleri farklılaştırarak uzmanlaşmaya yol açmaktadır. Uzmanlaşmanın kent yaşamında görülmesi bireylerin sosyal yaşamında önemli etkileri olmaktadır (İsbir, 1991,s.18).

Kentleşme sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeyle birlikte kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu meydana gelen toplum yapısında örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşmayı oluşturan bireylerin davranış şekillerinde kentlere özgü değişikliklere neden olan bir nüfus birikim süreci olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1978,s. 6) (Aktaran, Güçlü, 1985, s. 46–47).

Hancı; ülkemizde yaşanan sanayileşme hızının kentleşme hızına oranla daha yavaş olmasının sonucu olarak kentlere gelen iş gücünün doğru bir şekilde kullanılmadığını, kente göç edenlerin belli bir uzmanlaşma olmaksızın uzmanlaşmayı gerektirmeyen alanlarda istihdam olduklarını belirtmektedir. Bu alanlar ise seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı ve kapıcılık gibi marjinal sektörlere dağıldıkları görülmektedir. Bu durum beraberinde açık

işsizliğe, vergi toplanamayan kayıt dışı ekonomiye, kırdan kente göç eden genç, becerikli bireylerin doğru alanlarda kullanılmamasına bunun sonucunda da sosyal erozyonun yaşanmasına neden olmaktadır. Hancı, ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durumun kırdan kente göçü kaldıramadığından dolayı “aşırı kentleşme”, “çarpık kentleşme” olarak nitelendirildiğini belirtmektedir (Hancı, 1999, s.24-28).

Kentleşme tanımlarından anlaşıldığı üzere sadece nüfusun sayısı ve kentin kapladığı alan olarak tanımlanamayacak bir sosyal olgudur. Kentleşme sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yönleri olan ve tüm bunların bütünü ele alarak tanımlanması gereken bir olgudur. Kentleşme olgusu her kentte olumlu sonuçlar göstermemektedir. Sağlıksız şekillerde ortaya çıkan kentleşme; gecekondulaşma, işsizlik, yoksulluk, suç oranlarının artması, devletin sunduğu hizmetlerin yetersiz ve verimsiz olması sonucu ortaya çıkabilecek birçok sosyal problemi beraberinde getirmektedir.

Ülkemizde görülen ve benzer gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde kent ve göçe bağlı benzer kentleşme sorunları 1960’lı yıllardan itibaren yapılan araştırmalar sonucunda karşılaşılmıştır. 1960’lı yılların sonlarına kadar endüstriyel kalkınma ve kentleşme birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülmekteydi. Bu yıllarda kentsel yaşam alanlarına olan yoğun göçlerin Türkiye’nin kalkınmakta olan bir ülke olduğunun göstergesi olarak görülüyordu. Kırsal kesimde kullanılmayan iş gücünün kente gelmesiyle üretimin artırılmasında etkin rol alacağına inanılıyordu. Tatlıdil, bu yıllarda kente yönelik göçü düzenleyen herhangi bir politikanın geliştirilmediği buna karşın kente göçün teşvik edildiğini ileri sürmektedir (Tatlıdil, 1992,s.46). Ülkemizde 1950’li yıllarda yoğun bir biçimde başlayan ve hala devam eden kırdan kente olan göç hareketi sonucunda şekillenen kentleşme, kentlerin sosyal ve yapısal özelliklerinin hazır olmamasından dolayı beraberinde birçok sorunu getirmiştir. Bu sorunlardan biri de kentleşmeyle birlikte suç oranlarında yaşanan artıştır.

5.1.2. Göç Olgusu

Göç olgusu ekonomik, siyasal, ekolojik veya bireysel nedenlerle bir yerden başka bir yere kısa, orta veya uzun zaman süresince geriye dönüş veya sürekli yerleşim amacı taşıyan coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme eylemdir (Yalçın, 2004, s.13). İlber Ortaylı’ya göre; göç olgusu insanlığın var olduğu sürece varlığını koruyacak olan sürekliliğe sahip bir olgudur. İnsanlık tarihi kadar eski olan göç hareketi kimi zaman yaşanabilecek elverişli topraklar bulma, kimi zaman savaşlar, doğal afetler sonucu, kimi zaman ekonomik, siyasal ve sosyal nedenlerden ötürü kimi zamanda kişisel faktörlerden dolayı gerek görülmüştür. Göçleri iç göç ve dış göç olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Dış göç bir ülkeden farklı bir ülkeye olmak üzere göç hareketidir. İç göç ise bireyin yaşamını bir yıldan

az olmamak kaydıyla bulunduğu ülke sınırları içinde yaşamını sürdürdüğü alanı değiştirmesidir. Konumuz itibariyle bu başlık altında iç göç ele alınacaktır.

Türkiye’de iç göç yaygın bir biçimde görülmektedir. Aslında göçün yönü ile ilgili herhangi bir belirleme yoktur. Göç yönü kırdan kente olabileceği gibi kentten kıra, kırdan kıra da olabilir. Özellikle 1950’li yıllardan sonra yaygınlaşan iç göçün hareket yönü kırsal alanlardan kentsel yerleşim yerlerine doğru gerçekleşmektedir (Yalçın, 2004, s. 109). Bu göç türünü itme ve çekme modeli çerçevesinde açıklayan Gürbüz; “itme” faktörünü kırsal alanlarda nüfusun yaşadığı göç doğuran göçe neden olan etkenler olarak belirtmektedir. Bu etkenler toprak yetersizliği, gelir düşüklüğü, geçim sıkıntısı, nüfus artışı, gelenek ve törelerin yarattıkları baskı, sosyal ve kültürel etkenler olarak örneklendirmektedir. Bu gibi etkenler kırsal kentin itici faktörleri olabilmektedir. Bu faktörlere karşın kentsel alanlardaki iş gücü gereksinimi, gelir olanaklarının kırsal alana göre yüksekliği, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerinin kırsal alana oranla görece daha iyi olması, kentin renkli yaşam biçimi kır nüfusunu kentsel yerleşim alanlarına çeken “çekici” faktörler olarak örneklendirilmektedir (Gürbüz, 2006, s. 211).

Ülkemizde iç göçü açıklamaya yönelik geliştirilen diğer görüşlerden bazıları şöyle özetlenmektedir. *Kırsal alanlarda traktörün tarımda kullanımının yaygınlaşması*; tarımsal üretimde insan gücünün gereksiniminin azalması ve bu alanlarda insan gücünün büyük bir bölümünün fazla gelmesi insanları kentsel yaşam alanlarına yönelterek istihdam olanaklarını değerlendirme çalışmalarını sağlamasıyla iç göçte kenti çekici bir faktör kılmıştır. *Sanayinin hızla gelişmesi* ve ülkemizdeki sanayileşmenin plansızlığı sonucunda iç göçler daha çok İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi büyük kentlerde yoğunlaşmıştır. *Hızlı nüfus artışı*; kentlere olan göçlerin önemli nedenleri arasında görülmektedir. 1927 yılı nüfus sayımında ülke nüfusu 13,648 milyon iken 1950 yılında bu sayı hemen hemen iki katına çıkarak 24,065’e ulaşmıştır. *Kırsal kesimde görülen kan davaları ve terör olayları* sonucunda kırsal alanlardan güvenlik problemlerinden dolayı kentsel bölgelere göç edilmektedir. 1990’lı yıllardan sonra yaşanan terör olayları sonucunda birçok insan kırsal alanları terk etmek durumunda kalmıştır (Yalçın, 2004, s. 115–117).

Cumhuriyet döneminde vergi, eğitim ve sağlık politikalarının başlamasının köylere ancak 1950’lerden sonra ulaştığını ve etkisini gösterdiğini belirten Güvenç, 1950’li yıllara kadar ülke nüfusunun %85’inin köylü olduğunu o yıllarda uygulanmaya başlayan köye yol, su, enerji, toprak ve kredi politikası artan kırsal nüfusun artan bir hızla kentlere göç etmeye başladıklarını bugün ise kentte yaşayan insanların dörtte bir oranında kırsal kökenli olduklarına değinmektedir (Güvenç, 1997, s. 24).

Aşağıdaki tabloda 1927–2007 yılları arasında ülkemizde yapılan nüfus sayımlarından elde edilen kent nüfusunun ve köy nüfusunun toplam nüfus içindeki oranları gösterilmektedir.

Tablo 5.12 Köy ve Kent Nüfusunun Toplam Nüfus İçinde Oranı (1927–2007)

Sayım Yılı	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu (%)	Köy Nüfusu (%)
1927	13.648.270	23.52	76.47
1935	16.158.018	24.39	75.61
1940	17.820.950	24.94	75.06
1945	18.790.174	24.94	75.06
1950	20.947.118	25.04	74.96
1955	24.064.763	28.79	71.21
1960	27.754.820	31.92	68.08
1965	31.391.421	34.42	65.58
1970	35.605.176	38.45	61.55
1975	40.347.719	41.81	58.19
1980	44.736.957	43.91	56.09
1985	50.664.458	53.03	46.97
1990	56.473.035	59.01	40.99
2000	67.803.927	64.90	35.10
2007	70,586,256	70.5	29.5

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi/>, 20.03.08, 2007 Nüfus verileri 31 Aralık 2007 tarihinde Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarından alınmıştır.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere köy nüfusu 1927–1950 yılları arasında kent nüfusundan yüksek ancak 1950’li yılından itibaren gözle görülür bir biçimde köy nüfusu azalarak nüfusun kentlerde yoğunlaştığı görülmektedir.

Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayarak 1980’lere kadar uzanan kentleşme süreci pek çok sorunun sebebi olmuştur. Kırdaki nüfus artışı, tarımda makineleşme gibi sebeplerden dolayı topraklar parçalanmış ve bu parçalanmış toprakların tekrar belli kişilerde toplanmasıyla toprak sahipliği konusunda meydana gelen değişimler sonucunda kırsal alanda büyük bir kitlenin yetersiz miktarda toprak sahibi olmasının sonucu olarak geçinememesine ve işsiz kalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte kırdan kente göç hızla artış göstermiştir (Yenigül, 2005, s. 273).

II. Dünya Savaşı sonrasında başlamış olan ve 1950’li yıllarlarda takip eden kır ile kent arasındaki nüfus akımları tarımda makineleşme, tarım işsizliği ve topraksızlaşma, kırdan köye göçün azalması ve kentlere nüfus akışına neden olmuştur. Kartal, kentsel nüfusun hızla artışının

temel sebebinin kırdan kente göç olduğunu 1950–1980 yılları arasında kentlere ortalama 350.000 insanın göç ettiğini belirtmektedir (Kartal,1992, s. 22).

Türkiye’de nüfusun 2000’li yıllarda üçte ikisinin kentlerde yaşadığına dikkat çeken Kongar, ülkemizdeki kentleşmenin altında yatan temel faktörün kırsal alanlardan kentlere yapılan göç olduğunu, kentlerde yaşanan doğal nüfus artışının (doğum oranlarındaki artış gibi) kentleşme sürecini etkileyecek biçimde önemli bir faktör olmadığını belirtmektedir. Kongar’a göre doğal nüfus artışı ancak köylerdeki nüfus patlaması yoluyla kentlere akına yol açmaktadır yüksek nüfus artış hızı böylece kırsal alanların yetersizlikleri sonucunda ortaya çıkan itici faktörler ardında yatan nedenlerden birini oluşturmaktadır (Kongar, 2003, s. 550).

Kırsal nüfusun azalması gelişme ölçüsü olarak görülebilmektedir. Kentleşme ile birlikte daha çok insanın eğitim görme, sağlık hizmetlerinden yararlanma, nitelikli işlerde çalışma, iletişim ve ulaşım olanaklarından yararlanabilmesi söz konusu olur. Diğer bir taraftan kentleşme, kamunun sunması gereken toplu tüketilen hizmetlerin daha düşük bir maliyetle üretilmesini sağlamaktadır. Tüm bunların yanında hızlı ve dengesiz kentleşme birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Kentlerin bu kadar çok nüfusu barındırmaya hazır olmaması, kentsel sınıflar arasındaki eşitsizliklerin nüfus artışıyla birlikte büyümesi söz konusu olmaktadır. Şengül, kırdan kente yaşanan nüfus akışı ve yoksulluğun tanımlanmasında önemli ölçüler olan tüketim harcamaları ve gelir dağılımını inceleyerek kır yoksulluğunun kente taşındığını, bu yoksulluğun kentte de çözümlenemediğini, yoksulluğun sınıfsal niteliğinin korunduğunu belirterek gelir dağılımındaki yoksulluğun kentsel olanaklardan yararlanma oranlarına doğrudan yansıdığını açıklamaktadır (Şengül, 2007, s. 100).

Göç olgusunu insanların içinde yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak, başka bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye girmesi olarak tanımlayan Durugönül’e göre bunun sonucunda bireylerin hem kendilerinin değişmekte hem de içine girdikleri sosyo-ekonomik çevreyi değişime uğratmaktalar (Durugönül, 1997, s 95). Toplumda meydana getirdiği farklılıklarla sosyolojik bir olgu olan göç nüfus yapısını etkileyen önemli bir faktördür. Ülkemizde yaşanan kırdan kente göç ekonomik, siyasal, kültürel ve terör faktörlerine dayalı gerçekleştiği görülmektedir. Ülkemizde sanayileşme hızından daha hızlı gerçekleşen sağlıksız kentleşme sonucu kentlerde sosyal, siyasal, ekonomik ve bireylerde psikolojik olmak üzere birçok sorunu kucaklamaktadır.

5.1.3. Kentleşme ve Göçün Suça Olan Etkileri

Kentleşme sonrasında meydana gelen toplumsal sorunlar dikkat çekmektedir. Bu toplumsal sorunlardan biri olan suçluluk birçok araştırmaya konu edinmiştir. Kriminologlarca yapılan istatistiklere göre kent nüfusu ile suçun çok olması veya az olması konusunda bir

paralellik bulunmaktadır. Örneğin nüfusun 25.000 den daha az olan yerleşim yerlerinde suçluluk oranları köylerdeki suçluluk düzeyinde görülmektedir. 25.000 ile 100000 arasında olan yörelerde suç oranları daha fazladır. Nüfusu 100000 den fazla olan yerlerde ise suç oranları çok daha fazladır. (Soyaslan, 1996, s.102–103).

Kentleşme ve suç arasındaki ilişki sosyologların ve kriminologların dikkatini çekmiş, bu konu üzerinde araştırmalarda bulunmuşlardır. Durkheim; kentleşme ve suç oranları arasında ilişkiyi açıklayan araştırmacılar arasında bulunmaktadır.

Durkheim'in Toplumsal İşbölümü (*The Division of Labor Society*) adlı çalışmasında; gelişimin bir parçası olarak toplumların mekanik dayanışma biçiminden organik dayanışma biçimine geçiş sürecini açıklamaktadır. Her toplum mekanik dayanışma biçiminde; göreceli olarak diğer toplumsal gruplardan izole edilmiş ve temel olarak kendi kendine yetebilen durumdadır. Mekanik dayanışmanın hâkim olduğu toplumlarda bireysellik genellikle aynı şartlar altında, aynı işi yapmakta ve aynı değerleri taşımaktadır. Mekanik toplumda iş bölümü çok az görülmektedir bu yüzden bireysel yeteneklere ihtiyaç çok fazla duyulmaz ve toplum dayanışması toplumda yaşayanların homojenliğine dayanmaktadır. Buna karşın organik toplumlarda organize edilmiş çok sayıda iş bölümü söz konusudur. Toplumda bireysellik gelişir, uzmanlaşma artar (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s.102).

Durkheim'in mekanik ve organik dayanışma olarak sınıflandırdığı toplum tiplerinde görüldüğü gibi ilkel toplum tiplerinde görülen mekanik dayanışmaya dayalı olan toplumda sınırlı rollere ve iş bölümüne sahip toplum üyeleri davranışlarında, düşüncelerinde ve hislerinde birbirlerine büyük ölçüde benzemektedirler, ortak değerleri ve inançları taşımaktadırlar. Ancak zaman içerisinde ortaya çıkan iş bölümünün getirdiği roller sosyal dayanışmayı farklılaştırarak modern toplumlara özgü görülen organik dayanışmayı getirmiştir. Bu dayanışma biçiminde toplumda farklı tip davranışlar, düşünceler ve duygular görülmüştür. Bireysellik toplumda baskın bir duruma gelerek kolektif yaşamı değişikliğe uğratmaktadır (Beirne, Messerschmidt, 2006, s.293).

Endüstriyel toplumların giderek organik topluma doğru dönüşümünü tespit eden Durkheim organik dayanışma düzeyinin bu toplumlarda geniş bir biçimde görüldüğünü vurgulamıştır. Organik toplumları açıklarken anomi yani “normsuzluk” ve “amaçsızlık” olarak tanımlanan kavramı kullanmaktadır. Sosyolojik anlamda ise bu terim bireyin toplumsal ve yaşamsal değere olan bağlılığın yok olması azalması anlamını taşımaktadır. Anomik birey yaşama karşı ilgisiz ve belirsiz olan bireydir. Bireyin yaşama karşı bu tutumu toplumu düzenleyen yasalara da benzer tutumu göstermesini beraberinde getirir. Bu durumda bireyin suç davranışını gerçekleştirmesinde toplumsal norm ve buna bağlı olarak toplumsal kontrolün zayıflaması etkili olabilmektedir. Durkheim, her toplumda belirli bir seviyede ortaya çıkan anomik

durumun genellikle ani ve hızlı toplumsal değişmelerin sonucu olarak görüldüğünü belirtmektedir (Kızmaz, 2002,s. 47). Durkheim yüksek miktarda nüfusun ve ahlak yoğunluğunun arttığı toplumlarda yüksek oranlarda iş bölümünün ve endüstrileşmenin olduğunu belirtmektedir. Bu tip toplumlarda yüksek derecede anominin olacağını ve bu anominin yüksek derecelerde suçlu davranışı meydana getireceğini belirtmiştir. (Krohn, 1978, 665)

Clinord ve Abbott gelişim süreçlerinde sanayileşmenin, kentleşmenin ve sosyal kurumların değer yargılarında meydana gelen değişim sonuçlarını ele almışlardır. İncelemelerinde az gelişmiş ülkelerin kendilerini modern dünyaya itme eğiliminden dolayı ortaya çıkan ciddi asimetrik durumların meydana geldiğini belirterek bunları şu şekilde özetlemektedirler; (Findlay, 2000,s. 62).

- Kentsel bölgelerde modernleşmenin ve ekonomik gücün yoğunlaşması ve kırsal nüfusun sosyal ve ticari geri kalmışlığı arasındaki dengesizlik,
- Nüfusun büyüklüğü ve ekonominin istihdam yaratmadaki yetersizliği arasındaki dengesizlik,
- Yeteneğin ekonomik sistem için gerekliliği ve güçlerin gelişimi arasındaki dengesizlik,
- Kentsel alanlarda, gençlerin sosyalizasyon süreçlerinde etkili olan, diğer kurumlar tarafından yeri doldurulamayan, aile ve büyüklerin rollerindeki azalma ve bunun sonucunda gençlerin ailelerinin onay vermediği farklı davranışlarda bulunmaları,
- Değerlerdeki değişim sonucunda göreceli olarak fakirleşen şartlarda geleneksel yaşantılarını sürdüren insanlar için kaderci kabulü ret etmelerine neden olmaktadır.

Findlay; sosyo-ekonomik şartların geniş tabanda gelişimiyle farklı sosyal durumları ortaya çıkaracağını ve suçun da bunlardan biri olduğunu belirtmektedir. Yukarıda bahsedilen asimetrik durumların ve suç arasındaki bağlamsal etkiler tartışıldığında ise, herkes tarafından bilinen, bu bağlamda kanıtlanmış gerçeklerin ortaya çıkacağını belirtmektedir. Örneğin; birçok suçun genç erkekler tarafından işlendiği bilinmektedir. Findlay genç erkek suçlularının işsiz, kalifiyesiz, suç işlenen bölgeye yakın zaman içerisinde göç etmiş oldukları ve güçlü aile bağlarının bulunmadığını ve gelişimin benzer sosyal değişimleri suçluluk bağlamında yaratacağını belirtmektedir. Genç erkeklerin suçluluk davranışlarındaki sosyal karakterlerinin,

bireysel ve toplumsal sonuçları arasındaki ilişkileri rastlantısal bir biçimde Findlay'a göre açıklanamaz.

Kentleşmenin suçluluk oranlarını artırması konusunda bazı kriminojen faktörleri sayan Dönmezer şu faktörlere yer vermektedir. Sosyal hareketsizliğin hızlanması, sosyal kontrol mekanizmasının çözülmesi, sosyal normların bireylerin davranışlarında kontrol edici güçlerin yıkılması, çözülme, farklılıkların bir araya gelmesi, suç alt kültürünün oluşumunda etkili olabilmektedir. Dönmezer, büyüyen kentlerde anomik bir durumun oluşumuyla birlikte insanların birbirini tanımaz hale gelmesinin ve aynı kentsel alanda yaşayan bireylerin manevi olarak birbirinden soyutlanmasının söz konusu olduğunu belirtmiştir. Tüm bu nedenlerin kentleşmenin yaşandığı toplumlarda suçluluğun artmasına, sanayileşmeyle birlikte suçların nicelik bakımından da farklılıklar getireceğini, kentleşmenin yaşandığı alanlara da şiddet suçlarından çok mala karşı işlenen suçların, dolandırıcılık gibi hileli suçların, kadın ve çocuk suçluluğunun artacağı konusunda kriminologların tespitlerde bulunduğuna değinmektedir (Dönmezer, 1994, s.219–22).

Kentleşme ve suç arasındaki ilişki konusunda araştırmalar yapan Clinard; 1940 yılında Amerika'nın Iowa Eyaletinin Islahevinde yaptığı araştırmada kentleşmenin suçluluk üzerindeki etkilerini ele alırken; hareketlilik (mobility), kişisel olmayan ilişkiler (impersonal relations), ayrılıkların bir araya gelmesi (differential association), toplum örgütlenmelerine katılmama, organize suç türleri ve suçlu sosyal tipi varsayımlarını incelemiştir (Clinard, 1942,s. 202–213).

Clinard; “Kentleşme ve Suçlu Davranışın Süreci” (The Process of Urbanization and Criminal Behaviour) adlı makalesinde belirttiği üzere Clinard 200 suçlu üzerinde yaptığı araştırmada yaşam alanlarını ele alırken üç farklı tipe ayırmıştır. Bunları tarım bölgesi, köy ve büyük ölçüde kentleşmiş alanlar olarak sıralamaktadır. Köy ve tarım bölgelerinde bireyler sosyal kontrolün sıkı olduğu bir çevrede yaşarlar. Bu bölgelerde geniş komşuluk ilişkileri vardır. Aynı din ve mezhebe mensup insanlardan oluşan köy ve tarım bölgelerinde; sosyal normlar büyük önem taşımaktadır. Sosyal normların gücü geleneklerden kaynaklanmaktadır. Bunların doğruluğuna bireyler şüphe duymamaktadır. Ancak kentsel yaşam alanlarında bulunanlar için durum çok daha farklıdır. Bireysel ilişkiler merkezli cemaat hayatının yerinde menfaatlerin ön planda olduğu büyük birlikler yer almaktadır. Toplumda kuralların geçerli olması bunların faydalı olup olmadığına ve toplum tarafından desteklenip desteklenmediğine bağlıdır. Büyük şehirlere yerleşen suçlularda, suçlu davranışına yatkınlık ve alışkanlık gözlenmektedir. Kentlerdeki bazı özellikler suçlu bireylerin farklı davranışları sergilemelerine yol açmaktadır. Köy ve tarımsal alanlardaki suçlular suçlu sosyal suç tipleri

oluşturmamaktadır. Kentin heterojen yapısı suç kültürünü oluşturarak sosyal suç tiplerini üretmektedir (Clinard, 1942,s. 202–213).

Durkheim'in, hızlı sosyal değişme suç oranlarını arttırdığı ve sosyal kontrolün gücünü yitirmesine neden olduğu iddiasını Chicago Okulu üyeleri tarafından 1920'li yıllarda çevresel faktörlerin suç üzerine olan etkileri konusunda kullanmışlardır. Ancak Chicago Okulu bütün toplumda görülen hızlı değişime odaklanmaktan çok kentin semtlerinde görülen hızlı değişimden yola çıkmışlardır. Chicago Okulu araştırmacıları hızlı değişimin yaşandığı, nüfusun artış gösterdiği ve buna bağlı olarak suç oranlarında da artışın yaşandığı Chicago kentinde yaptıkları araştırmalarında her semtin karakteristiği ve bu semtlerin suç oranları arasında ilişki kurmuşlardır. Bu ilk geniş ölçekli çalışmalar Amerika'nın suç konusundaki verileri üzerinde yapılan gözlemler Amerika'da daha sonra yapılacak çalışmalara öncülük etmiştir. İlk zamanlarda toplumların görünümünün bitki ekolojisine dayandığından hareket eden bu görüş Chicago Okulu'nun İnsan Ekolojisi olarak bilinmeye başlanmıştır (Vold, Bernard, Snipes, 2001, s. 117).

Chicago okulunun çalışmalarına baktığımızda ekoloji kavramından yola çıkarak suçun ekolojik anlamda incelemelerine konu ettiklerini görmekteyiz. Sosyal organizasyonsuzluk kavramını; geliştirdikleri teoride suçun kentsel yaşam alanlarında ortaya çıkmasında etkili bir faktör olarak kullanmışlardır.

Shaw ve McKay'in 1920'li yıllarda suçun ekolojik incelemeleri kapsamında araştırma bulgularının formüle edilmesi sonucunda ortaya koydukları "sosyal organizasyonsuzluk" teorisi suçun kentsel alanlardaki görünümü üzerine geliştirilmiş bir teori olarak görmek mümkündür. Bu kuram Park ve Burgess'in Chicago kentinde yaptıkları araştırmalar sonucunda geliştirilmiştir. Sosyal organizasyonsuzluk kuramı, suç olgusunu gelişme bölgeleri, suçluluk alanları ve çemberler teorisi gibi kavramsallaştırmalardan hareketle açıklamaktadır (Kızmaz, 2005,s. 151).

Chicago Okulundan; Clifford R.Shaw ve Henry D. McKay (1942) tarafından geliştirilen "sosyal düzen bozukluğu" kuramında sosyal düzen bozukluğunu geleneksel kurumların bireyler üzerindeki kontrolünün eksikliğine bağlı gelişen sosyal değişim olarak açıklanmaktadır. Shaw ve McKay nüfus sayımları ve suç oranları arasında önemli bir ilişki olduğuna dikkat çekerek Chicago'nun kent merkezlerindeki suç problemini Park ve Burgess'in Konsantrik Bölgeler (bkz. Şekil 2.4) olarak ortaya koydukları modele göre incelemişlerdir. Chicago'nun 1900–1933 yılları arasında tutulan polis kayıtları ve mahkeme tutanakları gibi resmi suçluluk verilerini inceleyerek 3 zaman periyodu içerisinde 33 yıllık suç verilerini haritalandırmışlardır. Bunun sonucunda; şehrin etrafında belirlenen beş dairesel alandan geçiş bölgesi olarak adlandırılan endüstriyel alanların yoğun olduğu ve alt gelir

grubunun bulunduğu ikinci bölgede daha çok suç tespit etmişlerdir. Shaw ve McKay; çalışmaları sonucunda suçluluğun yaşanılan çevreye bağlı olarak ortaya çıktığını, belirli bir çevrede yaşayan insanların bireysel özellikleri sonucu değil güçlü bir çevrenin etkisi sonucu olarak suçun oluştuğunu ileri sürmüşlerdir (Yirmibeşoğlu, Ergun, 2007, s.25).

Sosyal organizasyonsuzluk teorisyenleri sosyal çözülmenin en çok kent yapısında meydana geldiği varsayımından yola çıkmaktadırlar. Kentleri suçun oluşumunda etkin mekânlar olarak görmektedirler. Bu kuramcılara göre, kentler sapma ve suç araştırmaları konusunda önemli laboratuvarlardır. Sosyal düzensizlik (organizasyonsuzluk) kuramcıları araştırmalarını özellikle fahişeliğin, intiharın ve diğer sapkın suçların gerçekleştirildiği disorganize olmuş veya çözülmüş alanlarda çalışmalarını yoğun bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. Bu kuram heterojen yapı, çöküntü bölgeleri, sosyal hareketlilik, sanayileşme ve kentleşme gibi değişkenlerin suçluluk üzerine doğrudan veya dolaylı olmak üzere etkileri olduğuna dikkat çekmektedir. Shaw ve Mckay; yoksulluk, kültürel heterojenlik ve fiziksel hareketlilik gibi kent yaşamının özellikleri arasında bulunan bu faktörlerin sosyal çözülmeyle beraberinde getirdiğini bu durumda bireylerde toplumsal değerlere olan bağlılığının zayıfladığını ve sonuç olarak bireylerin suç eylemini gerçekleştirmeye yöneldiklerini belirtmektedirler (Kızmaz, 2005, s. 151).

Çalışmamızın “Chicago Okulu ve Suç Teorileri” başlığı altında da ele aldığımız Shaw ve Mckay’ın çalışmalarında sosyal organizasyonsuzluğun suç konusundaki etkisinin şemasına dönmek gerektiğinde *Şekil 2.5. 'de* görüldüğü gibi, Shaw ve Mckay şehir nüfusunun yoğun bir şekilde göç alması sonucu sosyal düzensizliklerin arttığını belirtmişlerdir. Bu durumda da yüksek oranda suç işlenen mekânların oluştuğunu, suç oranlarının yüksek olduğu bu bölgelerde suç geleneklerinin meydana geldiğini ileri sürmüşlerdir.

Louis Wirth (1897–1952) ; “Urbanism as a Way of Life” (Bir Yaşam Tarzı Olarak Kentleşme) adlı makalesinde kentleşmeyi şehirlerin büyümesiyle yaşam biçimlerinde meydana gelen farklılaşma olarak tanımlamaktadır. Wirth’e göre; kentlerde büyük oranda görülen hetorejenlik bireylerin yoğun ortamlarda yaşadıkları ilişkilerin yeni davranış ve yeni bilinç tiplerinin oluşmasına neden olarak kent yaşam tarzının ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Böylelikle kentlerde yaşayan bireyler daha rasyonel, kendiyle ilgili, bir dereceye kadar saklanmış ve oldukça hoşgörülü olmaktadır. Wirth, kentleri nüfusun büyüklüğü, nüfusun yoğunluğu, sosyal ve kültürel olarak heterojen bir yapı çerçevesinde tanımlamaktadır (Macionis, Parrillo, 2007; s. 142).

Wirth kentlerdeki büyük nüfusların kent karakteristiğinde büyük oranda kültürel ve mesleki farklılaşmayı beraberinde getirmekte olduğunu belirtmiştir. Bu farklılığın kısmen kentlere farklı gruplar tarafından yapılan göç sonucunda oluştuğunu vurgulamaktadır. Bunun

yanında kentlerde bulunan nüfus büyüklüğünün ürettiği kültürel farklılaşma hukuki sistemler gibi resmi olan kontrol mekanizmalarının yaratılmasında etkili olmaktadır. Wirth, Durkheim ve Simmel tarafından daha önce de ileri sürdükleri gibi farklı kişiliklerin ve farklı yaşam biçimlerinin bir araya gelmesiyle farklılıklara büyük oranda hoşgörü olarak sonuçlanmakta olduğunu bununla birlikte kentlerde fiziksel yakınlığın sosyal uzaklığı arttırdığını açıklamıştır (Macionis, Parrillo, 2007; s. 143). Wirth; kentte bir araya gelen gruplarda bireyler objektif olarak ekonomi, politika, eğitim, din ve kültür alanlarında kendi kişiliğini geliştirerek elde ettikleri statülerle yaşam kariyerlerini oluşturduklarını belirtmektedir. Ancak toplumla uyum ve bütünlük oluşturamayan bireylerin bulunması sonucunda kentlerde bireysel bozukluk, zihinsel bozukluk, intihar, suç, bozulma ve organizasyonsuzluk kırsal alanlara göre daha sık görülmesinin bekleneceğini açıklamaktadır (Wirth, 2002, s. 20).

Gizewski ve Homer-Dixon; kent alanlarında suçu arttıran en önemli faktörlerin fiziksel olarak bozulmuş yerleşimlerde, sosyal, ekonomik ve politik ayrımcılıkların olduğunu belirtmişlerdir. *Gizewski ve Homer-Dixon (1995)* ; kırdan kente göçün, göçmen nüfusun ekonomik sorunları arttırdığını ve göçmenlerin kentsel çevreye sosyal ve psikolojik olarak uyum problemleri yaşadıklarını belirtmektedirler. Kırdan kente göç edenlerin kültürel ikilemler yaşadıklarını, geçmişteki yaşam alışkanlıklarından uzaklaşmaları sonucunda kişisel kimlik bunalımına girdikleri üzerinde durmaktadırlar. Değişen davranışlar üzerindeki sosyal kontrolün zayıfladığını, kırdan kente göç edenlerin kentsel alanda farklı gruplar arasında yaşanan rekabet içerisinde kendilerini bulacaklarını ve politik hareketlerin göçmenleri etkileyerek muhalif partileri ve şiddet hareketlerini desteklemelerine yol açtığını belirtmektedirler. Bu durumun göçmenler arasında depresyon, kendini kötü hissetme, anomi ve köksüzlük duygularının göçmenlerde etkili olacağına dikkat çekmektedirler (Yirmibeşoğlu ve Ergun, 2007, s. 24).

Ülkemizde her yıl binlerce aile kırsal alanlardan kentlere göç etmektedir ancak kentlerdeki sosyo ekonomik yaşama adapte olamayan, kent kültürü ile bütünleşme gösteremeyen ve kent yaşamından dışlanan bireylerin suça yönelme eğilimleri daha fazla ortaya çıkabilmektedir. Bundan dolayı kentleşme oranına benzer bir biçimde bir kentin aldığı göç oranı ile suç arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Bir kente aynı veya benzer bölgelerden alınan göç miktarının fazla olması beraberinde şehir merkezinde gettoların oluşumunu getirmektedir. Ortaya çıkan bu sosyal durum göç eden bireylerin kent ile bütünleşmesine engel olmaktadır. Kentsel alanlardaki yaşam şartlarının zor olması bireylerin suça yönelmesinde rol oynayabilecektir (Cömertler ve Kar, 2007, s. 9).

Hancı ve arkadaşları, İzmir ilinde yaptıkları araştırmalarında şehir haritasından yola çıkarak kentin sosyo-ekonomik yönden benzer olan bölgelerini bir araya getirerek bölgeler arasında bir sınıflandırma yapmışlardır. Bu bölgeleri ayrı ayrı inceleyerek sosyo ekonomik düzeyin düşük olduğu, kırsal alandan daha çok göç alan ve gecekondulaşmanın daha yoğun olduğu bölgelerin suç oranlarının diğer bölgelere oranla daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Bu bölgelerde oturan çocukların ise şehir merkezlerine ve garaj çevresine gelerek suç davranışında bulduklarını tespit etmişlerdir. Hancı, araştırmaları sonucunda küçük yerleşim yerlerinde suç işleyenlerin büyük bir kısmının aynı bölgede doğmuş kişiler olmasına karşın büyük şehirlerde suç işleyen bireylerin ise daha çok kırsal kesimlerde doğup daha sonradan büyük şehirlere göç etmiş bireyler olduğunu saptamıştır (Hancı, 1999, s.24–28).

Kırdan kentsel alanlara yapılan yoğun ve düzensiz göçler sonucunda kent yaşamına uyum sağlayamayan bireyleri şiddet ve suç davranışlarını gösterebilmektedirler. Bununla birlikte anomik kentleşme, organize suç ve terör örgütlerinin artışına da sebep olmaktadır. Organize suç ve terör örgütleri geliştirmekte olan toplumlarda özellikle toplumsal eşitsizliğin hâkim olduğu toplumlarda daha sık görülmektedir. Bunun nedeni bu örgütlerin kendilerini destekleyecek belli bir tabana ihtiyaçları söz konusudur. Toplumsal eşitsizlikler sayesinde bu tabanın oluşumunda etkili bir faktördür. Kırdan kente göçün yaşandığı kentsel alanlarda toplumsal eşitsizlikler daha çok görülmektedir. Kırdan büyük beklentilerle gelen nüfus bu beklentilerine cevap bulamaması sonucunda özellikle ikinci kuşak olan gençlerin suç örgütleriyle karşı karşıya gelmeleri söz konusu olmaktadır. Özellikle geliştirmekte olan ülkelerin ekonomik sıkıntıları çerçevesinde bu tür örgütlenmelere sıkça rastlanmaktadır. Ülkemizde de sokak mafyası, gecekondulaşma mafyası, pazar mafyası, bürokrasi mafyası v.b. gibi örneklerini görmekteyiz (<http://www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44>, 10.03.08).

Bayhan; bir toplum üzerinde, hukuk ve yasaların etkinliğinin azalması veya bozulması sonucunda yasaların yerinde toplumda legal olmayan örgütlerin ortaya çıkması böylece bu toplumda güvensizliğin, normsuzluğun, anomik yapının ve yabancılaşmanın görüleceğini belirtmektedir. Rüşvet, yolsuzluk, istismarcılık, fuhuş, uyuşturucu madde bağımlılığı, işsizlik, sosyal ve fiziksel çevre kirliliği gibi problemlerin ülke nüfusumuzun büyük bir kısmının kentlerde yaşadığı önemli sorunları olarak görülmektedir (Bayhan, 1997, s. 189).

Tönnies, Durkheim, Burckley ve Trade gibi düşünürler kentleşmenin suçu arttırdığı yargısına varmışlardır. Kentleşme ile sosyal kontrol mekanizması işlevini yitirmektedir. Kentsel alanlarda bireyler birbirini tanımadığı için suça uygun ortamlar daha kolay oluşabilmektedir. Genellikle suçun köy ve küçük şehirlere oranla büyük kentlerde daha sık işlenmekte olduğu saptanmıştır. Bir diğer dikkat çekici nokta ise, kentleşme ile birlikte şiddet

suçlarının azalması bunun yanında mala yönelik suçların arttığı görülmüştür. Hancı büyük kentlerde kazanç getiren mala karşı suçların olanaklarının arttığını ve suçların gizli kalması olasılığının daha fazla olduğunu ileri sürmektedir. Büyük kentlerde toplum baskısının azalmış olması, kentsel alanlarda suçluluk davranışının daha sık görülmesine yol açmaktadır. Araştırmalar; suçluların daha çok şehirlerde yaşadıklarını ve suç işlediklerini tespit etmiştir. Kırsal kesimde ilk kez suç işleyenlere rastlanılmaktadır ancak büyük şehirlerde suç tekrarları daha sık oranda görülmektedir (Hancı, 1999, s.24–28).

Kentleşme ve suç arasındaki ilişkiye baktığımızda genel olarak sağlıklı kentleşme sonucunda ortaya çıkan sosyo-ekonomik faktörlerin suçu doğurabileceğini görmekteyiz. Merton'un gerilim teorisi, Hirschi'nin sosyal bağ teorisi, Shaw ve McKal'ın sosyal organizasyonsuzluk teorisi gibi suçu açıklamaya yönelik geliştirilmiş bazı teorilerde de kentleşmenin beraberinde getirdiği problemlerin suçu doğurabileceğine yönelik vurgular bulunmaktadır. Gerilim teorileri başlığı altında da bahsedildiği gibi Merton bireylerin toplumda meşru amaçlara ulaşabilmek için kullanılan yolların eşit dağıtılmaması sonucu toplumda anomi ya da uyumsuzluğun ortaya çıkacağını belirtmiştir. Hirschi'nin sosyal bağ teorisinde ise bireyin aile, akraba ve arkadaşlarına, geleneklere ve ahlaki değerlerle olan ilişkileri kuvvetli değilse suç davranışı ortaya çıkabilmektedir. Shaw ve McKay ise sosyal organizasyonsuzluk teorisi ile suç oranlarının kentsel alanlarda sosyal kontrolün zayıflaması sonucu artacağını ileri sürmüşlerdir. Günümüzde kentlerdeki yaşam özelliklerine baktığımızda özellikle kırsal alandan kentlere doğru görülen yoğun göçün sağlıklı kentleşmeye yol açmasıyla birlikte sağlıklı sosyal ilişkileri de beraberinde getirdiğini görmekteyiz. Kentteki sosyal kontrolün kırsal alanlara göre daha zayıf olması, özellikle çocukların kentsel alanlarda ailelerine, arkadaş ve akrabalarına, okul çevrelerine olan bağlarının daha zayıf olması, kentsel alanlarda bireylerin üzerindeki sosyal kontrolün daha az olması suç oranlarında artışın yaşanmasına yol açan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

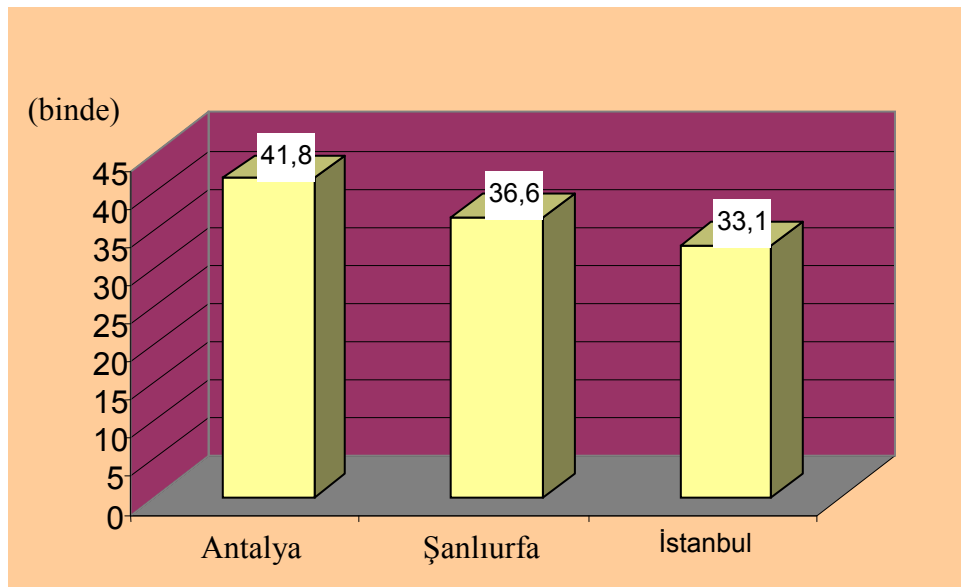
5.2. Antalya ve Suç

Antalya; tarihi zenginlikleri, iklimi, eğitim olanakları, ekonomik yapısı ve doğal güzellikleri bakımından dikkat çeken kentlerimiz arasındadır. Tüm bu özellikler kenti cazip bir yaşam alanı olarak kılmıştır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde yer verdiğimiz Antalya ilinin sosyal ve yapısal özelliklerinde görüldüğü gibi il nüfusu yıldan yıla artış göstermektedir (bkz. Grafik 3.1) . İstatistiklerde kent nüfusunun artışı doğum oranlarının artışı yanında kente yapılan göçlerden kaynaklandığı görülmüştür. Kentte bulunan Antalya doğumlularının

yanında il dışı doğumlularının artış gösterdiği (bkz. Grafik 3.2) kentin diğer yerleşim alanlarından göç aldığını ortaya koymaktadır.

Kentleşme oranı (kent nüfusunun toplam nüfusa olan oranı) tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde artış göstermektedir. Dünya genelinde 1990 yılında kentleşme oranı %10 iken 2000 yılında bu oran %46'ya yükselmiştir. Ülkemizde ise 1990 yılında %60 olan kent nüfusu 2000 yılında %65 olarak 2007 yılında ise %70,5 olarak saptanmıştır. Görüldüğü üzere sadece yedi yıllık bir süre içerisinde kent nüfusunun yaklaşık %5'lik bir artışı söz konusu olmuştur. Antalya örneğine baktığımızda ise 2000 yılında kent nüfusunun toplam nüfusa oranı %54,45 olarak tespit edilmiştir. (www.tuik.gov.tr, Nüfus istatistikleri). TÜİK'in 2000 yılı nüfus verilerine göre Antalya 81 il içerisinde en yüksek nüfus artışının yaşandığı ildir. Buna göre 1990–2000 yılları arasında Antalya'da yıllık nüfus artışı binde 41,8 olarak Şanlıurfa'nın 36,6, İstanbul'un ise binde 33,1 olarak tespit edilmiştir.

Grafik 5.24 Nüfus Artış Hızı En Fazla Olan İlk Üç İl (1990–2000)

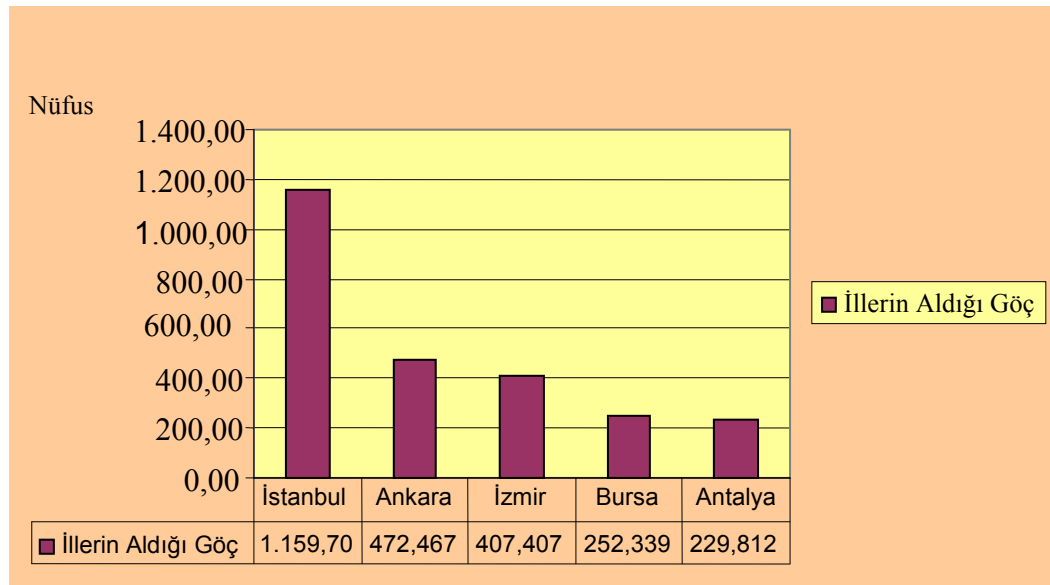
Kaynak : <http://www.tuik.gov.tr/nufus/02012002.htm>, 1990 ve 2000 yılı nüfus istatistikleri, 30.03.08

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi Antalya'nın nüfus artış hızı 1990–2000 yılları arasında diğer iller arasında ilk sırada yer almıştır. Antalya'nın nüfus artış hızına etki eden önemli sosyo-ekonomik faktörleri şu şekilde sıralamak mümkündür. Daha öncede bahsettiğimiz gibi Antalya cazip bir yaşam alanıdır. Doğal ve tarihi zenginlikleri, eğitim ve istihdam olanakları, elverişli iklim koşullarından dolayı birçok insanın yaşamını sürdürmek için tercih ettiği bir kent durumundadır. Tarım, ticaret ve turizm gibi zengin istihdam olanaklarını barındıran il

aldığı göçlerden dolayı da inşaat sektörüne canlılık getirmiş bu alanda da yeni istihdam olanakları açmıştır. Yıldan yıla artış gösteren kent nüfusunun en son yapılan ADNKS verilerine göre 2007 yılında 1 789 295 olduğu bu nüfusun 1.127.634'sinin il ve ilçe merkezinde toplandığı 661.661'nin ise il ve ilçe merkezi sınırlarının dışındaki yerleşim yerlerinde yaşadığı tespit edilmiştir.

TUİK'in 2000 yılı göç istatistiklerine baktığımızda 81 il içerisinde Antalya'nın en fazla göç alan ilk beş ilden biri olduğunu görmekteyiz.

Grafik 5.25 En Fazla Göç Alan İller Sıralaması (2000)

Kaynak : http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=38&ust_id=11, 30.03.08

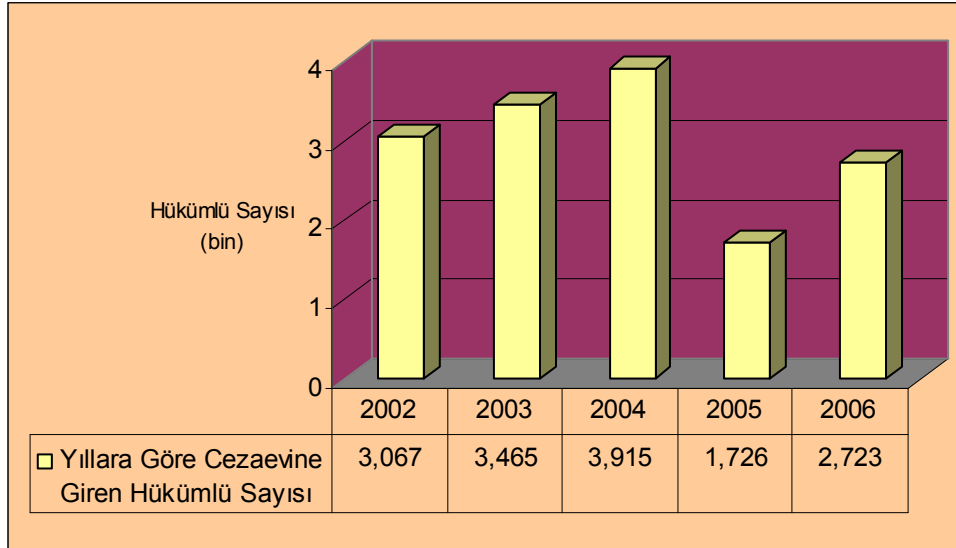
Son yıllarda iç göç için bir çekim merkezi olarak Antalya dikkat çekmektedir. Kentin yapısal ve sosyal özelliklerinde görülen değişimin en önemli faktörlerinden biri de aldığı yoğun göçlerdir. Artan nüfusu ile fiziki olarak büyüme gösteren kentin sosyal yapısında da değişim görülmektedir. Yoğun göç beraberinde getirdiği hızlı nüfus artışıyla kaynakların dağılımında eşitsizlikler, istihdam, yerleşim ve çevre sorunlarını beraberinde getirmektedir. Hızlı nüfus artışının görüldüğü kentlerde olduğu gibi Antalya'da görülen son yıllardaki hızlı nüfus artışı sağlıklı, çarpık kentleşmeye sebep olmuştur. Bu sağlıklı kentleşme sürecinde ortaya çıkan suç oranlarındaki belirgin artış kentteki tüm bireyleri yakından ilgilendiren bir sosyal problem haline gelmiştir.

Bu başlık altında ele alınan Antalya ve suç konusunda Antalya'da son yıllardaki suç oranlarını göstermek amacıyla TUİK'in yayınlamış olduğu Adalet İstatistikleri verileri kullanılmıştır. Bu veriler; hakkında mahkûmiyet kararı kesinleşmiş hükümlü bireyleri ve bu bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve işledikleri suç türü özelliklerini içermektedir.

5.2.1. Antalya ve Hükümlü Sayısı

TUİK'in verilerine göre Antalya'da 2002–2006 yılları arasında cezaevine giren hükümlülerin sayısı aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Grafik 5.26 Antalya İlinde Cezaevine Giren Hükümlü Sayısı (2002–2006)

Kaynak: TUİK; 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 Adalet İstatistikleri.

TUİK'in suçun işlendiği ile ve suç türüne göre cezaevine giren hükümlüleri göstermektedir. Bu verilerde TUİK adam öldürmek, dövmek yaralamak, kız-kadın ve erkek kaçırmak, ırza geçmek ve sarkıntılık, hırsızlık, zimmete para geçirmek, rüşvet ve sahtecilik, dolandırıcılık gibi suç türlerinin verilerini yayınlamaktadır.

Yukarıdaki grafikte 2002–2003 ve 2004 yılları arasında cezaevine giren hükümlülerin sayılarındaki belirgin artışın yanında 2005 yılında cezaevine giren hükümlülerin sayısında büyük bir azalma görülmektedir ancak 2006 yılında cezaevine hükümlülerin sayılarında tekrar bir artış görülmektedir. Antalya'nın suç oranları konusunda fikir vermesi beklenen bu tabloda suçun işlendiği ile göre cezaevine giren hükümlülerin sayıları verilmiştir.

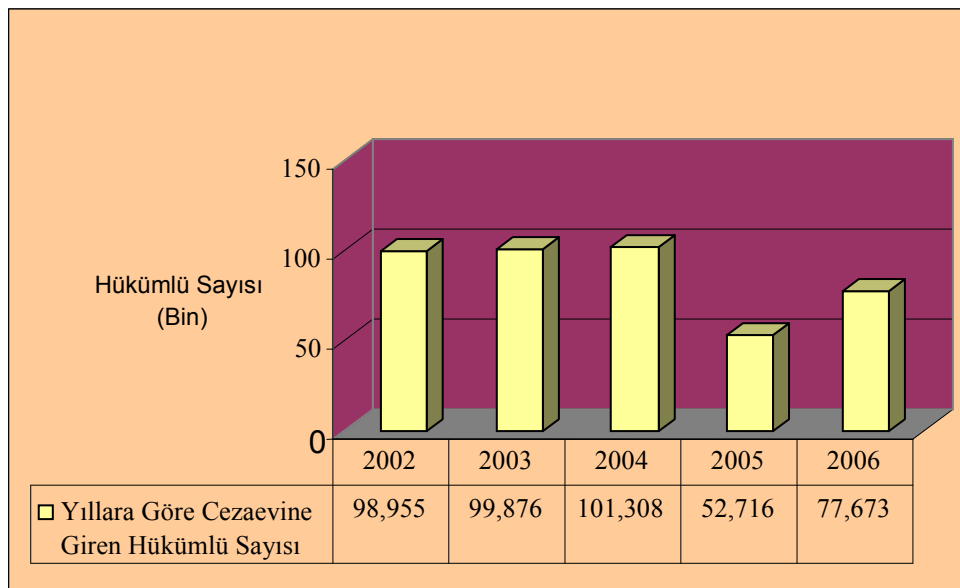
Chicago Okulu teorisyenlerinden Shaw ve Mckay'in sosyal düzensizlik teorisinde şehir nüfusunun birbirini takip eden yoğun göç alması sonucunda kentte ortaya çıkan sosyal düzensizliklerin ve sosyal kontrolün zayıflaması sonucu kentlerde suç oranlarında artışın yaşanacağını belirtmişlerdir. (bkz. Şekil 2.5) Antalya'da işlenen suçlardan dolayı cezaevine giren hükümlülerin sayısında tabloda yer alan ilk üç yılda suç oranlarındaki artış 1990–2000 yıllarında yoğun göç alarak nüfus artış hızı en yüksek olan kentin bu nüfus hareketinin bir yansıması olarak görülmektedir.

Yukarıdaki grafikte 2002–2003 ve 2004 yıllarındaki suç oranlarındaki artış Türkiye'de 1994, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik krizlerin bir sonucu olarak da yorumlanması

mümkündür. Ülkemizde yaşanan krizler sonucu birçok insan işsiz kalmıştır. Daha önce ele aldığımız işsizlik ve suç ilişkisinde gördüğümüz gibi bireyin işsiz kalması sonucu suça yönelimi gerçekleşebilir.

Türkiye genelinde aynı tarihler arasında cezaevine giren hükümlü sayısına baktığımızda ise Antalya ili örneğine benzer bir tablo ile karşılaşmaktayız. 2005 yılında cezaevine giren hükümlülerin sayılarında Antalya ilinde olduğu gibi Türkiye genelinde de bir düşüşün yaşandığı görülmektedir. Aynı şekilde 2006 yılı ile birlikte suç oranlarında tekrar bir artış görülmektedir.

Grafik 5.27 Türkiye Genelinde Cezaevine Giren Hükümlü Sayısı (2002–2006)

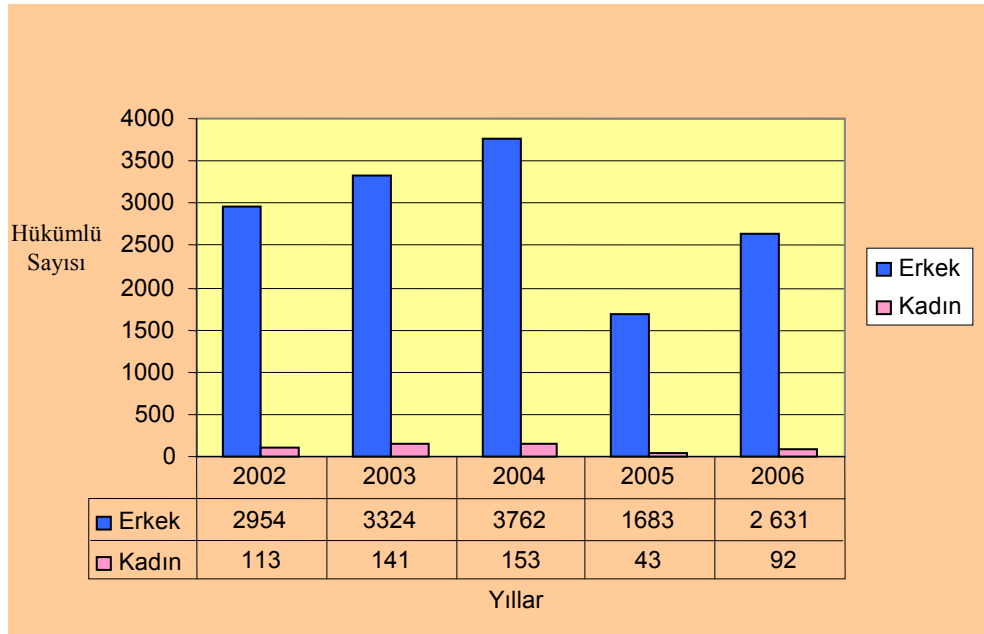

Kaynak: TÜİK; 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 Adalet İstatistikleri.

Yukarıdaki veriler TÜİK'in suçun işlendiği il ve suç türüne göre cezaevine giren hükümlüleri göstermektedir. Bu verilerde TÜİK Adam öldürmek, dövmek yaralamak, kız kadın ve erkek kaçırmak, ırza geçmek ve sarkıntılık, hırsızlık, zimmete para geçirmek, rüşvet ve sahtecilik, dolandırıcılık gibi suç türlerinin verilerini yayınlamaktadır.

5.2.2. Antalya ve Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı

Antalya ilinde suç davranışının 2002–2006 tarihlerindeki cinsiyetler arasında dağılımına TÜİK'in “Suçun işlendiği il ve suç türüne göre ceza evine giren hükümlüler” verilerinde yer alan cinsiyet dağılımları kapsamında ele aldığımızda aşağıdaki grafik görülmektedir.

Grafik 5.28 Antalya İlinde Hükümlülerin Cinsiyet Dağılımı (2002–2006)

Kaynak: TÜİK; 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 Adalet İstatistikleri

Çalışmamızın dördüncü bölümünde yer verdiğimiz Türkiye genelinde 2002–2006 yılları arasındaki hükümlülerin demografik özellikleri konusunda ele aldığımız “Cinsiyet ve Suç” başlığı altında gördüğümüz gibi kriminoloji literatüründe genel anlamda suç bir erkek davranışı olarak görülmektedir. İstatistikler ve araştırmalar bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Gerek belirtilen yıllar arasında görülen Türkiye istatistikleri gerek Antalya istatistiklerinde olduğu gibi. Antalya ilinde 2007 ADNKS verilerine göre toplam 1 789 295 olan nüfusun 908.000’i erkek, 881.295’i kadındır. Görüldüğü gibi erkek nüfus kadın nüfusundan fazladır ancak bu durum erkek suçlarının kadın suçlarına oranının fazla olmasının nedenini bize açıklamaz. Erkek suçlu sayısının fazla olmasının nedeni cinsiyetler arasındaki sosyo-ekonomik faktörlere bağlı kalınarak açıklanmalıdır. Kadının toplumsal rolleri, yaşam tarzı, sosyal hayattaki yeri, fizyolojik ve psikolojik özelliklerinden dolayı suç davranışına doğası gereği uzaktır.

Modernleşme ile birlikte cinsiyetler arası farklılığın ortadan kalkacağı, bu durumda da kadının suç oranlarının yükseleceği varsayımının ileri sürülmesine rağmen toplumsal değişim sonrası kadının edindiği yeni roller kadınları annelik, ev kadınlığı gibi geleneksel rollerinden uzaklaştırmamıştır. Bu durum, söz konusu olan varsayımı doğrulamadığı görülmüştür (Ortaköylü v.d, 2004; s. 13).

Yapılan araştırmalarda kadınların erkeklere göre daha az suç işlediği, kadın suçluların yüksek olduğu ülkelerde bile kadın suçluların oranının %20 olduğu ülkemizde ise bu oranın %2,5-%3,5 olduğu görölmüştür. Cansunar ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada kadın suçlularının suça yönelimlerinde etkili olan yaş, eğitim durumu ve işledikleri suç türünü inceleyerek aynı kriterleri erkek suçlular ile kıyaslama yapmışlardır. Araştırmalarını 200 kadın ve 200 erkek üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Kadın suçluların eğitim %71,5 'inin erkek suçluların %65'inin eğitim seviyelerinin ilkokul mezunu olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmalarında dikkat çeken bir diğer durum ise kadınların en çok adam öldürme suçunu işledikleri görölmüştür. 200 kadından 37 sinin eş geçimsizliği, sürekli olarak dayak ve hakarete uğrama nedeniyle eşlerini öldürdükleri gerçeği ile karşılaşmışlardır. Araştırmalarında kadınların %78,5'inin erkeklerin ise %52,2 sinin adam öldürme suçundan dolayı yargılandıkları tespit edilmiştir (Cansunar v.d., 1997, s. 341–351).

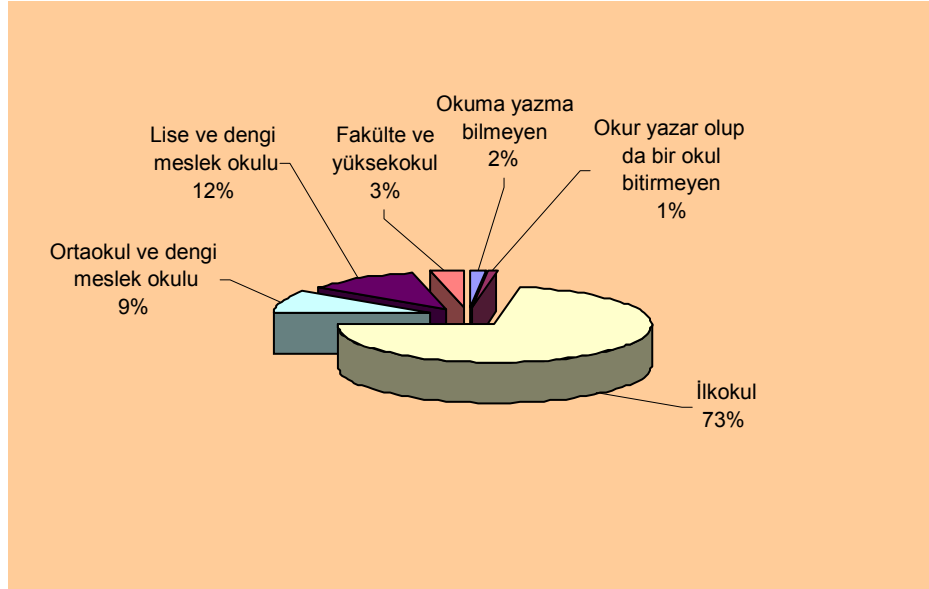
Kadın suçluluğunda en çok kadınların adam öldürme ve adam yaralama gibi suçları işledikleri görölmektedir. Kadınların, kendilerini korumak amacıyla gerçekleştirdikleri bu suçlarda genellikle kötü muamele gören, dayak yiyen kadınlarda aniden ortaya çıkan şiddetli tepkiler sonucu ortaya çıktığı ve genellikle önceden planlanmayan davranışlar olduğu ortaya konmuştur (Ortaköylü ve diğerleri, 2004; s. 14).

Antalya örneğinde, şahsa karşı suç türü olan adam öldürmek suçunun kadın suçluların arasında yaygın bir suç tipi olarak görölmemektedir. Mala karşı suç tiplerinden olan hırsızlık ve icra iflas kanununa muhalefet suçundan hüküm giymiş kadın sayısının yüksek olduğu görölmektedir. Bu durum ilde kadın suçluların ekonomik nedenlerden kaynaklanan suç tiplerini de yaygın bir biçimde işlediklerini göstermektedir. Örneğin TUİK'in 2006 yılı Adalet İstatistiklerine göre Antalya ilinde toplam 92 kadın suçlu hüküm giymiştir. Bunlardan 5'i adam öldürme, 5'i adam yaralama, 19'u dolandırıcılık ve 47'sinin icra iflas kanununa muhalefet suçundan dolayı hüküm giymişlerdir. Bu verilerin dağılımında kadın suçluların mala karşı suç türlerinde yoğunlaşmaları dikkat çekmektedir. Bu durum Antalya'da mala karşı suç türleri daha çok işlendiğini desteklemektedir.

5.2.3. Antalya ve Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Dağılımı

TUİK'in Adalet İstatistiklerinde 2002 yılında "*Daimi ikametgâh ve eğitim durumuna göre cezaevine giren hükümler*" 'in verilerine dayanarak daimi ikametgâhları Antalya ili olan ve hüküm giymiş bireylerin eğitim durumlarını incelediğimizde aşağıdaki grafik ile karşılaşmaktayız.

Grafik 5.29 Daimi İkametgâhları Antalya İli Olan, Cezaevine Giren Hükümlülerin Eğitim Durumlarının Yüzde Olarak Dağılımı (2002)

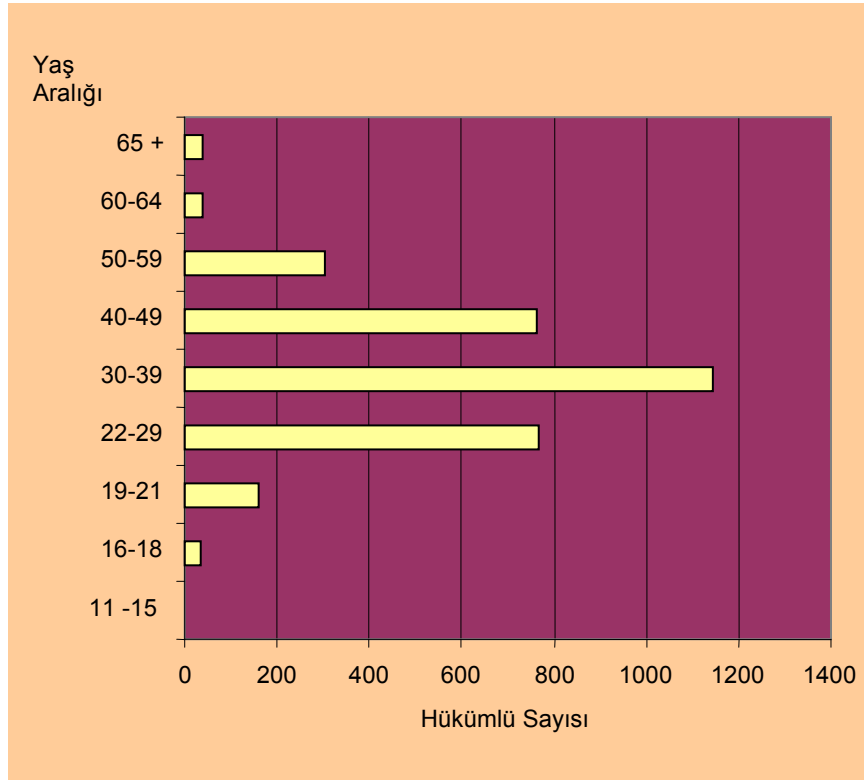
Kaynak: Adalet İstatistikleri, 2002

Yukarıdaki grafikte, hükümlülerin %73'ünün ilkököl mezunu olduğu görölmektedir. Daha önce ele aldığımız ölkö genelinde cezaevine giren hükümlülerin eğitim durumlarının dağılımı ile karşılaştırdığımızda da benzer oranları görmekteyiz. 2002 -2006 yılları arasında herhangi bir suç türünden hüküm giymiş bireylerin büyük bir oranının eğitim seviyesi “ilkököl mezunu” ‘dur. Bu Antalya örneğinde de değışmemiştir.

5.2.4. Antalya ve Hükümlülerin Yaş Dağılımı

TUİK'in yayınlamış olduğu 2002 yılı Adalet İstatistiklerinde yer alan “Cezaevinin bulunduğu il ve yaş grubuna göre cezaevine giren hükümlüler” başlığı altında yayınlanan verilerden Antalya örneğinde 2002 yılında cezaevine giren suçluların yaş dağılımı Grafik 5.30'da yer almaktadır.

Grafik 5.30 Cezaevinin Bulunduğu İl Ve Yaş Grubuna Göre Cezaevine Giren Hükümlülerin Dağılımında Antalya Örneği

Kaynak: TÜİK Adalet İstatistikleri, 2002

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi 2002 yılında Antalya cezaevine giren hükümlülerin yaş dağılımı 30–39 yaş grubunda yoğunlaşmaktadır. İkinci sırada 22–29 ile 40–49 yaş grupları gelmektedir.

5.3. Antalya ve Suç Türü Dağılımı

Antalya ilinde meydana gelen suç oranlarının hangi suç türleri üzerinde dağılımının gerçekleştiğini görmek amacıyla TÜİK'in Adalet İstatistiklerinde yer alan "suçun işlendiği il ve suç türüne göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler" in oranları 2002–2006 yılları arasındaki dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 5.13. Antalya İlinde İşlenen Suçun Türü ve Yıllara Göre Dağılımı (2002–2006)

Suç Türleri	YILLAR				
	2002	2003	2004	2005	2006
Adam Öldürmek	91	90	97	124	91
Dövmek Yaralamak	185	217	278	255	249
Kız, Kadın ve Erkek Kaçırarak	22	31	39	17	10
Irza Geçmek, Sarkıntılık	71	70	72	59	29
Hırsızlık	295	285	352	313	275
Zimmete Para Geçirmek	6	4	6	4	4
Rüşvet, İrtikâp ve Sahtecilik	89	84	81	56	64
Dolandırıcılık	58	74	268	467	470
Sövme Hakaret	6	11	4	6	14
Uyuşturucu madde kullanmak, satmak, satın almak	125	162	145	48	80
Para ve mal Kaçakçılığı yapmak	19	19	29	14	21
Kabahatler	75	82	97	25	-
Orman Suçları	105	35	25	26	20
İcra İflas Kanununa muhalefet	1591	1983	1927	52	1084
Ateşli Silahlar	59	48	78	74	86
Trafik Kanununa muhalefet	84	113	208	28	7
Diğer Suçlar	176	157	209	158	195

Kaynak: TUIK; 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 Adalet İstatistikleri.

Yukarıdaki tabloda Antalya ilinde işledikleri suç türüne göre cezaevine giren hükümlülerin suç türüne göre dağılımları verilmektedir. Bu tablodan kentte işlenen ve yıllara göre farklılık gösteren suç türlerini görmek mümkündür. Mala karşı suçlar arasında bulunan hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarından hükümlülerin sayılarındaki artış dikkat çekmektedir. Özellikle dolandırıcılık suçundan hüküm giymiş bireylerin 2004–2005–2006 yıllarında önemli bir artışı olduğu tablodan görülmektedir. Tabloda yer alan şahsa karşı suçlarda ise “dövmek, yaralamak” suç türünden dolayı hüküm giymiş bireylerin sayısı diğer şahsa karşı işlenen suçlara göre daha fazladır.

Yukarıdaki tablodan Antalya ilinde işlenen şahsa ve mala karşı suç türlerinin sayılarına baktığımızda mala karşı suç türü olan 2002–2006 yılları arasında hırsızlık suçundan hüküm

giymiş toplam 1520 kişi ile ilk sırada yer almaktadır daha sonra toplam 1337 kişi ile dolandırıcılık suç türü gelmektedir. Şahsa karşı işlenen suç türü olan dövme, yaralamak suçundan hüküm giyenlerin toplam sayısı ise 1184'dür. Bu tabloda Antalya ilinde 2002–2006 yılları arasında en çok işlenen suç türü olarak hırsızlık suçu başta gelmektedir.

Ülke genelinde 2002–2006 tarihleri arasında cezaevine giren hükümlülerin işledikleri suç türü dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5.14 İşlediği Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Göre Giren Hükümlülerin Yıllara Göre Dağılımı (2002–2006)

Suç Türü	YILLAR				
	2002	2003	2004	2005	2006
Adam Öldürmek	2984	2 683	3 263	2805	1914
Dövmek Yaralamak	6 155	6 932	7 839	7 727	6943
Kız, kadın ve erkek Kaçırma	581	504	593	329	263
Irza geçmek ve sarkıntılık	1 858	1 491	1 913	1 243	886
Hırsızlık	5 898	6 471	7 819	6 695	6 602
Cebri hırsızlık	1 617	1 695	2 62	2 119	1111
Zimmete para geçirmek	271	197	255	196	105
Rüşvet, İrtikâp ve sahtecilik	2 860	2 428	2 358	1 719	1787
Dolandırıcılık	1 736	2 916	6 545	9 582	11 460
Sövme Hakaret	181	247	258	265	1 170
Uyuşturucu madde kullanmak, Satmak, satın almak	3 450	3 706	3772	1 922	2366
Para ve mal kaçakçılığı yapmak	787	916	767	809	1 159
Kabahatler	3 249	4 160	3 625	982	-
Orman suçları	1 628	1 082	1 081	1306	986
İcra iflas kanununa muhalefet	49 368	46 761	40 324	2 222	24569
Ateşli silahlar	2 506	2 222	2 637	2 684	3211
Trafik kanununa muhalefet	5 526	6 074	6 103	1 979	420
Diğer Suçlar	8 300	9 391	9 530	8 132	6587

Kaynak: TUIK; 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2006 Adalet İstatistikleri.

Türkiye geneline baktığımızda yukarıda yer alan bilgilere göre mala karşı suç türleri arasında olan hırsızlık suçundan toplam 33485 kişi hüküm giymiştir, yukarıda yer alan mala karşı suçlardan en çok hırsızlık suç türünde 2002–2006 tarihleri arasında hükümlü bulunmaktadır daha sonra 32239 hükümlü sayısı ile dolandırıcılık suç türü yer almaktadır. Türkiye geneline baktığımızda şahsa karşı işlenen suç türlerinden biri olan dövme ve yaralamak suçunu işleyen hükümlü bireylerin sayısı 35596 olarak görülmektedir. Antalya

örneğine baktığımızda ise mala karşı suç türlerini işleyen hükümlü bireylerin sayısının şahsa karşı suç türünü işleyen bireylerden daha çok olduğu görülürken Türkiye genelinde “dövmek yaralamak” suç türünden hüküm giymiş bireylerin “hırsızlık” suçundan hüküm giymiş bireylere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Yılmaz ve Günayergün’ün “Türkiye’de Asayiş Suçları-Dağılışı ve Başlıca Özellikleri” adlı çalışmalarında Emniyet Genel Müdürlüğü’nden aldıkları 81 ilin verilerini 2001–2003 yılları arasında karşılaştırarak şahsa karşı işlenen suçların az nüfuslu ve kentleşme oranı düşük yerleşim yerlerinde daha sık görüldüğünü, mala karşı işlenen suçların ise göç alan, kentleşme hızı ve sosyoekonomik düzeyi yüksek yerleşim yerlerinde görüldüğü tespitinde bulunmuşlardır (Yılmaz, Günayergün, 2006, s. 9). Antalya örneğine baktığımızda kentin göç alan, kentleşme oranı yüksek ve sosyoekonomik açıdan gelişmiş olduğunu ve 2002–2006 yılları arasında mala karşı işlenen suç tiplerinden olan hırsızlık ve dolandırıcılık suçlarından hüküm giymiş bireylerin diğer suç tiplerine göre oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Yılmaz ve Günayergün’ün yapmış oldukları araştırmada İç İşler Bakanlığının suçları trafik, asayiş, kaçakçılık ve toplum suçları olarak sınıflandırdığını ve 2003 yılında Türkiye’de trafik suçları hariç olmak üzere toplam 342664 suçun meydana geldiği bunlardan %94’nün asayiş, %4,4’nün kaçakçılık, %1’nin toplum suçları, %0,6’sının terör suçları olduğunu belirtmişlerdir (Yılmaz, Günayergün, 2006, s.7). Yılmaz ve Günayergün araştırmalarında Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan verilere göre değerlendirmeler yapmışlardır. Asayiş suçlarını şahsa karşı ve mala karşı olmak üzere iki grupta inceleyerek toplam asayiş suçlarıyla, şahsa ve mala karşı olan suçların 2001–2003 yılları arasında Türkiye’deki 81 il arasındaki dağılımlarını ve artış oranlarını tespit etmişlerdir.

Yılmaz ve Günayergün’ün Türkiye’deki asayiş suç oranının (100000 kişiye düşen suç sayısı) ortalamasının 674 olduğunu 134 ile Erzincan’da en düşük, 1372 ile en yüksek Antalya’da olduğunu tespit etmişlerdir. Antalya’nın suç oranının bu kadar yüksek olması dikkat çekmektedir. Antalya’nın suç oranı İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük kentlerimizin üzerinde olduğu görülmektedir. İstanbul’un suç oranı 832, Ankara 816 ve İzmir 764’dir. Bu kentlerde suç oranı Türkiye ortalamasından yüksektir. Antalya mala karşı işlenen suçlarda da 81 il içerisinde ilk sırayı almaktadır. Türkiye genelinde mala karşı suçun oranı 373’dür. Antalya’da ise 878’dir daha sonra İstanbul (607), Gaziantep (583), Muğla (505), Bursa (498) ve Mersin (477) olarak sıralanmaktadır. Görüldüğü gibi mala karşı suç oranı sosyoekonomik düzeyi ve kentleşme oranı yüksek, büyük nüfusa sahip ve göç alan kentlerde daha yoğun olarak görülmektedir (Yılmaz, Günayergün, 2006,s. 5-10).

Şahsa karşı işlenen suç oranı Türkiye’de 301’dir. Bu oran en düşük Erzincan (88) ve en yüksek Bartın (828)’dadır. Şahsa karşı suç oranlarının yüksek olduğu kentler sırasıyla Bartın,

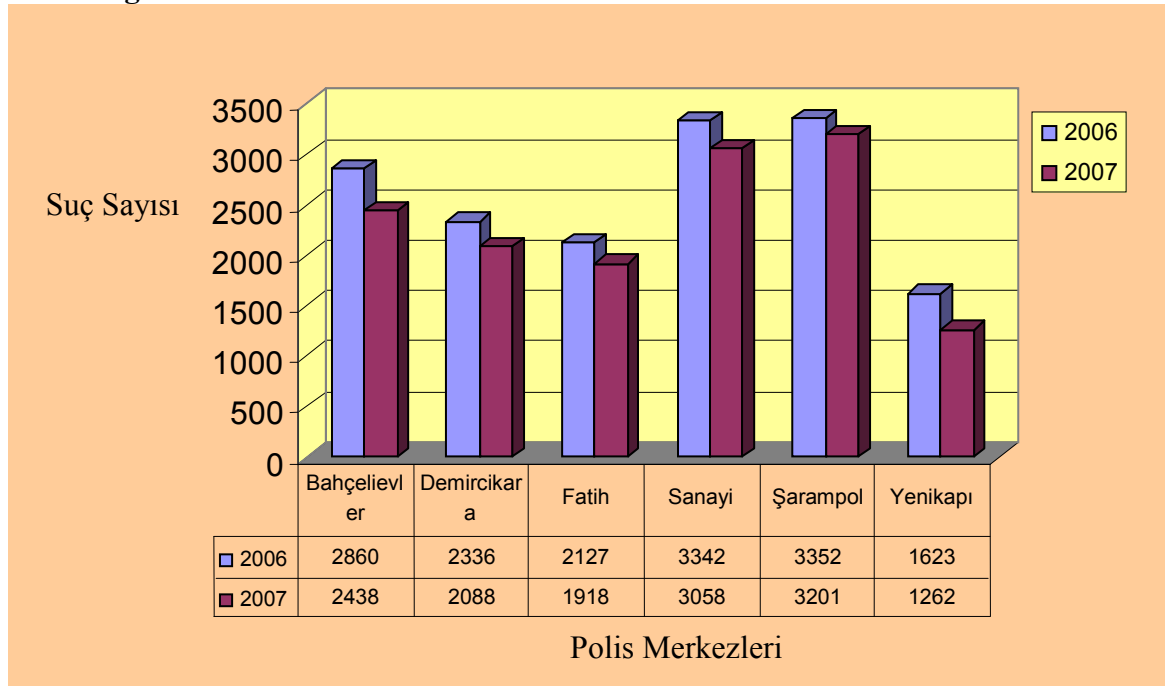
Niğde, Burdur, Ardahan ve Kastamonu'dur. Bu şehirlerin ortak özelliklerine bakıldığında ise genelde az nüfuslu oldukları, göç veren il olmaları yanında sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi ve kentleşme oranı düşük olduğu görülmektedir (Yılmaz ve Günayergün, 2006,s.7-10).

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 2005 yılının ilk 10 ayına ait verilerine göre Türkiye genelinde toplam 398.182 asayiş olayı meydana gelmiştir. Bu olayların 234.315'i mala karşı suçlar, 163.867'si şahsa karşı suçlar olduğu tespit edilmiştir. 2005 yılı ilk 10 ayındaki asayiş suçlarının iller arasındaki dağılımına bakıldığında hırsızlık suçunun en yüksek olduğu il İstanbul (73509) ikinci sırada ise 15097 olayla Antalya'ya ait olduğu görülmektedir (http://www.antalyamiz.com/tr-metin_detay-46350--Turkiye_nin_suc_profili.html , 18.12.2005).

Türkiye genelinde Antalya ilinin suç oranlarına baktığımızda özellikle mala karşı suç konusunda dikkat çektiğini görmekteyiz. Antalya ilinin tıpkı diğer mala karşı suç oranlarının yüksek olduğu illerde görüldüğü gibi; sosyo ekonomik durumunun ve kentleşme oranının yüksek olmasının yanında göç alan bir kent olma özelliği taşımaktadır.

Antalya kentinde altı ayrı polis merkezi bulunmaktadır. Bunlar Bahçelievler, Demircikara, Fatih, Sanayi, Şarampol, Yenikapı polis merkezleridir. Polis teşkilatının sorumluluk alanı il ve ilçe olan yerleşim alanları ile sınırlıdır, kırsal kesimler ise jandarma sorumluluk alanında yer almaktadır. Polis kayıtlarında Antalya ilinde 2006–2007 yılları arasında mala karşı suçların polis bölgelerine göre olan dağılımı şu şekildedir.

Grafik 5.31 Antalya İlinde 2006–2007 Yılında Mala Karşı Suçların Polis Bölgelerine Göre Dağılımı

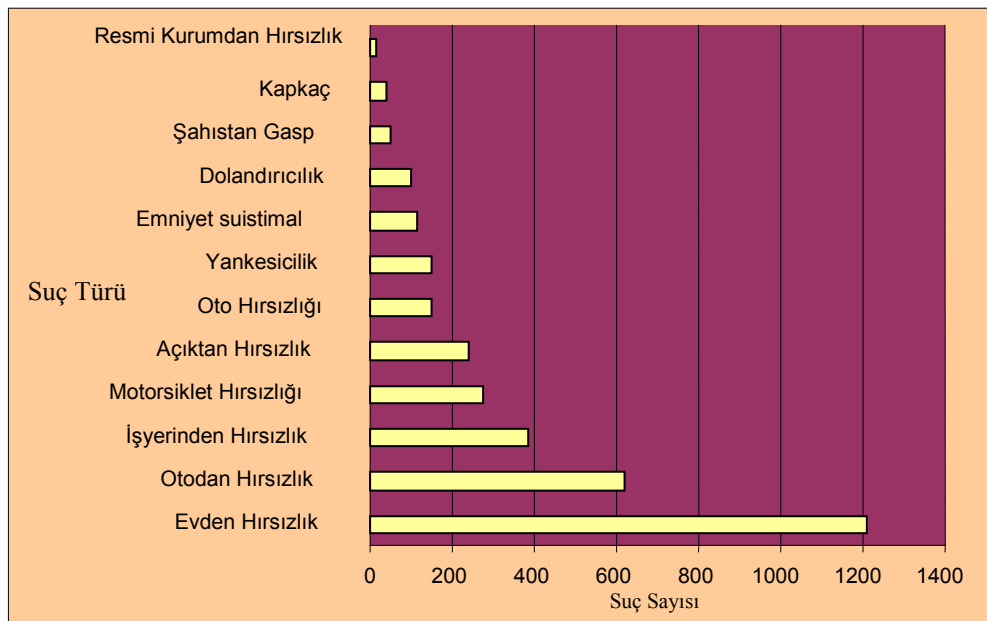
Kaynak: Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün Basına Verdiği Veriler.

Yukarıdaki tabloda suç sayılarının sanayi ve şarmpol polis merkezlerinin sorumluluk alanına giren bölgelerde iki yıl içerisinde diğer polis merkezlerine göre yüksek olduğu gözlenmektedir. Sanayi polis merkezi sorumluluk alanı Altınova, Atatürk, Cumhuriyet, Dutlubahçe, Düdenbaşı, Emek, Göksu, Gündoğdu, Güneş, H.Karakaş, Habibler, Kanal, Karşıyaka, M.A. Ersoy, Özgürlük, Sütçüler, Teomanpaşa, Ulus, Yeniemek, Yenimahalle, Yeşiltepe, Yükseliş, Zafer mahallelerini kapsamaktadır. Bu mahallelerin ortak özellikleri kent merkezinden uzak olmaları, kente içgöçle gelen nüfusun bulunduğu, bazı mahallelerin kentin sanayi bölgesinin etrafında yer almaları, yaygın bir biçimde gecekondulaşmanın görüldüğü, genel olarak sosyo ekonomik seviyenin düşük olduğu kentsel alanlardır.

Antalya ilinde suç sayısının yüksek olarak tespit edildiği bir diğer polis sorumluluk bölgesi ise Şarmpol polis merkezidir. Bu merkezin sorumluluk alanında bulunan mahalleler ise; Balbey, Cumhuriyet, Doğuyaka, Dutlubahçe, Elmalı, Etiler, Gebizli, Kışla, Kızılarık, Kılısaray, Kızıltoprak, Konuksever, Mehmetçik, Muratpaşa, Sedir, Tahıl pazarı, Topçular, Üçgen, Yenigün, Yeşildere'dir. Bu mahallelerin ortak özelliklerine baktığımızda sanayi bölgesinden uzak olduğu ve çok sayıda iş merkezinin bulunduğu gözlenmektedir

Sanayi ve Şarmpol polis merkezlerinin sorumluluğu altında bulunan bölgelerdeki mala karşı suç türlerinin dağılımına baktığımızda Sanayi bölgesinde 2006 yılında işlenen suç türlerinin dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Grafik 5.32 Mala Karşı Suçların Sanayi Polis Bölgesindeki Dağılımı, 2006

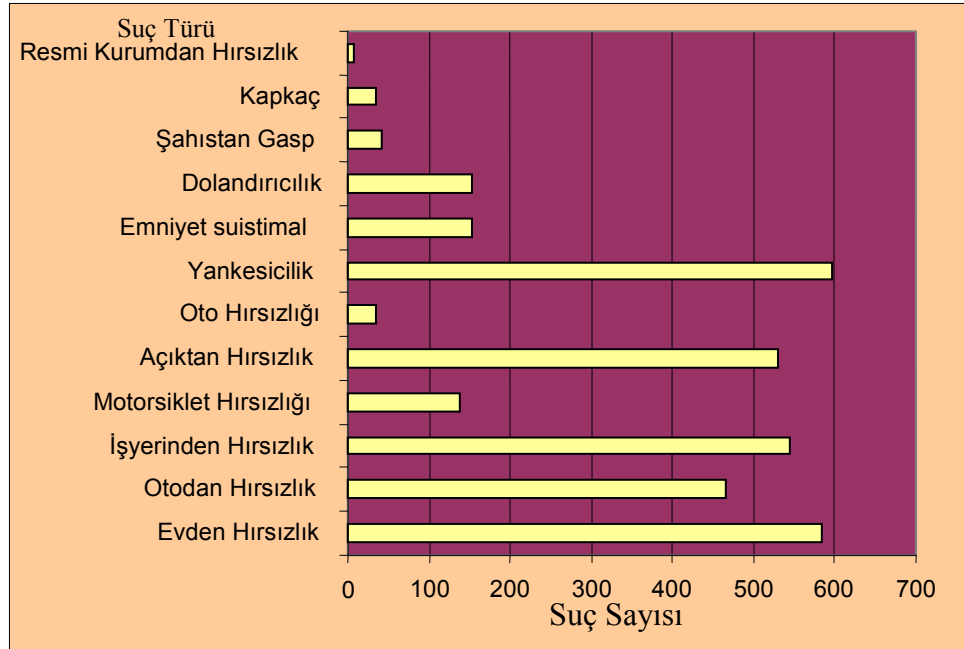

Kaynak: Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün Basına Verdiği Veriler.

Yukarıda yer alan grafikte görüldüğü gibi bu bölgede özellikle evden yapılan hırsızlık suç türünün sayısı yüksektir daha sonra otodan hırsızlık, işyerinden hırsızlık gelmektedir. Şarampol Polis Merkezi verilerine baktığımızda ise aşağıdaki grafik yer almaktadır.

Grafik 5.33. Mala Karşı Suçların Şarampol Polis Bölgesindeki Dağılımı, 2006

Kaynak: Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün Basına Verdiği Veriler.

Şarampol Polis Bölgesi'ndeki suç türlerinin dağılımına baktığımızda yankesicilik suç türünün sayısının (597) diğer suç türlerine göre ve Sanayi Polis Bölgesi sorumluluğunda olan mahallelerdeki sayısına göre (148) fazla olduğunu görmekteyiz. Bu bölgenin şehir merkezine yakın olması ve birçok iş merkezinin, kamu kurumlarının bölgede yer alması kent nüfusunun gün içerisinde yoğun bir şekilde bu bölgede bulunması yankesicilik suç türünün bölgede sık rastlanmasında etkili faktörlerdir. Bunun yanında bu bölgede diğer bölgelere oranla iş yeri hırsızlığının yüksek olması (544) yine bölgede iş merkezleri sayısının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

2006–2007 tarihleri arasında Antalya polis bölgelerinde en düşük suç sayısı Yenikapı bölgesinde görülmüştür (bkz. Grafik 5.31). Bu bölge Barboros, Çaybaşı, Gençlik, Haşimişcan, Kılıçarslan, Kışla, Selçuk, Sinan, Tuzcular, Yüksekalan, Zerdalilik mahallelerini kapsamaktadır. Suç sayısının yüksek olmaması polis sorumluluk bölgesinin diğer bölgelere oranla daha dar bir alanı kapsamaması, bu bölgenin sosyoekonomik yapısının yüksek olması ve bölgede gecekondulaşmanın görülmemesi özellikleri sayılabilmektedir. Bu bölgede 2006 yılında toplam 1623 suç olayından evden hırsızlık (259), işyerinden hırsızlık (289) ve

yankesicilik (296) olarak dağılım göstermektedir. Bu bölgede suç mağdurlarının özellikle hırsızlık ve yankesicilik suçu ile karşılaştıklarını göstermektedir.

Antalya Emniyet Müdürlüğü verilerine göre ilde 2006 yılında mala karşı suçların toplam sayısı 15640 iken bu oran 2007 yılında 13965 olarak belirlenmiştir. Toplamda mala karşı suç türünde %10'luk bir düşüş meydana gelmiştir. Suç sayısındaki bu düşüşün sebeplerinden biri Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün 2005 yılından itibaren etkin bir biçimde uygulamaya koyduğu suçu önleme politikalarıdır.

Görüldüğü gibi Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün verilerine göre Antalya asayiş suç oranının, özellikle de mala karşı suç oranının Türkiye ortalamasından yüksek olan bir kenttir. Son yıllarda suç oranlarında yaşanan bu artışı kontrol altına almak ve önlemek amacıyla İl Emniyet Müdürlüğü çeşitli uygulamaları geliştirerek, uygulamaya koymuştur.

5.4. Antalya Emniyet Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Suçu Önleme Politikaları

Toplum destekli güvenlik hizmeti vermeyi hedefleyen Antalya Emniyet Müdürlüğü hedefledikleri hizmetin temel felsefesini; “Problem çözmeye odaklanarak sorumluluk ve etkinliği geliştirmeyi hedefleyen, vatandaş odaklı hizmet sunma, önleme, toplumla işbirliği ve ortak çalışmalarla birlikte geleneksel kolluk uygulamalarını da içine alan polisiye servislerin sunulmasıyla suç ve sosyal düzensizlikle mücadele etmeye odaklanmak” olduğunu açıklamıştır. “Toplum Destekli Güvenlik Hizmeti Projesi” suç oluşumunu ve sayısını toplumsal sorumluluk bilincinin oluşturulması sonucunda azami derecede azaltmak, suçla ilgili kaygıları ve suç mağduru olma korkusunu ortadan kaldırmak veya azaltmak böylece toplumda güven ortamını sağlamayı amaçlamaktadır (www.antalya.pol.tr. 01.04.2008).

Antalya Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Güvenlik Hizmeti kapsamında çeşitli önleyici hizmetleri uygulamaya koymuştur. SABA sistemi (Sattırmam, Aydınlatma, Bilinçlendirme, Alana yayılma) olarak adlandırılan ve bu kapsamda uygulanan projeler şu şekilde sıralanmaktadır. Gizli kamera çekimleri, kamu kurum ve kuruluşları ile irtibata geçilmesi, ekip sayısının artırılması, radar uygulaması, düdük uygulaması, şaka ceza makbuzu uygulaması, motosiklet uygulaması, suç haritası ve analitik çalışmalar, semt pazarı, görünmez kalem, toplantılar, broşürler ve dokümanlarla bilgilendirme ayak izi ile kontrol bende, komşum polis, komşu kollama sistemi ve okul polisliği projelerini yapılan ön çalışmalar sonucunda uygulamaya koymuşlardır.

SABA sistemi kapsamında yer alan uygulamaların amaçları ve işlevleri şu şekilde açıklanmaktadır. (Aktuğ, 2006, s. 68), (www.antalya.pol.tr, 01.04.2008)

Düdük Uygulaması; özellikle mala karşı suçların önlenmesine etkili olan bu uygulamayla, suçların sıklıkla işlendiği bölgelerde polis memurlarının düdük kullanımı sayesinde suç işlemeye teşebbüs eden bireylerde caydırıcı bir uygulama olduğu görülmektedir. Böylece kentte sık suç işlenen bölgelerde bu uygulama sonucunda vatandaşlardan olumlu tepkiler alınmış bunun yanında da suç oranlarında azalmalar gözlenmiştir.

Gizli kamera; bu uygulama ile ev ve iş yerlerinden özellikle mala karşı işlenen suçların seviyesinin tespit edilmesi amacıyla hırsız kılığına girmiş personelin yapmış olduğu çalışma medyaya yansıtılarak halkın dikkatinin çekilmesi hedeflenmiş, duyarlı olmaları gerektiği konusuna uyarılarda bulunulmuştur.

Kamu kurum ve kuruluşları ile irtibata geçilmesi; Antalya Emniyet Teşkilatı'nın diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapması sonucu suçu önleme konusunda çözümler ortaya konmuştur ve konmaktadır. Örneğin TEDAŞ Müdürlüğü ile yapılan iş birliği sonucunda aydınlatma konusundaki bazı bölgelerin ihtiyaçları giderilerek güvenli ortamın oluşturulması konusunda çalışmalar yapılmıştır.

Ekip sayısının artırılması; ekip sayısındaki artış şehrin güvenliği konusunda etkili olmuştur. Özellikle motorize ekiplerden olan Yunus timlerinin sayılarındaki artış olay yerine daha kısa zamanda ulaşılmasını sağlamıştır.

Radar Uygulaması; yapılan radar uygulamalarında trafik kurallarına uymayanlara trafik cezaları verildi, bu uygulamalar esnasında insanları daha duyarlı araç kullanmaları konusunda uyarılar yapılmaktadır.

Şaka Ceza Makbuzu Uygulaması; özellikle yaz aylarında sahil bölgesinde meydana gelen otoparkta hırsızlığın önüne geçilmesi konusunda geliştirilmiştir. Bu çerçevede polis ekipleri tarafından ceza makbuzu görünümünde ki şaka ceza makbuzları park halinde bulunan ve içerisinde otoparkta hırsızlığa yol açabilecek eşyaların bırakıldığı araçların camına bırakılmıştır. Böylece araçlarının ön camında ceza makbuzu görünümündeki şaka ceza makbuzuyla karşılaşan araç sahipleri Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün “ Eşyalarınız sizin için değerli olmayabilir ama bizim için çok değerli, lütfen aracınızın içerisinde kıymetli eşyalarınızı bırakmayınız! “ uyarısıyla karşılaşmaktadırlar.

Motosiklet Uygulaması; Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün gözlemlerine göre kapkaç, yankesicilik ve gasp suçlarında motosiklet kullanımının suçu işleyen kişiler tarafından olay yerinden uzaklaşmada yaygın bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu uygulama sıkı denetimler sonucunda motosiklet kullanan şahısların kontrol altına alınması sağlanmıştır.

Suç haritası ve Analitik Çalışmalar; suç haritalarının çıkarılmasına yönelik yapılan çalışmalarda yoğun suç bölgeleri tespit edilerek gereken önlemler alınmaktadır. Bu çalışmalarla ekiplerin bilgilendirilmesi sağlanmaktadır.

Görünmez Kalem Uygulaması; güç kullanımı odaklı polislik yerine modern teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanıldığı polislik anlayışını tercih eden il teşkilatı bu uygulamayla çıplak gözle görülemeyen ancak ultra vole ışık tutulduğunda okunabilen mürekkep ve kalemleri öncelikli olarak bazı kamu kurum ve kuruluşlarına dağıtmıştır. Bu yöntemle işaretlenen değerli eşyaların satılması sırasında tespit edilmesi konusunda etkili olması hedeflenmiştir.

Komşu Kollama Sistemi; Antalya Emniyet Müdürlüğü bu sistemle suçların oluşumunun engellenmesi, kentte suç korkusu olgusunun önüne geçilmesi ve giderek bireylerin birbirlerinden uzaklaşmasının ve yabancılaşmasının önüne geçilmesini amaçlamaktadır. Geliştirilen bu sistemle suçu önleme konusunda toplumun desteğini alarak güvenlik tedbirleri ile suç önleme bilincinde olan duyarlı bir toplum oluşumunu sağlamak, komşu kollama ile suça karşı polis ve toplum işbirliğini oluşturmak hedefler arasındadır. Bu sistem ile özellikle evden yapılan hırsızlıkları önleme konusunda bireylerin etkin rol almaları sağlanmaktadır. Bu konuda bireylerin bölgelerindeki suç özellikleri ve suçların önüne geçilmesi için bilgilendirmeler yapılmaktadır. Bireylere dağıtılan bilgilendirme broşürlerinde yer alan tavsiyelerle suça karşı suç önleme bilinci geliştirilerek suçların azaltılması sistemin amaçlarından biridir. Komşu kollama sisteminin çerçevesinde toplumsal bütünlüğün ve duyarlılığın güçlendirilerek suça karşı bir güç oluşturulması ana temadır.

Ayak İzi Uygulaması; bu uygulamayla apartman giriş kapılarına bırakılan polisin ayak izini simgeleyen karton şekillerin üzerinde apartman sakinlerinin güvenlikleri açısından apartman kapılarını kapalı tutmaları gerektiği konusunda uyarılar yer almaktadır. Bu uygulamayla bireylerin apartman kapılarını kapalı tutmaya özen göstermesiyle özellikle evden hırsızlık olaylarının önüne geçildiği görülmüştür.

Kontrol Bende Uygulaması; bu uygulamayla oto hırsızlıklarının önlenmesi amaçlanmaktadır. Orta yaş ve üstü tarafından kullanılan otomobillere yapıştırılan “kontrol bende” logosu ile araç sahibi bilgilerinin polis kayıtlarında yer alması sayesinde herhangi bir şüpheli durumda suçu tespit etmeyi kolaylaştıracak ve hızlandıracak bir uygulama niteliğindedir. Nitekim 2006 yılından itibaren uygulanan bu sistemde birçok oto hırsızlık suçu tespit edilmiştir.

Okul Polisliği Projesi; bu çalışmayla kentte bulunan her eğitim ve öğretim kurumuna Antalya Emniyet Müdürlüğü’nden seçilen bir bayan ve bir bay olmak üzere iki polis memurunun “Okul İrtibat Görevlisi” olarak görevlendirilmesi böylece öğrenciler ve polis arasında olumlu ilişkilerin kurularak onların güvende olmasını sağlamak hedeflenmektedir.

Antalya Emniyet Müdürlüğü’nün suçu önleme konusunda uygulamaya koydukları çalışmaların kentte güvenli ve huzurlu ortamın yaratılması ve suç olaylarının sonrasından çok suç davranışının engellenmesine yönelik geliştirildikleri görülmektedir. 2005 yılından itibaren uygulamaya konan önleyici hizmetlerin suçu toplumun ürettiği ve çözümün de toplum-polis işbirliğinin neticesinde gerçekleşebileceğinden hareket etmektedir. Özellikle mala karşı suçların önlenmesi amacıyla geliştirilen bu uygulamalarla Antalya’nın güvenli, huzurlu ve suç mağduru olma korkusundan arınmış bir kent haline gelerek diğer illere model olma yolunda önemli adımlar atılmaktadır.

5.5. Hipotezlerin Değerlendirilmesi

Suç olgusunu Antalya örneğinde ele aldığımız bu çalışmada TUIK verilerinden hareketle Antalya ilinin suç ve suçlu görünümü incelenmiştir. Antalya ile ilgili Adalet İstatistiklerinden yararlanarak, 2002–2006 yılları arasında, hükümlülerin, yaş, cinsiyet, medeni durum ve eğitim durumu gibi demografik özellikleri ile hüküm giydikleri suçun türü ve dağılımı incelenmiştir. Çalışmamıza başlamadan önce oluşturduğumuz hipotezlerin değerlendirilmesi ise aşağıda yer almaktadır.

1. **Antalya ilinin suç oranı nüfus artış hızına göre artma eğilimi gösterebilir,** bu hipotez Antalya ilinde suç oranlarının yıllar arasında artış gösterip göstermediğini sınamak amacıyla oluşturulmuştur. TUIK’in “suçun işlendiği il ve cezaevine giren hükümlüler” ‘in 2002–2006 yılları arasındaki dağılımına baktığımızda 2002–2003–2004 yıllarında her yıl bir önceki yıla göre hükümlü sayısında artışın olduğu görülmüştür. 2005 yılında ise 2004 yılına göre hükümlü sayısında %50’den fazla bir azalma gözlenmiştir. 2006 yılında ise hükümlü sayısında tekrar bir artış yaşanmıştır.

1990–2000 döneminde 81 il içerisinde en yüksek nüfus artış hızı oranına sahip olan Antalya (bkz. Grafik 5.24) 2000 yılı nüfus sayımında 1.719.751 olarak tespit edilen il nüfusunun artış hızına paralel olarak 2002–2003–2004 yılları arasında suç oranlarında artış yaşandığı görülmüştür. 2007 yılında ise ADNKS bilgilerine göre il nüfusu 1 789 295 olarak belirlenmiştir. 1990–2000 yılları arasında 577.540 bir artış gösteren il nüfusu 2000–2007 yılları arasında ise 69.544 nüfus artışı kaydetmiştir. Bu durum Antalya ilinin nüfus artış eğiliminin giderek değiştiğini nüfus artışının yavaşladığını göstermektedir. Oluşturduğumuz hipotezde, Antalya’da 2002–2003–2004 yılları arasında suç oranlarında görülen artış 1990–2000 yılları arasında önemli bir nüfus artışının yaşanmasına bağlı olarak açıklanabilmektedir. Ancak nüfus artışının giderek azaldığı kentte buna bağlı olarak suç oranlarında da azalma görülmüştür. Bu durumda kentte görülen suç oranı nüfus artış hızına göre artma eğiliminde olduğu hipotezimiz doğrulanmaktadır.

2. ***Antalya ilinde göç suç artışında etkili bir faktör olabilir;*** çalışmamızda görüldüğü gibi Antalya yoğun göç alan bir kentimizdir. 1990–2000 yılları arasında nüfus artış hızı en yüksek kent olarak belirlenmiştir. Bu nüfus artış hızında kentin aldığı göçler etkilidir. Yoğun göçler sonucunda ortaya çıkan sağlıksız, çarpık kentleşmenin kentin sosyoekonomik durumunu faklılaştıracağı, göç ederek gelen bireylerin kente alışma sürecinde uyum sorunu yaşayacağı, kentte meydana gelen hetorejen yapının bir takım sosyal problemlere neden olacağı çalışmanın sayıltıları arasında yer almaktadır. Çalışma verilerinde görüldüğü gibi Antalya’da cezaevine giren hükümlülerin sayısında 2002–2003–2004 yılları arasında görülen artışta etkili faktörün 2000 yılları arasında 81 il içerisinde en fazla göç alan ilk beş ilden biri olmasıyla açıklanmıştır (bkz. Grafik 5.25). İkinci hipotez 2002–2004 yılları arasındaki verilerde doğrulanmıştır.
3. ***Antalya ilinde, hüküm giyme oranı genç yaşlarda düşük olma eğilimi gösterebilir,*** oluşturduğumuz bu hipotezi sınamak için 2002 Adalet İstatistiklerinde yer alan “Cezaevinin bulunduğu il ve yaş grubuna göre cezaevine giren hükümlüler” ‘in verileri kullanılmıştır. Bu veriler kapsamında Antalya’da cezaevine giren suçluların yaş aralıkları hakkında verilen bilgilere göre genç yaş aralığında bulunan suçlu bireylerin (11-15, 16-18, 19-21) hüküm giyme oranının düştüğü görülmüştür. Hüküm giymiş bireylerin ilk olarak 30–39 yaş grubunda yoğunlaştıkları daha sonra ise 22–29

ile 40–49 yaş gruplarının geldiği görülmüştür (bkz. Grafik 30). Bu bilgilere göre bu hipotezimiz doğrulanmaktadır.

4. ***Antalya ilinde, erkeklerin suç işleme oranı kadınların suç işleme oranından yüksek olması söz konusu olabilir***, suç erkek davranışıdır; varsayımı kriminoloji literatüründe yer almaktadır ve birçok defa doğrulanmıştır. Bu varsayım Antalya örneğinde de TÜİK’in “Suçun işlendiği il ve suç türüne göre ceza evine giren hükümlüler” verilerine dayanılarak oluşturulmuş Grafik 5.28’de görüldüğü gibi Antalya ilinde de suç erkek davranışıdır. Bu hipotezimiz çalışmamızda doğrulanmıştır.
5. ***Antalya ilinde, suç işleme oranı eğitim seviyesi düşük olan bireylerde yüksek olabilir***, TÜİK’in 2002 yılında “Daimi ikametgâh ve eğitim durumuna göre cezaevine giren hükümlüler” verilerine göre sınıadığımız bu hipotezde, eğitim seviyesi düşük olan hükümlü sayısının yüksek olduğu görülmüştür (bkz. Grafik 5.29). 2002 yılında daimi ikametgâhları Antalya olan hükümlülerin %73’inin ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Beşinci hipotez doğrulanmıştır.
6. ***Antalya ilinde mala karşı işlenen suçların sayısı, şahsa karşı işlenen suçların sayısından yüksek olabilir***, bu varsayım kente ekonomik nedenlerden dolayı göç eden bireylerin kentte görülen yoğun göçler sonucunda ekonomik kaynakların dağılımında meydana gelen eşitsizliklerin bireyleri mala karşı suç türüne yöneltebileceği sayıtlısına dayanılarak oluşturulmuştur. Çalışmada yer alan TÜİK’in “suçun işlendiği il ve cezaevine giren hükümlüler” verilerinde yer alan hükümlülerin işledikleri suç türlerinin dağılımı incelendiğinde Antalya ilinde 2002–2006 yılları arasında mala karşı işlenen suç türü şahsa karşı işlenen suç türünden daha fazladır. Altıncı hipotez doğrulanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suç olgusu insanlık tarihi kadar eskidir. Birçok disiplin tarafından ele alınan suç tek bir faktörle açıklanamayacak multidisipliner bir olgudur. Bu anlamda kriminoloji; psikoloji, sosyoloji, tarih, hukuk, adli tıp, psikiyatri, coğrafya, ekonomi, biyoloji gibi farklı disiplinlerden yararlanarak suç ve suçlu kavramlarını inceleyen bir bilimdir. Multidisipliner bir bilim olan kriminoloji, günümüzde suç ve suçlu kavramlarına ilişkin önemli çalışmalar yapmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar ortaya konan suç teorilerinde genel olarak suç davranışının nedenleri ve sonuçları üzerinde durulmuştur. Suç davranışı neden ve nasıl ortaya çıkar? Suç davranışının sonuçları nelerdir? Gibi sorulara cevap arayan teorisyenlerden kimi suçu biyolojik faktörlerle açıklarken, kimi teorisyenler psikolojik, kimi ekonomik, kimi coğrafik, kimi de sosyolojik faktörlerle açıklama getirmiştir. Tüm bunların yanında; biyolojik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve birden çok disiplinle ortaya konmuş kompleks bakış açıları da geliştirilmiştir.

Suç günümüzde günlük yaşamımızı çok yakından etkileyen önemli bir toplumsal problem haline gelmiştir. Her birey, potansiyel bir suçlu ve(ya) bir mağdur durumda olabilir. Suçun olmadığı bir toplum düşünülemez ancak suçun toplumsal yapıya olan olumsuz etkileri kontrol altına alınmalıdır.

Antalya, sosyal ve ekonomik yapısı nedeniyle cazip bir yaşam alanıdır. Son yıllarda kentin aldığı yoğun göç oranlarından görüldüğü gibi bir çekim merkezi halini almıştır. Kentlerde hızlı nüfus artışı kent yapısında bir takım yapısal ve sosyal sorunlara neden olmaktadır. Yoğun göç alan her kentte olduğu gibi Antalya'nın da sosyokültürel ve sosyoekonomik yapısında değişimler meydana gelmiştir. Kentte meydana gelen bu değişimleri gözlemler sonucu yorumlamak mümkündür.

Antalya'da hızlı nüfus artışının yaşanmasıyla sosyal anlamda değişimlerin yaşandığı gözlenmiştir. Bu değişimler; nüfusta heterojen bir yapılanmanın olması, sosyal kontrol mekanizmalarının giderek zayıflaması, yoğun göçlerle birlikte görülen gecekondü bölgeleriyle diğer bölgeler arasında sosyoekonomik yapıda önemli farklılıkların meydana gelmesi, bireyciliğin ön plana çıkması, kentte ekonomik kaynakların dağılımında görülen eşitsizliklerin yaşanması, sosyal ilişkilerde değişimin görülmesi, kente göç edenlerin kente uyum sorunları yaşamaları, kültürlerarası uyumsuzluğun belirginleşmesi, kentte ortaya çıkan hemşehri anlayışının kentte bireyler arası kutuplaşmalara neden olması olarak

gözlenmektedir. Kentin sosyal yapısında meydana gelen bu değişimler suç oranlarının artmasında etkili olmuştur.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde ele aldığımız 2002–2005 yılları arasında cezaevine girmiş bireylerin demografik özelliklerini incelediğimizde örnekleminizin genel olarak; genç ve orta yaşlı evli ve ilkokul mezunu erkek bireylerden oluştuğunu görmekteyiz. Bu örneklemin suç türü dağılımında ise mala karşı suç türünün şahsa karşı suç türünden daha çok işlendiği görülmektedir.

Beşinci bölümde “Antalya ve Suç” başlığı altında yer verdiğimiz Antalya’nın suçlu görünümü, orta yaşta, ilkokul mezunu erkek birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Suç görünümü ise Türkiye genelinde olduğu gibi mala karşı işlenen suç türleri, şahsa karşı işlenen suç türlerine oranla daha yoğundur.

TUIK ve Emniyet Genel Müdürlüğünün verilerine yer verdiğimiz çalışmamızda özellikle 2002–2003 yıllarında Antalya ilinde mala karşı suç oranlarının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. “Antalya ilinin suç oranı nüfus artış hızına göre artma eğilimi göstermektedir.” oluşturduğumuz bu hipotezi sınavığımızda görüldüğü gibi Antalya yoğun göç aldığı yıllar itibarıyla suç oranlarında artışın yaşandığı bir kent olmuştur. Kontrol altına alınmayan göç hareketlerinin bir sonucu olarak kentte suç oranlarında artış yaşanmıştır. Bu nedenle göç hareketleri sağlıklı kent koşullarına neden olmaması için kontrol altına alınması gerekmektedir. Göç veren bölgelere yeterli eğitim, istihdam, sağlık, ekonomik koşullar yaratılmalıdır. Toplumsal kaynakların eşit dağıtılması sonucunda, göç ile ortaya çıkan olumsuz koşulların önüne geçilecektir.

Sosyolojik bakış açısına göre, suçu toplum üretir yani suçlu olan toplumdur. Bu bakış açısından hareketle; toplumsal bir problem olan suç konusunda toplum merkezli çözümler getirilmelidir.

Toplumda, suç oluşumunun sonrasında çok suçu önleyici politikaların geliştirilip, uygulanması gerekmektedir. Suçun her topluma bir maliyeti söz konusudur. Suçu önleyici politikalar suç davranışı ile birlikte suçun maliyetini de aynı zamanda azaltmaktadır.

Suç davranışının oluşumunda önemli bir faktör olan ekonomik yapı dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki bireyin içinde bulunduğu ekonomik koşullar yetersiz olduğu takdirde özellikle mala karşı suç işleme eğilimleri daha sık gözlenmektedir. Bu nedenle toplumda istihdam olanaklarının artmasının, suç oranlarını azaltıcı etkide bulunacağı beklenmektedir.

Çalışmamızda hükümlülerin eğitim durumları konusunda yer verdiğimiz istatistikler göstermektedir ki suç davranışı ülkemizde eğitim seviyesi düşük olan bireyler arasında daha sık görülen bir davranış biçimidir. Bu durumda bireyin eğitim seviyesinin düşük olmasını suç

davranışında bulunma eğilimini arttırabilecek bir faktör olarak ele alınmaktadır. Bireyin ailesinde başlayan, eğitim kurumları tarafından da desteklenen ve hayat boyu devam eden sosyalleşme sürecinde, etkili yöntemlerle, bireye suç davranışından uzak durma bilinci kazandırılması gerekmektedir.

Suç önleyici çalışmalarda bilimsel verileri izlemek, kullanmak ve geliştirmek daha etkili sonuçlar almak için yararlıdır. Bu konuda çalışmamızda yer verdiğimiz Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün çalışmaları dikkat çekmektedir. Özellikle 2005 yılından itibaren suçu önleme politikalarının kentte etkinliğinin artmasıyla birlikte suç oranlarında azalma görülmüştür. Bu gibi çalışmaların ülke genelinde etkinliğinin arttırılması toplum genelinde olumlu sonuçları getirecektir.

Suç davranışını önleyici çalışmaların yanında suç davranışı sonrasında da atılacak adımlar önemlidir. Çalışmamızda yer verdiğimiz gibi özellikle kentsel alanlarda bulunan birden çok suç işlemiş bireylerin oranı dikkat çekmektedir. Suç işlemiş bireylerin, suç davranışını tekrarlamamaları sağlanmalıdır. Bu konuda 2005 yılından itibaren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları etkili çalışmalarda bulunmaktadır. Suçluların topluma kazandırılması kapsamında suçluların veya suça sürüklenen çocukların eğitim ve istihdam olanakları, rehberlik ve tedavi hizmetleri gibi suç sonrası ve suç öncesi olmak üzere çalışmalarda yapmaktadır. Bu gibi çalışmaların etkinliğinin artarak ülke genelinde kalıcı çözümlere ulaşması hedeflenmelidir.

Suç, tarihten günümüze hemen hemen her toplumun mücadele etmesi gereken önemli bir sosyal problemdir. Günlük yaşantımızı olumsuz yönleriyle tehdit eden suç kavramı ile mücadele konusunda geçici önlemler almak yeterli değildir. Suçun var olmadığı bir toplum düşünülemez ancak suçun topluma ve bireylere olan olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi toplumsal düzeni sağlamak ve bireylere güven ortamı yaratmak anlamında önem taşımaktadır. Suç olgusunun bilimsel gerçekliklerinin ele alınması, suç ile mücadele etme ve suçu önleme konusunda daha etkili sonuçları beraberinde getirecektir.

KAYNAKÇA

- Adak Özçelik Nurşen, Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme, Birey Yayınları, İstanbul, 2002
- Adler F., G. Mualler, w. Loufer, Criminology, Mcgraw Hill Company, New York, 1991
- Akers Ronald, Criminology Theories, Roxbury Published, Third Ed., California, 2000
- Akı Erol, Hukukun Temel Kavramları, Barış Yayınları, 6. Baskı, İzmir 2001
- Akıncı-Sokullu Füsun, Kriminoloji, Beta Yayınları, İstanbul, 1999
- Aktuğ Akif, 10 Nisan Polis Haftası, “Toplum Destekli Polislik” Paneli, 2006
- Anayurt Ömer, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayınları, Ankara 2001
- Antalya İli V. 5 Yıllık Kalkınma Planı, -Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapı, 5 Yıllık Program ve Projeler- Başarı Matbaacılık, Antalya, 1986
- Aslan Yılmaz, Hukuka Giriş, Ekin Kitabevi Yayınları, 2. baskı, İstanbul 1991
- Atar Yavuz, Ayan Mehmet v.d., Temel Hukuk Bilgisi, Mimoza Yayınları , Konya, 2000
- Austin Roy L., “Recent Trends in Official Male and Female Crime Rates : The Convergence Controversy”, Crime, Ed. Crutchfield, ed. Crutchfield R., Bridges G., Weis J., USA, 1996
- Aycan Nihat, Suçun Sosyolojik Açından Temellendirilmesi Üzerine Bir Deneme, Doktora Tezi, Basılmamış, İstanbul,1991
- Aydın, E.D. Bilişim Suçları ve Hukukuna Giriş, Doruk Yayınlar, Ankara, 1992
- Bahar Halil İbrahim, Fert İsmail, “The Debate Over Recent Recorded in Turkey”, International Journal of Social Inquiry, Cilt 1, Sayı 1, 2008, 89–104

Bal Hüseyin, Hukuk-Hukuk Sosyolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No: 32, Isparta, 2003

Balamir Rahşan, Suç Teorilerinin İçinde Chicago Okulunun Yeri ve Önemi, basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999

Beccaria Cesare, Suçlar ve Cezalar Hakkında, çeviren Sami Selçuk, İmge Kitabevi, Ankara, 2004

Beirne Piers, Messerschmidt James W. , Criminology, Roxbury, 4. Baskı, LosAngeles, California, 2006

Bozkurt Enver, Hukukun Temel Kavramları, 3. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara 2002

Broidy Lisa, “Age and Deviance”, Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior, Volume I., Ed. Patrica A.Adler, Adler Peter, Corzine Jay, Brunner Routledge, 2000

Burgess Ernest W. “The Growth of The City: An Introduction to a Research Project”, The City, ed. by E. Park Robert, W.Burgess Ernest, McKenzie Roderick, Chicago London University Pres, 1967

Cansunar N, Aşirdizer M, Aycan N., Balcıoğlu İ., Batuk G., “Kadının Suça Yönelimi-Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 55 (3), 1997 , 341-351

Cesare Beccaria “On Crimes and Punishments”-,Ed by, Mclaughlin Eugene, Muncie John, Hughes Gordon Criminological Perspectives Essential Readings, Sage Yayınları, London, 2003

Clinard Marshall, “The Process of Urbanization and Criminal Behavior”, *The American Journal of Sociology*, The University of Chicago Press. Vol. 48, No. 2. 1942

Coleman Cvile, Moynihan Jenny, Undersanding Crime Data, Open University Press, Buckingham, 1996

Conklin John, Criminology, Allyn and Bacon, 6. basım, U.S.A, 1997

Conklin John, Criminology, Macmillan, New York, 1992

Cömertler Necmiye, Kar Muhsin, “Türkiye’de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi “, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 62/2, Ankara, 2007

Croall Hazel, Crime and Society in Britain, Pearson Longman, London, 1998

Çimrin Hüseyin, Antalya, Tarihi ve Turistik Rehberi, Akdeniz Kitabevi, 4. Baskı, Antalya, 1999

Demirbaş Timur, Kriminoloji, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005

Dennis C. Benamati, Newman, Graeme R, Criminal Justice Information: How to Find It, How to Use It, Oryx Pres, Arizona, 1998

Doherty Micheal, Criminology, Old Bailey Pres, 2. Ed. London, 2000

Dönmezer Sulhi, Kriminoloji, Beta Yayınları, 8. baskı, İstanbul 1994

Durkheim Emile, Sosyolojik Metodun Kuralları, çev. Enver Aytekin, Sosyal Yayınları, İstanbul 1994

Durugönül Esmâ, *"Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler"*. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, DİE, Ankara, 1997, 95-101

Eitzen Stanley, Criminology: Crime and Criminal Justice, Macmillon Publishing Company, New York, 1985

Enrico Ferri “Causes of Criminal Behavior”-, Edited, Mclaughlin Eugene, Muncie John, Hughes Gordon Criminological Perspectives Essential Readings, Sage yayınları, London, 2003

Fichter Joseph, Sosyoloji Nedir?, çeviren Nilgün Çelebi, S.Ü. Fen-Ed. Fak. Yayınları, No:6, Konya, 1990

Findlay Mark, The Globalisation of Crime, Cambridge University Press, UK, 2000

Frank Schmalleger, Criminology Today, Pearson Prentice Hall, 4. baskı, New Jersey, 2006

Gibbons C Don., Talking about Crime and Criminals, Prentice Hall, New Jersey, 1994

Goutrfredson Michael ve Hirschi Travis, “ Age and Explanation of Crime”, ed. Crutchfield R., Bridges G., Weis J., USA, 1996

Gökberk Macit, Felsefe Tarihi, Remzi Kitabevi, 2. baskı, İstanbul, 1999

Görgün Şanal, Hukukun Temel Kavramları, Yetkin Yayınları, 5. Baskı, Ankara 1996

Gözübüyük Şeref, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, 13. baskı, Ankara 1993

Gramatica Filippo, Toplumsal Savunma İlkeleri, çev. Sami Selçuk, İmge Kitabevi, 2.baskı, Ankara 2005

Güçlü Sevinç, Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya’da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2865, Ankara, 2002

Gürbüz Şefika; “Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları” , Uluslar arası Göç Sempozyumu Bildirileri, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, Yayın No: 6, Sistem Matbaacılık, İstanbul, 2006

Gürkan Ülker, Hukuk Sosyolojisine Giriş, Siyasal Kitabevi, 3. Baskı, Ankara 1999

Güvenç Bozkurt “Göç Olgusu ve Türk Toplumunu” Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DİE, Ankara, 1997

Hancı Hamit; “Çocuk Suçluluğuna Yol Açan sosyal Bir Yara : İç Göçler ve Çarpık Kentleşme” , Hekim ve Yaşam "İzmir Tabip Odası Bülteni" Mayıs-Haziran, Sayı:6 1999

Hawkins David, Delinquency and Crime, Cambridge Press, USA, 1996

Henry Stuart, Milovanovic Dragan, Constitutive Criminology- Beyond Postmodernism, Sage Publications, London, 1996

Hippchen J. Leonard, “The Need for a New Approach to the Delinquent-Criminal Problem”, Ed by. Hippchen J. Leonard, Ecologic-Biochemical Approaches to Treatment of Delinquents and Criminals, Litton Educational Publishing, USA, 1978

Huff Ronald, “Historical Explanations of Crime: From Demons to Politics”, Crime, ed. Crutchfield R., Bridges G., Weis J., USA, 1996

İçli Tülin, Kriminoloji, Martı Yayınları, Ankara, 2004

İçli Tülin, Kriminoloji, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1994

İçli Tülin, Türkiye’de Suçlular-Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri, AKM yayını, Sayı: 71, 3. baskı, Ankara 1993

İsbir Eyüp, Şehirleşme ve Meseleleri, Gazi Büro yay., 2. baskı, Ankara, 1991

Johnson Elmer Hubert, Crime, Correction and Society, The Dorsey Pres, Homewood, Illinois, 1974

Kalabalık Halil, Temel Hukuk Bilgisi, Değişim yay., İstanbul, 2003

Kaplan Yılmaz, “Hukuk Kurumu”, Kurumlara Sosyolojik Bakış, editör Sevinç Güçlü, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2005

Kartal Kemal, Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Kentlileşme, Adım Yayınları, Ankara, 1992

Keleş Ruşen, Kentleşme Politikaları, İmge Yayınları, Ankara, 2002

Keleş Ruşen, Kentleşme ve Konut Politikası, A.Ü Siyasal Bilgiler Fak. Yay., No:540, Ankara, , 1984

Keleş, Ruşen, 100 Soruda Türkiyede Kentleşme, Konut ve Gecekondu, Gerçek yay.,İstanbul 1978, Aktaran; Güçlü Sevinç, “Kentleşme-Kırdan Kente Göç Modelleri”, Seminer, Ege Üniversitesi Edebiyat Yayınları, sayı 4, İzmir, 1985

Kızılcılık Sezgin, Erjem Yaşar, Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü, Saray Kitabevleri, İzmir, 1996

Kızmaz Zahir ; “Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç-Okul Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, Elazığ, 2004, 291-319

Kızmaz Zahir, Bazı Değişkenler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde Suç ve Suçluluk, Fırat Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Basılmamış, Elazığ, 2002

Kızmaz Zahir; “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 29, No: 2, Aralık 2005

Kongar Emre, 21. Yüzyılda Türkiye-2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, 32.Baskı, İstanbul, 2003

Kongar Emre; Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995

Krohn Marvin D., A Durkheimian Analysis of International Crime Rates, *Social Forces*, Vol. 57, No. 2, Special Issue. 1978

Kurt Levent; Açıklamalı-İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları ve Türk Ceza Kanunundaki Uygulaması, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005

Macionis J. John, Parrillo N. Vincent; Cities and Urban Life, Pearson Prentice Hall, 4. Edition, New Jersey, 2007

Malinowski Bronislaw, Yabani Toplumda Suç ve Gelenek, çeviren Şemsa Yeğin, Epilson Yayınları, İstanbul 2003

Marsh Ian, Sociology, Prentice Hall, London, 1999

Marshall Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999

Maxfield Michael, Research Methods for Criminal Justice an Criminology, Wadsworth Publishing Company, USA, 1995

Mclaughlin Eugene, Muncie John, Hughes Gordon, "Of The Development of the Propensity to Crime"-A. Quetelet, Criminological Perspectives Essential Readings, Sage yayınları, London, 2003

McLaughlin, Eugene, Sage Dictionary of Criminology, Sage Publication, London 2001

Merton K. Robert, Social Structure and Anomie, American Sociological Review, Sayı: 3, No: 5, American Sociological Associations, 1938

Merton, K. Robert, Social Theory and Social Structure, Glencoe: Free Press, 1949

Morrison Wayne, "Criminology, Genocide and Modernity: Remarks on the Companion that Criminology Ignored", The Blackwell Companion to Criminology, Ed. Colin Sumner, Blacwell, İngiltere, 2004

Morris, Terence, Criminal Area: A Study in Social Ecology, Routledge, London, 1998

Moyer L. Imogene, Criminological Theories, Sage Publication, London, 2001

Neyhouse Teresa, Pozitivizm in Criminological Thought, A Study in the History and Use of Ideas, LFB Schorlarly Publishing LLC, New York, 2002

Odyakmaz Nevzat, Ceza Hukuku, Alfa Yayınları, 4. baskı, İstanbul, 1999

Ortaköylü L., Taktak Ş. , Balcıoğlu İ. ; Kadın ve Suç, Yeni Symposium, 42-1, 2004, , s. 13-19

Özcan Mehmet Tevfik, Hukuk Sosyolojisine Giriş, Donkişot Yayınları, İstanbul 2001

Özden Özbay, Yaş, Adolesan Suçları Ve Sosyal Bağ Teorisi, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/Journal of Sociological Research 2004 / 1

Özer Ahmet, “Bağımlılığı Yaratın Sosyolojik Koşulların Göç - Kentleşme(Me) Ve Organize Suç Bağlamında İrdelenmesi”, www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44 , 10.03.08

Polat Oğuz, Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004

Poloma Margaret, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, çeviren Hayriye Erbaş, Gündoğan yayınları, 1993

Sezal İhsan, Şehirleşme, Ağaç Yayınları, İstanbul, 1992

Sheley F. Joseph, Criminology, Wadsworth, USA, 2000

Slattey Martin, Sosyolojide Temel Fikirler, çeviren Ümit Tatlıcan, Sentez Yayınları, 2007

Soyaslan Doğan, Kriminoloji, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 512, Ankara, 1996

Steffensmeier Darrell, Allan Emilie, “Gender and Crime: Toward a Gendered Theory of Female Offending, Annual Rewiev of Sociology, Vol. 22, Annual Review, 1996, 459-487

Şengül Mihriban, “Kentleşen Dünya, Küreselleşme ve Yoksulluk: Türkiye Kentleşmesine Bir Bakış”, Kent ve Politika-Antik Kentten Dünya Kentine, editör Ayşegül Mengi, İmge Kitabevi, Ankara, 2007

Tatlıdil Ercan, “Göç ve Kentleşmenin Sosyal Boyutu”, Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Yayınları sayı. 3, İzmir, 1992

Tatlıdil Ercan, "Türkiye'de Kentleşme ve İşgücünün Değişen Nitelikleri", Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Yayınları, say. 4, İzmir, 1993

T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, Adalet İstatistikleri, TÜİK Matbaası (2002, 2003, 2004, 2005,2006)

Topçuoğlu Hamide, Hukuk Sosyolojisi Dersleri (Sosyoloji Açısından Hukuk), II. Cilt, Işın Yayınları, Ankara 1984

Trasler Gordon, Explation of Crime, Routledge, London, 1998

Vehbi Bayhan, "Türkiye'de Göçler ve Anomik Kentleşme", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, 20-22 Kasım 1996 Mersin, Ankara, 1997, 178-194

Vito G. ve R. Holmes, Criminology: Theory, Research Policy, California Wadsworth Publishing, 1994

Vold George, Bernard Thomas, Snipes Jeffrey, Thoeretical Criminology, 5. Baskı, Oxford Üniversitesi Yayınları, New York, 2002

Walklate Sandra, Understanding Criminology, OpenUniversity Press, USA, 1998

Wallace Ruth, Wolf Alison, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, çeviren Leyla Elburuz, M.Rami Ayas, İzmir, 2004

Walklate Sandra, Understanding Criminology: Current Theoretical Debates, Mcgrawhill Educations, 2. baskı, Buckingham, England, 2003

Warr Mark E. "Age and Crime", Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior, Volume II. , Ed. David Luckenbill, Dennis Peck, 2000

White Rob, Hames Fiona, Crime and Criminology, Oxford University Pres, 1996

Winfree Thomas, Abadinsky Howard, Understanding Crime, Wadsworth, 2003

Williams Frank, McShane Marilyn, Criminological Theory, Prentice Hall, 4.Baskı, New Jersey, 2003

Wirth Louis, “Urbanism as a Way of Life” ; The City-Critical Concepts in the Social Sciences, Ed. Michael Pacione, vol. 4, Routledge, London, 2002

Yalçın Cemal, Göç Sosyolojisi, Anı Yayınları, Ankara, 2004

Yavuzer Haluk, Çocuk ve Suç, 9. Basım, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998

Yazıcıoğlu R. Yılmaz, Bilgisayar Suçları, Kriminolojik, Sosyolojik ve Hukuksal Boyutları İle; Alfa Yayınları, İstanbul, 1997

Yenigül Bahar Sevinç, Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 18(2), 2005

Yılmaz A. ve Güneyergün, S., “Türkiye’de Şehir Asayis Suçları: Dağılımı Ve Başlıca Özellikleri” Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 170, 2006

Yirmibeşoğlu Funda, Ergun Nilgün; İstanbul ve Suç, Dosya-Kent ve Suç, TMMOB, Bülten 55, Mutsa Basımevi, Ankara, 2007

Yücel Mustafa Tören; Kriminoloji, Umut Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004

YÜCEL, T. Mustafa; Kriminoloji: Suç ve Ceza, Adalet Teskilatı Güçlendirme Vakfı Yayını, 1986

2000 Genel Nüfus Sayımı İl Antalya, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, 2002,

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Antalya> , 10.12.07

http://www.antalya.gov.tr/index.php?Sayfa=genel_bilgi, 10.12.07

www.tuik.gov.tr

http://www.tuik.gov.tr/nufus_sayimi/2000Nufus,: 20.12.07

www.tuik.gov.tr, Nüfus İstatistikleri, (Yaş grubu ve cinsiyete bağlı nüfus, 10.01.08).

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/ipg/akdeniz/antalyaPER.pdf>, 20.01.2008

www.antalyakentkonseyi.org.tr, 20.03.08

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3894>, 01.02.08

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=1&ust_id=12, 18 Şub. 08

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1937>, (Kasım 2007), 10.01.08.

TÜİK Hane halkı İşgücü İstatistikleri ; www.tuik.gov.tr , 20.02.08

<http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do> , 20.02.08

<http://www.die.gov.tr/nufus/02012002.htm>, 1990 ve 2000 yılı nüfus istatistikleri,
30.03.08

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=1&ust_id=12. 18 Şub. 08

<http://www.tohav.org/?bolum=dosya&no=44>, 10.03.08

http://www.antalyamiz.com/tr-metin_detay-46350--Turkiye_nin_suc_profili.html, 18.12.2008

www.antalya.pol.tr. 01.04.08

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Senem BURKAY

Doğum Tarihi ve Yeri : 02.04.1982, Hatay

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Metin Nuran Çakallıklı Anadolu Lisesi

Lisans Diploması : Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Yükseklisans Diploması: -

Tez Konusu : Suç Teorileri ve Suç Olgusu : Antalya Örneği

Yabancı Dil / Diller : İngilizce, Almanca

Bilimsel Faaliyetler

2006/2007 Eğitim-Öğretim yılında Europa-Universität Viadrina'da Erasmus Öğrenci Değişim Programı çerçevesinde bulundum.

İş Denevimi

Stajlar : -

Projeler : -

Çalıştığı Kurumlar : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Araştırma Görevlisi (2005-)

Adres : Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kampus-Antalya

Tel. no : 0 242 310 2394